

वीर सेवा मन्दिर
दिल्ली



88910

क्रम संख्या

काल न०

खण्ड

293.2 PHV

THE
CHOWKHAMBA SANSKRIT STUDIES

Vol. XXIII

HISTORICAL AND LITERARY INSCRIPTIONS

Dr. Raj Bali Pandey, M A , D Litt, Vidyaratna,
MAHAMANA MALAVIYA PROFESSOR & HEAD OF THE DEPARTMENT
OF ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY,
JABALPUR UNIVERSITY, JABALPUR, EX-PRINCIPAL,
COLLEGE OF INDOLOGY, BANARAS HINDU
UNIVERSITY.

THE
CHOWKHAMBA SANSKRIT SERIES OFFICE
VARANASI - 1

V. E. 2019]

1962

[S. E. 1884

Publisher : The Chowkhamba Sanskrit Series Office, Varanasi-1
Printer : Vidya Vilas Press, Varanasi-1
Edition : First, 1962.
Price : Rs. 15-00

© The Chowkhamba Sanskrit Series Office
Gopal Mandir Lane, Varanasi-1
(INDIA)
1962
PHONE : 3145.

PREFACE

'Historical and literary Inscriptions' is a selection of ancient Indian inscriptions which are significant from either historical or literary point of view. Its aim is to provide representative epigraphical data for the use of the teachers and students of India's past. Even the general enlightened readers of history and literature will find this selection useful and interesting. The work has a modest compass within the reach of common students, specially those appearing for M. A. examinations. This volume is concerned with the texts of the inscriptions only. The translations and exhaustive historical and literary notes will be published in the second volume. The author is deeply grateful to the pioneer scholars and publishers but for whose dedicated labour and resources any subsequent work on epigraphy is impossible. He also recalls with pleasure the assistance rendered to him by his students shri Lakshmikant Tripathi, M. A., Shri Ajayamitra Shastri M. A., Dr. Chandra Bhan Pandey, M. A., Ph. D. and Shri Ram Narayan Mishra, M. A., in selecting and collecting the materials and going through some of the proofs. He is conscious of the short comings of the book due to his unavoidable circumstances. A number of typo-graphical errors have crept into the pages for which he craves the indulgence of the readers. Thanks are due to the Chaukhamba Sanskrit Series for the publication of this work, which was, perhaps, the first of its kind for them.

*'Vasundhara', Durgakund }
Varanasi-5 }*

Raj Bali Pandey

CONTENTS

CHAPTER I : PRE-MAURYAN INSCRIPTIONS

	PAGE
1. Piprahwa Buddhist Vase Inscription	1
2. Sohgaura copper-plate inscription	2
3. Mahasthan fragmentary stone plaque inscription	2

CHAPTER II : MAURYAN INSCRIPTIONS

A. ASOKAN INSCRIPTIONS		4
1. Rock edict No. I	: Girnar version	4
2. Rock edict No. II	: Girnar version	5
3. Rock edict No. III	: Girnar version	6
4. Rock edict No. IV	: Girnar version	7
5. Rock edict No. V	: Girnar version	8
6. Rock edict No. VI	: Girnar version	10
7. Rock edict No. VII	: Girnar version	11
8. Rock edict No. VIII	: Girnar version	11
9. Rock edict No. IX	: Girnar version	12
10. Rock edict No. X	: Girnar version	13
11. Rock edict No. XI	: Girnar version	14
12. Rock edict No. XII	: Girnar version	14
13. Rock edict No. XIII	: Girnar version	15
14. Rock edict No. XIV	: Girnar version	17
15. Separate rock edict No. I	: Dhauri version	18
16. Separate rock edict No. II	: Jaugad version	20
17. Minor rock edict	: Rupnath	21
18. Minor rock edict	: Sahasram	22
19. Minor rock edict	: Bairat	23
20. Minor rock edict	: Maski	24
21. Minor rock edict	: Siddapur.	24
22. Minor rock edict	: Brahmagiri	26
23. Minor rock edict	: Jatinga-Ramesvar	27
24. Minor rock edict	: Yerraguddi	27
25. Pillar edict No. I	: Delhi-Topra (north face)	29
26. Pillar edict No. II	: Delhi-Topra (north face)	30
27. Pillar edict No. III	: Delhi-Topra (north face)	31
28. Pillar edict No. IV	: Delhi-Topra (west face)	31
29. Pillar edict No. V	: Delhi-Topra (south face)	33
30. Pillar edict No. VI	: Delhi-Topra (east face)	33
31. Pillar edict No. VII	: Delhi-Topra (east face)	34

32. Minor pillar edict	: Sanchi	37
33. Minor pillar edict	: Sarnath	37
34. Minor pillar edict	: Kauśambi (Prayāga)	38
35. Minor pillar edict	: Rummindei	39
36. Minor pillar edict	: Nigali sagar	40
37. Minor pillar edict	: Queen's	40
38. Cave edicts No. I, II & III:	Barabar hills	41

B. INSCRIPTIONS OF DAŚARATHA.

1. Cave Edicts No. I, II & III :	Nagarjunī Hills.	42
----------------------------------	------------------	----

CHAPTER III : A. INSCRIPTIONS OF THE ŚUNGA AGE.

1. Barhut Buddhist pillar inscription	43
2. Besnagar garuda pillar inscription	43
3. Ayodhya stone inscription of Dhandeva	44
4. Bhattiprolu Casket inscription	45

B. POST ŚUNGA INSCRIPTIONS OF INDIAN RULERS

1. Hathigumpha inscription of Kharvela	45
2. Nanaghat cave inscription of Nāganika	48
3. Nasik cave inscription of Gautamiputra Śātakarṇi	50
4. Nasik cave inscription of Gautamiputra Śātakarṇi	51
5. Nasik cave inscription of Gautamibalaśri	52
6. Nasik cave inscription of Vasishtiputra Pulumāvi	54
7. Baḍva sacrificial pillar inscription of the Maukharis	55
8. Nandasa sacrificial pillar inscription of the Mālavas	56
9. Nagarjunikonda inscription of Virapurūṣadatta	57

C. INSCRIPTIONS OF THE FOREIGN DYNASTIES

1. Nasik cave inscription of Uṣavadāta	57
2. Nasik cave inscription of Uṣavadāta	58
3. Junar cave inscription of the reign of Nahapana	59
4. Andau stone inscriptions of the reign of Rudradaman I	60
5. Girnar rock inscription of Rudradaman I	61
6. Taxila copper plate inscription of Patika	65
7. Takht-i-bāhi stone inscription of Gondophernes	66
8. Kalwan copper-plate inscription	67
9. Mathura lion capital inscription of the reign of Ranjuvula	67
10. Mathura votive tablet of the reign of Śodāsa	68
11. Sarnath buddhist image inscription of Kanishka	69
12. Mathurā stone inscription of Huvishka	70
13. Ara stone inscription of Kanishka II	71

CHAPTER IV : INSCRIPTIONS OF THE GUPTA AGE	72
A. INSCRIPTIONS OF THE IMPERIAL GUPTAS	72
1. Prayag stone pillar inscription of Samudragupta	72
2. Eran stone inscription of Samudragupta	77
3. Mathura pillar inscription of Chandragupta II	78
4. Udayagiri cave inscription of Chandragupta II	79
4. (a) Udayagiri cave inscription No. 2 of Chandragupta II	80
5. Mehrauli iron pillar inscription of Chandra [Gupta II]	80
6. Karamdanda stone linga inscription of the reign of Kumargupta I	82
7. Damodarpur copper-plate inscription of the reign of Kumargupta I	82
8. Mandasor stone inscription of Bandhu-varman and Kumaragupta I	84
9. Jabalpur plates of Mahārāja-Hastin	90
10. Kahaum stone pillar inscription of Skandagupta	92
11. Junagadh rock inscription of Skandagupta	92
12. Bhitari stone pillar inscription of Skandagupta	99
13. Sarnath Buddhist stone image inscription of Kumar- gupta II	102
14. Bhitari seal of Kumargupta II or III	102
15. Saranath Buddhist image inscription of Budhagupta	103
16. Damodarpur copper-plate inscription of the time of Budhagupta	104
17. Eran stone pillar inscription of Budhagupta	106
18. Damodarpur copper-plate inscription of the time of Budhagupta	107
19. Eran stone pillar inscription of the time of Bhanugupta	108
B. INSCRIPTIONS OF THE PARIVRĀJAKA DYNASTY	109
20. Khoh copper-plate of Samkshobha	109
C. INSCRIPTIONS OF THE VĀKĀTAKAS	109
21. Basim copper-plate inscription of Vindhyaśakti II	111
22. Poona copper-Plate of Prabhāvatiguptā	113
23. Ajanta cave inscription of the time of Hariseṇa	114
D. INSCRIPTIONS OF THE SOUTH	121
24. The Pallava inscriptions of seven Pagodas	121
25. Mayidavolu plates of Śivaskandavarman	124
26. Guṇapadeva copper plate inscription of the time of Skandavarman	126
27. Chandravalli stone inscription of Mayuraśarman	127

28. Talagunda stone pillar inscription of the time of Śantivarman	128
E. INSCRIPTIONS OF CENTRAL INDIA	131
29. Mandasor stone inscription of Yaśodharman alias Viṣṇuvardhana	
30. Mandasor stone pillar inscription of Yaśodharmadeva	135
31. Eran boar inscription of Tormaṇa	138
32. Gwalior stone inscription of Mihirkula	139
CHAPTER V: POST-GUPTA INSCRIPTIONS	141
33. Harha inscription of Isānvarman	141
34. Banskhera copper plate of Harshavardhana	145
35. Ganjam plates of the reign of Saśankaraja	147
36. Aṃśad stone inscription of Adityasena	149
37. Deo-Barnark inscription of Jivitagupta II	153
38. Nalanda stone inscription of Yaśovarmadeva	155
CHAPTER VI: EARLY MEDIAEVAL INSCRIPTIONS	158
39. Jodhapur inscription of Bāuk	158
40. Gwalior stone inscription of Mihirabhoja	162
41. Barah copper plate inscription of Mihirabhoja	166
42. Siyadoni stone inscription of the time of Devapala	167
43. Chandravati plate of Chandradeva	177
44. Sarnath inscription of Kumaradevi	179
45. Kamauli copper-plate of Govindchandra	183
46. Banaras copper-plate Grant of Govindachandra	186
47. Khajuraho stone inscription of Chandella Yaśovarman	189
48. Khajuraho stone inscription of Dhangadeva renewed by Jayavarmadeva	196
49. Varanasi copper plate inscription of Karṇadeva	202
50. Goharwa plate of Karṇadeva	210
51. Harsh stone inscription of Chāhamāna Vīgraharaja II	216
52. Udepur Prasāti of the king of Malwa	222
53. Khalimpur plate of Dharmapaladeva	225
54. Devapara inscription of Vijayasena	230
55. Nidhanpur copper-plates of Bhaskaravarman	235
56. Aihole inscription of Pulakeśin II	240
57. Sanjan copper-plates of Amogha-Varsha I	245
58. Radhanpur plates of Govinda III	256
59. Bhor state museum plates of Dharavarsha Dhruvaraja	262
60. Tirvālaṅgadu copper-plate of Rajendra Chola I	267

CHAPTER I

PRE-MAURYAN INSCRIPTIONS

1. PIPRAHWA BUDDHIST VASE INSCRIPTION

Prov. : Piprahwa, Basti Dist. U. P.

Date : c. 5th Century B. C.¹

Lang. : Prakrit²

Scr. : Pre-Mauryan Brāhmī³

Ref. : Buhler. *J. R. A. S.* 1898, pp. 387 ff.; Fleet, *ibid*, 1905, pp. 679 ff.; *ibid* 1907. pp. 105 ff.; Barth, *Ind. Ant.*, XXXVI, pp. 117. ff. Sircar, *S. I.*, p. 84

Text⁴

सुकृति⁵भतिन⁶ समगिनिकनं सपुतदलनं [।]

इयं सलिल निधने⁷ बुधस्य भगवते सकि [यनं] [॥]⁸

1 It corresponds with the date of Mahāparinirvāṇā (the 'Great Demise') of Lord Buddha which took place in 483 B. C. according to the Ceylonese traditions. Cf. अस्सोसु खो कपिलवत्थुवासी सत्त्वा—'भगवा किर क्मिनाराय परिनिब्बुतो, ति । अथखो कपिलवत्थुवासी सत्त्वाकोसिनारकानं महानं दूनं पावेसुं—'भगवा अम्हाकं आनि सेट्ठो । मयम्पि अरहाम भगवतो सरीरानं भायं । मयम्पि भगवतो सरीरानं धूपल्ल मढ्ठ करिस्सामा, ति' । [*Mahāparinibbāṇa-Sutta*, 285]. Some put it in the 3rd century B. C. without proper justification

2 It is the Prakrit of the Eastern Group and lacks long vowels.

3 It is more archaic than Mauryan Brāhmī.

4 सस्कृतच्छायाः—सुकृतिभ्रातृणा समगिनिकिनां सपुत्रदाराणाम् ।

इयं शरीरनिधानं बुधस्य भगवतः शाक्यानाम् ॥

5 सुकृति was one of the epithets of Lord Buddha.

6 Some scholars take it as भति, a proper name as one of two sisters responsible for the dedication of the relic casket. This reading seems to be far-fetched.

7 'सलिल निधने' literally means 'the Treasure of Remains' = relic-casket.

8 Sircar reads the last two letter as 'नं' but the reading is not borne out by the inscription which shows no medial sign attached to it. The meter of the stanza is not clear. It may be आर्या, उपगीति or उद्गीति.

2. SOHGAURA COPPER-PLATE INSCRIPTION

Prov. : Sohgaoura. Gorakhpur Dist. U. P.

Date : c. 4th Cent. B. C.¹

Lang. : Prakrit

Scr. : Early Brāhmī²

Ref. : Fleet. *J. R. A. S.*, 1907, pp. 51 ff; K. P. Jayaswal.
Ep. Ind. XXII. p. 2.

Text

1. सबतियान³ महमतन⁴ ससने मनवसिति-क-
2. ङ [१] सि [१] ल माते वसगमे व एते द्वे कोठगलनि [१]
3. ति [य] वेनि-माथुल-चचु मोदाम-भलकन व
4. ल कयियति अतियायिकय [१] नो गहितवय [॥]⁵

3. MAHASTHAN FRAGMENTARY STONE PLAQUE INSCRIPTION

Prov. : Mahasthan. Bogra Dist., Bengal

Date : c. 4th Cent. B. C.

Lang. : Prakrit⁶

Scr. : Early Brāhmī⁷

Refe. : D. R. Bhandarker, *Ep. Ind.*, XXI, . p85; B. M.
Barua, *Ind Hist. Quart.*, 1934, pp. 57ff.

- 1 The inscription is evidently pre-Mauryan, as the majority of letters betray archaic features. It can safely be assigned to the fourth century B. C.
- 2 Dr. D. C. Sirkar (*Select Inscriptions*, p. 85) is of the opinion that letters व (१. १), व or उ (१. २) ङ (१. २), medial ण in ति (१. १), णि (१. ४) etc. may suggest that it is later than Asoka.
- 3 सबति = श्रावस्ती the capital of Kosal in the pre-Mauryan period and famous in early Euddhist literature.
- 4 Sanskrit महामात्रिणः. महामात्र = a high government official.
- 5 मस्कुलञ्छाया : श्रावस्तीयाणां महामात्राणां शासन मानवाक्षीतिकदात् । श्रीमान् वंशग्रामे एतौ द्वौ कोठगारौ त्रिकवेणी-माथुर-चचु-मोदाम-भलकानां (ग्रामाणां) वरं कार्यन्ते आत्ययिकाय । नो ग्रही इत्यम् ।
- 6 It is of Eastern Group, possessing the features of the Piprahwa and the Sohgaoura inscriptions
- 7 Characters are similar to those of Asokan inscriptions. It may be assigned to the time of Chandragupta Maurya or to a period slightly earlier.

CHAPTER II

MAURYAN INSCRIPTIONS

A. ASOKAN INSCRIPTIONS

1. ROCK EDICT NO. I : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra **Date** : c. 272-32 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmi

Ref. : Hultzsch. *C. I. I., I.*, pp. 1 ff.

Text

1. इयं¹ धम्मलिपी² देवानंप्रियेन³

1 S. अय; M. अयि

2 K. धम्मलिपी; S. & M. धम्मदिपि, धम्मलिपी = an edict on religion or piety In the Jaugada version between धम्मलिपी and देवानंप्रियेन there occurs a phrase 'खेपिहललित पवतसि' which means 'on the खेपिहल mountain'.

3. K. देवनां प्रियेन; D. देवानं प्रिये; S. देवन प्रियम. M. देवन प्रियेन; It is used in the sense of an honorific, meaning 'the beloved of gods' or having divine affinities (Vide *I A* 1891, p. 231, *J R A S.* 1901, p. 577). In the Sanskrit literature the compound word देवप्रिय has the following meanings

(i) the beloved of gods = गङ्गूर or महादेव

(ii) the beloved or dear to gods = their food, goats (छाग)

(iii) animals or fools and,

(iv) a wanderer or mendicant.

The first three could not be applied to Asoka and the fourth is also not apt. The retention of षष्ठी विभक्ति, according to Pāṇini, is used in the sense of anger or contempt (षष्ठ्या आत्रोशे '. Kātyāyana explicitly writes 'देवानां प्रिय इति च सूत्रे'. Bhattoji Dikshita in his *Siddhānta-Kaumudī* says, 'अन्यत्र देवप्रियः' that is, बहुलं संगम 'देवानां प्रियः' is in the sense of contempt while in a good sense the compound word 'देवप्रियः' is used. In the *Paṭaṅjali-Mahābhāṣya*, however, 'देवानां प्रियः' has been classified with आश्रमन्त and मन्त in the sense of an honorific which is nearer the meaning of this phrase intended in the present edict. The derogatory meaning is a secondary one and has nothing to do with the Buddhist use of the term.

2. प्रियदसिना¹ राजा² लेखापिता³ [1] इव⁴ न⁵ किं
3. चि जीवं आरभित्पा⁶ प्रबुद्धितव्य⁷ [1]
4. न च समाजो⁸ कलष्यो [1] बहुकं हि दोसं
5. समाजमिह पसति देवानंप्रियो प्रियदसि राजा [1]
6. अस्ति पि तु एकचा समाजा साधुमता देवानं
7. प्रियस प्रियदसिनो राजो [1] पुरा महानसमिह⁹
8. देवानंप्रियस प्रियदसिनो राजो अनुदिवसं च
9. ह्वनि प्राणसतसहस्रानि¹⁰ आरभित्तु सूपाथाय [1]
10. से अज यदा अयं धंमलिपी लिखिता ती एव प्रा
11. गा आरभरे सूपाथाय द्वो मोरा एको मगो सो पि
12. मगो न क्षुवो [1] एते पि त्री प्राणा पक्खा न आरभिसरे [11]

2. ROCK EDICT NO. II : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar (Saurashtra) **Date** : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Scr. : Brāhmī

Ref. : Buhler, *Ep, Ind.*, II, P. 449; Hultzsch, *C. I.*, I., I, pp. 2 ff.

- 1 K. प्रियदसिना; M. प्रियदसिन. प्रियदर्शी is an epithet which was used by Buddhist kings of India and Ceylon. It means 'of pleasing countenance'.
- 2 D. & J. लजिना; S. रजो; M. रज, राजन् is a simple regal title.
- 3 K. लेखिता; D. [लिखा]; J. लिखापिता; S. लिखपितु; M. लिखपित
- 4 K. हिदा; J. S. क M. हिद
- 5 K. ना; J. S. क M. नो
- 6 Sk. आरभ्य = having killed.
- 7 Sk. प्रबुद्धितव्यः
- 8 समाज = a festive assembly, where music, dance and feasting formed the main items. Ref. *Mahābhārata.*, I 143, 3. Cf. Bühler (*Z D M G*, 37, 93f), D. R. Bhandarker (*JBRAS*, 31. 395 ff; 1A, 432, 255 ff.), Thomas (*JRAS*, 1942, 392 ff.) and Pischel (*GGA*, 1881, 1824 f).
- 9 Sk. महानस = a kitchen (royal).
- 10 Cf. *Mahābhārata*, III, 208, 8-10. Here we are told that in the kitchen of king Rantideva 2000 animals (goats etc) and 2000 kine were killed every day for entertaining his people by which he attained to incomparable fame.

Text

1. सर्वत विजितम्¹ देवानंप्रियस पियदसिनो राजो
2. पवमपि प्रचंते² यथा चोडा पादा सतिपुतो केतलपुतो आ तंब
3. पंणी³ अंतियको⁴ योनराजा ये वा पि तस अंतियकस सामीपं⁵
4. राजानो सर्वत्र देवानंप्रियस पियदसिनो राजो द्वे चिकीक्षा कता
5. मनुसचिकीक्षा च पसुचिकीक्षा च [1] ओसुडानि च यानि
मनुसोपगानि च
6. पसोपगानि च यत यत नास्ति सर्वत हारापितानि च
रोपापितानि च [1]
7. मल्लानि च फल्लानि च यत यत्र नास्ति सर्वत हारापितानि च
रोपापितानि च [1]
8. पंथेसू कृपा च खानापिता ब्रह्मा च रोपापिता परिमोगाय
पसुमनुसानं [11]

3. ROCK EDICT NO. III : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra; **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī.
Ref. : Buhler, *Ep Ind.*, II., p. 450; Hultzsch, *C. I. I., I.*,
pp 4 ff.

Text

1. देवानंप्रियो पियदसि राजा एवं आह [1] द्वादसवासामिसितेन⁶ मया
हदं आजपितं [1]

1 विजित literally means 'conquered'. It's derivative and current meaning is 'territory' or 'dominion'.

2 Sk. प्रत्यन्त = territories beyond the frontiers of a state.

3 Sk. ताम्रपर्णी = Ceylon.

4 Antiochus II Theos of Syria (261-246 B. C.).

5 Sk. सामन्ता; D क J. the same (सामन्ता); S. & M. समन्त

6 Sk. द्वादसवर्षाभिषिक्तेन = in the twelfth regnal year of Asoka. This shows that no continuous era was yet in vogue.

2. सर्वत विजिते मम युता¹ च राष्ट्रके² च प्रादेशिके³ च पंचसु पंचसु वासेसु अनुसं
3. यानं⁴ निधातु एतायेव अथाय इमाय चमानुसस्तिव यथा अना
4. य पि कंमाय [1] साधु मातरि च पितरि च सुखसा मित्रसंसुत आतीनं ब्राह्मण
5. समणानं साधु दानं प्राणानं साधु अनारंभो अपव्ययता⁵ अपभाहिता साधु [1]
6. परिता पि युते आश्रययिस्सति गणनायं हेतुतो च व्यंजनतो च [11]

4. ROCK EDICT NO. IV : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra; **Date :** c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr. :** Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.* II, p 451; Hultzsch *C. I. I., I*, pp. 5 ff.

Text

1. अतिकातं अंतरं बहुनि वाससतानि वडितो एव प्राणारंभो विहिंसा च भूतानं आतीसु
2. असंप्रतिपती ब्राह्मणस्त्रमणानं असंप्रतीपती [1] त अज देवानंप्रियस प्रियदसिनो राजो

1 Sk युक्त Cf. Arthasāstra. It means a district revenue officer-cum-magistrate. We come across the term विनियुक्तक and आयुक्तक in the Valabhi inscriptions (Fleet : Gupta Inscriptions, p. 169)

2 The literal meaning of the term रज्जु is 'a rope' and of रज्जुक 'one who holds a rope'. Buhler relying on the root meaning believed that it meant 'a field-measurer' or a settlement officer. But the functions assigned to him in this and other edicts are moral and judicial in nature. He was most probably a moral-cum-judicial officer.

3 An officer in charge of a प्रदेश or province.

4 अनुसंधान means 'a tour'. Cf पुण्यतीर्थानुसंधान (Mahābhārata, I, 2. 123)

5 Sk. अद्वययता.

8.ये वा पि मे अजे जातिका सर्वत व्यापता ते [1] यो अयं
धम्मनिस्सितो ति व
9.ते धम्ममहामाता [1] एताय अथाय अयं धम्मलिपी लिखिता

6. ROCK EDICT NO. VI : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar saurashtra; **Date** : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, II, p. 454;

Hultzsch, *C. I. I.*, I., pp. 11-12.

Text

1. देवा¹सि राजा एवं आह [1] अतिक्रातं अंतरं
2. न भूतपुत्र सव²...ल अथकमे³ व पटिवेदना⁴ वा [1] त मया
एवं कर्त [1]
3. सवे काले भुंजमानस मे ओरोधनग्निह⁵ गभागारग्निह⁶ वचग्निह⁷ व
4. विनीतग्निह⁸ च उयानेसु च सवत्र पटिवेदका स्तिता अथे मे जनस
5. पटिवेदेथ इति [1] सर्वत्र च जनस अथे करोमि [1] य च किंचि
मुखतो
6. आजपयामि स्वयं वापकं वा स्त्रावापकं वा य वा पुन महामात्रेसु
7. आचायिके⁹ अरोपितं भवति ताय अथाय विवादो निम्नती¹⁰ व संतो
परिसायं¹¹
8. आनंतरं पटिवेदेतव्यं मे सर्वत्र सर्वे काले [1] एवं मया आजपितं [1]
नास्ति हि मे तोसो
9. उस्तानग्निह अथसंतीरणाय व [1] कतव्यमते हि मे सर्वलोकहितं [1]
10. तस च पुन एस मूले उस्तानं च अथसंतीरणा च [1] नास्ति¹² हि कंमतं
11. सर्वलोकहितरंपा [1] य च किंचि पराक्रमामि अहं किति भूतानं आनणं
गळेयं

1 K. देशान्तरिये पियदसि ।

2 K. सर्वं कालं

3 Sk. अर्थकर्म = transaction of business.

4 Sk. प्रतिवेदन = report.

5 Sk. अवरोधन = Zenana.

6 गभागार = inner apartment.

7 K. वचस्ति; S. वचस्ति. Sk. वचस् means 'ordure'; its derivative meaning is 'a latrine'.

8 Cf. Sk. विनीतक meaning a conveyance.

9 Sk. आत्पयिके = in the case of emergency.

10 Sk. निध्यसि = moving a repeated consideration.

11 परिसा Sk. परिषद् = मन्त्रिपरिषद् = Council of ministers.

12 Here Asoka enunciates his ideal.

12. इध च नावि सुखापयामि परमा च स्वर्गं आराधयंतु त[१] एताय
अयाय
13. अयं धम्मळिपी लेखापिता किंति चिरं तिस्टेय इति तथा च मे पुत्रा पोता
च प्रपोत्रा च
14. अनुवतरं सबलोकहिताय [१] हुकरं तु इदं अमत्र अगेन पराक्रमेन [॥]

7. ROCK EDICT NO. VII : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra; **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, p. 456;
Hultzsch, *C. I. I.*, I, p. 13

Text

1. देवानंपियो पियदसि राजा सर्वत इहति सवे पासंढा वसेयु [१] सवे
ते समयं च
2. भावसुधि च हहति [१] जनो तु उच्चावचछंदो उच्चावचरागो [१] ते
सर्वं व कासंति एकदेस व कसंति
3. विपुले तु पि दाने यस नास्ति समये भावसुधिता व कतंभता व
ददभतिता च निष्ठा² वाढ¹ [॥]

8. ROCK EDICT NO. VIII : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra; **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, p. 456; Hultzsch, *C. I. I.*, I.,
p. 14.

Text

1. अतिकतं अंतरं राजानो विहारयातां⁴ अयासु [१] एत मगण्वा अजानि
च एतारिसिनि

1 It is an edict on religious toleration and purity of thoughts.

2 K. निचे; D. नीचे; Sk. नि य or नित्था

3. The meaning of the last line is uncertain and controversial due to loose construction of the sentence. It may be rendered into English as follows : 'Even in one, who is not capable of opulent gift, purity of thoughts, gratefulness and fast devotion are ever praiseworthy'.

4 Pleasure-tours in which hunting, feasting, drinking and other light amusements formed main items.

2. अभीरमकानि अङ्गुसु [1] सो देवानंप्रियो प्रियदसि राजा दसवर्त्ताभि-
सितो संतो अयाय संबोधि [1]¹
3. तेनेसा धंमपाता² [1] एतथं होति बाम्हणसमणानं दसणे च दाने च
धैरानं दसणे च
4. हिरणपट्टिविधानो³ च जानपदस च जनस दस्पनं धंमानुसस्ती⁴ च
धमपरिपुष्ठा च
5. तदोपया⁵ [1] एसा भुय रति भवति देवानंप्रियस प्रियदसिनो राजो
मानो⁶ अंजे [11]

9. ROCK EDICT NO. IX : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra **Date :** c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr. :** Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, p. 458; Hultzsch, *C. I. I.*,
 I, pp. 15-16.

Text

1. देवानंप्रियो प्रियदसि राजा एव आह [1] अस्ति जनो उवावचं मंगलं
करोते आवाधेसु वा
2. आवाहवीवाहेसु⁷ वा पुत्रलाभेसु वा प्रवासंमिह वा एतग्ही च अजग्ही च
जनो उवावचं मंगलं करोते [1]
3. एत तु महिदायो बहुकं च बहुविचं च छुदं च निरथं च मंगलं करोते [1]
त कतम्यमेव तु मंगलं [1] अपफलं तु खो
4. एतरिसं मंगलं [1] अयं तु महाफले मंगले य धंममंगले [1] ततेत
दासभतकग्हि सम्यप्रतिपत्ती गुरूनं अपचिति साधु

1 The literal meaning of this word is 'Enlightenment'. Here it means the 'place of enlightenment' = Bodha Gaya'.

2 Sk. धर्मपात्रा = tours for preaching morality.

3 Sk. हिरण्यप्रतिविधान = making gifts of gold.

4 Sk. धर्मानुशस्ति = instructions on religion or morality.

5 Sk. तदुपया = conducive to.

6 Sk. भग्न = aggrieved.

7 This compound consists of two words आवाह and विवाह both derived from √ वह् = to carry or lift, figuratively carrying a bride. The first means the marriage of a son in which case the bride is brought from outside. The second word means the marriage of a daughter in which case the bride is carried away to the house of her husband.

5. पाण्डु समथो साधु बग्गणसमणानं साधु दानं एत च अन्न च एतारिसं धम्ममंगलं नाम [१] त वतव्यं पिता व
6. पुतेन वा भान्ना वा स्वामिकेन वा इदं साधु इदं कतव्य मंगलं आव तस अथस निस्तानाय [१] अस्ति च पि बुतं
7. साधु दन इति [१] न तु एतारिसं अस्ता दानं व अनगहो व यारिसं धम्मदानं व धम्मजुगहो व [१] त तु खो मित्रेन व सुहृदयेन वा
8. अतिकेन व सहायन व ओवावित्तव्यं तग्गि तग्गि पकरणे इदं कचं इदं साध इति इमिना सक
9. स्वग आराधेतु इति [१] कि च इमिना कतव्यतरं यथा स्वगारधी [॥]

10. ROCK EDICT NO. X : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra **Date :** c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr. :** Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind*, II, p. 459; Hultzsch, *C. I. I.*, I, p 17

Text

1. देवानंपियो प्रियदसि राजा यसो व कीति व न महाथावहा मज्जे अजत तदापनो¹ दिघाय² च मे ज्जो
2. धम्मसुखंया³ सुखसता धम्मवुत्तं⁴ च अनुविधियतां [१] एतकाय देवानंपियो प्रियदसि राजा यसो व किति व इच्छति [१]
3. यं तु किञ्च परिकमते देवानं प्रियदसि राजा त सर्वं पारत्रिकाय⁵ किति सकले अपपरिस्ववे⁶ अस [१] एस तु परिसवे य अपुणं [१]
4. हुकरं तु खो एतं छुदकेन व जनेन उस्सेन⁷ व अजन्न अगेन पराक्रमेन सर्वं परिचजित्था⁸ [१] एत तु खो उस्सेन हुकरं [॥]

1 K. तदत्वाये, Sk. तदावे = in the present.

2 K. अयत्तिवे; S. अत्यत्तिव, Sk. दीर्घाय = in the long future.

3 Practice obedience to morality.

4 Sk. धर्मवृत्तं

5 Sk. पारत्रिक = pertaining to the other world. This shows that in Buddhism the other world was as important as in Brahmanical religion.

6 परिस्वव = the flow of desire or sin.

7 उत्तुन = dedicated or great.

8 Sk. परित्यज्य.

11. ROCK EDICT NO. XI : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saawashtra **Date** : c. 272. 232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr** : Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.* II, p. 460; Hultzsch, *C. I. I.*, I. p. 18

Text

1. देविनंपियो¹ पियदसि राजा एवं आह [1] नास्ति प्तारिसं दानं
 यारिसं धमदानं धंमसंस्तवो वा धंमसंविभागो वा धंमसंबंधो व [1]
2. तत इदं भवति दासभतकमिह सम्यप्रतिपत्ती मातरि पितरा साधु
 सुसुता मितसस्तुतजातिकानं बाग्गणछमणानं साधु दानं
3. प्राणानं अनारभो साधु [1] एत वतध्य पिता व पुत्रेन व भाता व
 मितसस्तुतजातिकेन व आव पटीवेसियेहि² इद साधु इद कतध्यं [1]
4. सो तथा कुरु इल्लोकचस³ आरधो होति परत च अनंतं पुह्मं⁴ भवति
 तेन धंमदानेन [11]

12. ROCK EDICT NO. XII : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra **Date** : c. 272-232 B. C.
Long. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, p. 447; Hultzsch, *C. I. I.*, I. p. 20

Text

1. देवानंपिये पियदसि राजा सवपासंडानि च पवजितानि च घरस्तानि च
 पूजयति दानेन च विवाधाय च पूजाय पूजयति ने [1]
2. न तु तथा दानं व पूजा व देवानंपियो मंजते यथा किति सारवही अस
 सवपासंडानं [1] सारवही⁵ तु बहुविधा [1]
3. तस तु इदं मूलं च वधिगुती⁶ किति आपपासंडपूजा व परपासंड-
 गरहा व नो भये अपकरणमिह लहुका⁷ व अस
4. तमिह तमिह प्रकरणे [1] पूजेतया तु एव परपासंडा तेन तन प्रकरणेन
 [1] एवं कुरु आपपासंडं च वडयति परपासंडसे च उपकरोति [1]

1 K. देवान पिये.

2 Sk. प्रातिवेशिनेः = by neighbours.

3 K. हिदल्लोकिववे S. इ मल्लेक.

4 K. पुना; S. पुनं; M. पुणं.

5 SK. सारवद्धि = increase of essentials (of Dhamma).

6 K. वचगुति; Sk. वचोयुति = control of speech.

7 K. लहका. cf present Middle Indic लहका. It means 'light' or 'moderate'.

5. तर्हन्था करोतो आत्पपासं व कृणति परपासं व पि अपकरोति [1]
यो हि कोचि आत्पपासं पूजयति परपासं व गरहति
6. सर्वं आत्पपासं व भतिषा किंति आत्पपासं वीपयेम इति सो च पुन तथ
करातो आत्पपासं बाढतरं उपह्नाति [1] त समवायो¹ एव साधु
7. किंति अजमंजस धंमं खुगारु² च सुसुसेर³ च [1] एवं हि देवानंपियस
इच्छा किंति सवपासं बाढुत्तता⁴ च असु कलाणागमा च असु [1]
8. ये च तत्र तत प्रसंन⁵ तेहि वतव्यं [1] देवानंपियो नो तथा दानं व
पूजां व मंभते यथा किंति सारवही अस सर्वपासदानं [1] बहका च
पुताय
9. अथा व्यापता धंममहामाता च इथीसखमहामाता⁶ च वचभूमिका⁷
च अजे च निकाया⁸ [1] अयं च एतस फल व आत्पपासं वही च
होति धंमस च दीपना [11]

13. ROCK EDICT NO. XIII : SHAHBAZGARHI VERSION

Prov. : Shahbazgarhi W. Pakistan' **Date** : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Scr : Kharoṣṭhi

Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, pp. 246 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*,
I, pp. 66 ff.

Text

1. अठवषअभिमितस⁹ देवनप्रिअस प्रिअद्वशिस रओ कलिग विजित [1]
द्विअदमत्रे¹⁰ प्रणशतसहसे ये ततो¹¹ अपवुडे¹² शतसहस्रमत्रे तत्र हते
बहुतवतके¹³ व मुटे [1]
2. ततो पच अधुन लवेषु कलिगेषु तिन्ने ध्रमशिलन ध्रमकमत ध्रमनुसस्ति
च देवनप्रियस [1] सो अस्ति अनुसोचन देवनप्रिअस विजिनिनि
कलिगनि [1]
3. अविजितं हि विजिनमनो यो तत्र वध व मरणं व अपवहो व जनस तं
बढं वेदनियमतं गुरुमतं च देवनप्रियस [1] इवं पि जु ततो गुरुमततरं
देवनप्रियस [1] ये तत्र

1 S. संयम G. समवाय means 'synthesis'; S. संयम means 'control'.

2 Sk. शृणुयुः

3 सुसुसेरन्

4 Sk. बहुत्तता = widely read

5 S. प्रसन्न Sk. प्रसक्ताः = attached to their respective sects

6 Sk. स्त्र्यध्यक्षमहामात्राः = high officers looking after women.

7 Sk. वनभूमिक = inspector of pastoral areas.

8 Sk. निकाय = class or group (of officers).

9 K. अठवषाभिमितथा

10 Sk. इथीसख

11 K. येतका = Sk. यत्ततः

12 Sk. अपवद्धाः = taken prisoners.

13 बहुतावतकं

4. वसति ब्रमण व अमण व अंवे व प्रचंड प्रहय व येसु विहित एष अग्र-
भुटिसुधुष मतपितुषु सुधुष गुरुन सुधुष मित्रसंस्तुतसहय-
5. अतिकेषु दसभटकनं सम्मप्रतिपति द्विदभलित तेव तत्र भोति अपग्रयो¹
व वधो व अभिरतन व निकमणं [1] येव व पि सुविहितन सिहो
अविप्रहिनो ए तेव मित्रसंस्तुतसहयभक्तिक वसन
6. प्रपुणति तत्र तं पि तेव वो अपग्रयो भोति [1] प्रतिभगं च एतं स-
ब्रमनुसनं गुरुमतं च देवनं प्रियस [1] नस्ति च एकतरे पि प्रचडस्वि
न नम प्रसदो [1] सो यमत्रो जनो तद् कळिगे हतो च मुटो च
अपबुड च ततो
7. शतभगे व सहस्रभगं व अज गुरुमतं वो देवनंप्रियस [1] यो पि च
अपकरेयति चमितवियमते व देवनंप्रियस यं शको चमनये [1] यो पि
च अटवि² देवनंप्रियस विजिते भोति त पि अनुनेति³ अनुनिजपेति⁴
[1] अनुतपे पि च प्रभवे
8. देवनंप्रियस बुचति तेव किति अवग्रपेयु⁵ न च हंयेयसु [1] इच्छति
हि देवनंप्रियो सन्नभुतन अक्षति संयमं समचरियं रभसिये⁶ [1] अयि
च मुखमुत विजये देवनंप्रियस यो ध्रमविजयो⁷ [1] सो च पुन
लधो देवनंप्रियस इह च सवेपु च अंतेपु⁸
9. अ वपु⁹ पि योजनशतेषु यत्र अंतियोको¹⁰ नम योनरज परं च तेन
अंतियोकेन चतुरे ध रजनि तुरमये¹¹ नम अंतिकिनि¹² नम मक¹³ : म
अलिकसुदरो¹⁴ नम निच चोड पंड अव तंयपंगिय [1] एवमेव हिद
रजविषवस्वि¹⁵ योनकंबोयेपु¹⁶ नभकनभितिन¹⁷

1 K. उपघातै; G. उपघातो Dictionary meaning is 'injury'.

2 Here figuratively (by रुक्षणा) अग्नी stands for आटविकाः, 'the residents of forests'.

3 Sk. अनव्यति = pacifies.

4 M अनुनिज्ञपयेति. Sk. अनुनिष्ठापयति = 'makes them contemplate' or converts'.

5 Sk. अवग्रपेयन् = feel ashamed of (their crimes).

6 G मादव K. मदव (मादव = kindness). रभसिये = Sk. रामस्य = violence

7 धर्मविजय. It means 'Conquest through piety'.

8 Sk. प्रत्यन्तेषु = in the neighbouring states beyond the frontiers.

9 Sk. वहुभ्यः. 10 Antiochus II Theos of Syria (261-46 B. C).

11 Magas of Cyrene in North Africa (242-58 B. C).

12 Ptolemy II Philadelphos of Egypt (277-47 B. C).

13 Antigonus Gonatas of Macedonia (277-39 B. C).

14 Alexander of Epirus (272-255 B. C).

or Alexander of Corinth (C. 255-244 B. C).

15 Sk. राजविषयेषु = in the kings dominions.

16 Sk. यवन-कम्बोजेषु

17 Sk. नामक-नामपंक्तिषु

10. भोजपितिनिकेषु¹ अंघ्रपलिदेवेषु² सवन्न देवन्नप्रियस भ्रमनुशस्ति अनु-
वटति [।] यत्र पि देवन्नप्रियस दुत्त न वचति ते पि भुत्तु देवन्नप्रियस
भ्रमवुट विधनं भ्रमनुशस्ति भ्रमं अनुविधियन्ति अनुविधिविधाति च [।]
यो स लघे एतकेन भोति सवन्न विजयो सवन्न पुन
11. विजयो प्रितिरसो सो [।] लघ भोति प्रिति भ्रमविजयस्सिप [।] लहुक
तु खो स प्रिति [।] परत्रिकमेव महफल मेजति देवन्नप्रियो [।] एतये
च अठये अयि भ्रमदिपि³ निपिस्त⁴ किति पुत्र पपोत्र मे असु नवं
विजयं म विजेतविअ मज्झि एक्कस्सिप यो विजये वन्ति च लहुद्वंढत च
रोचेतु तं च यो विज (य) मज्झतु
12. यो भ्रमविजयो [।] सो हिदल्लोकिको परल्लोकिको [।] सवचत्तिरति⁵
भोतु य धंमरति [।] स हि हिदल्लोकिक परल्लोकिक [॥]

14. ROCK EDICT NO. XIV : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra; **Date** : C. 272-232 B. C.
Lang. . Prakrit (Pali), **Scr.** . Brāhmī
Ref. . Buhler, *Ep. Ind., II*, p. 465; Hultzsch, *C. I. I.*,
I, p. 25.

Text

1. अयं धमलिपी देवानप्रियेन प्रियदसिना राजा लेखापिता अस्ति एव
2. संजितेन अस्ति मक्षमेन अस्ति विस्ततन⁶ [।] न च सर्वं सर्वत
घटितं [।]
3. महालके हि विजितं बहु च लिखितं लिखापयिसं खेव [।] अस्ति च
एत कं
4. पुन पुन वुत्त⁷ तस तस अयस माधूरताय किति जनो तथा पटिपजेय [।]
5. तत्र एकदा असमातं लिखितं अस देसं व सङ्गाय⁸ कारणं व
6. अलोचरेवा लिपिकरापरधेन व [॥]

1 Sk. भोज-पैश्वयणिकेषु

2 Sk. अंघ्र-पुलिन्देषु

3 It is a variant of लिपि = rescript.

4 Some read it as दिपिस्त from दिपि M. लिखित.

5 This compound word has been broken and interpreted differently.
Hultzsch suggests that the middle word चति is a variant of Prakrit
substantive चात्त = Sk. न्याक्त in the sense of त्याग (= renunciation)
(C. I. I, I, 70). D C. Sircar gives Sanskritised text as सर्वा च
अतिरतिः (Select Inscriptions, p 40).

K. एवा च तिलति होतु.

6 S. विस्त्रिडेन.

7 S. लपितं.

8 K. पंखेये.

15. SEPARATE ROCK EDICT NO. 1 : DHAULI VERSION

Prov. : Dhauli, Puri Dist., Orissa; **Date** : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Scr. : Brāhmī

Ref. : Senart, *Ind. Ant.*, XIP, pp. 82 ff; Hultzsch, *C. I. I.*, I, p. 92 ff.

Text

1. देवानंपियस वच्चेन¹ तोसलिय² महामात नगलवियोहालका³
2. वतविय [।] अं किञ्चि दस्वामि हकं त इच्छामि किति कमन पटिपादये हं⁴
3. दुवालते च आलभेहं [।] एस च मे मोरब्बमत दुवाल एतमि अटसि
अं तुफेसु
4. अनुसथि [।] तुफे हि बहुसु पानसहसेसु⁵ आयत⁶ पनयं गद्धेम सु
मुनिसानं [।] सवे
5. मुनिमे पजा ममा [।] अथा पजाये इच्छामि हकं किति सयेन हितसुखेन
हिदलोकिक-
6. पाललोकिकेन⁷ यूजेवू ति तथा-सव मुनिसेसु पि इच्छामि हकं [।]
नो च पापुनाथ आवग-
7. मुके⁸ इयं अठे [।] केछ व एकपुलिसे पापुनाति एतं से पि देस नो
सवं [।] देखत हि तुफे एतं
8. सुविहिता पि [।] नितियं⁹ एकपुलिसे पि अथि ये बंधन वा पलिकिलेसं
पापुनाति [।] तत होति
9. अकस्मा तेन वधनतिक¹⁰ अने च ' ' ' ' हु जने दवियं दुखीयति [।]
तत इच्छितविये
10. तुफेहि किति मसं पटिपादयेमा ति [।] इमेहि चु जातेहि नो संपटिपजति
इसाय आमुलोपेन¹¹

1 वच्चेन = 'under the order of'

2. J. समापाव, तोसली and समापा were two political head-quarters on this side. तोसली is represented by Dhauli and समापा by the Jaugada area

3 CF. पौरव्यावहारिक in the अर्थशास्त्र, p. 29. 1 13.

4. Senart and Buhler read पटिपेद***

5. Senart and Buhler read ...सेसु

6. Ibid. आबना

7. Ibid. पाललोकिकाथे

8. Ibid. आवगमके

9 Ibid. निति इय Liders (*SPA*, 1914, 859) takes निति as नीति = दण्डनीति
Hultzsch (*C. I. I.*, p. 96, f. n. 1) connects locative नीत्या with अस्ति

10. Senart and Buhler read बंर***

11. Literally it means quick information (आमु + लोप)

11. निठुलियेन¹ तूलनाय अनादूतिय आलसियेन किलकयेन [।] इद्धितविये कित्ति एते
12. जाता नो हुवेसु ममा ति [।] एवस च सबस मूले अनासुलोपे अतूलना च [।] नितियं ए किलंते सिया
13. न ते उगळ³ सञ्जलितविये तु वटितविये एतविये वा [।] हेवंमेव ए दखेय⁴ तुफाक तेन वतविये
14. आनने⁵ देखत हेव च हेवं च देवानंपियस अनुसपि [।] से महाफले ए तस संपटिपाद
15. महाअपाये असपटिपति [।] विपटिपादयमीने हि एतं नधि स्वगस आलधि नो लाजालधि [।]
16. दुआहले हि हमस कंस मे कृते मतोअतिलेके [।] संपटिपजमीने तु एत स्वग
17. आलाधयिसथ मम च आननियं एहय [।] इयं च लिपि तिसनखतेन⁶ सोतविया⁷ [।]
18. अंतला पि च तिसेन खनसि एकेन पि सोतविव [।] हेवं च कलंतं तुफे
19. चघथ संपटिपादयितवे [।] एताये अठाये इयं लिपि लिखित हिद एन
20. नगलवियोहालका सस्वतं समय यूजेवू ति⁸नस अकस्मा पलिबोधे व
21. अकस्मा पलिकिलेसे व नो सिया ति [।] एताये च अठाये हकं⁹ महामते⁸ पञ्चसु पञ्चसु वसे
22. सु निखामयिसामि ए अखलसे अचंढे सखिनालंमे होसति एतं अठं जानितुतथा
23. कलंति अथ मम अनुसयी⁹ ति [।] उजेमिते पि तु कुमाले एताये व अठाये निखामयिस
24. हेविसमेव वङ्ग नो च अतिकामयिसति तिंनि वसानि [।] हेमेव सखसि-
लाते पि [।] अदां अ . . .
25. ते महामाता निखमिसंति अनुसयानं तदा अहापयितु अतने कंसं एतं पि जानिस
26. तं पि नथा कलंति अथ लाजिने अनुसयी ति [॥]

1. Senart and Buhler read निवूलि¹

2. Senart read कित्ति, Buhler's reading is किति

3. उगळे may be read. 4. Senart and Buhler read दन्तिए

5. Ibid. आन ने (= SK. आह्वा नः) आन ने (= SK. आनुण्य).

6. SK. निष्पन्नश्च e. g. thrice a year.

7. Senart read¹ विव. Buhler's reading is ..विव

8. Some read महामात

9. Sk. अनुशस्तिः (= अनुशासन = instruction).

16. SEPARATE ROCK EDICT NO. II: JAUGADA VERSION

Prov. : Jaugada, Ganjan Dist. Orissa;

Date : c. 272-232 B. C. **Lang.** : Prakrit (Pali)

Scr. : Brāhmī **Ref.** : Senart, *Ind. Ant.*, XIX, pp. 82 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, I, pp. 115 ff.

Text

1. देवानपिये हेवं आह [१] समापायं महामता लाजवचनिक¹ वतविया
[१] अं किंलि द्दामि हकं तं इहामि हकं किंनि कं कमन
2. पटिपातवेहं दुवालते च आलभेहं [१] एस् च मे मोखियमन² दुवाल
एतस अथस अं तुफेसु अनुगयि [१] सवमुनि
3. सा मे पजा [१] अथ पजावे इहामि किति मे सवेण हितसुखेन युजेयू
अथ पजावे इहामि किति मे सवेन हित सु
4. खेन युजेयू³ ति हिद्लोगिकपाललोकिकेण⁴ हेवंमेव मे इह सवमुनिसेसु
[१] सिवा अंतानं अविजिता
5. नं किंछादे⁵ सु लाजा अफेसु ति [१] एताका⁶ वा मे इह अतेसु पापनेयु
लाजा हेवं इहति अनुविगिन ह्येयू⁷
6. ममियाये अस्वसेयु च मे सुखंमेव च लहेयू ममते तो खं⁸ हेवं च पापनेयु
7. ए सकिये खमितवे ममं निमित च धंस चलेयू ति हिद्लोग च पल्लोग
च आलाधयेयू [१] एताये
8. च अठावे हकं तुफेनि अनुसासामि अनने एतकेन हकं तुफेनि अनुसासितु
छंदं च वेदि
9. तु आ मम धिति पटिना च अचल [१] स हेवं कट्टं कमे चलितविये
अस्वासनिया च ते एन ते पापने
10. यु अथा पित हेवं ने लाजा ति अथ अतानं अनुकंपति हेवं अफेनि
अनुकंपति अथा पजा हे
11. वं मपे लाजिजे [१] तुफेन हकं अनुसासित⁹ छांव¹⁰ च वेदित¹¹ आ मम
धिति पटिना चा अचल सकल

1. Senart and Buhler read लज—

2. Senart read—मत्तं; Buhler's is—मत्तं

3. From अथ to युजेयू has been repeated by the scribe by mistake and it should be cancelled

4. Buhler read—केन 5 The reading of Senart and Buhler is—छंदे

6. Luders proposed एतका 7. Senart and Buhler proposed हेयु ।

8. Read दुख 9 अनुसासित is proposed by Buhler.

10. Senart and Buhler read छद 11. वेदितु is a better reading.

12. देसामायुतिके होसामी एतसि अथसि [1] अछं हि तुके अस्वासनाये
हिनसुखाये च तेस हिद
13. लोमिकपाललोमिकाये [1] हेवं च कळंतं स्वरां च आलाधयिसथ मम
च आनमेयं पसथ [1] ए
14. ताये च अथाये ह्यं लिपी लिखित¹ हिद एन महामाता सास्वत² समं
युजेयू अस्वासनाये च
15. धंमचलनाये च अंतानं [1] इवं च लिपी अनुचातुंमास³ सोतविया
तिसेन [1] अंतला पि च सोतविया [1]
16. खने सतं एकेव पि सोतविया [1] हेवं च कळंतं चवथ संपटिपात-
यितवे [11]

17. MINOR ROCK EDICT : RUPNATH

Prov. : Rupnath, Jabbalpur Dist. M. P.

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Scr. : Brāhmī

Ref. : Bühler, *Ind. Ant.*, VI, pp. 149 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*,
1, pp. 166 ff.

Text

1. देवानंपिये हेवं आहा [1] सातिरकेकानि⁴ अदतियानि व⁵ य सुमि
प्रकास सके⁶ [1] नो तु बाढि पकते [1] सातिलेके तु छवद्धरे⁷ य
सुमि हकं सघ उपेते⁸
2. बाढि च पकते [1] या इमाय कालाय जंबुदिपसि⁹ अमिसा¹⁰ देवा इमु

1. Read 'लखिता' 2. सस्वत is suggested by Senart and Bühler.

3. Every four months, e. g. thrice a year. The year was divided broadly into three seasons.

4. Senart and Bühler read मानिलेकानि. Better read मानिरेकां

5. व Stands for 'स्सानि' (= years), which is found in the Bairat, the Brahmagiri and the Siddapur rock-inscriptions.

6. Sk शान्य (= the disciple of शान्यमुनि or बुद्ध). The Sahasram, Bairat and Siddapur inscriptions have उपासके (= a lay-disciple). Maski version, however, has बुध मके.

7. Brahmagiri and Siddapur versions have सबद्धदे

8. 'Resorted to the Sangha' (= became a भिक्षुपतिक, e. g. half भिक्षु).

9. In the Buddhist literature जम्बु द्वीप is wry often used in the sense of India.

10. Sk. अमिसा (= unmixed). Some suggest अमृषा, which is grammatically wrong, because in this case Prakrit will be अमुसा and not अमिसा ।

- ते दानि मिसा कटा [१] पकमसि हि एस फले [१] तो च एसा महतता पापोतवे खुव्केन
3. पि पकममिनेना सकिये पिपुले¹ पा स्वगे आरोधे [१] एतिय अठाय च सावने कटे खुव्का च उडाका च पकमतु ति अता पि च जानंतु ह्य पकरा व
4. किति चिरठितिके सिया [१] ह्य हि अठे वडि वडिसति विपुल च वडिसति अपलधियेना वियडिय वडिसत [१] ह्य च अठे पवतिसु लेखापेत वालत [१] ह्य च अयि²
5. सालाठमे³ सिलाठभसि⁴ लाखापेतवय त [१] एतिना च वयजनेना⁵ यावतक तुपक अहाले⁶ सवर⁷ विवसेतवाय ति [१] इयुटेना⁸ सावने कटे [१] २०० ५० ६ स
6. त विवासा त [१]

18. MINOR ROCK EDICT · SAHASRAM

Prov. : Sahasram, Shahabad Dist., Bihar

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali) Scr. : Brāhmī

Ref. : Hultzsch, *C. I. I.*, I, pp. 169 ff.

Text

1. देवानापिये हेवं आ... .. यानि सवखलानि । अं उपासके सुमि । न तु बावं पलकंते [१]
2. सवखले साधिके । अं... .. ते [१] एतेन च अंतलेन । जम्बुदीपसि । अंसिंदेवा । संत⁹
3. मुनिसा मिसदेव कटा । पल... .. ह्यं फले [१] नो... .. महतता व चकिये पावतवे । खुव्केन पि पल-
4. कममीनेना विपुले पि सुअग... .. किये¹⁰ आला... .. वे । मे एताये अठाये ह्यं सावने¹¹ । खुव्का च उडाका चा प

1. Sk. विपुल

2. Read हिष

3. Read सिलाठमे

4. This inscription inscribed on a stone-pillar has not been discovered so far.

5. Hultzsch translates 'according to the letter of this proclamation'

6. Sk. शङ्ख (= district, jurisdiction)

7. Read सवर.

8. Sk. इयुटेन (= by one, who had been on tour).

9. Bühler reads संतः

10. Complete सुअगे चकिये

11. Read सावने Sk. शवण (= proclamation)

5. लकमंतु अन्ता पि च जानंतु । चिलटितीके च पलाकमे होतु । इयं च अठे वडिसति । विपुलं पि च वडिसति
6. दियाडियं अवलधियेना दियाडियं वडिसति । इयं च सबने विबुधेन दुबे सपंना लाति¹
7. यता विबुधा ति २०० ५० ६ इम च अठं पवतेसु लिखापयाथा य..... वा अ
8. धि हेता सिलाधभा तत पि लिखापयथ ति

19. MINOR ROCK EDICT : BAIRAT

Prov. : Bairat Jaipur State, Rajasthan;

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Ser. : Brāhmī

Ref. : Hultzsch, *C. I., I., I*, pp. 172 ff.

Text

1. प्रियदमि² लाजा मागधे³ संघ अभिवादेत्तून⁴ आहा अपावाधतं च फासुविहालनं चा [1]
2. त्रिदिते वे भंते आवतके हमा बुधसि धंमसि संबसी ति⁵ गालवे⁶ च प्रसादे⁷ च [1] ए केचि भंते
3. भगवता बुधेन भासिते सर्वे से सुभासिते वा [1] ए बु खो भंते इमियाये दिसेया ह्वं सधंमे
4. चिलटितीके होसती ति अलहामि हकं तं वातवे [1] इमानि भंते धंमपलियायानि⁸ विनयसमुक्ते⁹
5. अलियवसाणि¹⁰ अनागतभयानि¹¹ मुनिगाथा¹² मोनेयसूते¹³ उपतिस-पसिने¹⁴ ए वा लाघुलो

1 Sk. रात्रि

2. Senart read पिय—

3. Senart proposed मागधं.

4. Senart read अभिवादन.

5. दुद्ध, धर्म and ५धारे three Jewels (त्रिरत्न) of Buddhism. This positively proves Buddhist faith of Asoka

6. गलवे was proposed by Senart

7. प्रसादे was read by Senart

8. Sk. धर्मपर्यायः (= religious scriptures for daily perusal)

9. A. J. Edmunds (*Buddhist Bibliography* San Francisco 1904) identified विनयसमुक्ते with the first sermon of Lord Buddha.

10. अरियवश (अङ्गुत्तर, II 27)

11. पनागतभयानि (अङ्गुत्तर, III 103)

12. मुनिगाथा = मुनिवृत्त (सुत्तनिपाट, p. 36)

13. मोनेय सुत्त (= नालकसुत्त, सुत्तनिपाट pp. 131-4)

14. Identified with रथविनीत सुत्त (नज्झमनिकाय I. 146-61)

6. वादे¹ सुसावाद् अधिगच्छ भगवता बुधेन भासिते प्तानि. भंते धंम-
पलियायानि हल्लमि
7. किति बहुके भिखुपाये चा भिखुमिये चा अभिखिनं सुनेयु चा उपधालयेयु
चा [1]
8. हेवंमेवा उपासका² चा उपासिका चा [1] एतेनि भंते हमं लिखा-
पयामि अभिप्रेतं मे जानंतू ति [॥]

20. MINOR ROCK EDICT : MASKI

Prov. : Maski (Raichur district) **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 174 ff.

Text

1. देवानंपियस असोकस³ अडति
2. नि⁴ वचानि⁵ । अं सुमि बुधसके⁶ तिरे . .
3. मि सचं उपगते उठ मि उपगते पुरे जंहु
4. सि⁷ ये अमिसा देवा हुसु ते दानि मिसिभूता ह्य अडे खुद
5. केन पि धमयुतेन सके अधिगतवे न हेवं दक्षितविये उडा
6. लके व हम अधिगळेया ति खुदके च उडालके च वत
7. बिया हेवं वे कळंतं भदके से अ ति के व वदि
8. सिति चा दिवदियं हेवं ति⁸

21. MINOR ROCK EDICT : SIDDAPUR

Prov. : Siddapur (Mysore), **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī.
Ref. : Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 178 ff.

1. राहुलोवादसुत्त (ibid p 414) 2. Lay-disciples
3. The mention of the king's proper name वसोक (= वसोक ' sets
all controversies regarding the ascription of edicts to its author.
4. Read > दतियार्ति . 5. Kṛṣṇa Sastri read वचानि (व)
6. Sk. बुद्धशास्त्र्य Varāhamihira uses the term 'शाक्य' in the sense of
'a Buddhist' (*Bodhiṅk and Roth, Dictionary*, S. V. The same meaning
has been accepted in the *Arthaśāstra* also (Vide Shama Sastri's
Trans p 252, n 2). Literally it means 'the Sākya followers of
the Buddha' Cf. उपासके of other minor rock-edicts.
7. Read ननुदिपति 8. Some read दिवदिय हेसति

Text¹

1. सुर्वणगिरीते² अयपुत्तस³ महामाता
2. णं च वचनेन इसिलसि⁴ महामाता
3. आरोगियं वतविया [1] देवानंपिये हेवं
4. आह [1] अधिकानि भद्रातियानि वसानि
5. य हकं उपासके [1] नो तु खो बाढ पकंते हुसं एकं सबद्ध... [1]
6. सान्तिरेके तु खो संवद्धरे यं मया संवे उपयीते बाढं
7. च मे पकंते [1] इमिना चु कालेन भमिसा समाना सु
8. 'जुद्ध⁵... मिसा देवेहि [1] पकमस हि इयं फले [1] हो हि इ
9. य सके म... नेव⁶ पापोतवे कामं तु खो खुदकेन
10. पि प... न विपुले स्वगे सके आराधेतवे [1]
11. से... य इयं सावणे साविते यया खु
12. दका च महात्पा च हम पकमेयु ति अता च
13. 'चिरठित्तीके च इयं पकमे होति [1]
14. 'वडिसिति विपुलं पि च वडिसिति भ
15. 'यडियं वडिमिति [1] इयं च सावणे
16. [1] २०० ५० ६ [1] मा... सितविये
17. 'दितव्यं शचं वत...यं इमे धम्मगु
18. [1] हेमेव अ...आचरिये अपचायितविये सु
19. [1] एसा पोराणा... किती दीघाबुसे च [1] 'तेविसिने च
20. आचरिये...धारहं पवतितव...म...
21. 'स तथा कटविये [1] चप...
22. '...ण

1 This edict has been found at Siddapur, Jatinga-Rameshwara and Brahmagiri in Mysore. The language of the inscription contains local peculiarities.

2 According to Bühler it was somewhere in the Western Ghats. Fleet thought that it was identical with Songiri in Bihar to which Asoka retired in his old age. The latter does not seem to be correct as Suvarnagiri was the seat of a viceroyalty under a prince (भार्ययुत्र) and as such it could be far removed from Pataliputra.

3 On the basis of the *Khaṇḍakhāla Jātaka* (No. 542) Bühler. *Vienna Oriental Journal*, XII, 75-6) proved that 'अयपुत्त' means 'a prince'.

4 इसिल्ल should be somewhere in Mysore near Siddapur.

5 Read मुनिसा अबुदीपसि

6 Read महात्पा

22. MINOR ROCK EDICT : BRAHMAGIRI

Prov. : Brahmagiri (Mysore) **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 175 ff.

Text

1. सुवंगगिरिंते अयपुत्तस महामाताणं च वचनेन इसिलसि महामाता
आरोगियं¹ वतविया हेवं च वतविया [1] देवाणंपिये आणपयति
2. अधिकानि अडातियानि वमानि य हकं ... सके² [1] नो तु खो बाढं
प्रकंते³ हुमं एकं सवद्धरं [1] सातिरेके तु खो सवद्धरं⁴
3. यं मया संघे उपयीते बाढं च मे पकंते [1] इमिना तु कालेन अमिसा
समाना मुनिस्मा जजुदीपसि
4. मिसा देवेहि [1] एकमम हि इयं फले [1] नो हीयं सक्थे महारपेनेव
पापोतवे कामं तु खो खुदकेन पि
5. एकमि णेण⁵ विपुले स्वगे सक्थे आराधेतवे [1] एतायटाय इयं सावणे
सावापिते
6.महाग्गा च हुमं एकमेयु ति अता च मे जानेयु चिरठिनीके च इयं
7. एक इयं च अठे वडिसिति विपुल पि च वडिमिति अवराधिया
दिशदियं
8. वडिमिति [1] इयं च सावणे सावापिते इयूथेन [1] २०० ५० ६ [1]
9. आह [1] मातापितिसु सुसुसितविये हेमेव गरुसु⁶ प्राणेषु द्रष्टितव्यं सच्चं
10. वतवियं से इमे धम्मगुणा पवतितविया [1] हेमेव अन्तेवासिना⁹
11. आचरिये अपचायितविये जातिकेसु च कं य 'रह पवतितविये [1]
12. एसा पोराणा पकिती दीधाधुमे च एस [1] हेवं एस कटिविये [1]
13. चपडेन लिखिते¹⁰ लिपिकरेण¹¹ [॥]

1. 'Must be wished good health' It is a kind of preambles to an edict issued to an officer of the state

2. Read उपासके 3. Buhler read पकंते 4. Read सवद्धरे

5. Read एकममीणेण 6. Restore वथा खुद च (Cf. Siddapur Version)

7. Restore एकमे होति 8. Buhler read गरुसु

9. Sk अन्तेवासी (= student) 10. Buhler read लिखितं

11. This word has been inscribed in Kharosthi characters which shows that the scribe was from the N. W. Province of India.

23. MINOR ROCK EDICT : JATINGA-RAMESVARA

Prov. : Jatinga Ramesvara (Mysore) **Date** : c. 272-232 B.C.**Lang.** : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī**Ref.** : Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 179 ff.**Text¹**

1. तान च व
 2. इसि विया [१] देवान
 3. य हकं
 4. खो वाठ [१] तिरेके
 5. यं या
 6. ण
 7. हि ह्यं
 8.
 9.
 10. च दिसं
 11. पुलं पि पवियं [१]
 12. ... सावणे ... येन [१] २०० ५० ६ [१] हेमेव
 13. मातापितुसु सितविये हेमेव ... ० सु
 14. क्षित्यं सच वतवियं से हेमे
 15. हेव पवतितविया [१] स्वअं न ते सतवस
 16. तविय हेमेव आचरिये अंतेवासिना
 17. राणा पकित्ती सितविया विये
 18. चरिये अ आचरियस आतिका ते यथारहं प
 19. वितविये [१] एसा पोराणा पकित्ती दीघा च [१] हेमेव स
 20. च य वतितविये [१] हेव धमे देवाणपिय
 21. वं कटविये [१] देन लिखितं
 22. ... पिकरेण [१]

24. MINOR ROCK EDICT : YERRAGUDI

Prov. : Yerragudi, Karnul Dist., Andhra Pres.;**Date** : c. 272-232 B. C.**Lang.** : Prakrit (Pali) **Scr** : Brāhmī**Ref.** : B. M. Barua, *Ind. Hisi. Quart., VIII*, pp. 132 ff.;D. C. Sircar, *Ind. Hist. Quart., VII*, pp. 817 ff.

1. The inscription has been badly damaged. The text can be restored from other versions

Text¹

1. देवानंपिये हेवं हआ² [१] [स] भिकानि
2. ते³ [कप] रछवसं कंण खोतु गो [१] केसपाउ कंह [यं]
3. हुस साति [रे] कं [तु खो] सवछरे यं मया संवे उपधि
4. [अ]⁴ [न] लेका च नामिइ [१] तेकप मे च ठवा ते
5. मिसा मुनि
सा देवेहि ते तानि मिसिभूता [१] पकमस हि (एसफले ।)
6. खु⁵ येकिस व नेस्पहम [न]
7. वकेन पि प [क] धेतवे [१] ए
8. [म] मीनेन सकिये विपुले स्वगे आरा ताय च अठाय इयं
9. [स] वने साविते अया खुद महधना इमं पराकमेव अं
10. च कातिठिरिचि बुनेजा मे च ता
11. [इ] यं पकमे होतु विपुले पि च वडसिता अपरधिया दिवडियं [१]
12. सा नेवसा च य [इ]
13. [वापि] ते ब्यूयेन २०० [+] ५० [+] ६ [१] हेवं देवामं
देवानंपि ये आह वधा देवान

1. In this edict the engraver continues in the second line from right to left. Thus he alternates the direction of writing up to 1, no. 16. the rest of the lines except nos 20 and 26 are inscribed from left to right. Sometimes he changes the direction of one word in a line contrary to the direction of the whole line (vide दआ in १). He also sometimes inserts letters of one line into those of another. This is what is known as boustrophedon style of writing. Thus as an ox (Gk bous) turns (Gk strophos) in ploughing a field, so does this style of writing. This style is artificially employed here, it has nothing to do with the so-called original trait of Prāhmi characters running from right to left, as the faces of the individual letters are always to the right as usual. For author's view on this subject kindly see his book Indian Palaeography (Second Edition) Vol I, p. 102.

2. Read from right to left.
3. Read the whole line from right to left.
4. Read from right to left. 5. Read from right to left.
6. The direction of this line is from right to left, but the words are written from left to right.
7. Omit this word

14. [१] [यवितक घात हाभा] येपि
15. [राज्ञ] के आनपितविये
16. नभा वपनका नीदा ते
17. पयिस्वति रठिकानि च [१] मातापितृसु सु (सु)
18. मितविये हेमेव गरुसु सुसुसितविये पानसु दमितविये सच वतविय
19. सुसुम धंमगुणा पवतितविया [१] हेवं तुफे आनपयाथ देवानं पियस वचनेन [१] हे
20. पनभा¹ वमे
21. यथ हथिया रोहानि कारनकानि यू [म्य] चरियानि वंमनानि च तुफे [१] हेवं निवेसया
22. य अतेवासीनि या [रि] सा पोरान पकिति [१] इयं सुसुसित विये अपचायना य वा सब मे आचरि
23. अस यथाचारिण आचरियस [१] नातिकानि यथारह नातिकेसु पवति-
नविये [१] हेसा [पि]
24. अंतेवासीसु यथारह पवतितविये यारिसा पोरान पकिति [१] यथारह
यथा इयं
25. आरोके सिया हेव तुफे आनपयाथ निवेसयाथ च अंतेवास [१] नि
26. [॥]² तियपनभा येपिंनंवा

25. PILLAR EDICT NO. 1 DEHLI-TOPRA (NORTH FACE)

Prov. : Original-Topra, Ambala Dist., Panjab

Present-Firoz Kotla, Delhi. **Date** : c. 272-232 B C.

Long. : Prakrit (Pali)

Scr. : Brāhmī

Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, pp. 245; ff.; Hultzsch, *C. I. I.*,
Vol. I. pp. 119 ff.

Text

1. देवानंपिये पियदसि लाज हेवं आहा [१] सद्धवीसति
2. वसजमिसितेन मे इय धंमलिपि लिखापिता [१]
3. हिदत्तपालत्ते³ दुसंपटिपाद्ये अनंत अगाया धंमकामताया

1. Read from right to left. 2. Read from right to left.

3. It is a compound word consisting of हिदत्त (a double locative, a common popular abuse; cf इहत्र (Sk.) and पालन (= Sk. परत्र). The parts are compounded together as two neuter nouns. Literally it means 'here and here after (= this world and the other world). Of G. पारत्रिक, K. पारलोक्य and elsewhere पारलोकिक

4. अगाय पलीखाया¹ अगाय सुसूयाया अगेन भयेना
5. अगेन उसाहेना [1] एस जु खो मम अनुसथिया
6. धंमापेखा² धंमकामता चा सुवे सुवे वडिता वडीसति चेवा [1]
7. पुलिसा पि च मे उकसा चा नेवया चा महिमा चा अनुविधीयंती
8. सपटिपादयंति चा अल चपल समादपयितवे [1] हेमेव अत
9. महामाता पि [1] एस³ हि⁴ विधि या इयं धमेन पालना धमेन विधाने
10. धमेन सुखियना धंमेन गोती ति

26. PILLAR EDICT NO. II . DELHI-TOPRA (NORTH FACE)

Prov. : as in No. I **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, pp. 245;
 Hultzsch, *C. I. I.*, I., pp. 120 ff.

Text

10. देवानंपिये पियदसि लाज⁵
11. हेव आहा [1] धमे साधू किय जु धमे ति [1] अपासिनवे⁶ बहु कयाने
12. दया दाने सचे सोचये [1] चखुदाने⁷ पि मे बहुविधे दिने [1] दुपद
13. चतुपदेसु पखिवालिचलेसु विविधे मे अनुगहे कटे आ पान
14. दाखिनाये [1] अंनानि पि च मे बहूनि कयानानि कटानि [1] एताये मे
15. अठाये इयं धमलिपि लिखापिता हेवं अनुपटिपज्जतु चिलं
16. धितिका च होत्ती ति [1] ये च हेवं संपटिपजीसति से सुकटं कच्छती ति

1. Sk परीक्षा (= self-examination)

2. Sk. धर्मापेक्षा (regard for piety)

3. Buhler read एस

4. Senart and Buhler read पि

5. Senart and Buhler read लाजा

6. Cf. Jain term अण्डव derived from आ + स्तु (see Webers' Ind.) Studien, 16 326, n 7, and Michelson, 1F, 23. 267f. It corresponds with the Pāli word आसव (=Sk. आश्रव or आश्रव). It is a compound of अप (= अण्ड) + आसिनव, meaning a little sin.

7. Literally it means 'the gift of the eye' (=an insight). The Buddhist work Itivuttaka (ed. by Windisch, p 52) refers to three types of eye—मत्त-वक्खु, दिव्वा-वक्खु, and पद्भा-वक्खु.

27. PILLAR EDICT NO. III: DELHI-TOPRA (NORTH FACE)

Prov. : Topara

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Scr. : Brāhmī

Ref. : Buhler, *Ep. Ind.* II, Hultzsch *C. I. I., I*, pp. 121 ff.

Text

17. देवानंपिये पियदसि लाज हेव अहा [१] कयानमेव देखति इयं मे
18. कयाने कटे ति [१] नो भिन¹ पापं देखति इयं मे पापे कटे ति इयं वा आसिनवे
19. नामा ति [१] दुपटिखे खु खो एस [१] हेवं खु खो एस देखिये [१] इमानि
20. आसिनवगामीनि³ नाम अय चंडिये निठलिये कोथे माने इस्या
21. कालनेन व हकं मा पलिभसयिस² [१] एस वाढ देखिये [१] इयं मे
22. हिदतिकाये इयमन⁴ मे पालतिकाये [॥]

28. PILLAR EDICT NO. IV : DELHI-TOPRA (WEST FACE)

Prov. : Topra

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali);

Scr. : Brāhmī

Ref. : Buhler, *Ep. Ind.* II, Hultzsch, *C. I. I., I*, pp. 122 ff.

Text

1. देवानंपिये पियदसि लाज हेवं आहा [१] सहुवीसतिवस
2. अभिसितेन मे इयं धंललिपि लिखापिता [१] लजूका¹ मे

1. Buhler takes नो भिन = Sk. न मनाक (= not the least), which seems to be correct.

2. Emanated from sin Cf. अवागमुके in the First Separate Edict at Dhauhi (1 6-7)

3. Sk. परिभ्रशविश्यामि (= will ruin). Some take it as Sk. परिमाविश्यामि (= will not go to bad name).

4. Buhler translated it as 'at least'. In the Jataka (Vol. I, p. 405 verse 97) मन means nearly. Hultzsch suspects it as Sk. इदम् अन्यत्.

1. लजूक or रजूक (= Sk. रज्जुक) was originally a field-measurer, a land-settlement officer. But here his duties are judicial. Figuratively he may mean 'a high officer of the state holding the reins of administration' or he may be equivalent to मन्त्रपर,

3. बहुसु पानसतसहसेसु जनसि आयता [1] तेसं ये अभिहाले¹ वा
4. दंडे वा अतपतिये² मे कटे किंति लज्जका अस्वथ³ अभीता
5. कंमानि पवतयेवु जनस जानपदसा हितसुखं उपदेहवु
6. अनुगहिनेवु चा [1] सुखीयनदुखीयन जानिसंति धमयुत्तेन च
7. वियोवदिसति जन जानपदं किंति हिदतं पालतं च
8. आलाधयेवु ति [1] लज्जका पि लघंति पटिचलितवे पुलिसानि पि मे मं [1]
9. छंदानि पटिचलिसंति [1] ते पि च कानि वियोवदिसंति येन मं लज्जका
10. चघंति आलाधयितवे [1] अथा हि पजं वियताये धातिये निसिजितु
11. अस्वथे होति वियत धाति चघति मे पजं सुख पलिहटवे
12. हेवं ममा लज्जका कटा जानपदस हितसुखाये [1] येन एते अभीता
13. अस्वथ सतं अविमना कंमानि पवतयेवु ति एतेन मे लज्जकान
14. अभिहाले व दंडे वा अतपतिये कटे [1] इद्धितविये हि एमा किंति
15. वियोहालसमता⁴ च सिय दंडसमता चा [1] अव इते पि च मे आयुति⁵
16. बंधनबधान⁶ मुनिसान तीलितदंडान⁷ पतवधान⁸ तिनि दिवसानि मे
17. पोते⁹ दिने [1] नातिका व कानि निक्षपयिसंति¹⁰ जीविताये तान
18. नासंतं वा निक्षपयिता दान वाहति पालतिक उपवासं ब कछति [1]
19. इछा हि मे हेव निलुधसि पि कालसि पालतं आलाधयेवु ति [1] जनस च
20. वडति विविधे धमचलने संयमे दानसविभागे ति [1]

1. Bühler read अभिहाले. The term means 'a present or an offering' in the Jataka (Bühler, Z D M G, 46, 63 af) It may mean a reward' in opposit of दण्ड (punishment). In Sanskrit अभिहार from अभि + ह means an attack or catching hold of. In this case it may mean 'a criminal or judicial investigation.'

2. Sk. आत्मप्रत्ययः (= स्वाधीन.)

3. Sk. आश्रित (= assured)

4. Sk. व्यवहारसमता (= uniformity in legal procedure)

5. Sk. आयुक्ति (= order)

6. Sk. बन्धनबद्ध (= imprisoned)

7. Sk. नोर्णदण्डनान् (on whom punishment has been passed)

8. Sk. प्राप्तवचनान् (sentenced to death)

9. Sk. यौतक (= respite)

10. Sk. निष्ठापयिष्यन्ति (= will persuade to consider).

29. PILLAR EDICT NO. V : DELHI-TOPRA (SOUTH FACE)

Prov. : Topra

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali);

Scr. : Brāhmī

Ref. : Hultzsch, C. I. I., I., pp. 125 ff.

Text

1. देवानपिबे पियदसि छाज हेवं अहा [1] सङ्खवीसतिवस
2. अभिसित्तेन मे इमानि जातानि अवधिवानि कटानि से वथा
3. सुके सालिका अल्लुने चकवाके हुंसे मंहीमुखे गेछाटे
4. जतूका अंवाकपीलिका इली¹ अनठिकमछे वेव्वेयके²
5. गंगापुपुटके संकुजमछे कफटसयके पंनमसे सिमले
6. संहके ओकपिंवे पलसते सेतकपोते गामकपोते
7. सवे चतुपदे ये पटिभोग नो एति न च खादियती [1] [अजकाना ि[न]
8. पल्लका चा सूकली चा गभिनी व पायमीना व अवधिय पतके³
9. पि च कानि भासंमासिके [1] वधिकुकुटे नो कटविये [1] तुसे सजीवे
10. नो झापेतविये⁴ [1] दावे अनठाये वा विहिसाये वा नो झापेतविये[न]
11. जीवेन जीवे नो पुसितविये [1] तीसु चातुंमासीसु तिसायं पुंनमासियं
12. तिन दिवसानि चाबुदसं पंनदसं पटिपदाये धुवाये चा
13. अनुपोसथं मछे अवधिये नो पि विकेतविये [1] एतानि येवा दिवसानि
14. नागवनसि केवटभोगसि यानि अंनानि पि जीवनिकायानि
15. न हतविवानि [1] अठमीपरवावे चाबुदसाये पंनदसाये तिसाये
16. पुनावसुने तीसु चातुंमासीसु सुदिवसाये गोने नो नीलखितविये⁵
17. अजके एवके सूकले ए वा पि अने नीलखियति नो नीलखितविये [1]
18. तिसाये पुनावसुने चातुंमासिये चातुंमासिपखाये अस्वसा गोनसा
19. छल्लने नो कटविये [1] चावसङ्खवीसतिवसअभिसित्तेन मे इताये
20. अंतल्लिकाये पंनवीसति बंधनमोखानि कटानि [1]

30. PILLAR EDICT NO. VI : DELHI-TOPRA (EAST FACE)

Prov. : Topra

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Scr. : Brāhmī

Ref. : Hultzsch, C. I. I., I., pp. 128 ff.

1. Buhler read दही. It means 'terrapins'.

2. Its meaning is uncertain.

3. Restore अवधिया पोतके.

4. Sk दाहयितव्यः

5. Sk. नीलखितव्यः (= not to be branded).

Text

1. देवानंपिये पियदसि लाज हेवं अहा [1] दुवाडस
2. वमभिसितेन मे धमलिपि लिखापिता लोकसा
3. हितसुखाये से तं अपहटा¹ तं तं धंमवडि पापोवा [1]
4. हेवं लोकसा हितसुखे ति पटिवेखामि अथ इयं
5. नातिसु हेवं पतियासनेसु हेवं अपकठेसु
6. किमं कानि सुखं अबहामी ति तथ च विद्वहामि [1] हेमेवा
7. सबनिकायेसु पटिवेखामि² [1] सबपासंडा पि मे वृजिता
8. विविधाय पूजाया [1] ए खु इयं अतना³ पच्पगमने⁴
9. से मे मोख्यमते [1] सद्दुवीसतिवसभिसितेन मे
10. इयं धंमलिपि लिखापिता

31. PILLAR EDICT NO. VII: DEHLI-TOPRA (EAST FACE)

Prov. : Topra

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Scr. : Brāhmī

Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, pp. 245 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, I, pp. 130 ff.Text⁵

11. देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आहा [1] ये अतिकंतं
12. अंतलं लाजाने हुसु हेवं इडिसु कथं जने
13. धंमवडिया वडेया नो यु जने अनुलुपाया धंमवडिया
14. वडिधा [1] एतं देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आहा [1] एस मे
15. हुधा [1] अतिकंतं च अंतलं⁷ हेवं इडिसु लाजाने कथं जने

1. It may be a Prakrit equivalent of Sk. अपहृता (= leaving untouched). It may also be suggested that अपहृता corresponds to अपग्रहत्वा (= Sk. अपग्रहत्वं) and is derived from अ + ग + √हृ (= not transgressing).

2. Sk. प्रत्यवेक्षे (= directing my attention).

3. Buhler read अनुना Sk. आत्मना.

4. Sk. पत्युपगमनम् (= a personal visit).

5. This inscription is not engraved on the other pillars of the series.

6. Numbering of the lines is continued from the previous inscription.

7. Senart and Buhler read अन्तलं.

16. अनुलुपाया धंमवडिथा वडेया ति मो च जने अनुलुपाया
17. धंमवडिथा वडिथा [1] ते किनसु जने अनुपटिपजेया [1]
18. किनसु जने अनुलुपाया धंमवडिथा वडेया ति [1] किनसु कानि
19. अभ्युनामयेहं धंमवडिथा ति [1] एतं देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं
20. आहा [1] एस मे हुया [1] धंमसावनानि सावापयामि धंमानुसथिनि
21. अनुसासामि [1] एतं जने सुतु अनुपटीपजीसति अभ्युनमिसति

ROUND THE PILLAR

22. धंमवडिथा च बाढं वडिसति [1] एताये मे अठाये धंमसावनानि सावापितानि धंमानुसथिनि विविधानि आनपितानि य [था पुकि] सा पि बहुने जनसि आयता ए ते पळियोवदिसंति पि पळियळिसंति पि [1] लज्जा पि बहुकेसु पानसतसहसेसु आयता ते पि मे आनपिता हेवं च हेवं च पळियोवदाथ
23. जने धंमयुतं [1] देवानंपिये पियदसि हेवं आहा [1] एनमेव मे अनुवेखमाने धंमयंमानि कटानि धंममहामाता कटा धंम [साव ने]¹ कटे [1] देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आहा [1] मगेसु पि मे निगोहानि लोपापितानि छायोपगानि होसति पसुमुनिसानं अंवावडिक्का लोपापिता [1] अढकोसिक्कानि पि मे उदुपानानि
24. खानापितानि निंसिडया² च कालापिता [1] आपानानि³ मे बहुकानि तत तत कालापितानि पटीभोगाये पसुमुनिसानं [1] ल [हुके चु] एस पटीभोगे नाम [1] विविधाया हि सुखायनाया पुलिमेहि पि लाजीहि ममया च सुखचित्ते लोके [1] इमं चु धंमानुपटीपति अनुपटी-पजंतु ति एतदया मे
25. एस कटे [1] देवानंपिये पियदसि हेवं आहा [1] धंममहामाता पि मे ते बहुविधेसु अठेसु आनुगहिकेसु विद्यापटासे⁴ पवजीतानं चैव गिहि-

1. Sk. धर्मश्रावण (= discourses on morality).

2. Bühler connected it with निषिद्धिद्या from the Sk. verb निषीदति and translated it as 'rest-houses'. It is corroborated by the Hathigumpha inscription-अरहत-निसीदिद्यासमीपे (line 15). Lüders compared it with Ardhamāgadhi सेटि (= Sk. दिरुष्टि). सेटि is also synonymous with Sk. श्रेणि (नि + अश्नी). So, he translated it as 'a flight of steps'. Bühler seems to be right, as उदुपानानि includes steps also and a separate mention of steps would be superfluous.

3. Cf. प्रपा in the Nasik Cave-inscription No. 10 P. 3 (E I. 8. 78).

4. It may be प्राकृत equivalent of the Vedic nominative plural in भासः.

- धानं च खच [पासं] वेसु पि च विद्यापटासे [१] संवत्सि^१ पि मे कटे
इमे विद्यापटा होहंति ति हेमेव बाभनेसु आजीविकेसु^२ पि मे कटे
26. इमे विद्यापटा होहंति ति निगठेसु^३ पि मे कटे इमे विद्यापटा होहंति
नानापासंवेसु पि मे कटे इमे विद्यापटा होहंति ति पटिविसिठं तेसु तेसु
ते [ते महा] माता [१] धम्ममहामाता खु मे एतेसु चेव विद्यापटा
स्वरेसु च अनेसु पासंवेसु [१] देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आहा [१]
27. एते च अने च बहुका मुखा दानविसगमि विद्यापटासे मम चेव
देविनं च सवसि च मे ओलोधनसि ते बहुविधेन आकालेन तानि तानि
तुठायत्तनानि पटी [वेदयंति]^४ हिद चेव विसासु च [१] दालकानं पि
च मे कटे अन्नानं च देविकुमालानं इमे दानविसगसे विद्यापटा होहंति ति
28. धंमापदानठाये धंमानुपटिपतिये [१] एस हि धंमापदाने धंमपटीपति
च या इयं दया दाने सचे सोचवे मदवे साधवे च लोकस हेवं वडिस्सति
ति [१] देवानंपिये प [ि] प [यद ि] स लाजा हेवं आहा [१] यानि
हि कानिचि ममिया साधवानि कटानि तं लोके अनूपटीपणे तं च अनु-
विधिंयति [१] तेन वडिता च
29. वडिस्सति च मातापितिसु सुसुसाया गुलुसु सुसुसाया वयोमहालकानं
अनुपटीपतिया बाभनसमनेसु कपनवलाकेसु आष दासमटकेसु संपटी-
पतिया [१] देवानंपिय [पि] यदसि लाजा हेवं आहा [१] मुनिसानं
खु या इयं धंमवडि वडिता दुवेहि येव आकालेहि धंमनियमेन च
निस्सतिया^५ च [१]
30. तत्त खु लहु से धंमनियमे निस्सतिया व भुये [१] धंमनियमे खु खो एस
वे मे इयं कटे इमानि च इमानि जातानि अवधिचानि [१] अन्नानि पि
खु बहुक [१] नि] धंमनियमानि यानि मे कटानि [१] निस्सतिया व खु
भुये मुनिसानं धंमवडि वडिता अवधिंसाये भुतानं
31. अनालंभाये पानानं [१] से एताये अथाये इयं कटे पुतापपोतिके चंदम-
सुलियिके होतु ति तथा च अनुपटीपजंतु ति [१] हेवं हि अनुपटीपजंतं
हिदत्तपालते आलधे होति [१] सत्तविसति वसाभिसिते न मे इयं
धंमलिचि लिखापापिता ति [१] एतं देवानंपिये आहा [१] इयं
32. धंमलिचि^६ अत्त अयि सिलार्थभानि वा सिलाफलकानि वा तत्त कटविद्या
एन एस चिलठितिके सिया [॥]

1. Buddhist order.

2. An order of ascetics allied to the Jains.

3. Sk. निग्रं-वेसु (= among Jain ascetics).

4. Buhler read पटीपादयन्ति (= they point out), पटीवेदयन्ति is a better reading. Cf. प्रतिवेदयन्तु in the Jaugada rock. edict (VI, D)

5. Cf. Sk. निष्ठाति (= reflection, meditation or selfconversion).

6. It is a variant of धंमलिचि.

32. MINOR PILLAR EDICT : SANCHI

Prov. : Sanchi (M. P.) **Date :** c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Ser. :** Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I., I., I.*, pp. 160 ff.

Text

1.1
2. ...² भेत... [१] [स] वे [स] मगे कटे
3. भिखुनं च भिखुनीनं चा³ ति पुतप
4. पोतिके चंदमसूरिधिके⁴ [१] वे संघं
5. भासति⁵ भिखु⁶ वा भिखुनि वा ओदाता
6. वि दुस्सानि सनंघायितु अनावा
7. ससि⁷ वासापेतविघे [१] इच्छा हि मे किं
8. ति संघे समगे⁸ चिलघितीके सिघा ति [१]

33. MINOR PILLAR EDICT : SARNATH

Prov. : Sarnath (Varanasi) **Date :** c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Ser. :** Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I., I., I.*, pp. 161 ff.

Text

1. देवा [नां पिय].....
2. ए क.....
3. पाट [लि पु त] • [न स कि] वे केनपि संघे भेतवे⁹ [१] ए पुं खो

-
1. The first line is not legible. Perhaps it contained something referring to the prevention of breach in the Buddhist Order, which is suggested from the word मेन (भेतुम्) in the second line.
 2. Bühler read यं. 3. Bühler read वा (= or).
 4. This anticipates the style of the copper-plate grants. Cf. Delhi-Topra Pillar-edict VII. 1. 31.
 5. Bühler and Boyer read योसति. 6. Boyer read भिखु.
 7. Sk. अनावास a residence not fit for members of the Saṅgha.
 8. Bühler and Boyer read संरस मगे भिन्दति;
 9. Cf. संघं भिदन्ति in Childer's Pali Dictionary. SV संघं भिन्दिता in the *Jataka*, Vol. IV, p. 200, 1. 6.

4. भिक्षु वा भिक्षुणि वा संघं भासति¹ से ओदासामि दुसानि संनंथापयि वा आनावाससि²
5. आवाससिये [।] हेवं ह्यं सासने भिक्षुसंघसि च भिक्षुनिसंघसि च विनपयितविये [।]
6. हेवं देवानंपिये आहा [।] हेदिसा च इका लिपी³ तुफाकंतिकं हुवाति संसलनसि⁴ निखिता⁵
7. इकं च लिपिं हेदिसमेव उपासकानंतिकं निखिपाथ [।] ते पि च उपासका अनुपोसथं⁶ यासु
8. एतमेव सासनं विस्वंसयितवे अनुपोसथं च धुवाये इकिके महामति पोसथाये
9. याति एतमेव सासनं विस्वंसयितवे आज्ञानितवे च [।] आवते च तुफाकं आहाले⁷
10. सवत विवासयाथ तुफे एतेन विर्यजनेन⁸ [।] हेमेव सवेसु कोटविषवेसु एतेन
11. विर्यजनेन विवासापयाथा [॥]

34. MINOR PILLAR EDICT : KAUSĀMBĪ (PRAYĀGA)

Prov. : Kausambi, Allahabad **Date** : c. 272-232 B.C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ind. Ant.*, XIX. pp. 122. ff.;
 Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 159 ff.

Text

1. [देवानं] [पि] ये आनपयति [।] कोसंबियं⁹ महाम [।] स
2. [संघे] [स] म [ने] [कटे] [।] स ['] वसि नो¹⁰ ल्हिये¹¹

1. Vogel and Senart read भिक्षति. Boyer proposed भोक्षति.

2. Cf. Sanchi version 'अनावाससि'.

3. Copy: literally one writing of this inscription.

4. Sk. संसरण (= on office or a place of assembly).

5. Sk. निक्षिप्ता (= deposited).

6. अनुपोसथ (= every fast day) 7. आहार (= a district)

8. Sk. व्यज्जनेन. In the Buddhist literature व्यज्जन is used in the sense of a letter (Vide Childer's *Pali Dictionary* s. v. व्यज्जन)

9. Bühler and Boyer read कोसंबिय

10. Bühler and Boyer proposed न.

11. Bühler read वि ये

3.[संवे][मा]कति¹ मि[सु]व[1] मि[सु]नि
वा[से][पि]चा
4. [ओ]दात[1]नि दुसानि[स]नंवापयितु अ[नावा]स[सि]²
[आ]व[1]सयि[ये][॥]³

35. MINOR PILLAR EDICT : RUMMINDEI

Prov. : Rummindei, near Nautanwa (N. E. R.), Nepalese
Tarai; **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, V, pp 1 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, I,
pp. 169 ff.

Text

1. देवानपियेन पियदसिन हाजिन वीसनिवसाभिसितेन
2. अतन⁴ आगाच महीयिते हिद बुधे जाते सक्यमुनी⁵ ति [1]
3. सिला-विगडभी-चा⁶ कालापित सिलायमे च उसपापिते
4. हिद भगवं⁷ जाते ति [1] लुमिनिगामे उबलिके⁸ कटे
5. अठभागिये⁹ च [1]

-
1. भोखनि is proposed by Bühler and Eoyer.
2. Bühler read आन [पे] स; Eoyer proposed आनावससि.
3. Eoyer read अवासयिये.
4. Sk. आत्मना (= voluntarily).
5. Sk. शाक्यमुनि, an epithet of the Luddha, as he was born among the Śākya.
6. Hultzsch and some other scholars broke this compound word into three words (independent)—सिला, विगडभी and चा and translated it as 'a stone bearing a horse'. It was a very awkward construction. It should be taken as one word equivalent to Sk. शिला-विकटभित्तिका (= a huge wall of stone).
7. Pali भगवा (= Sk. भगवान्) is one who possesses इत्तरौय, धम्म, दस, सिंहा, काम and पयसन.
8. Sk. उद्वलिकः (= free from बलि [religious cess]).
9. Sk. आठभागिदः (= paying one eighth of land produce instead of usual one sixth).

36. MINOR PILLAR EDICT : NIGALI SAGAR

Prov. : NIGALI Tank in Nepalese Tarai;

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, V, pp. 1 ff.;
Hultsch, *C. I. I.*, I., pp. 165 ff.

Text

1. देवानंपियेन पियदस्सिन् लात्रिन् षोदसवसाभिसितेन
2. बुधस कोनाकमनस¹ धुवे दुत्तिर्य² वडिते [१]
3. [विसति] [व] साभिसितेन³ च अतन आगाच महीचिते
4. [सिहाय भ] [च] [उस पापिते⁴ [१]

37. MINOR PILLAR EDICT : QUEEN'S

Prov. : On the Allahabad Pillar; **Date** : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali) **Scr** : Brāhmī

Ref. : Buhler, *Ind. Ant.*, XIX, pp. 122 ff.,
Hultsch, *C. I. I.*, I, pp. 158 ff.

Text

1. देवानंपियया वचनेना सवत महमता⁵
2. वतविया [१] ए हेता⁶ दुत्तियाये देवीये दाने
3. अबा-वडिका वा आलमे व⁷ दान [गहे] [व] [ए] [वा] [पि]
[अ] ' ने

1. कनकमुनि was a प्रत्येक बुद्ध who attained निर्वाण for himself but did not preach it to the world.

2. Sk. द्वितीय is used not in the sense of 'second' ordinal but in the sense of 'double the size'. Some take it in the sense of द्वितीय वारम् (= second time) which implies that the stupa was already enlarged once.

3. This restoration was suggested by Bühler.

4. Restoration proposed by Bühler.

5. Senart and Bühler read महामता.

6. हेत was read by Senart and Bühler.

7. Bühler read वा.

4. कीद्वि वनीवसि¹ तस्ये देविने वे [१] नासि [हे] वं [ग] [न]
[तविने]²
5. हुतीचाने देविने सि तीवक-भातु फालुवाविने [॥]

38. CAVE EDITIONS NO. I II & III: BARABAR HILL

Prov. : Barabar Hill, Gaya Dist., Bihar;

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Scr. : Brāhmī

Ref. : Bühler, *Ep. Ind. XX*, pp. 361 ff.; Hultsch, *C. I. I.*,
I, pp. 181 ff.

Text

I

1. काजिना पियदसिना हुवावस [वसाभिसितेना]³
2. ह्यं निगोहकुभा⁴ दिना आजीविकेहि⁵ [॥]

II

1. काजिना पियदसिना⁶ हुवा
2. वसवसाभिसितेना ह्यं
3. कुभा ललतिक⁷ पवतसि
4. दिना आजीविकेहि

III

1. काज पियदसी पङ्कनवी
2. सतिवसाभिसिते जलधो
3. सागमथात⁸ मे ह्यं कुभा
4. सुपिये⁹ ल [लतिक] [पवतसि] वि
5. ना [॥]

1. Shall be registered.

2. Hultsch restores विनति (= विशति).

3. Restoration proposed by Hultsch is evidently on the basis of the dating formula of regnal years.

4. Sk. - वसोपगुहा. This seems to be the name of the cave.

5. Gōṣṭhā, contemporary of Buddha and Mahāvira, who founded the Ājīvika sect. It has several affinities with Jainism.

6. Here as in the previous inscription the order of the epithet पियदसि and the noun (काज) is changed.

7. ललतिक is the name of a hill.

8. Sk. वसोपगमार्थतः (= for shelter from the advent of the rainy season).

9. सुपिय (= pleasant).

B. INSCRIPTIONS OF DAŚARATHA

1. CAVE EDICTS NO. I, II & III : NAGARJUNI HILL

Prov. : Nagarjuni Hill. Gaya Dist., Bihar;

Date : c. 232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali); Scr. : Brāhmī

Ref. : Bühler, *Ind. Ant.*, XX, p. 364;Luders, *Ltst.* Nos. 954-56

Text

I

1. वहियक [१]¹ कुभा दषलयेन देवानंपियेना²
2. आनंतलियं³ अभिवितेना [आशीविकेहि]
3. भदंतेहि⁴ वाष⁵-निसिदियाये निषिठे⁶
3. आ-चंदम पूलियं [॥]

II

1. गोपिका⁷ कुभा दषलयेना देवा [न]⁸ पि
2. येना आनंतलियं अभिवितेना आजी
3. विके [हि] [भद्] तेहि वाष-निसिदियाये
4. निसिठा आ चंदम पूलियं [॥]

III

1. वहयिका⁸ कुभा दषलयेना देवानं
2. पियेना आनंतलियं अ [भि] वितेना [आ]
3. [जी] विकेहि भदंतेहि वा [ष निषि] दियाये
4. निषिठा आ चंदम पूलियं [॥]

1. वहियका (= Sk. वाह्यका, external) seems to be the name of the cave.

2. Ordinarily it should precede दषलयेन. Fleet thought that it referred to Asoka and translated.... 'immediately after being anointed by the beloved of gods (Asoka).

3. Sk. आनन्तर्यं (= without gap).

4. An honorific derived from Sk. भवत्. Some suggest that it is derived from भद्रान्त. 5. Sk. वाषां.

6. Sk. निषुष्टा (= formally given away).

7. Name of the cave.

8. Name of the cave. Sk. वरकीका.

CHAPTER III

A. INSCRIPTIONS OF THE SUNGA AGE

1. BARHUT BUDDHIST PILLAR INSCRIPTION

Prov. : Barhut (Nagaud), Madhya Pradesh;

Date : 2nd Cent. B. C.

Lang. : Prakrit

Scr. : Brāmhī

Ref. : Hultzsch, *Ind. Ant.*, XIV pp. 138 ff. and XVI p. 227.

Cunningham, *Stupas of Bharhut*, pp. 128 ff.

Text

1. सुगन¹ रजे रजो गागीपुतस विसवेवस
2. पौतेण गोसिपुतस² अगारजुस³ पूतेण
3. बाक्षिपुतेन धनभूतिन कारितं तोरना⁴
4. लिखा कं मं तो च उपणं⁵ [॥]

2. BESNAGAR GARUDA PILLAR INSCRIPTION

Prov. : Besnagar (Madhya Pradesh)

Date : Regnal yr. 14, c. 2nd. Cent. B. C

Lang. : Prakrit (influenced by Sanskrit); **Scr.** : Brāhmī.

Ref. : Vogel, *Acrh. Sur. Ind.* A. R. 1908-9, p. 126;

Bhandarkar, *J. B. B. R. A. S.*, XXIII, p, 104

-
1. According to Cunningham and Mitra सुगन stands for सुग्राज्ये 'in the kingdom of Srughna.'
 2. This word was equated with कौत्सीपुत्रस्य.
 3. Cunningham and Mitra equated it with Sk. अग्राज्यस्य.
 4. Hultzsch तोरण (*Ind. Ant.* XXI p. 227).
 5. Hultzsch उपनी (*Ind. Ant.* XXI p. 227).

Text

I

1. [दे] व देवस वा [सुदे] वस गच्छध्वजे अयं
2. कारिते इ [अ] हेलिओदोरेण भाग
3. वसेन विषस पुत्रेण तक्षसिलिकेन
4. योन-दूतेन [आ] गजेन महाराजस
5. अंतलिंकितस उप ['] ता सकास रजो
6. [का] सी पु [च] स¹ [भ] । गभद्रस² त्रासारस^{2a}
7. वसेन च [तु] दसेन³ राजेन वधमानस⁴ [॥]

II

1. त्रिनि अमुत पदानि [इअ] [सु] अजुठितानि
2. नेयंति [स्वरां] इम चाग अग्रमाव⁵ [॥]

3. AYODHYA STONE INSCRIPTION OF DHANADEVA

Prov. : Ayodhya, Fyzabad Dist., U. P.;

Date : 1st. Cent. A. D.

Lang. : Sanskrit (corrupt); **Scr.** : Brāhmi

Ref. : D. R. Sahni, *Ep. Ind.* XX; p 57; J. D. Ratnakar, *Nāgari-Prachārini-Pātrikā*, V, Part I pp. 99-104.
G. H. Ojha, *ibid*, p. 201. ff; K. P. Jayaswal, *J. B. O. R. S.*; X, pp. 202-8.

Text

1. कोसलाधिपेन द्विरक्षमेवचाजिनः सेनापतेः⁶ पुण्डमित्रस्य⁷ चहेन कौशिकी

1. Bloch and others read कौसीपुत्र. Vogel कासीपुत्र.
2. It is a translation of the Greek word 'Soteris' found on Indo-Greek coins. Very possibly Heliodoros was responsible for the draft of the record.
3. Read दसेन
4. Bhandarkar वासिना मह [दे] से नङ्गराजे नवव () मा (नुसा) (ननाय).
5. Cf. नमस्त्वागौऽग्रमादश्च एतेश्वनृतमाहितश्च, *M. B.* XII.V. 43. 22.
6. *Mahābhāṣya* and *Mitavikṣignimitra* refer to his horse-sacrifice. The latter styles him even as सेनापति.
7. Sanskrit usage would require पुण्डमित्रात् but the language of the record is influenced by Prākṛit.

पुत्रेण धन (देवेन)¹

2. धर्मराजा² पितुः कस्तुर्देवस्य केतव³ कारितं [॥]

4. BHATTIPROLU CASKET INSCRIPTION

Prov. : Bhattiprolu, Krishna, Dist., Madras Pres.;

Date : 2nd Cent. B. C.

Lang. : Prakrit;

Scr. : Brāhmi

Ref. : Buhler. *Ep. Ind.*, II, pp. 323 ff.

Text

Casket No. I

कर पितुनो च कुर मा [तु] च कुरय सिव [च] च मञ्जुसं
पणति फाळिम पमुगं च बुध सरिराणां
मिस्सेतु [॥] वनव पुतय कुरय वधीतुकय मञ्जुप [॥]
उत्तरो पिगह पुत्तो काणीठो [॥]

B. POST-SUNGA INSCRIPTIONS OF INDIAN RULERS

1. HATHIGUMPHA INSCRIPTION OF KHARVELA

Prov. : Hathigumpha, near Bhubaneswar, Orissa,

Date : 1st Cent. A. D.

Lang. : Prakrit (allied to Pali);

Scr. : Brāhmi

Ref. : Bühler, *Indian Studies*, III, p. 13; Fleet, *J. R. A. S.*, 1910, 242 ff.; K. P. Jayaswal, *J. B. O. R. S.*, III, pp. 424 ff.; IV, p. 364 ff.; XIII, p. 221 ff.; XIV, pp. 150 ff.; K. P. Jayaswal and R. D. Banerji. *Ep. Ind.*, XX, p. 72 ff.

Text

1. नमो गरहंतानं [।] नमो सव सिधानं [॥] देवेण⁴ महाराजेन महामेघ-

1. We may have it धनदेवेन, as the father's name कस्तुर्देव makes the possibility a little clear. Apparently he was the local ruler of Ayodhya.

2. Read धर्मराजेन.

3. निकेतन.

4. Two different Sanskrit forms of this epithet have been suggested as देवेन and आर्येण. The former appears to be more apt, which means 'belonging to the Aila family.'

- बाहनेन¹ चेति² राज व [] स वधनेन पस्य सुभ कस्येन चतुरस्र
 छुठ [ण] गुण उपितेन कलिगाधिपतिना सिरि खारवेलेन
- 2 [प] दरस वसानि सीरि [कडार] सरीरवता कीडिता कुमार कीडिका
 [॥] ततो लेख रूप गणना-ववहार विधि बिसारदेन सब विजावदातेन
 नव वसानि थोवरज [पा] सासित [॥] सपुण चतुर्वीसति वसो तद्वानि
 वधमानसेसयो वेनामिविजयो³ ततिये
- 3 कलिग राज वसे पुरिस युगे महाराजाभिसेचन पापुनाति [॥]
 अभिसितमतो च पधमे वसे बात बिहत् गोपुर पाकार निवेसन पटि
 सखारयति कलिगनगरिरिषी [र] [१] सितल तकाग पाडियो च
 बधापयति सज्जयान प [टि] सधपन च
- 4 कारयति पनात [सि] साहि सत् सहसेहि पकतियो च रजयति [॥]
 हुतियो च वसे अचितयिता सातकनि⁴ पछिम दिस हय राज नर रथ
 बहुलं दृढ पठापयति [१] कन्ह⁵ गताय च सेनाय वितासिति⁶
 असिकनगर [॥] ततिये पुन वसे
- 5 गधव वेद बुधो दप नत् भीत बादित सदसनाहि उसय समाज कारा
 पनाहि च कीडापयति नगरि [॥] तथा चबुधे वसे विजाधराधवास
 अहनपुव कलिग पुव राज [निवेसित] वितध म [कु]
 ट च निखित छत्त
- 6 भिगारे [हि] तरतन सपतेय सब रठिक भोजके पादे बदापयति
 [॥] पधमे च दानी वसे नद राज ति वस सत् ओ [धा] टित
 तनसुलिख बाटा पणादि नगर पवेस [य] ति सो [१] [अ]
 भिसितो च [छुटे वसे] राजसेय⁷ सदसयंतो सवकर बण
- 7 अनुगह अनेकानि सत् सहसानि विसजति पोर जानपद [॥] सतम
 च वस [पसा] सतो बजिरघर स मनुक पद [कु]
 म [१] अठमे च वसे महता सेन [१]
 गोरधगिरि

1 It is a family vruda like Śātavāhana

2 Two readings चेत (= चेदि) and चेत (- चैव) are proposed
 The former is a better one

3 Barua proposed वधमान सेसयोवेनामिविजयो

4 सातकनि I of the Andhra Śātavāhana family

5 Jayaswal and Banerjee read कन्ह

6 Jayaswal proposed वितासित

7 Sk त्रिवर्षशत = 300 years Some propose त्रि + वर्षशत = 103 years
 which is wrong

8 राजसूय Some propose राजैषयं

8. आतापयिता राजगहं उपधीवपवति [१] एतिन [१] च कंमपदान स [१] नादेन.....सेन वाहने विपयुचितुं मधुरं अपयातो यवरा [ज] [हिमित (वियुमेत)]¹.....यवति.....पलव.....
9. कपहले हव राज रथ सह यति सव घरावास.....सव ग्रहणं च कारयितुं ब्रह्मणानं ज [य] परिहारं दवाति [१] अरहत..... [नवमे च वसे].....
10.महाविजय पासाद कारयति अठतिसाय सतसहसेहि [॥] इसमे च वसे दंड संधी सा [ममयो] अरथयस पठानं मह [१] जयनं.....कारापयनि [॥] [एकादसमे च वसे]..... प [१] यातानं च म [नि] रतनानि उपलभते
11.पुषं राजनिवेसितं पीथुं गदभनंगलेन कासयति [१] जन [प] इ भावयं च तेरस वस सत कत मि [१] वति त्रमिर दह संचातं² [१] बारसमे च वसे.....[सह] सेहि वितासयति उत्तरापध राजानो.....
12. म [१] गधानं च विपुलं भयं जनेतो हयसं गंगाय पाययति [१] म [ग] ध [१] च राजान बहसतिमितं³ पादे वंदापयति [१] नदराज⁴ नीत⁵ च का [लि] ग-जिन संनिवेस.....अंग सगध वसु च नयति [॥]
13.[क] [१] जठर [लखिल] [गोपु] राणि सिंहराणि निवेसयति सत विसिकनं [प] रि हारं हि] अभुतमछुरिय हथी निवा [स] परिहर.....हय हथि रतन [मानिकं] पडराजा..... [भु] त मनि रतनानि आहरापयति इह सत [सहसानि]
14.सिनो वसीकरोति [१] तेरसमे च वसे सुपवत विजय चके कुमारीपवते अरहते (हि) परिवन सं [सि] तेहि⁶ कायनिसीवियाय यापूजावकेहि राज भित्तिनि चिन वतानि वास [१] [सि] तानि

1. It is a most controversial reading. Those who read हिमित, identify it with Demetrios, son of Euthedemos and push back सारवेल in the first quarter of the second century B. C. There appear to be four letters which may be read दि उ मे त (= Diomedes, one of the later Greek kings in India).

2. Jayaswal read त्रमिर-द्वेष-संघात (= confederacy of the Tamil countries).

3. Sk. बृहस्पतिमित्र ; but he cannot be identified with बृहस्पति on the ground that बृहस्पति is the presiding deity of the पुष्य नक्षत्र.

4. महापद्मानन्द, who according to the Purāṇas was a great conqueror.

5. Barua proposed नन्दराज-विरत.

6. Barua read कश्यप = Sk. कश्यप = Pali कसल (= healthy or sound).

- द्वालपुरत उवा [सग वा] रवेकसिरिना जीवदेह [सवि] का
पदिवाता [॥]
15.सकल समण सुविहितानं च सब दिसानं न [नि] नं
तपसि इ [सि] व संविचनं अरहतमिसीदिया समीपे पाभारे वराकार
समुधापिताहि अनेकयोऊनाहिताहि.....सिलाहि.....
16.चतुरे च वेङ्गुरिय गमे थंमे पतिठापयति पानतरीय सत
सहसेहि [।] सु [सि] व कल बोझिनं च चोष [ठि] अंग संलिक
['] तुरीचं उपादयति [।] जेम-राजा स बह राजा स भिक्षु राजा धम
राजा पसं [तो] सुनं [तो] अनुभव [तो] कलानानि
17.गुण विसेस कुसलो सब पासढ पूजको सब दे [वाय] तन
सकार कारको अपतिहत चक वाहनचलो चकचरो गुतचको पवतचको
राजसिवसू कुल विनिभितो महाबिजयो राजा खारवेकसिरि [॥]

2. NANAGHAT CAVE INSCRIPTION OF NĀGANIKĀ

Prov. : Nanaghat, Bombay Pres. **Date :** Early 1st Cent. B.C.

Lang. : Prakrit;

Scr. : Brāhmī

Ref. : Bühler, Arch. Sur. West Ind., v, pp. 60 ff.

Part I (left wall)

1. [सिधं¹].....नो धंमस नमो ईदस नमो संकंसन वासुदेवानं चंद
सुरानं² [महि] मा [व] तानं चतुनं चं लोकपालानं यम वरुन कुबेर
वासवानं नमो [॥] कुमारवरस ख [द] सिरिस³ र [जो]
2.[व]ीरस सुरस अप्रतिहत चकस दलि [नप] ठ [पतिनो]....⁴
3. [मा].....[वाला] य महारठिनो अंगिय कुल वधनस सगर गिरिवर
वळ [या] य पयविय पथम वीरस वस.....य व अलह (वंतठ)....
सलसु महतो मह.....
4. सिरिस.....भारिया देवस पुतवस वरवस कामवस धनवस [खद]
सिरि मातु सतिनो सिरिमत्तस च मातु [य] सीम.....
5. वरिच...[न] गवर दधिनिव मासोपवासिनिय गह तापसायचरित
ब्रह्मचरियाय दिख द्रत यंज सुंदाय यजा हुता धूपन सुरांषा य निप...

1. Bühler's restoration is ओ (or सिधं) नमो प्रजापतिनो धंमस.

2. Bühler चंद सुरानं. 3. Usually read as वेदि.

4. The suggested restoration is सातकंसिसिरिस पुतस मातुप नाबनिकाय.
Sarkar prefers शिमुक-सातवाहनस वंसवधनस to avoid the duplication
of Nayanika's name.

- 6 राबस [व] जेहि थिठ [१] बनो । अगाधेय यजो द [लि] ना दिना
गावो बारस १० (+) २ असो च १ [१] अनारभनियो यजो
दखिना धेनु
- 7 .. दखिनाचो दिना गावो १००० (+) ७०० हथी १०
- 8 स ससतरय^१ [व] । सलठि २०० (+) ८० (+) ९ कुभियो
रुपामयियो १० (+) ७ मि
- 9 रिको यजो दखिनाचो दिना गावो १०००० (+) १००० असा
१००० पस [पको]
- 10 १० (+) २ गमवरो १ दखिना काहापना २०००० (+)
४००० (+) ४०० पसपको काहापना ६०००।^२ राज [सुयो यजो]
सकट

Part II (right wall)

- 11 धजगिरि तस पयुत सपटो १ असो १ असरयो १ गावीन १०० [१]
अममेधो यजो^१ बितियो [थि] ठो दखिनाचो [दि] ना असो रुपाल
[का] रो १ सुवन नि १० (+) २ दखिना दिना काहापना
१०००० (+) ४००० गामा १ [हठि] [दखि] ना दि [ना]
- 12 गावो^१ सकट धजगिरितस पयुत [१] गावो यजो
१० (+) ७ [धेनु] १ गाव सतरस
- 13 १० (+) ७ अच न लय पसपको दि [नो]
[दखि] ना दिना सु पीनि १० (+) २ अ (?) सो^६ रुप
[ण] कारो १ दखिना काहाप [ना] १०००० २
- 14 गावो २०००० [१] [भगल] दूसरतो यजो थि [ठो]
[दखिना] [दि] ना [गावो] १०००० । गर्गतिरतो यजो थिठो
[दखिना] पसपको पटा ३०० । गवामयन यजो थिठो [दखिना
दिना] गावो १००० (+) १०० । गावो १००० (+) १००
पसपको काहापना पटा १०० [१] अनुयामो यजो
- 15 [ग] वामयन थ [जो] दखिना दिना गावो १०००० (+)
१०० । अगिरस [१] मयन यजो थिठो [द] खिना गावो १००० (+)
१०० । त [दखिना थि] ना गावो १००० (+) १०० ।
सतातिरत यजो १०० [१] [थ] जो दखिना ग
[१] [वो] १००० (+) १०० [१] अगिरस [ति] रतो यजो थिठो
[दखि] ना गा [वो] [१]

1 Sarkar would have t सद,

२ Buhler takes t to indicate ✓

3 Fuhler om ts यजो in his transcript

4 Indraji reads after गावो the figure 6000

5 Buhler takes it as तेस

- 16 [गा] ओ १००० (+) २ [।] छन्दोमप [च] मा [नतिरत]
दक्षिणा गावो १००० । अ [गि] र [सतिर] तो व [जो] [यि] ओ
द [क्षिना] [।] रतो यिओ यज्ञो दक्षिणा दिना [।]
तो यजो यिओ दक्षिणा [।] यजो यिओ दक्षिणा दिना
गावो १००० ।
- 17 न स सय दक्षिणा दिना गावो स [।]
[अ] गि [रसा] मयन छवस [दक्षि] ना दिना गाव १०००
[।] [दक्षिना] दिना गावो १००० । तेरस अ [।]
- 18 [।] तेरसरतो स छ [अ] ग दक्षिणा दिना गावो
[।] दसरतो म [दि] ना गावो १०००० । उ
१०००० । द
- 19 [य] ओ दक्षिणा दि [ना]
- 20 [द] क्षिना दिना

3 NASIK CAVE INSCRIPTION OF GAUTAMIPUTRA ŚĀTAKARNI

Prov Nasik, Bombay Pres
Date 2nd cent A D, regnal year 18
Lang Prakrit **Scr** Brahmi
Ref Senart *Ep Ind* VIII, pp 71 ff, Buhler, *Arch Surv*
West India VI, pp 104 ff

Text

(East wall of the Veranda in Cave No 3)

- 1 सि [च] [ह] सेनाये [वे] जय¹ [ति] ये विजय-अथावारा [गो]
वचनस बेनाकटक²-स्वामि गोतमिपुत्रो सिरि सवकणि
- 2 आनपयति गोवधने अमच वि [ण्डु] पाकित³ [।] गामे अपर कलदि
[ये] [य] सेत अजकाककिं उसमदातेन भूत निवतन

1 Senart takes t to be a c ty wh ch corresponds to modern Bana vasi in North Kanara Sarkar s preference as an epithet of सेना becomes clear w th next line

2 बेनाकटक was probably s tuated on the river Benra, in the Na sk distr ct The r ver Benra can hardly be dentified w th Wainganga or Penganga

3 Senart : पाकित

3. सतागि वे २०० इत अम्हसेत विवतण सतागि वे २०० इमेस पवजितान तेकिरस्सिण¹ वितराम [१] एतस चस² सेतस परिहार
4. वितराम अपावेसं³ अनोमस अलोण खा [दकं]⁴ अरठसविनयिकं सबजातपारिहारिक च [१] ए [ते] हि नं⁵ परिहारेहि परिह [२] हि [१]
5. एते चस सेत परिहा [रे]⁶ च एय निवधापेहि [१] अवियेण भाणत्तं [१] अमचेन सिवगुत्तेन क्ततो [१] महासामियेहि उपरस्सितो [१]
6. दत्ता पटिका सबद्धे १० (+) ८ वास पक्के २ दिक्से १ [१] तापसेन कटा [॥]

4. NASIK CAVE INSCRIPTION OF GAUTAMĪPUTRA ŚĀTKARṆĪ

Prov. : Nasik, Bombay Pres.

Date : 2nd Cent. A. D.; regnal year 24.

Lang. : Prakrit ;

Scr. : Brāhmī

Ref. : Senart, *Ep. Ind.*, VIII, p. 73; Buhler, *Arch. Surv. West India*, IV, pp. 105 ff.

Text

1. सिद्धं [॥] गोवधने अम [च]स सामकस⁷ [दे] चो [रा] जा गितो⁸ [१]
2. रणो गोतमिपुत्तस सातकणि [स⁹] म [हा] देवीच¹⁰ च जीवसुताय राज-मातुय वचनेन गोवधने¹¹ [अम] चो¹² सामको अरोग वतच [१] ततो एव च
3. वतचो [१] एय¹³ अग्हेहि पवते तिरण्डुन्निह अम्ह धमदाने लेणे पति-वसतानं¹⁴ पवजितान भिखून गा [मे] कखडीसु पुव सेतं इत [१] त च सेत

1. It is a mistake for तरसिकानं (तैरसिकानं, of those residing on the तिरसिम hill.

2. Read एतस च.

3. Senart : अपवेस.

4. Senart : खादक.

5. Senart has it as न.

6. Senart : परिहार.

Note—B denotes Buhler and I Bhagwanlal Indraji in the readings.

7. B and I सामकस.

8. I : राजनितो ; Buhler राजणि.

9. I has सातकणित.

10. B has देविच.

11. I has गोवधन.

12. This restoration is due to Senart. But B and I do not mention this च.

13. B has एठ.

14. I and B have—सतान.

4. [न] कसते¹ [।] सो च गामो न वसति [।] एवं² सति व³ दानि
एध नगर-सीमे राजकं खेतं⁴ अग्ध⁵-सतकं ततो एतेस⁶ पवजितान
भिखूनं तेरण्हुकानं दध [म]
5. खेतस निवतण सतं १०० [।] तस च खेतस परिहार वितराम अपावेस
अनोमस अलोण-खादक-अरठ-सविनयिक सब-जात-पारिहारिक च⁷ [।]
6. एतेहि न परिहारेहि परिहरेठ⁸ [।] एन चस खेत परीहा [रे⁹] च
एध¹⁰ निवधापेध¹¹ [।] अविने¹² आणन [।] पटिहा (२)-रखिच
लोटाय छतो¹³ लेखो¹⁴ [।] सबछरे २० (+) ४
7. वामान¹⁵ पखे ४ दिवसे पचमे¹⁶ ५ [।] सुजिहिना¹⁷ कटा [।]
निवधो¹⁸ निवधो सबछरे¹⁹ २० (+) ४ गिहान पखे २ दिवसे १० [॥]

5. NASIK CAVE INSCRIPTION OF GAUTAMĪ BALĀŚRĪ

Prov. : Nasik, Bombay Pres.

Date : 2nd cent. A. D.; regnal year 19

Lang. : Prakrit

Scr. : Brāhmī

Ref. : Senart, *F.p. Ind.*, VIII pp. 60 ff; *Arch. Surv. West Ind.*, IV, pp. 180 ff.

Text

1. सिद्धं²⁰ [॥] रजो वासिठीपुतस²¹ मिरिपुलुमायिस सबछरे²² एकुनवीसे
१० (+) ९ गीग्हाणं²³ पखे बितीये २ दिवमे तेरसे १० (+) ३
राजरजो गोतमी पुनस हिमव [त] मेरु
2. मंदर-पवत-सम-सारस असिक-असक²⁴-मुळक-सुरठ-कुकरापरंत-अनुप-

1 I has कसते . B व कंसते ; but in Senart's v is indistinct.

2. B has एव.

3. I and B have it as मतिपं.

4 I and B have खेतं.

5. B has अग्धस.

6. I has एतेस.

7 B omits this च.

8. I' इरठ ; B' इरेठ.

9 I and B have परिहार.

10. B has एठ.

11. B: धालठ.

12. I आविचन.

13. I लाजनीयमता, B: लोटायमता.

14. I and B: लेखे.

15. B (4) सान.

16. I: पचमे.

17. I: पु(व) जितिना ; B. पुजिहिना. 18. I: —वधा. 19. B has संवाधरे.

* Note:—I = Bhagwanlal Indraji; B = Euhlar.

20. I = सिद्ध.

21. I and B have = सिठीपुत.

22. Sarkar and I: सबछरे; B: संवछरे; Senart मविछरे.

23 B and I: गिहान; Senart गिग्हाण.

24. I: असिक सुसक.

विद्वन्-आकरावन्ति-राजस विह्व-द्रवत-पारिषात¹-सद्वह (सद्य)-कण्हगिरि-
मणसिरिटन-मलय-महिद्व-

3. सेदगिरि-चकोर-पवत-पतिस सवराज [लोक]भ[']इल-पतिगहीत-
सासनस दिवसकर-[क]र-विबोधित-कमलधिमल-सदिस-वदनस
तिसमुव-तोय-पीत-बाहनस पटिप् [']ण-चव-मइल-ससिरीक-
4. पियदसनस वर-वारण-विकम-चारु-विकमस भुज्जगपति-भोग-पीन-बाट²-
विपुल-दीघ-सुद [र]भुजस अभयोदकदान-किलिन-निभय-करस
अविपन-मातु-सुसूमाकस³ सुविमत-तिवग-दैस-कालस
5. पोरजन-निविसेस-सम-सुख-दुखस⁴ खतिथ-दप-मान-मदनस सक-यवन-
पहव-निसुदनस धमोपजित-कर-विनियोग-करस कितापराधे पि सनु-
जने अ-पाणहिसा-रुधिस दिजावर-कुट्टव-विवध
6. नस खखरात⁵-वस⁶-निरवसेस-करस सातवाहनकुल-यस-पतिथापनकरस
सव-मइलाभिवादित-च [र]णस विनिवतित-चातूवण-सकरस⁷ अनेक-
समरावजित-सनु-सघस अपराजित-विजयपताक-सनुजन-धुपधसनीय⁸
7. पुरवरस कुल-पुरिस-परपरागत-विपुल-राज-सदस आगमान⁹ [नि]
लयस सपुरिसान असघस सिरी [ये] अधिठानस उपचारान¹⁰ पभवस
एककुसस एक धनुधरस एक सूरस¹¹ एक बग्गणस राम-
8. केसवाञ्जन-भीमसेन-तुल-परकमस¹² छण-घनुसव¹³-समाज-कारकस
नाभाग-¹⁴ नहुस-जनमेजय-सकर-य [या]ति-रामावरीस-सम-तेजस अप-
रिमितमखयमचितमभुत पवन-गरुड¹⁵-सिध-यख-राखस-विजाधरभूत¹⁶-
गधव-चारण-
9. चद-दिवाकर-नखत-गह-विचिण-समरसिरसि जित-रिपु-सघस नागवर¹⁷-

1. B : 'रिवात.

2. I and B : गीनवट.

3. I : सुसुसा.

4. Constitutionally and morally an Indian king was regarded as the servant of the subjects. He was not entitled to have his personal likes and dislikes. Cf.

प्रजासुखं सुखा राजा तदुःखे यश्च दुःखितः ।

न कीर्तियुक्तो लोकेऽम्बिन् प्रेत्य स्वर्गे महीयते ॥ विष्णु महिना, 3 70

also Arthashastra Bk I. chap. 19, 16 :

प्रजासुखं सुखं राजः प्रजानाञ्च हितं हितम् ।

नात्मप्रियं हितं राजः प्रजानां तु प्रियं हितम् ॥

also जनसजानपदसा हितसुख of Aśoka edicts.

5. Sk. क्षहरात.

6. B : वंस.

7. Senart : नातुवण सकरस.

8. B : पवससनीय.

9. I : मान.

10. I : चारान.

11. B omits एक सूरस in his transcript.

12. B : पराक.

13. I : छणवनुस.

14. B : न भाग.

15. I : गरुड.

16. I : भूत.

17. I : गंगवर; B : नग.

सधा गगनतकमभिनिगाडस कुल-विपु [कसि] रि-कस्स सिरि सात-
कणिस मातुष महादेवीय¹ गोतमीय बकसिरीय सचचचन-दान-समा-
हिता² निरताय तप-दम-निव

10. मोपवास-तपराय राजरिसिबहु³ सवमखिलमनुविधीयमानाय कारित
देयचम [केकासपवत⁴]-सिखर-सविसे- [ति] रणु-पवत-सिखरे विम
[11⁵] वर-निविसेस-महिडीकं छेण [1] एत च छेण महादेवी
महाराज-माता महाराज- [पि] तामही⁶ व्दाति निकायस भदाव-
नीचान⁷ भिच्छु-सचस⁸ [1]
11. एतस च छेण [स] चित्तण⁹ निमित्त महादेवीय अयकाय सेवकामो
पियकामो च ण [ता] ॐ ॐ ॐ ॐ [द्खिणा] पयेसरो¹⁰ पितु-पतियो
धमसेतुस [व्दा] ति गामं तिरणु पवतस अपर-द्खिण-पसे-पिसाजि-
पवक¹¹ सच-आत-भोग-निरटि [11]

6. NASIK CAVE INSCRIPTION OF VĀSĪṢṬHĪPUTRA PULUMĀVĪ

Prov. : Nasik, Bombay Pres.

Date : 2nd cent. A. D.; regnal year 22.

Lang. : Prakrit

Scr. : Brāhmī

Ref. : Senart, *Ep. Ind.* VIII, pp. 65 ff.; No. 3, Buhler, *Arch. Surv. West Ind.*, IV, p. 110, No. 19.

Text

1. सिद्धम् । नवनर-स्वामी वासिठी-पुतो सिरि पुकुमणि [जा] नपवति
गोवधने आमच¹²
2. सिवसखिळ ब अ [श्हेहि] सच १० (+) ९ नि प २ विव १० (+)
३ धनकट समनेहि वो एय [पवते¹³] तिर [वहुमि¹⁴] न धं [म]
सेतुस [के] नस वडिसंथरये [वत] अकच [नीवि¹⁵] हेतु एय गोव-
धनाहारे द्खिण-अगे गामो सुविसना¹⁶ भिच्छुहि देवि-छेण वासीहि

1. B : देविय.

2. I : हिंसा.

3. B : वहु सदम.

4. This restoration is due to Bühler.

5. B and I restored it.

6. I : पताम.

7. B : —निवा; B and I : —वान नि.

8. I : संवस.

9. B : चित्तना.

10. B : पठिसरी.

11. B : पिसाची.

12. I and B : अमच.

13. This restoration is due to I.

14. I and B restored it.

15. I and B restored it.

16. B : सदसना.

- निकायेन मदायनिवेदि [व] तिमा^१ दतो^२ [१] दत्त दान-गामस
सुदिसन [स] परिषदके एष गोवधन [हारे] पुत्र-मये
3. गाम^३ समलिपद् ददाम^४ [१] एत त मह-अइरकेन^५ ओदेन^६ धम-
सेतुस लेणस पटिसंयरेने अखय-निवि-हेतु^७ गाम सामलिप [व]
[भिल्लुहि देवि] लेण [बासीहि] [निका] येन^८ मदायनिवेदि^९ पति
[ग] द्द [ओ] यप [ये] हि [१] एतस च गामस सामलि [पदस
भिल्लुहक परिहार]
4. वितराम अपा [वे] स अनोमस अ [ओ] गल्लादक अरठसविनविक
सबजात परिहारिक च [१] एतेहि न परिहारेहि परिहारेहि [१] एत
च गाम समलिपद् प [रि] हारे च एष निवधापेहि सु [दिसन]
गामस च [१] सुदिसना [स] विनिव [ध] कारेहि अणता [१]
महासेनापतिना मेधुनेन ना छतो [१] दटि [का] केहि
..... तो [१] दत्ता पटिका सब २२ गि पखे ७ विव ७ [१] ७
तकणिना^{१०} कटा [१] गोवधन वाधवान^{११} का [सुकाये^{१२}] विण्डु-
पालेन^{१३} स्वामि वणन^{१४} जत [१] नम^{१५} भगत-सपति^{१६} एतपस
जिनवरस बुधस [॥]

7. BADVA SACRIFICIAL PILLAR INSCRIPTION OF THE MAUKHARIS

Prov. : Badva, Kotah, Rajasthan;

Date : Kṛta year 295 = 238 A. D.

Lang. : Prakrit influenced by Sanskrit Scr. : Brāhmī

Ref. : A. S. Altekar, *Ep. Ind.* XXIII, p. 52.

Text

सिद्धं । किलेहि^{१७} २०० + १० + ५ क [१] ह्युण^{१८} द्दकल्प^{१९} पञ्चे दि०

- | | |
|---|--|
| 1. I : पटिखण; B : पटिखव. | 2. B : दत्ता. |
| 3. I and B : गामो. | 4. I and B : ददिम. |
| 5. I : महा; I and B : —कळ. | 6. I : औदान. |
| 7. B : —हेता. | B. I भिल्लुहि देवी लेणवा (से हि निका) येन. |
| 9. —I : पनिवेदि; B : पनिपहि, B : त (..... भि) सुहि लेण बासीहि (निका) येन. | |
| 10. I : ७ सातकणिना; B : सा कमेसेन. | |
| 11. B : वधवन. | 12. I : कासुकाधम; B : केसरवे. |
| 13. B : विण्डु; वेण्डु. | 14. I : सामि वणनायत; B : सामि वननानत. |
| 15. I and Benart नमो. | 16. I : मग (व) तस B : भगतस. |
| 17. छलेः. | 18. Correct form कास्युव. 19. Read द्दकल्प. |

श्रीमहासेनापतेः¹ मोक्षरेः² बलपुत्रस्य³ बलवर्द्धनस्य यूपः । त्रिरात्र
संमितस्य दक्षिण्यं⁴ गवां सहस्रं⁵ [१०००] ।

8. NANDASA SACRIFICIAL PILLAR INSCRIPTION OF THE MĀLAVAS.

Prov. : Nandasa Vill. Sahārā Dist. Udaipur, Rajasthan.

Date : Kṛta 282.

Lang. : Sanskrit.

Scr. : Brāhmī, Rajasthana.

Ref. : A. S. Altekar. *Ep. Ind.*, XXVII p. 252ff.

Text

1. सिद्धम् । कृतयोर्द्वयोऽवर्षशतयोर्द्वयं शीतयोः २०० ८० [२ चैत्र पूर्णमासी]
(स्या) मस्याम्पूर्वार्थायां महता स्वशक्तिगुणगुरुणा पौरुषेण प्रथम
चन्द्रदर्श [नमिष मा] [लव गण विषयमवतार]
2. यित्वैकवहिरात्रमतिमत्रमपरिमितधर्ममात्र समुद्धृत्य (त्य) पितृ पैता-
महि (ही) पुरमावृत्त्य (त्य) सविपुलं धावापृथिव्योरन्तरमनुसमेन
[यशसा] [स्वकर्म संपादया विपुलां समु]
3. पगतामृद्धिमात्मसिद्धिं वितत्यमायामिव सत्रभूमौ सर्वकामौघधारां
वसोर्द्धारमिवव्याहणाग्नि वैश्वानरेषु हुत्वा ब्रह्मेन्द्र प्रजापति महर्षिं विष्णु
[स्थानेषु कृतावकाशस्य पापनि]
4. निरवकाशस्य सितसभावस्य तद्वाक कृपदेवायतन यज्ञ दान प्रजा
विपुल पालन प्रसंगपुराणं (ण) राजर्षि धर्म पद्धती (ति) सतत कृत-
समनु गमन निश्च [यस्य स्वगुणातिशय विस्तरैर्मनु]
5. निर्विशो (शे) पमिव भुवि मनुष्यभावं यथा यथार्थमनुभवत इत्यवाकु
प्रथित राजर्षिवंशे मालववंशे प्रसूतस्य जनयन्तर्न पु [प्र] मा [भा] प्र
[?] वर्द्धनपौत्रस्य जयसोमपुत्रस्य सोमिने [तुः] श्री (?) सोम-
स्थानेक शत गोसहस्र]
6. दक्षिणा । वृषप्रमत्त शृङ्ग विप्रघृष्टचित्यवृक्ष यूपसंकट तीरो (रे) पुष्कर
प्रतिलम्भभूते स्वधर्मसेतौ महा [तद्वाके यूप प्र] तिष्ठा कृता ।]

1. श्रीमहासेनापते.

2. मोक्षरे.

3. बलस्य पुत्रस्य.

4. दक्षिणा or दाक्षिण्यम्.

5. सहस्र (सं).

9. NAGARAJUNIKONDA INSCRIPTION OF VIRAPURUṢADATTA

Prov. : Nagarjunikonda Hill, Guntur, Madras Pres.

Date : 3rd cent. A. D ; regnal year 6.

Lang. : Prakrit;

Scr. : Southern Brāhmi

Ref. : Vogel, *Ep. Ind.* XX, pp.16 ff.

Text

1. सिधं [॥] नमो भगवतो देवराज-सकलस सुपबुध-बाधिनो¹ सबंधुनो
2. सब-सतानुकंपकस जित-राग-दोस-मोह-विषमुतस महागणि-बसभ
3. [गं] बहधिस संम-सं [बुध] स धातुवर-परिगहितस [।] महाचेतिये-
महाराजस
4. विरूपध्वपति-महासेन-परिगहितस हिरण-कोटि-गोसतसहस-हलस-
5. तसह [स]-दायिस सबधेसु अपतिहतसंकपस बासिठिपुतस ह्स्वाकुस
6. सिरिचातमूलस सोदरा भगिनि रंजो माढरीपुतस सिरि विरपुरिसदतस
7. पितुद्धा महासेनापतिस महातलवरस बासिधी-पुतस पूकीपानं
कंदसिरि [स]
8. भरिया समण-बमण²-कवण-वनिजक दीनानुगह घेलाभिक-दान-पटि-
9. भागवो³-छिन-धार-पदायिनि सब-साधु-वज्जला महादानपतिनि महातलवरि
खंदसागरनक-माता
10. च [।] तिसिरि अपनो उभयकुलस अतिछित्तमनागतवटमानकानं
परिनामेतुनं
11. उभय-लोक-हित-सुखावहथनाय च अतनो च निवाण-सपति-संपादके
12. सब-लोक-हित-सुखावहथनाय च इमं खंभ पतिपपितं ति [।]
13. रंजो सिरि वीरपुरिसदतस सब ६ बा प ६ दि १० [॥]

C. INSCRIPTIONS OF THE FOREIGN DYNASTIES

1. NASIK CAVE INSCRIPTION OF UṢAVADĀTA

Prov. : Nasik, Bombay Pres.,

Date : 1st cent. A. D.; regnal year 42.

Lang. : Prakrit,

Scr. : Brāhmi

Ref. : Senart, *Ep. Ind.* VIII, pp. 82 ff., No. 12.

1. Vogel बोधिनो.

2. Vogel बम्हण.

3. Vogel परिभगवो.

Text

- 1 सिध [॥] वसे ४० (+) २ वेसाख मासे राजो¹ चह्रातस चत्रपस
नहपानस जामातरा दोनीकपुत्रेन उचवदातेन संघस चातुदिसस इम
लेण² नियासित [॥] इत चानेन³ अचय निवि काहापण सहसा
- 2 नि त्रीणि ३००० सघस चातुदिसस ये इमस्मिं लोणे वसांतान⁴ []
भविस्सति चिवरिक कुशाणमूले⁵ च [॥] एते च काहापणा प्रयुता
गोवधन वायवाहु श्रेणिसु [॥] कोलीक निकाये २००० वृधि पडिक
शत अपर कोलीक⁶ निका
- 3 ये १००० वधि पा [यू⁷] न [प] डिक-शत [॥] एते च काहापणा
[अ] पडिवातवा वधि भोजा [॥] एतो चिवरिक सहस्रानि वे २०००
ये पडिके सते [॥] एतो मम लेणे वसवुधान भिखुन वीस [॥] य एकीकस
चिवरिक बारसक [॥] य सहस्र प्रयुत पायुन पडिक शते भतो कुशन
- 4 मूल [॥] काप्राहारे च गामे चिखलपट्टे इतानि नाळिमोरान मुल
सहस्राणि अठ ८००० [॥] एत च सर्व सावित⁸ [नि] गम सभाव
निबध⁹ च फलकवारे चरित्रतो ति [॥] भूवोनेन इत वसे ४० (+) १
कातिक मूये पनरस पुवाक वसे ४० (+) ५
- 5 पनरस नियुत भगवता [] देवान ब्राह्मणान च कार्वाण सहस्राणि¹⁰
सतरि ३००० प [] चन्नि [] शक सुवण कृता दिन सुवण¹¹
सहस्र¹² मूल्य []¹³ [॥]
- 6 फलकवारे चरित्रतो ति [॥]

2 NASIK CAVE INSCRIPTION OF USAVADĀTA

Prov Nasik Bombay Pres

Date 1st cent A D regnal year 45

Lang Prakrit

Scr Brāhmi

Ref Senart *Ep Ind* VIII, pp 78 ff No 10

1 B : रजो

2 I and B लेण.

3 I इता नेन B इत चनेन

4 I and B वसांतान

5 I कुशाण मूले

6 B कोलीक

7 I and B पायुन

8 I सावित

9 I नीबध

10 I सहस्राणि

11 I सुवर्ण

12 I —वर्ण B —वर्ण

13 I मूल्य B मूल

Text

1. सीद्धम¹ [॥] राज्ञः चहुरातस्व चत्रपस्व महपालस्व काममाजी दीनीक-
पुत्रेण उचवदातेन त्रि-शोकात-सहस्रदेन वद्या बाणासाबा सुवर्णदान-
तीर्थकरणे देवत [१] भ्यः ब्राह्मणेभ्यश्च शोकात ग्रामदेन अनुवर्ष ब्राह्मण-
शातसाहस्री-भोजापयित्रा
2. प्रभासे पुण्यतीर्थे ब्राह्मणेभ्यः अष्टभार्याप्रदेन² भरुकुळे दशपुरे गोवर्धने
शोर्पारगे च चतुशालावसथ-प्रतिभय-प्रदेन आराम-सकाम³-उद्वपान
करणे हवा-पारादा-दमण-तापी-करवेणा-दाहनुका-नावा-पुण्य-तर-करणे
पतासां च नदीनां दभतो तीरं समा-
3. प्रपाकरणे पीडीतकावथे⁴ गोवर्धने सुवर्णमुत्से शोर्पारगे च रामतीर्थे चरक
पर्यभ्यः ग्रामे⁵ नानंगोले द्वात्रीकात-नाळीगेर-भूल-सहस्र-प्रदेन⁶ गोवर्धने
श्रीरश्मिपु पर्यतेषु धर्मात्मना हृदं लेण⁷ कारितं हमा च पोथियो⁸ [॥]
भटारका अजातिचा च गतोर्म्म वर्षा रतुं मालये [हि] ॐ हि रुध
उत्तमभाद्र⁹ मोचयितुं [१]
4. ते च मालया प्रनादेनेव अपयाता उत्तमभद्रकानं¹⁰ च चत्रियानं सर्वे
परिमहा कृता [१] ततोर्म्म¹¹ गतो पोचरानि [१] तत्र च मया
अभिसेको कृतो श्रीणि च¹² गोसहस्रानि दत्तानि ग्रामो¹³ च [॥] दत्त
च [१] नेन चेत्र ['] ब्राह्मणस बाराहि-पुत्रस अश्विभूतिस ह्ये कीणिता
मुलेन¹⁴ काहापण-सहस्रेहि चतुहि ४००० यो स-पितु-सतक नगरसीमार्यं
उत्तरापरा [यं] दीसाय¹⁵ [१] एतो मम लेने वस
5. तानं¹⁶ चानुदीसस¹⁷ भिल्ल-सचस मुक्ताहारो भविसती [॥]

3. JUNAR CAVE INSCRIPTION OF THE REIGN OF NAHAPĀNA

Prov. : Junar, Poona Dist., Bombay Pres.

Date : 1st cent. A. D., regnal year. 46.

Lang. : Prakrit

Scr. : Brāhmī

Ref. : Burgess and Bühler, *Arch. Surv. W. Ind.* IV, p. 103

-
- | | | |
|-----------------------|--------------------------------|-------------------------|
| 1. Some read सिद्ध. | 2. cf Kūrma-Purāṇa II, 39, 79. | 3. B : तदाग. |
| 4. I : पिडी. | 5. B : ग्राम. | 6. B : सह प्रदेन. |
| 7. I and B : लेण. | 8. B : पोथियो. | 9. B : सर्व. |
| 10. B : ' ' ' ' काना. | 11. B : कृता ततोर्म्मि. | 12. B : श्रीणि गोसहस्र. |
| 13. B : ग्रामो. | 14. I and B : मूले. | 15. I : दिसा. |
| 16. I and B : तान. | 17. I : चानुदि. | |

Text

1. [राजो] महकृतपस सामि महपानस¹
2. [आ²] मतस बङ्ग सगोतस अयमस
3. [दे] [यधम] च (पो) हि मटपो च पुनयय वसे ४० (+) ६ कतो [॥]

4. ANDAU STONE INSCRIPTIONS OF THE REIGN OF RUDRADĀMAN I

Prov. : Andau, Khavda, Kuch.

Date : 2nd cent. A. D., Śaka year 52 = 130 A. D.

Lang. : Sanskrit influenced by Prakrit **Scr.** : Brāhmī.

Ref. : R. D. Banerji, *Ep. Ind.*, XVI, pp. 23 ff.

Text

No. (I)

1. [राजो] [चाष्ट] नस य्सामोतिक-पुत्रस राजो रुद्रदामस जयदाम-पुत्रस
2. व [र्षे] [द्वि] प ['] च [१ शे] [५०] (+) २ फगुण-बहुलस
[द्वि] तिय-वारे [२^३] मद्नेन साहिल-पुत्रेन [भ] गिनिथे जेष्टवाराये
3. [सी] हि [ल धि] स ओपशति-सगोत्राये^४ लष्टि उथापित [॥]

(No. II)

1. [राजो चाष्ट] नस य्सामोतिक
2. पु [त्र] स राजो [रु] द्र दामस
3. जयदाम-पुत्रस वर्षे द्वि प [']
4. [चा] शे ५० (+) २ फगुण-बहुलस
5. द्वितीय-वारे २ ऋषभदेवस
6. सीहिल-पुत्रस ओपशति सगोत्रस
7. भ्रात्र [१] [मद्ने] न [सीहि] ल-पुत्रेन
8. लष्टि उथापित [॥]

1. Buhler नहपानस.

2. Buhler भामात्यस. ;

3. Banerjee, R. D. reads व explaining it to denote बहुल; Lüders finds here a symbol for 15.

4. Banerjee gives भ्रात्राण in the footnote which Sarkar could not mark.
B = Buhler, I = Bhagwanlal Indraji.

(No. III)

1. राज्ञो चाष्टनस यस [१] मोतिक-पुत्रस राज्ञो रुद्रदामस जयदाम-पुत्रस वर्षे द्विपंचाशे ५० (+) २
2. फगुण-बहुलस द्वितिय वा २ यशदाये-सीहमित भीता शैनिक-सगोत्राये शामने रिये
3. मद्नेन सीहिल-पुत्रेन कुटुबिनिये [छटि] उथापिता [॥]

(No. IV)

1. र [१] शो चाष्टनस यसामोतिक-पु [त्र] स [राज्ञो] रु [द्रदामस] ज [य] दा [म]-
2. पुत्र [स] वर्षे ५० (+) २ फगु [न]-बहुलस [द्वितिय]-वारे २
3. ऋषभदेवस त्रेष्टदत-पुत्र [स] ओपन्न [ति]-गो [त्र] स
4. पि [त्रा (तिन)] त्रेष्टदतेन भ्राम [ने] रेन छटि उथापित [॥]

5. GIRNAR ROCK INSCRIPTION OF RUDRADĀMAN I

Prov. : Girnar, Saurāstra ; **Date :** Saka year 72=150 A. D.**Lang. :** Sanskrit**Scr. :** Brāhmī**Ref. :** Buhler, *Ind. Ant.*, VIII, pp. 257 ff.; Kielhorn; *Ep. Ind.*, VIII, pp. 42 ff.**Text**

1. सिद्धं [१] इदं तडाकं¹ सुदर्शनं गिरिनगराद् [पि²] छ छ..... [मृ] [ति] कोपल-विस्तारायामोच्छ्रय-निःसन्धि-वद्ध-दृढ-सर्व्व-पालीकश्वाय-वर्धत-पा-
2. द-प्रतिस्पर्द्धि-सुखि [दृ]-[बन्ध]'.....[व] जातेनाकृत्रिमेण सेतुबन्धे-नोपपन्नं सुप्रतिविहित-प्रनाली-परीवाह-
3. मीढविधानं³ च त्रिस्क [न्ध]'.....नादिभिरनुप्र [हे] मंहस्युपचये वर्धते [१] तदिदं राज्ञो महाचक्रपस्य सुगृही

1. B and Prinsep have तडाकं.

2. B and I have गिरि नगरा (द्वि-पाद-रम), B however in the foot note stated that the reading राद्रि is very improbable, Kielhorn, with undoubted confidence reads the letter द्वि as द; गिरिनगर the 'hill-city' was the earlier name of the town of Junāgarh.

3. Dr. Bhagwanlal Indraji and Buhler take मीढ to be synonymous with गोमूत्रक and the expression means the outline of which runs in curves like a stream of bovine urine. But Kielhorn says that the

4. त नाज्ञः स्वामि चट्टनस्य पौत्र [स्य] [राज्ञः चतुपस्य सुगृहीतनाज्ञः स्वामि जयदाज्ञः] पुत्रस्य राज्ञो महाचतुपस्य युद्धभिरभ्यस्त-नाज्ञो ह [द्र] दाज्ञो वर्षे द्विसप्ततित [मे] ७० (+) २
5. मार्गशीर्ष बहुल प्र [ति¹] [पदि] ७ : सप्तहृदिना² पर्जन्येन एकार्णवभूतायामिव³ पृथिव्या कृतायां गिरेरुज्ज्वलः⁴ सुवर्णसिकता⁵—
6. पलाशिनी-प्रभृतीनां नदीनां अतिमात्रोद्बृत्तैर्ध्वजैः सेतुम् [यमा] गानुरूप-प्रतीकारमपि गिरिसिखर-तरु-तटाहालकोपत [वप]-द्वार-शरणोच्छ्रय-विध्वंसिना-युगनिधन-सह
7. श-परम-धोर-द्वेगेन⁶ वायुना प्रमथि [त]-सलिल-विहित-जर्जरीकृताव [दी] [र्ण] [चि] सारम-वृक्ष-गुल्म-लताप्रतान⁷ आ-नदी [त] लाविरयुद्धादितमासीत् [।] अत्वारि हस्त-शतानि वीक्षकुसराण्यायतेन⁸ एतावन्त्येष [चि] स्ती [र्ण] न
8. पञ्चसप्तति⁹ हस्तानवगाढेन भेदेन निस्सृत-सर्व्व-तोयं मरु-धन्व-कल्पम-तिमृष्टं दु [र्द¹⁰] [।] [स्य] अयं मौर्यस्य राज्ञः चन्द्र [गु]

word मीढविधान forms part of the बहुव्रीहि समास which commences with सुप्रतिविहित and therefore either of मीढ or मीढविधानं by itself must denote something that was provided for the lake as chains. According to him मीढ is identical with the Pali मीढ् meaning excrements, used also in the same sense in the *Lalitavistara*. This word therefore means arrangements made to guard against foul matter or impurities.

1. B : has पति; but Keilhorn प्रति.
2. I and B have सुभिद.
3. For the notion of earth being converted into one ocean, cf. अथ क्षुस्तहते क्रुद्धः कतुमेकार्णवं जगत् Rāmāyana V. 49-20.
4. This denotes the mountain now called गिरनार.
5. This is represented by mod. सौनरेखा.
6. Read वेगेन.
7. Read—तानम् आ०—
8. Keilhorn विशाल्यु—
9. Keilhorn : सप्तति.
10. Keilhorn's suggestion is दुर्दर्शनमासीत्, followed by two or three words introducing the next sentence.

- [त] [स्व] राष्ट्रियेण¹ [वै] रयेन² पुष्यगुप्तेन कारितं अशोकस्य
मौर्यस्य [कृ] ते³ वचनराजेन तुष [१] स्तेनाधिपत्य⁴
9. प्रण [१] कीमिरु ['] कृत ['] [१] [त] स्कारित [वा] च
राजानुरूप-कृत-विधानवा तस्मिन् [मे] वे ददया प्रणाख्या⁵ वि [स्त]
त से [तु]णा आ-गर्मात्मनृत्वि [ह] त-समुदि [त-रा] ज-
लक्ष्मी-धारणा-गुणतस्सर्व-वर्णैरभिगम्य रक्षणार्थं पतित्वे वृत्तेन [आ]
प्राणोष्मासासुरवधनिवृत्ति-कृत⁶.
10. सत्यप्रतिज्ञेन अन्ध [अ] संप्राप्तेष्वभिमुखानात-सदृश-शत्रु-प्रहरण-वितरण-
त्वाविगुण रि [पु] ...त⁷-कारुण्येन स्वयमभिगतजन-पद्मप्रणिपति [ता]
[यु] च-धारणदेन दस्यु-व्याळ-मृग-रोगादिभिरनुपपद्यन्स्व-नगर-निगम-
11. जनपदानां स्वधीर्माजितानामनुरक्त-सर्व-प्रकृतीनां-पूर्वापराकरावस्य-
नूपनीवृद्धानां-सुराह-अ [अ-मरु-कच्छ-सिन्धु-सौवी] र-कुक्षुरापरांत-

1. Dr Hemachandra Raychoudhuri takes this epithet to be equivalent to Imperial High Commissioner. He suggests that राष्ट्रिय who finds no mention either in the Arthashastra or Asoka's edicts was probably identical with the राष्ट्रपाल who drew the same salary as Kumāra or princely viceroy of royal blood. Some scholars have proposed its technical meaning as king's brother-in-law, as it is found used in the same sense in some Sanskrit plays. But it seems better to take the word in the etymological sense i.e. 'one who is appointed to rule a province or a district (राष्ट्रपिकृत)'
2. Vaisya according to Varāhamihira are a people of the western division (See Ind. Anti. Vol XXII. P. 192).
3. The original has तै; Dr. Bhoudaji proposed तेन; Indrajī : तद्; Keilhorn कते.
4. Indrajī and Bühler : तुष्यास्तेन Keilhorn तुष्यास्तेन (cf. Fleet in Ind. Anti XXII P. 195).
5. Indrajī has प्रणाख्या; Bühler प्रणाख्या.
6. Dr. Bhandarkar took this expression to indicate that Rudradāman had regained the kingdom of Mālwa and Kathiawād wrested from his father or grand father[by गौतमीपुत्र क्षातकधि (Ind. Anti, 1918 P. 154). This is substantiated by his title महाक्षत्रप acquired by himself and not inherited. Again in this inscription he is said to be the lord of the countries (L. 11) which were formerly in the possession of Gautamiputra Śātakarṣi as the Nāsik Inscription shows (Ep. Ind. VIII, P. 60, Lüdiers list No 1123).
7. I and B suggest वृत्त

निषादादीनां समग्रानां तत् प्रभावाद्य[यावत्प्राप्तधर्मार्थ]¹ काम-
विषयाणां विषयानां पतिना सर्व्वकृत्राविष्कृत-

12. वीर-शब्द-जा [तो] स्तेकाविधेयानां यौधेयानां प्रसङ्गोत्सादकेन इक्षि-
णापथ-पते स्सातकर्णेर्द्विरपि नीम्याजिमवजीत्यावजीत्य सबधा[वि]
दूर [त] या अनुत्सादनात्प्राप्त-यशसा [वाद्] [प्रा] [त]
विजयेन अट्टराज-प्रतिष्ठापकेन यथार्थ-हस्तो
13. ऋयार्जितोजित-धर्मानुरागेन² शब्दार्थ-गान्धर्व्व-न्यायाद्यानां³ विद्यानां
महतीनां पारण-भारण-विज्ञान-प्रयोगावाप्त-विपुल-कीर्त्तिना तुरग-गज-
रथ-चर्यासि-चर्म-नियुद्धाद्या... ..ति-परबल-लाघव-सौष्ठव-क्रियेण
अहरहर्हान-मानान-
14. वमान-शीलेन स्थूललघेण⁴ यथावत्प्राप्तैर्बलि-शुल्क-भाग⁵ कानक⁶-रजत-
वज्र-वैदूर्य⁷-रत्नोपचय-विष्यन्दमान-कोशेन स्फुट-लघु-मधुर-चित्र-कान्त
शब्द-समयोद्गारालकृत⁸-गद्य-पद्य-[काव्य-विधान-प्रवीणे]न प्रमाण
मानोन्मान-स्वर-गति-वर्ण-सारसत्वादिभि⁹
15. परम-लक्षण-व्यजनैरुपेत-कान्त-मूर्त्तिना¹⁰ स्वयमधिगत-महाक्षत्रप-नाम्ना
नरेन्द्र-क[न्या¹]-स्वयविरानेक-माख्य-प्राप्त-दाज्ञ [1] महाक्षत्रपेण
रुद्रदाज्ञा वर्षसहस्राय गो-प्रा[ह] [ज] [र्थ] धर्मकीर्त्तिवृ-
द्धयं च अपीदधि [त्व] 1 कर-विष्टि-

1. This restoration is due to Keilhorn Juhl r proposed य (यस्मिन्ता
वाप्त-सर्व) काम.

2 Keilhorn —रतिणे.

3 शब्दार्थ may be taken to denote the two Sciences of शब्द i.e. gram-
mar and अर्थ i.e. Science of Polity (अर्थशास्त्र) If taken as one word
it will mean 'grammar including lex cography This word has
been found used in the latter sense (cf शब्दार्थ-न्याय-गणक. कवि
Fleet C I I (III) P 35)

4 It may be taken to mean bounteous generous cf स्थूललघो बहुल्यधी
(इलाष्टुप II, 210)

5 बलि = tax probably identical with कर. शुल्क = tolls and duties
भाग = king's grain share, the usual one sixth

6 Read कनक 7 Indraji and Juhler have वैदूर्य.

8 These are the characteristics of Vaidarbha style as explained by
Dandin (Kāvyaadarśa, chap I, 41—94).

9 Keilhorn has सर्व. 10 Indraji मूर्त्तिना.

11 कान्त्या was originally engraved

16. प्रणयक्रियाभिः¹ पौरजानपदं जनं स्वस्मात्कोशाम्महता धनौघेन अनति-
महता च कालेन त्रिगुण-द्वयतर-विस्तारायामं सेतुं विधा [व स] र्व्यत
[टे] [सु] वरानतरं कारितमिति [।] [अस्मि] वर्ये
17. [च] महा [च] वप [स्य] मत्तिसचिव-कर्मसचिवैरमात्य-²गुण
समुद्युक्तैरप्यति-महत्वाद्देवस्वानुत्साह-विमुक्त-मतिभि [:] प्रत्याख्या-
तारंभे
18. पुनः सेतुबन्ध-नैराख्याद् हाहाभूतासु प्रजासु³ इहाभिधाने पौरजानपद-
जनानुप्रहार्य⁴ पार्थिवेन कृत्स्नानामानसं-सुराष्ट्रानां पाळनात्यर्थियुक्तेन
19. पट्टवेन⁵ कुलैप-पुत्रेणामात्येन सुविशाखेन यथावदर्थ-धर्म-व्यवहार-दर्शने-
रनुरागमभिवर्द्धयता शक्तेन दाम्नेनाचपलेनाविस्मितेनाख्येणाहाख्येण
20. स्वधितिष्ठता धर्म-कीर्त्ति-यशांसि भर्तुरभिवर्द्धयतानुष्ठित [मि] ति । [।]

6. TAXILA COPPER PLATE INSCRIPTION OF PATIKA

Prov. : Taxila, W. Punjab;

Date : Year 78 (of an unknown era)

Lang. : Prakrit;

Scr. : Kharoṣṭhī

Ref. : Bühler. *Ep. Ind.*, IV, pp. 55 ff., Konow; *C. I. I.*,
II, I, p. 28.

Text

1. [संवत्स] रये अठसततिमए २० (+) २० (+) २० (+) १०
(+) ४ (+) ४ महूरयस महंतस [मो] गस⁶ प [ने] मस मसस
दिवसे पंचमे ४ (+) १ एतये पूर्वये चहर [स]⁷

1. कर = tax; विष्टि = forced labour; प्रणयक्रिया has been taken by Dr. Bhagwanlal Indraji to denote a tax like mod. प्रीतिदान (cf. Kauṣilya's A. S. V II). Keilhorn suggests 'offerings or contributions which nominally were voluntary but which people feel constrained to make to please some body; Mr. K. G. Sarkar takes it in the technical sense of 'benevolences' or emergency tax.

2. मत्तिसचिव is the चीसचिव of अमरकोश = Counsellor; कर्मसचिव = Executive Officer.

3. Keilhorn has प्रजास्व इह;

4. Indraji आर्थ

5. Some writers take the Pahlavas or Pallavas as foreign Persians or Parthians. Others are of the opinion that they are an indigenous class formed in Southern India.

6. This word has been restored by Dowson

7. Bhagwanlal Indraji and Konow have चहरतस; but Bühler has it as

2. युवसस¹ च चत्रपस लिङको कुसुलुको नम तस पुत्रो [पति को]
तल्लिल्लये नगरे [।] उत्तरेण प्रसुदेशो वेम नम [।] अत्र
3. [दे] को² पतिको अप्रतिठवित भगवत शकमुनिस सरिरं [प्र] [तिथ]
[वेति]³ [सं] धरमं च सर्व-बुधन-पुयप् मत-पितरं पुयप [तो]
4. चत्रपस स-पुत्र-दरस अयु-बल-वर्धिप् अतर सर्व [च] [अतिग]
- [बं] भवस च पुययंतो [।] महदनपति पतिक सज उव [छ]
ए [न]
5. रोहिणिमित्रेण य इम [मि] संवरमे नवकमिक [॥]
6. पतिकस चत्रप लिङक [॥]

7. TAKHT-I-BĀHĪ STONE INSCRIPTION OF GONDOPHERNES

Prov. : Takht-i-Bāhī, near Mardān, in Yusufzai;

Date : Regnal year 26, 103 (of an unknown era)

Lang. : Prakrit

Scr. : Kharoṣṭhi

Ref. : Sten Konow, *Ep. Ind.*, XVIII, p. 282; *C. I. I.*,
II, I, p. 62.

Text

1. महूरवस गुधुहरस वष २० (+) ४ (+) १ (+) १
2. संच [रसरप्] [ति] 'सतिमप् १ (×) १०० (+) १ (+) १
[+] १ वेशलम मसस दिवसे
3. [प्रठमे] [पुजे] (ब) [ह] ले पवे बलसमिस [बो] वणस
4. [परि] वर साध-दण स-पुवस केणमिर (स) बोवणस
5. एहणं⁴ कप ॐ ॐ ॐ ॐ स पुत्रप् [।] मधु
6. -विडु पुत्रप् [॥]

But accepts the former as not absolutely impossible. In this case it would mean, Ksaharata and Ksatrapa of युवसस.

1. Probably it corresponds to mod. Chach N. W. of Taxila.

2. This has been restored by Bühler.

3. Dowson restored it.

4. Boyer एवमुन; he takes it as a proper noun, the name of a prince; Konow reads एहण and takes it to be a Kharoṣṭhi word which means 'the Kapisā prince' as suggested by Mr. Levi (*J. A. asi* 1923 p. 52).

8. KALWAN COPPER-PLATE INSCRIPTION

Prov. : Kalwān, near Taxilā, W. Punjab**Date** : Year 134 (of an unknown era)**Lang.** : Prakrit;**Ser.** : Brāhmī**Ref.** : Sten Konow, *Ep. Ind.*, XXI, p. 259.

Text

1. संवत्सरये¹ १ (×) १०० (+) २० (+) १० (+) ४ अजस^२
अवणस मसस दिवसे त्रेविशे २० (+) १ (+) १ (+) १ इमेण
पुणेण चंद्रमि डअसिअ
2. धंमस ग्रहवणिस चित मद्रवळस भय छुडसिकये क्षरिर ग्रहस्तवेति गहथू
3. वमि सध भद्रुण नंदिववणेण ग्रहवतिण सध पुत्रेहि क्षमेण सइसेअ च
धातुण^३ च
4. धमए सध णणएहि^४ रजए हद्रए य^५ सध जिवणंदिण क्षमपुत्रेण अवरि-
एण य स [व] स्ति
5. वअण परिग्रहे रठ णिकमो पुचहत सर्वस्वस्वण^६ पुयए [।] जिवणस
प्रतिअए होतु [॥]

9. MATHURA LION CAPITAL INSCRIPTION OF THE
RIEGN OF RANJUVULA**Prov.** : Mathura, U. P.;**Date** : C. 1st. century A. D.**Lang.** : Prakrit;**Ser.** : Kharoṣṭhi**Ref.** : F. W. Thomas. *Ep. Ind.*, IX, pp. 141 ff.; Sten
Konow, *C. I. I.*, II. I. p. 48.

Text

1. महच [न] वस रजुळस
2. अग्रमहेषि अयसिअ
3. कमु [स] अ^७ चिअ^८

1. Konow : क्षरये.

2. There are two interpretations—(a) it is अवस = Azes an Indoscy-
thian king and (b) it is a Prākṛit form of आचस्य i.e. the first of
the two Śrāvaṇas.

3. Konow : धितुण.

4. Konow : णुवयहि.

5. Read च.

6. Sarkar अवरिदण च.

7. Konow reads कमुहअ.

8. Thomas चिये.

- 4 खरओस्तस युधरज
 5 मत्र¹ नदविभक्त [प]²
 6 सध मत्र अबुहोल [प]
 7 पित्रमहि पित्रमस्त्रिभ³ अ
 8 न हयुभरन सध हन धि [न]⁴
 9 अतेउरेन होरक प⁵
 10 रिधरेन इभ प्रहवि प्रत्रे
 11 अे निसिमे शरिर प्रविठवित्रो⁶
 12 भक्रवत्रो शकमुनिस बुधस
 13 मकिहिरयस रप [अ] सुसवित
 14 धुव च सधरम च चत्रु⁷
 15 दिभस⁸ सबस सध
 16 स्तिवत्रन⁹ परिप्रहे [॥]

10 MATHURA VOTIVE TABLET OF THE
 REIGN OF ŚODĀSA

Prov	Mathura U P ,	Date	Year 72 (A D 15 ')
Lang	Prakrit	Scr	Brahmi
Ref	Buhler <i>Ep Ind</i> II p 199	<i>Ep Ind</i> IX pp 243 244	

Text

- 1 नम भरहतो वर्धमानस¹⁰ [१]
 2 स्व [१] मिस महत्प्रपस शोडासस सवत्सरे ७०¹¹ (+) २ हेम

- 1 Thomas मत्र ? Konow नद दिपकस ' तपे 3 Thomas पित्रमस्त्रिभ
 4 Konow expla ns हन to be the daughter of Hayoura
 5 Iuders and konow took होरक o be होरमुन a skyth c translat on of दानपति
 6 Thomas प्रतिष्ठितो 7 Thomas चत्रु.
 8 Thomas दिभस 9 Thomas : सिवतन
 10 वर्धमान s another name of Mahāv ra the 24th तीर्थंकर
 11 Once much controvers es centred round th s date Rapson took t 40 (C H I I P 575) Buhler sugges ed 40 or 70 but later he was def n te about the latter (Ep Ins IV p 55) and gave-up the former Now most scholar agree that the figur is to be read as 70.

['] त मासे २ दिवसे ९ हरितिपुत्रस पाळस भयाये सम [व] स
[१] विकाये^१

3. कोङ्क्षिये अमोहिनिये सहा पुत्रेहि पाळघोषेन पोठघोषेन धनघोषेन आर्ष-
वति^२ [प्र] निधापिता [१] प्रियं^३ ॐ ॐ ॐ
4. आयवति^४ अरहत-पूजाये [॥]

11. SARNATH BUDDHIST IMAGE INSCRIPTION OF KANISHKA

Prov. : Sarnath, Varanasi Dist., U. P.

Date : Year 3 (23 A. D.).

Lang. : Sanskrit-influenced Prakrit; **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Vogel, *Ep. Ind.* VIII, pp. 173 ff.

Text

1. महारजस्य कणिष्कस्य सं ३ हे ३ दि २० (+) २
2. एताये पूर्वये भिक्षुस्य पुष्यबुद्धिस्य सङ्घयेवि
3. हारिस्य भिक्षुस्य बलस्य त्रेपिटकस्य
4. बोधिसत्त्वो क्षत्रपश्चि [च] प्रतिष्ठापितो
5. बाराणसिये भगवतो च ['] कमे सहा मात [१]
6. पित्तिहि सहा उपद्द्यायाचर्येहि^५ सङ्घयेविहारि
7. हि अंतेवासिकेहि च सहा बुद्धमित्रये त्रेपिटक-
8. ये सहा क्षत्रपेण^६ वनस्परेन क्षरपद्मा^७
9. नेन च सहा च च [तु] हि परिषाहि सर्वसत्त्वानं
10. हितायुस्सार्थं [॥]

1. It has been restored by Bühler.

2. Bühler आर्षवती.

3. Bühler प्राय भ.

4. Bühler आर्षवती.

5. Vogel : उपद्द्यायाचरेहि.

6. Kshatrapa is taken to be from old Pesian. क्षत्रपात्रन, meaning a provincial governor. The relation between क्षत्रप and महाक्षत्रप is very like that between Indian Rājān and Yavarāja ruling simultaneously.

7. Vanaspara was a Kshatrapa, Kharapallāna seems to be a Mahā-kshatrapa, but his being a क्षत्रप is not absolutely impossible.

12 MATHURA STONE INSCRIPTION OF HUVISHKA

Prov Mathura U P **Date** Year 28 (C A D 148)
Lang Sanskritized Prakrit **Scr** Brahmi
Ref Sten Konow *Ep Ind* XXI pp 60 ff K P Jaya
 swal J B O R S XVIII p 4 ff

Text

- 1 सिद्ध [॥]¹ सवस्तरे २० (+) ८ गुर्णिये दिवसे १ अय पुण्य
 2 काला प्राचिनीकन सरुकमान पुत्रेण खरासले
 3 २ पतिन वकन पतिना अचयनीवि दिव [१] [१] तुतो वृ [द्वि]
 4 तो मासानुमासं शुद्धस्य चतुर्दिशि पुण्य-वा [ला]
 5 य ब्राह्मणशतं परिषिचित्तव्य [१] दिवसे दिव [से]
 6 च पुण्य-वालाये द्वार मुले धारिये साध सकना [] आ
 7 वका ३ लवण⁴ प्रस्थो १ शक⁵ प्रस्थो १ हरित कलापक
 8 घटक [१] ३ मङ्गक [१] ५ [१] एत अनाथ [१] ना⁶ कृतेन द
 [त्तव्य]
 9 बभक्षितन पिबसितन⁷ [१] य चत्र पुण्य त देवपुत्रस्य
 10 बाहिस्य बुविष्कस्य⁸ [१] येषां च देवपुत्रो प्रिय तेषामपि पुण्य
 11 भवतु [१] सर्वावि⁹ च पृथिवीये पुण्य भवतु [१] अचय निवि¹⁰ दिक्षा
 12 [२] १ क श्रेण [१] ये पुराण शत ५०० (+) ५० समित
 कर श्रेणी
 13 [ये च] पुराण शत ५०० (+) ५० [॥]

1 We have here a resented like stroke with an appendage on the middle which occurs in two other Brāhmī inscriptions. Buhler explained this sign to be a stop which is according to him very like one used after the first edict of the Kalas version of the Asokan inscription. Konow however suggested the possibility of the sign denoting final m.

2 Read नरो

3 Konow सकना

4 Read लवण

5 Some read शकु

6 Konow अन धाना

7 Konow बुभक्षितानां पिबसितानां

8 It looks almost like पुविष्कस्य

9 Konow सर्वावि

10 Konow नीवि-ब्रह्मव नीवि was a permanent endowment not to be withdrawn only the interest was to be enjoyed

13. ARA STONE INSCRIPTION OF KANISHKA II

Prov. : Ara, near Attock, W. Punjab;**Date** : Year 41 (C. A. D. 161)**Lang.** : Prakrit**Scr.** : Kharoṣṭhi**Ref.** : Sten, Konow, *Ep. Ind.*, XIV, p. 143; *C. I. I.*, II, I, p. 165, R. D. Banerji, *Ind. Ant.*, 1908, pp. 58 ff.**Text**

1. महरजस रजतिरजस देवपु [वस] [क] इ [स] रस¹
2. व [सि] ष्प²-पुत्रस कनिष्कस³ सवत्सरप एकचप [रि]⁴
3. [षप]⁵ सं २० (+) २० (+) १⁶ जेठस मसस दिव [से] १ इ
[दो] दिवस-शुणमि स [दे]
4. [कुपे] दधम्हरेव⁷ पोषपुरिअ पुत्रण मत्तर पितरण पुय [प]
5. [हि] रंणस⁸ सभर्य [स] [स] पुत्रस अनुग्रह्यप सच [सप] ण
6. जति [पु] छतप⁹ [.] इमो च लिखितो म [पु] [॥]



-
1. This is the combination of Indian, Parthian, Chinese and Roman titles.
 2. Konow and Lüders : दधेष्क; Banerji : दधिष्पः
 3. Smith identified this Kanishka with Kanishka I and explained away the possibility of two Kanishkas; Lüders and Konow recognise two and this view seems plausible.
 4. Sk. : एकचत्वारिंशे. 5. Konow : शइ.
 6. Konow : दि० २० ४१.
 7. Konow : दधम्हरेण; sometimes read दधम्हरीतेन, दधमेरेन.
 8. Konow : अकणस. 9. Konow : हितये.

CHAPTER IV
INSCRIPTIONS OF THE GUPTA AGE
A INSCRIPTIONS OF IMPERIAL GUPTAS

**1 PRAYAGA STONE PILLAR INSCRIPTION OF
SAMUDRAGUPTA**

Prov Allahabad Fort U P **Date** C 350 A D
Lang Sanskrit **Scr** Northern Brahmi
Ref Fleet C I I III 1²pp 6 ff

Text

- 1 कुक्ष्यै स्वै तस
- 2 [यस्य] [॥] [1]
- 3 सुख
- 4 [स्फु] रद्ग च स्फुटोद्ग [] सित प्रवितत [॥] [2]
- 5 यस्य प्र [ज्ञानु] यज्ञोचित सुख मनस वाक्च त [स्व] रथ भक्त
स्तब्धो नि नोच्छृ [1]
- 6 [स] त्काश्यश्रीविरोधान्बुध गुणित-गुणाज्ञाहसानेव कृत्वा [वि] द्ब्रह्मोक
(s) वि [ना] [शि] स्फुटवहुकविता कीर्तिराज्य भुनक्ति [॥] [3]
- 7 [भा] र्यो हीत्युपगुह्य भाव पिशुनैरुक्कणितै रोमभि सम्यवृच्छुलितेषु
मुख्य कुलज म्लानानांद्वाचि [त] [1]
- 8 [स्ने] ह व्यालुलितेन वास्पगुरुजा तत्प्रेक्षिणा चक्षुषा य पित्रामिहितो
वि [रीच्य] निस्त्रि [ला] [पाद्येव] [मुर्वी] मिति [॥]² [4]

1 Tl s refers o the usual war bet ween goddess of prosper y (श्री) and of poetry (सरस्वती) cf परस्परवितौचस्य तस्य राज्ये कथैव का ।

सगत श्रीसरस्वत्योरपि येन प्रवर्तितम् ।

(Blagar Stone Inscr p on of Chandella Madanvarman Ep Ind I p 209)

2 Th s verse s generally assumed o refer o the select on of Samu dragupta as an her apparan n he tense atmosphere prevail ng n he cour (Fleet C I I vol III p 12 N I) perhaps an nd cat on to the many r vals to the throne poss bly h nted

- 9 [६] द्वा कर्माण्यनेकान्यमनुजसदृशान्य [७] तोत्रिचहर्षा म [१]
 वैरास्वाद्य [न्त] [के] चित् [१]
 10 वीर्योत्तमाश्च केचित्पद्मरुणमुपगता यस्य वृत्ते (ऽ) प्रणामे (ऽ)
 प्य [सि] [प्रस्तेषु] [॥] [५]
 11 सप्रामेषु स्वभुजविजिता नित्यमुच्चापकारा
 श्व श्वो मान प्र [१]
 12 तोषोत्तुनै स्फुट बहु-रस-स्नेह कुलैर्मनोभि पश्चात्ताप व म [१]
 स्य [१] इत्यन्त [म] [॥] [६]
 13 उद्भेदोदितबाहुवीर्यरभसादेकेन येन चणादुन्मूल्याप्युत-नागसेन-ना
 [१]
 14 दण्डैर्प्राहृतैव कोतकलज पुष्पाङ्गये क्रीडता सूर्ये नित्य तट
 [॥] [७]
 15 धर्म-प्राचीरबन्ध शशि-कर-शुचय कीर्तय सप्रताना वैदुष्य तत्त्वमेदि
 प्रशम कु य सु तार्थम् [१]
 16 [अदधेय] सूक्तमार्मा कवि-मति विमबोत्सारण चापि काश्य को नु
 स्याथो (ऽ) स्य न स्याद्रुणमति [वि] दुष्पा ध्यानपान्नं य एक [॥] [८]
 7 तस्य विविध समर-शतावतरण दण्डस्य¹ स्वभुज बल²-परावक्रमैकबन्धो
 परावक्रमाङ्कस्य³ परशु-शर-शङ्कु-शक्ति प्राप्तासि तोमर

at b he oppos te react ons of the royal announcement It has accord ngly been suggested that Samudragupta s brothers rebelled aga nst him and put Kacha the eldest on the throne (A B O R I IX 83), V A Sm h J R A S 1893 p 83

For the d fferent v ews about the dent fca on of Kāch see All an Cat of Ind an Co ns Gupta Dynasty p CX R D Banerjee The Age of Imper al Cup as p 213 lb d pp 9-10 D R Bhan darkar Mālav ya Commemorat on Volume pp 24-5 M Krish namachar A H story of Classical Sanskr t literature Introduc t on pp c i-iii P L Gupta I N S I Vol V pp 33-36 also pp 149-50 Accord ng to Dr R C Majumdar the ve w that Chandragupta I abd cated the throne in favour of h s son Samudragupta s also not unl kely and is poss bly hinted at even n (Fleet C I I III No 4) Gupta-vakāstaka Age p 126-7

1 Cf the legend on some of Samudragupta s gold coins समरशुद्ध-वितत विजयो जित दिव जयति

2 Cf Supra L II

3 पराक्रम s taken to be his title just as विक्रम was of his son Chandragupta II Th s title is met with on h s coins of Standard Type (Allen Cat G Coins p 1 ff also न्याग्र-पराक्रम, ibid p 17 अश्वमेध-पराक्रम ibid p 21)

- 18 भिन्दिपाल-न [1] राच-वैतस्ति कावनेक प्रहरण विरुडाकुल-वण-शताङ्क
शोभासमुद्रयोपचित-कान्ततर-वर्ष्मण.
- 19 कौसलकमठेन्द्र-माह [1] कान्तारकम्पाप्रराज-कौरालकमण्डराज-वैष्टपुरक-
महेन्द्रगिरि-कौटूरकस्वामिदत्तैरण्डपल्लकदमन-काञ्चेयकविष्णुगोपावमुक्तक
- 20 नीलराज-वैज्ञेयकहस्तिवर्म्म-पालककोप्रसेन-दैवराष्ट्रककुबेर-कौस्थलपुरक-
धनञ्जय¹प्रभृति सर्व्वदक्षिणापथराज-ग्रहण-मोचानुग्रह-जनित-प्रतापो-
न्मिन्न-माहाभाग्यस्य
- 21 रुद्रदेव-मलिल-नागदत्त-चन्द्रवर्म्म-गणपतिनाग-नागसेनाभ्युत-नन्दि-बल-
वर्म्माद्यनेकाध्यावत्तराज-प्रसभोद्वरणोद्बुत्तप्रभावमहत्तः परिचारकीकृत
सर्वाधिक-राजस्य

1 कौसल is obviously South Kosala महाकान्तार (cf Mbh II 31 12-13) a wild tract of मध्यप्रदेश including portions of Ganjam and Vizagapatnam (G Ramdas I H Q 1 4 684) as far as Nachnā in the Ajayagarh state (Smith I R A S 1914 320) See also B C Law Hist Geog of An India p 171 , कौसल is identified by R Barnett with mod Village Korīda in South India (Cal Rev File 1924, 263 n) Can it be Karala the Kanarese form of Cherala , पिष्टपुर is the same as Pittapuram (S I I I pp 53 62, cf F In XII p 97) occurs in Ep Ind XIII pt III July 1935 p 97 also Ep Ind XXIII 57 कौटूर is identified with Kothoor 12 miles S F of महेन्द्रगिरि in Ganjam Another कौटूर is suggested at the foot of the hills in the Vizagapatnam district (Vizagapatnam District Gazetteer to 137) परण्डपल्ल is identified by fleet with Frandol in East Khandesh and by Dubreuil with Erandapalli, a town in the Ganjam district, G Ramdas (I H Q Vol I p 683) has suggested its identification with Yendipalli in Vizagapatnam or Endapalli in Ellore Taluk (Ray Chaudhury p 11 H I 5th ed p 540, I G H Vol VI pt III pp 402 3), काञ्ची is same as काञ्चीपुर or mod Conjeevaram For detail see B C Law Hist Geog of An India p 161) बैनी is identified with Pedd-vegi a village near Ellore in Godavari district (E Ind XXV pt I Jan. 1939 p 45 E Ind IX p 59) पालक is same as पालकूर has been placed by Allan and G Ramdas in the Nellore district B C Law is inclined to identify with Palakaluru in the Guntur district (Hist Geography p 179), for देवराष्ट्र = महाराष्ट्र (See Raychaudhury P H A Q 5th ed p 540 N 5), for कौस्थलपुर = कुशस्थली (द्वारिका) (Ibid N 6)

22. समतल¹-डवाक²-कामरूप-नेपाल-कर्णपुरादिप्रत्यस्त-नृपतिभिर्मालबाहु-
नायन-वीथेय-भाद्रकामीर³-प्राज्ञ-सनकाजीक-काक-खरपरिकादिभिश्च⁴
सर्व्वकर-दानाज्ञाकरण-प्रणामायमन-
23. परितोषितप्रचण्डशासनस्य अनेक-अष्टराज्योत्सन्न-राजवंश-प्रतिष्ठापनोद्भूत-
निखिल-मु [व] न [विचरण शा] स्त-यज्ञसः देवपुत्रबाहिषाहानुबाहि
शकमुत्तमैः सैहलकादिभिश्च
24. सर्व्वद्वीप-वासिभिरात्मनिवेद् न-कन्योपायनदान-गुरुमदङ्क-स्वविषयभुक्ति-

1. Cf. Sam-mo-ta-cha of Hiuen Tsang (Beal. Buddhist Records of the Western World, 199) so called because the rivers in it had 'flat and level banks of equal height on both sides' (C. A. G. I. ed. by S. N. Majumdar p. 729), it comprises modern district of Tipperah, Noakhali, Sylhet (I. A. S. B. 1515 pp. 17-18) with its capital Karmānta, identified with Bad-Kāmta (Dey, Geographical Dictionary p. 175; I. A. S. B. 1914. p. 47) Bhaṭṭasali, Sculpturs in the Dacca Museum p. 6).
2. Not yet satisfactorily identified. For identification see. K. L. Barua (Early History of Kāmarūpa p. 42 n.), Raychaudhury P. H. A. I. 5th ed. p. 456. Note. 4; B. C. Law. Historical geography of ancient India p. 216; D. R. Bhandarkar I. H. Q. Vol. I. p. 267.
3. Corresponding roughly to mod. Sialkot (I. H. Q. p. 258, I. A. S. B. 1922 p. 237); आमीर is the same as the Abiria of the Ptolemy and the Geography of Ptolemy, comprising however Indus Valley and Western Rajputana (cf. Ind. Ant. III. 226 f). प्राज्ञ (mentioned also in Kautilya's Artha. p. 194) is placed by V. A. Smith (I. R. A. S. 1897. p. 892) in Narsinghpur district of Madhya Pradesh, by Dr. Bhandarkar Narsinghpur in C. I. (I. H. Q. Vol. I. p. 258.); खरपरिक, according to Bhandarkar (I. H. Q. Vol. I) were probably identical with खरपर of Batihāgarh inscription (Ep. Ind. XII 46).
4. Fleet, V. A. Smith and Allen split it into three different titles देवपुत्र, शाहि and शाहानुशाहि, denoting three different princes. D. R. Bhandarkar takes the whole expression to correspond with the full royal insignia देवपुत्र-महाराज-राजाधिराज of the later great Kushanas.

- शासन [य] । चनाश्रयाय¹ सेवाकृत-बाहु-वीर्य-प्रसर-धरणि-बन्धस्य मि-
(पृ) विष्णुमप्रतिरथस्य
25. सुचरित² शतालककृतानेक-गुणगणोत्सिक्किभिश्चरण-तल-प्रमुहान्य-नरपति-
कीर्त्तः साद्ब्रसाधूदय-प्रलय-हेतु-पुरुषस्याचिन्त्यस्य भक्त्यवति मात्र ग्राह्य
सुबुद्धयस्यानुकम्पावतो (s) नेक-गो-तत्³-सहस्र-प्रदायिन [:]
26. [कृप] ण-दीनानाद्यातुर-जनोद्धरण-मन्त्रदीक्षाभ्युपगत-मनसः समिद्धस्य
विग्रहवतो लोकानुग्रहस्य धनद-वरुणेन्द्रान्तक-समस्य स्वभुजबल-विजि-
तानेक-नरपति-विभव-प्रत्यर्पणानिस्वव्यापृतायुक्तपुरुषस्य
27. निशितविदग्धमति-गान्धर्वललितैर्वीर्य-प्रिदशपतिगुरु-तुम्बुरुनारदादे-
र्विद्वज्जनोपजीव्यानेक-काव्य-विक्रयाभिः प्रतिष्ठितकविराजशब्दस्य सुचिर-
स्तोतव्यानेकाद्भुतोदारचरितस्य
28. लोकसमय-विक्रयानुविधान-मात्र-मानुषस्य लोकधाम्नो देवस्य महाराज-
श्रीगुप्तप्रपौत्रस्य महाराज श्री घटोत्कच-पौत्रस्य महाराजाधिराज श्री
चन्द्रगुप्त-पुत्रस्य
29. लिच्छवि-वैहिरस्य महादेव्यां कुमारदेव्यामुत्पन्नस्य महाराजाधिराज
श्री समुद्रगुप्तस्य सर्व-पृथिवी-विजय-जनितोदय-व्याप्त-निखिलावनितलां
कीर्त्तिमितविदशपति-
30. भवन-गमनावास-ललित-सुख-विचरणाभाषसाण इव भुवो बाहुरयमु-
च्छ्रितः स्तम्भः [1] यस्य । प्रदान-भुजविष्कम्भ-प्रशम-शास्त्रवाक्योदयै
रुपयुपरि सन्नयोच्छ्रितमनेकमार्गं वशः [1]
31. पुनाति भुवनत्रयं पशुपतेर्जटान्तर्गुहा निरोध-परिमोच-शीघ्रमिव पाण्डु
गार्ग [पयः] [॥] [9] एतच्च काव्यमेवामेव महारकपादानां दासस्य
समीप-परिसर्पणानुग्रहोन्मीलित-मतेः
32. स्नाद्यटपाकिकस्य महावृण्डनायक भ्रूवभूतिपुत्रस्य सान्धिविग्रहिक कुमार-
मात्य म [हा वृण्डनाय] क हरिषेणस्य सर्व-भूत-हित-सुखायास्तु ।
33. अनुष्ठितं च परममहारक पादानुध्यातेन महावृण्डनायक तिलमट्टकेन ।

1. This expression probably indicates the request for a charter endowed with the Garuḍa seal for the possession of one's own territory. Fleet takes it to mean coins bearing the tokens of Garuḍa i.e. Gupta Coins (C. I. I. Vol. p. 255), Allan (Cat. of Ind. Coins G. Dynasty p. 255).
2. Cf. अप्रतिरथो विविस्व क्षिति सुचरितैर्विभं जयति (Allen. C. G. D. p. 6); also
अप्रतिशार्यपथं : Eran Inscription (C. I. I. Vol. III. No. 2).
3. Cf. Ushavadata inscription (A. S. W. I. IV. 19, and Ep. Ind. VIII. 19).

2. ERAN STONE INSCRIPTION OF SAMUDRAGUPTA

Prov. : Eran, Sagar Dist., M. P. Date : C. 350-375 A. D.

Lang. : Sanskrit

Scr. : Brāhmī.

Ref. : Fleet, C. I. I., No. 2, p. 18 ff.

Text

1.
2.[1]
3.
4. [॥] [1]
5.
6.[1]
7. सुवर्ण दाने¹
8. [संवा] रिता नृपतयः पृथुराचवाचाः [॥] [2]
9. [पुत्रो] बभूव धनदान्तकपुष्टिकोप² मुख्यः
10. [पराक्र] म-नयेन समुद्रगुप्तः [1]
11. [यं प्रा] प्य पार्थिव-गणस्सकलः पृथिव्याम्
12. [पर्यं] स्तराज्य-विभवधृतमास्थितो (5) भूत् [॥] [3]
13. [ताते] न भक्ति-नय-विष्कम-सोपितेन
14. [यो] राज शब्द विभवैरभिषेचनाद्यैः [1]
15. [सम्मा] नितः परम-पुष्टि-पुरस्कृतेन
16. [सोऽयं ध्रु] [वो] नृपतिरप्रतिवार्यवीर्यः [॥] [4]
17. [दत्ता] स्य पौरुष-पराक्रम-दत्त-शुल्का
18. [हस्त्य] श्व-रत्न-धन-धान्य-समृद्धि-युक्ता [1]
19. [नित्य] ऋहेषु मुदिता बहु-पुत्र-पौत्र
20. [स] ष्क्रामिणी कुलवधुः³ व्रतिनी निविष्टा [॥] [5]
21. [यस्यो] जितं समर-कर्म पराक्रमेर्द्ध⁴
22. [पृथ्व्यां] यज्ञः सुविपुलम्परिबभ्रमीति [1]
23. [वीर्यां] णि यस्य रिपवश्च रणोज्जितानि

1. Cf. अनेक-गो-क्षतसहस्र-प्रदायिनः supra p. 76. It has been referred in the Allahabad Pillar Inscription of Samudragupta that he surpassed Rāma and Pṛithu, the traditionally famous personages of Indian history as regards दान and लोकानुग्रह.

2. Cf. a similar phrase in Prāyāga Prāśasti oppieted to him : धनद वरुणोद्दान्तक समस्य. (For detail see C. I. I. Vol. III. p. 14. N. 4.)

3. D. C. Sarkar reads वधू-वै.

4. Cf. विविध-समर-शतावतरणदक्षस्य स्वमुक्त-बल-पराक्रमैकवम्भोः

24. [स्व] भ्राम्तरेश्वरि विविमल्य परित्रसन्ति [॥] [6]
 25.[स्त] [भ] स्वभोगनगरैरिक्किण¹-प्रदेशे [१]
 26.[स] स्थापितस्स्वययसः परित्रिहृनार्थम्² [॥] [7]
 27.बो नृपतिराह यदा.....[१]
 28.[॥] [8.]

3. MATHURA PILLAR INSCRIPTIONS OF CHANDRAGUPTA II

Prov. : Mathura, U. P.;

Date : Regnal year 5, G. E. 61 (= 380 A. D.);

Lang. : Sanskrit influenced by Prakrit **Scr.** : N. W. Brāhmī

Ref. : D. R. Bhandarkar, *Ep. Ind.* XXI, pp. 8 ff.

Text

1. सिद्धम् [१] भट्टारक महाराज [राजाधि] राज श्री समुद्रगुप्त स
2. [ए] अथ भट्टारक म [हाराज] [राजाधि] राज श्री चन्द्रगुप्त
3. स्य विज [य] राज्य संवत्स [रे] [पं] चमे [५] कालानुवर्त्तमान-सं
4. वत्सरे एकवष्टे ६० (+) १[प्र] धमे शुक्रदिवसे पं
5. चम्प्या³ [१] अस्या पूर्वा [यी] [भ] गव [रकु] शिकाइशमेन भगव
6. पराशराचतुर्थेन [भगवत्क] पि [ल] विमल शि
7. ष्य-शिष्येण भगव [दुपमित] विमल-शिष्येण
8. भाव्योदि [ता] चार्व्य [ण] [स्व] पु [ण्या] प्याधन निमित्तं
9. गुरुणा च कीर्त्य [यमुपमितेभ] र-कपिलेश्वरौ
10. गुर्वाचतने गुरु⁴प्रतिष्ठापितो⁵ [१] ने
11. तत्क्यात्वर्यमभिलि [क्यते] [१] [अथ] माहेश्वराणां वि
12. ज्ञप्ति x क्रियते सम्बोधनं च [१] यथाका [ले] नाचार्या

1. भरिकिन is the same as the mod परण.

2. D. C. Sanker reads इह्वरणा—

3. D. C. Sarker is inclined to read पचमे, but पचम्प्या seems to be correct as it refers to तिथि.

4. D. R. Bhandarkar restores गुरुप्रतिमावृत्तौ. The representation apparently shows as if उपमित and कपिल were standing each with liṅga on head.

5. Read प्रतिष्ठापितौ.

13. णा परिग्रहमिति¹ मत्वा विस्तार ['] [५] आ पुर
14. स्कार ['] परिग्रह-परिपाक्यं [कुर्व्या] दिति विज्ञप्तिरिति [।]
15. यत्र कीर्त्तमिन्द्रोहं कुर्व्या [।] य [आ] भिलिखित [मुच] व्यंभो
16. वा² [स] पंचमिर्मह [।] पातकैरुपपातकश्च सयुक्तस्स्यात् [।]
17. जयति च भगवा [वृद्धः]³ रुद्रवृद्धो (s) प्र [ना] यको नित्य ['] [॥]

4. UDAYAGIRI CAVE INSCRIPTIONS OF CHANDRAGUPTA II

NO. 1

Prov. : Udayagiri hill, near, Bhilsa.

Date : G. E. 82 (= 401 A. D.)

Lang. : Sanskrit. **Scr.** : Box-headed Southern Brāhmī,

Ref. : Fleet, *C. I. I.*, III. (No. 10), pp. 25; ff. 35 (No. 11)

Text

1. सिद्धम्⁴ ॥ संवत्सरे ८० (+) २ आषाढ मास शुक्लेकादश्याम्⁵ परम-
महारकमहाराजाधि (राज)⁶ श्री चन्द्र [गु] स-पावानुज्जवा⁷ तस्य
2. महाराज क्षुगलग-पौत्रस्य महाराज विष्णुदास-पुत्रस्य सनकानिकस्य महा
[राज] ॐ ॐ लस्यायं दे [यधर्म]⁸ : ।

1 D C Sarkar reads परिग्रहः इति, but the reading परिग्रहमिति seems to be correct.

2. Bhandarkar reads उच्छिन्नात् or some such word after वा.

3. Ibid भगवान्दण्डः स.

4. Dr Bühler (*Ind Ant.* Vol. X, p. 273) takes it as a nominative case, at the commencement of inscriptions. Dr. Fleet, however, thinks it to be a remnant of some such phrase as सिद्धम् भगवता, analogous to the जितम् भगवता. (For detail see *C. I. I.* Vol III. p. 25. N. 4).

5. Read : कादश्या.

6. This is an unnecessary punctuation mark.

7. सनकानिक seems to be the name of some tribe, as cf. Allahābad Pillar Inscription of Samudragupta L. 22.

8. Bühler and Bhagwanlal Indraji (*A. S. W. Ind.* vol. IV p. 83) render it as meritorious gift, or benefaction; Dowson (*I. R. A. S. N. S.* Vol. p. 184) as 'votive offering'; Monier William in his *Sanskrit Dictionary* as the duty of giving, charity, or beneficence.

UDAYAGIRI CAVE INSCRIPTION OF CHANDRAGUPTA II

NO. 2

Prov. : Udayagiri, **Date** :
Lang. : Sanskrit, **Scr.** : Northern Brāhmī
Ref. : G. Cunningham *Arch. Surv. Ind.* Vol. X p. 57ff.,
 Hultzsch *Ind. Ant.* Vol. VI; Fleet. *C. I. I.*, Vol. III;
 Bhandarkar's List. No. 1541.

Text

सिद्धम् [॥]

1. यद् ['] तज्ज्योतिरर्काभमुख्या [म्भा] ॐ ॐ¹ [१]
 ॐ ॐ ॐ व्यापि चन्द्रगुप्तस्यमङ्गुलम् [॥] [१]
2. विक्रमावक्यक्रीता दास्य-न्यभूत-पार्थिव [१] [१]
 ॐ ॐ ॐ [स] न संरक्ता² धर्म ॐ ॐ ॐ [॥] [२]
3. तस्य राजाधिराजर्वेरधि [न्यो] [उज्ज्वल क] [र्म] णः [१]
 भन्वय-प्राप्त-साधिव्यो व्या [पूत सन्धि वि] ग्रह [:] [॥] [३]
4. कौत्सरभाव इति क्यातो वीरसेनः कुलाक्यया [१]
 शब्दार्थ-न्याय-लोकज्ञ X कवि-पाटलीपुत्रकः [॥] [४]
5. कूरस्न-पृथ्वी-जयार्थेन राज्ञैवेह सहागतः³ [१]
 भक्त्या भगवत्तश्चम्भोमुहामेतामकारयत् [॥] [५]

5. MEHRAULI IRON PILLAR INSCRIPTION OF
CHANDRA [GUPTA II]

Prov. : Mehrauli, near Qutub Minar, Delhi.
Date : C. 413 A. D.
Lang. : Sanskrit **Scr.** : N. W. Brāhmī
Ref. : Fleet, *C. I. I.*, III., No. 32; pp. 141 ff.

1. D. C. Sarkar's conjectural restoration is ॐ मुक्ती भाति निरन्तरम् ।
 दिवा विभावरो-व्यापि ॥

2. Ibid. यस्य शासन-संरक्ता धर्मस्य वसुधरा ।

3. Probably here is the hint to western victorious expedition, also suggested by the abrupt end of the coinage of the western Ksatrapas, between 388-397, and also by Chandragupta II's issues of similar design.

Text

1. व [स्यो] इतंयतः प्रतीपमु [र] सा शत्रुसमेत्यागताम्बह्वेष्वाहव¹-
वसिनो (s) मिलिखिता खदतेन कीर्त्ति [सु]² जे [1]
2. तीर्त्वा सप्त मुखाणि येन [स] म [रे] सिन्धोजिता [व] ङ्कि³
यस्याद्याप्यधिवास्यते जलनिधिर्वीर्यानिर्लेहंविणः [॥] [1]
3. [लि] जस्येव विद्युज्य गां नरपतेर्गामाभितस्येतरां मूर्त्या⁴ कर्म-जिता-
वर्णि गतवतः कीर्त्या⁵ स्थितस्य चितौ [1]
4. शान्तस्येव महावने हुतभुजो यस्य प्रतापो महाद्याप्युत्सृजति प्रणा-
शितरिपोर्व्यस्य शेषः चित्तिम् [॥] [2]
5. प्राप्तेन स्वभुजाजितञ्च सुचिरञ्चैकाधिराज्यं चितौ चन्द्राङ्गेन⁶ समप्रचन्द्र
[स] दर्शी वक्षत्रप्रियं विभ्रता [1]
6. तेनायं प्रणिवाय भूमि-पतिना भावेन⁷ विष्णो⁸ मर्ति प्राप्नु⁹ विष्णुपदे
गिरौ भगवतो विष्णोर्ध्वजः स्थापितः [॥] [3]

1. वङ्गेयु : in the Vanga country. For the exact location of Vanga, see P. C. Law Hist. Geog. pp 59, 267-9.
2. Cf प्रहरण-विरूढाकुल-व्रण-शताङ्क-शोभासमुदयो of Allahabad Pillar Inscription of Samudragupta.
3. J. Prinsep, वाङ्किः; Bhau Daji, वाङ्किः Fleet is certain that अखर is ङ्कि and not लिह. This country has been sought to be identified with the region now known as Balkh. According to the Rāmāyaṇa (Kiskindhā Kāṇḍa, 44 V. 13) the Vāhlikas are associated with the people of the north, and should be identified with the Bactrians occupying the country near Arachosia in Ptolemy's time (Ind. Ant. 1884 p. 408.). Some identify it with वाङ्कीक in the Panjab on the basis of Mbh. VIII. 44, VV. 7 and 41 (see, P. V. Kane's Comm. Volume, Poona, Art. No. 64). But the correct reading seems to be वाङ्किः and not वाङ्कीक.
4. Read : मूर्त्या. 5. Ibid कीर्त्या
6. For different identifications of Chandra see. K. P. Jayaswal. J. B. O. R. S. Vol. XIII. P. 39; S. K. Ayangar Jour. Ind. Hist. 1-3; Bhandarkar. Ind. Cult. Vol. III p. 571; Sri D. Sharma. Ind. Culture. Vol. V. p. 206-8; G. R. Sharma I. H. Q. 1945. Vol. 21. 22.; R. C. Majumdar J. R. A. S. B. Vol. 9. 1943; & D. C. Sirkar, Select Inscriptions, P. 275 n. 2.
7. Fleet reads भावेन 8. Read विष्णो 9. Read वाङ्कु

6. KARAMDANDA STONE LINGA INSCRIPTION OF THE REIGN OF KUMARAGUPTA I

Prov. : Karamdanda, Fyzabad Dist., U. P.;

Date : G. E. 117 (= 436 A. D.)

Lang. : Sanskrit

Scr. : Northern Brāhmī

Ref. : Sten Konow, *Ep. Ind.*, X, pp. 71 ff.

Text

1. नमो महादेवाय । म [हाराजाधिराज श्री] [चन्द्रगुप्त-पादा]
2. जुष्वातस्य चतुर्दधि¹-सलिलास्वादित य [शसो] [महाराजा]
3. धिराज श्रीकुमारगुप्तस्य विजयराज्य-संवत्स [र] शते सप्तदशोत्त [रे]
4. कार्तिक मास दशम दिवसे (५) स्वान्दिवसपूर्वायां [च्छान्दोग्या-
चार्याश्च]² वाजि
5. सगोत्र कुरम [१] र [म्या] भट्टस्य पुत्रो विष्णुपालितभट्टस्य पुत्रो³
मह [१] र [१]
6. अधिजाजा⁴ श्रीचन्द्रगुप्तस्य मन्त्री कुमारामात्यशिशखरस्वाम्यभूतस्य पुत्रः
7. पृथिवीषेणो महाराजाधिराज श्रीकुमारगुप्तस्य मन्त्री कुमारामात्यो (५) न
8. न्तरं च महाबलाधिकृतः⁵ भगवतो महादेवस्य पृथिवीश्वर हृष्येवं
समाख्यातस्या
9. स्यैव भगवतो यथाकर्त्तव्य-धार्मिककर्मणा पाद-शुश्रूषणाय भगवच्छै
10. लेखरस्वामि महादेव पादमूले आयोध्यक नानागोश्वरण तपः
11. स्वाध्याय-मन्त्र-सूत्र-भाष्य-प्रवचन-पारग भारद्दिदसमद देवद्रोण्यां
12.

7. DAMODARPUR COPPERPLATE INSCRIPTION OF THE REIGN OF KUMARAGUPTA I

Prov. : Damodarpur, Dinajpur Dist., Bengal

Date : G. E. 124 (= 444 A. D.)

Lang. : Sanskrit

Scr. : Northern Brāhmī

Ref. : R. G. Basak, *Ep. Ind.*, XV, p. p. 130 ff.

1 Read चतुर्दधि, 'four oceans' This is a conventional description.

2. Probably it shows that individual Upanishadas were specialised

3. Read पुत्रो.

4. Read : महाराजाधिराज.

5 कुमारामात्य seems to be an executive officer. महाबलाधिकृत (*Ep. Ind.* XXV P 52 f; D. C. Sirkar *ibid.* XXVI) was perhaps the designation of the commander-in-chief in the Gupta period. Under him were a number of महासेनापतिs, whose subordinates seem to have been दण्डनायकs.

Text

1. सम्ब¹ १०० (+) २० (+) ३ काल्गुन² दि ७ परमदैवत परममहारक महाराज [१]
2. बिराज श्री कुमारगुप्ते पृथिवीपतौ तत्पाद-परिगृहीते पुण्ड्रवर्द्ध³ [न]
3. मुक्तावपुरिक⁴ चिरातदत्तेनानुवल्बानक कोटिवर्ष⁵-विषये च त-
4. श्रियुक्त कुमाराभात्य वेत्तवर्मन्वधिहानाधिकरणञ्च नगरश्रेष्ठि
5. इतिपाल सार्धवाहवन्धुमिल प्रथमकुलिकइतिमित्र प्रथम का [य]
6. स्थशाश्वपाल पुरोगे संश्वहरति यतः ब्राह्मण कर्पटिकेण⁷
7. विज्ञापित (') अहंय ममाग्निहोत्रयोगाय अग्रदाप्रहत-लि
8. ल क्षेत्र ['] त्रैदीनारिक्य कुल्यवापेण⁸ शश्वताचद्राक्षं तारक भोज्ये [त]
9. या नीवी धर्मैण दानुमिति एवं दीयतामित्युपपन्ने लिनी⁹ दीना [राण्यु]
10. पसंगुह्य यतः पुस्तपाल रिशिदत्त जयनन्दि विमुदत्तानामवधा
11. रणया डोङ्गाया उत्तर पश्चिमदेशे¹¹ कुल्यवापमेकम् दत्तम् [॥]

1. Read संवत्सरे.
2. Read काल्गुन.
3. पुण्ड्रवर्द्धन is identical with the Pun-na-fa-tan-na of Yuan Chwang. It is the same as Paundravardhana i. e. the country where the Paundras or Paundakas flourished. The Paundrakas are mentioned several times in the great epics; They are once linked with the Vangas and the Kirātas (नं० XIII, 58 4) and with the Utkalas, Mekalas, Kalingas and Āndhras (वन० LI. 1988 ; भी०म० IX, 365, द्रोण० IV, 122) The city of पुण्ड्रवर्द्धन has been identified by Gen. Cunningham with Mahāsthān or Mahāsthāngarh, 7 miles from the modern town of Bogra. This भुक्ति comprised the Bogra-Rajshahi-Dinajpur region of Bengal and the river Karatoyā probably separated this भुक्ति from the most easterly kingdom of Prāgyotisha or Kāmarūpa in Assam.
4. Read मुक्तावपुरिक ।
5. Same as Jain Koḍivaṇṣa, or Koḍivaṇṣiya, (आवश्यक निबुक्ति, १३०५). It probably included the whole or a part of Dinajpur district; Bānagrāma, mod. Bāngarh, was its chief town. Dongā, a village of this viṣaya (L. 11) existed in the sub-division of द्विविंशखर according to the Damodarpur grant of the time of Budhagupta and Jayadatta (Ep. Ind. XV 138 ff).
6. Read वर्मन्वधिहान.
7. Read केन.
8. Read कुल्यवापने,
9. Read त्रीणि.
10. Read ऋषिदत्त
11. Read उत्तर पश्चिमोद्देशे.

12. स्वदत्ता परदत्तम्बा¹ यो हरेत क्षुण्णराम् [1]
 13. स विद्यायां किमिभूत्वा पितृभि सह पचतेति [॥] [1]

8. MANDASOR STONE INSCRIPTION OF BANDHUVARMAN

Prov. : Mandsor, Madhya Pradesh.

Date : M. E. 493 and. 529 (= 436 and 473 A. D.)

Lang. : Snskrit

Ser. : Southern Brāhmi

Ref. : Fleet. C. I. I., III. pp. 790 ff., Bhandarkar list No. 6,
 Sirkar. S. I. Vol. I 288. ff.

1. [सिद्धम् ॥]
 [यो] [वृत्त्यर्थ] सुपास्यते सुरगणै [स्मिद्धैश्च] सिद्धवर्त्तिभिर्दधानैकाग्र
 परैर्विधेयविषयैर्मौल्यार्थिभिर्योगिभिः । भक्त्या तीव्रतपोधनैश्च
 मुनिभिरशाप-प्रसाद-क्षमै हंतुर्द्यौ जगत × क्षयाभ्युदयो × पायास्त्वो
 भास्करः । [1] 1 तत्त्वज्ञानविदो (५) पि यस्य न विदुर्ब्रह्मर्ष
 2. यो (५) भ्युद्यता
 × कृत्स्नं यश्च गभस्तिभिः प्रवृत्त × पु [षण] ति लोकत्रयम् । ग
 [ष्व] [र्वामर-सिद्ध-किन्नर-नरैस्सस्यूयते (५) भ्युत्थितो भक्तेभ्यश्च
 ददाति यो (५) भिलषितं तस्मै सवित्रे नमः । [1] 2 य × [प्र] त्यह
 प्रतिविभायुद्याचछेन्द्र-विस्तीर्ण-तुङ्ग-शिखरस्त्रलितांशुमालः [1]
 श्रीवाङ्मना⁴—
 3. जन-कपोल-तलाभिताञ्ज
 × पावात्य वस्सु [कि] रणाभ [रणो] विवस्वाम् । [1] 3 कुसुमभ-
 रानततस्वर देवकुल सभा विहार रमणिवात्⁵ । लाट⁶ विषयाज्ञगावृत

1. Read दत्ता वा.

2. Read कुमिभूत्वा पितृभिः सह.

3. Read तत्त्व.

4. Dr. Bühler renders it "woman, reddened with the intoxication of wine etc." cf. Harsacharita P. 212.

5. Read रमणीयात्.

6. Same as लाटदेश of Ghatiyāla Inscription of the Pratihāra king Kakkuka (Ep. Ind. IX), and Rewah Stone Inscription of Karna (Ep. Ind. XXIV Pt III. July 1937 P. 110); लाट राष्ट्र Pāli hāḍa raṭṭha—दीपवश P. 54 ; महावंश P. 60. According to some Lāta was southern Gujrāta ; to Bühler it is Central Gujrāta, with Broach as its chief city. It comprised the collectorates of surāt, Broach, Kheda and parts of Baroda (N. L. Dey. Geographical Dictionary)

कौलाजगतिप्रथितशिवपाः । [1] 4 ते देव-सर्पिर्व-गुण्यापद्धताः प्रकाश
मद्भादिजन्मविरलान्यसुखा

4. न्यपास्य ।

जातादरा दशपुर¹ प्रथमं मनोमि
रन्वागतास्ससुत-बन्धु-जनास्समेव ॥
मत्तेभ गण्ड-तटविच्युत दान-विन्दु
सिक्तोपलाचल सहस्र विभूषाणायाः [1]
पुष्पावनम्र-तरु-मण्ड-वत्तंसकाया
भूमेऽपरन्तिलक-भूतमिवं क्रमेण ॥ [6]
तटोत्थदृशच्युत

5. नैक पुष्प

विचित्र-तीरान्त-जलानि भान्ति ।
प्रकुल² पद्माभरणानि यत्र
सरांसि कारण्डव-संकुलानि ॥ [7]
विलोल-वीची-चलितारविन्द
पतद्गजः पिञ्जरितैश्च हंसैः ।
स्व-हंसरोदार-भरावभुग्नैः
कचिसरांस्यम्बुरुहैश्च भान्ति । [1] [8]
स्व-पुष्प³-मारावणतैर्जगोद्गैर्मद

6. प्रगल्भालि⁴-कुल-स्वनैश्च ।

अजस्रगामिश्च पुराङ्गनामि
वर्णानि यस्मिन्समलंकृतानि ॥ [9]
चलत्पताकान्यबला-सनाया
न्यत्वर्यशुक्लान्यधिकोज्ज्वलानि ।
तद्विस्तृता-चित्र-सिताभ्र कूट
तुल्योपमानानि गृहाणि यत्र⁵ ॥ [10]

1. Mentioned in the Br̥hat-Saṃhitā (ch. XIV 20); identified by Fleet (C. I. I. vol II¹, 79 n. 2) with Mandasor in eastern Mālwa in Gwalior state. According to some it was in western Mālwa not far from Ujjain (Gazetteer of the Bombay Presidency, 1883, Nāśik. P. 636); cf also Kādambari, (Bombay ed, P. 19)
2. Read प्रकुल.
3. Cf. पुष्पावनम्र (L. 4. v. 6)
4. The same idea is expressed in L. 18 (v. 32, L. 2); also L. 22 (v. 41. 1) of this inscription.
5. This is very like the description of the palaces of Alakṣa in Meghadūta (उत्तर-मेघ० V. 1):

कैलास-पुङ्ग-शिखर-प्रतिमानि चाम्या
न्याभान्ति दीर्घ-बलभी

7. नि सवेदिकानि ।

गान्धर्व-शब्द-मुखरानि¹ निविष्ट चित्र
कर्मणि लोल-कदली वन-शोभितानि ॥ [11]
प्रासाद-मालाभिरलंकृतानि
धरां विदास्यैव समुत्थितानि ।
विमान-माला सहशानि यत्र
गृहाणि पूर्णैन्दु करामलानि² ॥ [12]
यज्ञात्यभिरभ्य-सरिद्वयेन³ चपलोर्मिणा समुपगूढं [1]

8. रहसि कुच-शालिनीभ्यां प्रीतिरतिभ्यां⁴ स्मराङ्गमिव ॥ [13]
सत्य- [चमा] दम-सम-व्रत-शौच-धैर्य-
[स्वाद्धा] य-वृत्त-विनय स्थिति बुद्धयुपेतैः ।
विद्यातपोनिधिभिरस्मयितैश्च विप्रै
र्यज्ञाजते प्रहगणै X स्वमिव प्रदीप्तैः ॥ [14]

विष्णुत्वन्तं ललितवनिताः सेन्द्रचापं सचित्राः
सगीताय प्रहन्मुरजाः क्षिप्रगभीरघोषम् ।
भन्तस्तोयं मणिमयमुवस्तु ह्रमभ्रंलिङ्गाघ्राः
प्रासादास्त्वां तुल्यितुमलं यत्र तैस्तैर्विशेषैः ॥

1. Read मुखराणि.
2. The comparison of the houses with the Devavimānas is frequently found in the Epics, more so in the Kāvya. प्रासादमालाभिरलंकृतानि धरां विदास्यैव समुत्थितानि is comparable with a verse in Kalidasa's Raghuvamśa (XII 70). :

स सेतु बन्धयामास पङ्कगैर्लवणाम्भसि ।

रमातलादिबोन्मग्नं श्रेष्ठं स्वप्नाय शार्ङ्गिणः ।

Also in Māgha's शिशुपालवध II, 33.

मध्ये समुद्र ककुभः पिशङ्गीयां कुर्वती काञ्चनवप्रभासा

तुरङ्गकान्तामुलङ्घ्यवाहज्जालेन भिस्वा जलमुल्लासा ।

Here "is comparison of the houses with something to be found" in the deep or in the nether world.

3. Read सरिद्वयेन.
4. प्रीति and रति are the two beautiful wives of Kāmadeva; the idea of rivers being looked upon as the beloved is met with frequently in the Kāvya. See Subandhu's Vāsavadattā, p. 102.1. 1-2; also Bṛhatsamhitā, XII-6.

अथ समेत्य निरन्तरसङ्गतै

रहरहः प्रविष्टमिमत

9. सौहृदाः [१]

नृपतिभिस्सुतवत्प्रतिम [१] निताः

प्रमुदिता न्यवसन्त सुखं पुरे ॥ [15]

श्रवण [सु] भग ['] ध [१] नुष्वै [षं] इदं परिनिष्ठिताः

सुचरित शतासङ्गा × केचिद्विचित्र कथाविदः ।

विनय-निभृतास्सम्यग्धर्म-प्रसङ्ग-परावणा

× प्रियमपरुषं परुषं चान्ये जमा बहु भाषितुं ॥ [16]

10. केचिस्त्वकर्मण्यधिकास्तथान्यै

र्विज्ञायते ज्योतिममात्मवद्भिः^१ ।

[अद्यापि] चान्ये समर-प्रगल्भा

[× कु] र्वम्यरीणामहितं प्रसङ्ग । [१] [17]

प्राज्ञा मनोज्ञ वधवः प्रथितोरुवंशा

वंशानुरूप चरिताभरणास्तथान्ये ।

सत्यव्रताः प्रणयिनामुपकार-दक्षा विस्त्रम्भ

11. [पूर्व] मपरे इदसौहृदाश्च ॥ [18]

विजित-विषय-सङ्गैर्धर्म-शीलैस्तथान्यै

[मृ] दुभि [रधि] क स [त्वैर्लोकयात्रा] मरैश्च ।

स्व कुल तिलक भूतैर्मुक्तारागैरुदारै

रधिकमभि [वि] भाति श्रेणिरेवं प्रकारैः ॥ [19]

तारुण्य-कान्त्युपभितो (५) पि सुवर्ण-हार-

तांबूल-पुष्प-विधिना सम

12. [लङ्क] तो (५) पि ।

नारी-जनः प्रियमुपैति न तावद्ग्रथां^२

यावच्च पट्टमथवच्च [यु] गानि चत्ते ॥ [20]

स्पर्श [वता वर्णा] न्तर-विभाग-चित्रेण नेत्रसुभगेन [१]

यैस्सकलमिदं चितितलमलंकृतं पट्टवस्त्रेण ॥ [21]

विद्याधरी-रुचिर-पङ्कज-कर्णपूर

वासेरिता [स्थिर] रतरं प्रविचिन्त्य

13. [लो] कं ।

मानुष्यमर्थ-निचयांश्च तथा विशालां

[स्ते] वां शुभा [म] ति [रभूद्] चला ततस्तु [॥] [22]

चतु [स्समुद्रान्त] विहिल मेखलां

सुमेरु कैलास वृहदपयोधरासु ।

1. Read ज्योतिष

2. Read तावद्ग्रथां < नग्री = Secret place.

वनान्त वान्त स्फुट पुष्प हासिनी
कुमारगुप्ते पृथिवी¹ प्रशासति ॥ [23]
समानधीरशुक्रवृहस्पतिभ्यां
ललामभूतो भुवि

14. पार्थिवानां ।
रणेषु यः पार्थसमानकर्म
बभूव गोप्ता² नृप विश्ववर्मा ॥ [24]
दीनानुकंपनपरः कृपणार्त्त-वर्मा-
सन्ध [1] प्रदो (5) धिकदद्यात्तुरनाथ-नाथः ।
[क] स्वहूमः प्रणयिनामभयं प्रदत्त
भीतस्य यो जनपदस्य च बन्धुरासीत् ॥ [25]
तस्यात्मजः स्थैर्यं नयोपपन्नो
व [न्धु] प्रियो

15. बन्धुरिव प्रजानां ।
बंध्वर्त्ति-हर्त्ता नृप बन्धुवर्मा
द्विद्वत्-पञ्च-वृषणैक [2] चः ॥ [26]
कान्तो युवा रण-पटुर्विनयान्वितश्च
राजापि सन्नपसृतो न मदैः स्मयाद्यैः ।
शृङ्गारमूर्त्तिरभिभात्यनलकृतो (5) पि
रूपेण य \times कुसुमचाप हव द्वितीयः ॥ [27]
वैधव्य-तीव्रव्यसन-वृत्तानां

16. स्मिन्त्वा³ यमघ्राप्यरि-सुन्दरीणां ।
भयाङ्गवत्यायतलोचनानां
घनस्तनायासकरः प्रकम्पः ॥ [28]
तस्मिन्नेव चित्तिपति त्रिपे⁴ बन्धुवर्म्मण्युवारे
सम्यक्स्फीतं वरापुरमिदं पालयत्युत्तमैः ।
[शि] क्वावात्तैर्जन-समुद्यैः पट्टवा [यैरु] वारं
श्रे [णी भूतै] र्भवनमतुलं कारितं
17. क्षीतररमेः ॥ [29]
विस्तीर्ण-तुङ्ग-शिखरं शिखरि प्रकाश

1. Read पृथिवी. For the identification of Kumāragupta (I or II ?)
see Mr. Pannalal's article in Hindustan Review June 1918; Mr.
Banerjee, Annals of the Bhandarkar Oriental Institute Vol. I.
P. 79 ; Diskalkar, J. B. R. A. S. vol (N. S.) P. 176.

2. This word seems to have been used in the technical sense in
ancient India, meaning governor.

3. Read स्तुत्वा

4. Ibid. वृषे

मम्बुद्रवैन्मल-रमि-कल्प [गौ] रं ।
 यन्नाति पश्चिमपुरस्व¹ निविष्ट-कान्त-
 चूडामणि-प्रतिसमन्नयनाभिरामे ॥ [30]
 रामासनः [र] चने दरभास्कराद्यु
 वङ्कि-प्रताप-सुभगे जललीनमीने ।
 चन्द्राद्यु-हम्येतल-

18. चन्दन-तालवृन्त-
 हारोपभोच² रहिते हिम-दग्ध-पद्मे³ ॥ [31]
 रोद्ध-प्रियंगुतल-कुन्दलता-विकोश
 पुष्पा [सव] प्रसु [दि] तालि-कलाभिरामे ।
 काले तुषार-कण-कर्णश-शीत-बात-
 वेग-प्रनृत्त-लवलीनगणैकशास्त्रे ॥ [32]
 स्मरवशाग तरुगजन वल्लभाङ्गना विपुल कान्त पीनोद
- 19 स्तन जघन घनालिङ्गन निर्भर्त्सित-गुहिन-हिम-पाते⁴ ॥ [33]
 [मा] लवानां गण स्थिरया या [ते] शत-चतुष्टये ।
 त्रिनवरत्यधिके (5) वदानात्रितौ⁵ सेष्य-घनस्तने⁶ ॥ [34]
 सहस्यमास-शुक्लस्य प्रशस्ते (5) द्वि त्रयोदशे ।
 मङ्गलाचार विधिना प्रासादो (5) यं निवेशितः ॥ [35]
 बहुना समतीतेन
- 20 कालेनाम्यैश्च पार्थिवैः ।
 व्यशीर्यतैकदेशो (5) स्य भवनस्य ततो (5) धुना ॥ [36]
 स्वयशो [विद्वये⁷ सर्वमत्युदा] रमुदारया ।
 संस्कारितमिव भूयः [श्रेण्या] भानुमतो गृहं ॥ [37]
 अत्युन्नतमवदातं नभ (:) स्पृशन्निव⁸ मनोहरैश्चक्षुरैः⁹ ।
 शशि-भान्वोरभ्युदयेष्वमलमयूखायतन-
21. भूतं ॥ [38]
 वरसरशतेषु पंचसु विंशत्यधिकेषु नवसु चाष्टेषु ।

1. Read. पश्चिमपुरे.

2. Read भोग.

3. This is comparable with Ritusamhāra V. 3 :

न चन्दनं चन्द्रमरीचिशीतल न हर्म्यपृष्ठं शरदिन्दुनिर्मलम् ।

न वायवः सायवः सायवः शरदिन्दुनिर्मलम् जनस्य चित्तं रमयन्ति संप्रितम् ।

4. The idea of vv. 32-34 resemble Ritusamhāra v. 9 :

पयोधरेः कुङ्कुमरागधिशरैः सुखोपसेष्येनैवयौवनोष्मभिः ।

विलासिनीभिः परिपीडितोरसः स्वपन्ति शीतं परिभूय कामिनः ।

5. Read. वृषी.

6. Fleet reads स्वने, others स्तने.

7. Read इदमे.

8. Fleet reads मधः स्पृशतीव —

9. Read मनोहरैः शि०—

- यातेष्वभिरम्य [तप]¹ स्वमास-शुक्ल-द्वितीयायां ॥ [39]
 स्पष्टैरशोकतरु-केतक-सिन्दुवार-
 लोलातिमुक्तकलता-मदयंतिकानां² ।
 पुष्पोद्गमैरभिनवैरधिगम्य नून
 मैत्र्यं विजृम्भिनशरे हरपूत-देहे³ ॥ [40]
22. मधुपान-मुदित-मधुकर-कुलोपगीत-नगनैक⁴-वृधुशाखे ।
 काले नव-कुसुमोद्गम-वंतुर-कांत-प्रचुर-रोद्ध्रे⁵ ॥ [41]
 शशिनेव नभो विमलं कौ [स्तु] भ मणिनेव शार्ङ्गिणो वज्रः ।
 भवनवरेण तथेदं पुरमखिलमलंकृतमुदारं ॥ [42]
 अमलिन-शशि-
23. लेखा-दंतुरं पिङ्गलानां
 परिवहति समूहं यावदीशो जटानां ।
 वि [कच⁶ क] मल-भालामेस-सक्ता च शार्ङ्गी
 भवनमिदमुदारं शाश्वतन्तावदस्तु ॥ [43]
 श्रेण्यादेशेन भवत्या च कारितं भवन रवेः ।
 पूर्वा चेयं प्रयत्नेन रक्षिता वस्तमहिना ॥ [44]
24. स्वस्ति कर्तु-लेखक-वाचक-भोतृभ्यः ॥ सिद्धिरस्तु ॥

JABALPUR PLATES OF MAHĀRĀJA HASTIN

Prov. : Between Rewa and Satna, M. P.

Lang. : Snskṛit ;

Scr. : Brāhmī

Ref. : *Ep. Ind.* Vol. XXVIII, pp. 264-267.

Text

First Plate

- ॐ नमो महादेवाय । स्वस्ति सप्तस्युत्तरेवदशतैक (के) गुप्तनृप-
- राज्यभुक्तौ महाज्येष्ठसाम्ब (संव) त्सरे फागुण (न) मासशुक्लपच-
पञ्चम्यां

1. तपस्य < फागुण.

2. Fleet reads मदयन्तिकानां.

3. Fleet corrects it as धृत.

4. Read नगनैक.

5. The description of spring season in Indian literature as making ready the weapons for Kāma is usually met with. Cf. Kumāra-Sambhava. III. 27.

सद्यःप्रवालोद्गमचारपत्रे नीते समाप्ति नवचूतवाणि
निवेशयामास मधुद्विरेफाज्जमाज्जराणीव मनोमन्त्रस्य ॥

6. Fleet suggests विदुः.

3. अस्यामिद्वयसपुष्पायां नृपतिपरिब्राजककुलोप (१५) छेन महाराज-
देवाक्यप्रण-
4. सा (५) महाराजप्रभञ्जननप्रा श्रीमहाराजदामोदरसुतेन गोसहस्रह-
5. स्पर्शवहिरण्यानेकभूमिप्रदेन गुरुपितृमातृपूजात्परिणात्यन्तदेवब्रा-
6. ह्मणभक्तेन नैकसमरशतविजयिना स्ववन्शा (वंशा) मोक्षकरेण श्रीमहाराज-
7. हस्तिना स्वपुण्याप्यायनाय ब्राह्मणकोद्रवशर्म-नागशर्म-मातृदत्त-
8. गङ्गाभद्रस्वामि-धनदत्त-कपिलस्वामि-अग्निशर्म-विष्णुदेव-विशाखदेव-
9. गन्धस्वामि-परितोषशर्म-कृष्णस्वामि-देवशर्म-[रो]हशर्म-देवशर्म-
10. देवाक्यदत्तशर्म-मनोरथ-अग्निदत्ततीशर्म-रुद्रदत्त-विशाखदत्त
11. " "मौनविष्णुस्वामि पुनरपि विष्णुदेव स्वातिगङ्गघोषा (घो) घानमधूक-
12. गवा भगवक सपत्निक वो (वी) थिकापत्निकसमते (समेत) ताम्र-
हारोत्सृष्टः सोद-
13. ऋः सोपरिकरः अचाटभटप्रावेशयो चो [रवजं] समधूकः.....¹

Second Plate

14. पश्चिमदक्षिणेन मधूकगर्तिकासिंहानकः उत्तरेण शङ्खकी माल
15. पूर्व्वेण वटाबाहिकाः किंवाटदेहिहौ च दक्षिणापूर्व्वेण आश्रगतमधूकग-
16. र्तिका संगममित्येवं न केनचिदस्मरकुलोत्थेन मत्पादपिण्डोपजीविना च
17. को (का) लो (ला) न्तरेष्वपि व्याघातो न² कार्यः एवमाज्ञप्ते योन्यथा
कुम्भ्यात् तमहं दे-
18. हान्तरगतोपि महताबद्धधानेन निर्हृद्यं । उक्तं च भगवता परमर्षिणा वेद-
19. व्यासेन व्यासेन [। ॐ] पूर्व्वदत्तां द्विजातिभ्यो यत्नाद्रक्ष युधिष्ठिर
[। ॐ] महिम्महिमतां
20. श्रेष्ठ दानाच्छ्रेयोऽन (नु) पालनं (नम्) ॥ बहुभिर्बसुधा भुक्ता राजभिः
सगरादिभिः [। ॐ] य-
21. स्वयस्य यदा भूमिस्तस्य तदा फलं (लम्) ॥ आस्फोटयन्ति पितरः
प्रवर्मां (लग)-
22. न्ति पितामहाः [। ॐ] भूमिदाता कुले जातः स नस्मात् (ता)
भविष्यति (ती) ति ॥ लिखितं
23. वक्त्रमास्यप्रणप्रा भोगिकनरदत्तनप्रा भोगिकरविदत्तपुत्रेण
24. महासान्निधिविग्रहिकसूर्य्यदत्तेन [। ॐ] दूतको नागसिंहः

Seal³

श्रीहस्तिराज्ञः (जस्य)

1. The reading of lines 12 and 13 seem to be as follows : 12 गर्ति-
काभगवद्विष्णु (ष्णु) पत्निकागोपिकापत्निक (का) समवेता (तो) महारोति-
सृष्टः सोदः सोपरिकरः अचाटभटप्रावेशयौरवर्जं समधूकः यत्रावाटा [ः].

2. This na is superfluous,

3. This is upside down.

KAHAUM STONE PILLAR INSCRIPTION OF SKANDAGUPTA.

Prov. : Kahaum, Distt. Deoria U. P.

Date : G. E. 141. (= 460 A. D.).

Lang. : Sanskrit ;

Scr. : N. E. Brāhmi

Ref. : Fleet. *C. I. I.*, III., pp. 65. *Ind.*, *Ant.* Vol. X. p. 125 ff.

Text

सिद्धस्य ॥

1. यस्योपस्थान-भूमिर्नृपति-शत-शिरः पातवातावधूता
2. गुप्तानां वन्दाजस्य प्रविश्रुत-यशसस्तस्य सर्वोत्तमर्देः [1]
3. राज्ये शक्रोपमस्य क्षितिप-शतपतेः स्कन्धगुप्तस्य शान्ते¹
4. वर्षे क्षिप्ताह्नीकोत्तरक शततमे ज्येष्ठ मासि प्रपञ्चे [1] [1]
5. कृपाते (ऽ) स्मिन्ग्रामरत्ने ककुभ इति जनैस्साधु-ससर्ग-पूते ।
6. पुत्रो यस्योमिलस्य प्रचुर-गुण-निधेर्महसोमो महा [रमा] [1]
7. तस्मिन् रुद्रसोम (ः) पृथुल-मति-यशः व्याघ्र इत्यन्यसंज्ञो ।
8. मद्रस्तस्यात्मजो ऽभूद्विज-गुरु-यतिषु प्रायशः प्रीतिमान्यः [1] [2]
9. पुण्य-स्कन्धं च चक्रैः जगदिदमखिलं संसरद्दीप्य भीतो
10. श्रोयोर्त्यं भूत-भूत्यै पथि-नियमः ३ तामर्हतामादिकर्तृन्³ [1]
11. पञ्चेन्द्रां⁴ स्थापयित्वा धरणिधरमयान्सखिलातस्ततो (ऽ) यस्य
12. शैल-स्तम्भः सुचारुगिरि-शिखराग्रोपमः कीर्तिकर्ता [॥] [3]

JUNAGARH ROCK INSCRIPTIONS OF SKANDAGUPTA

Prov. : Junagarh, Saurashtra.

Date : G. E. 136, 136 and 138 (= 455 and 457-58 A. D.)

Lang. : Sanskrit.

Scr. : Southern Brāhmi

Ref. : Fleet *C. I. I.* III, pp. 50 ff.; Bhandarkar List No. 1276. Sirkar, *S. I.* pp. 299. ff.

1. Fleet renders "in the tranquil reign of Skandagupta".

2. Read चक्रै

3. Literally 'originator'. According to Bhagawanlal Indraji the meaning of the word is "Jain Tirthankaras"

4. पञ्चेन्द्रां means five images of Indra. This meaning has been given by Bhagwanlal Indraji. In the context it means, images of five Tirthankaras.

Text

Part I

1. सिद्धम् ॥
 श्रियमभिमतभोग्यां नैककालापनीतां
 त्रिविधपति-सुखार्थं यो बलेराजहार ।
 कमलनिलयनायाः शाश्वतं धाम लक्ष्म्याः
2. स जयति विजितार्तिविष्णुरत्यन्तं शिष्युः ॥ [1]
 तदनु जयति शश्वत्¹ श्रीपरिचितवक्त्राः
 स्वभुज-जनित-वीर्यो राजराजाधिराजः ।
 नरपति
3. भुजगानां मानदुर्पोत्फगानां
 प्रतिकृति गरुडा [शां] निर्दिष्टी ['] चावकर्ता ॥ [2]
 नृपति-गुण-निकेतः स्कन्दगुप्तः पृथुश्रीः
 चतुर्ह² [दधि जल] अन्तां स्फीत-पर्यन्त-देशाम् ।
4. अवनिमवनतारिष्यः चकारात्मसंस्थां
 पितरि सुरसखिस्त्वं प्राप्तवत्यात्मशक्त्या ॥ [3]
 अवि च जित [मे] व तेन प्रथयन्ति यक्षांसि यस्य रिपवो (5) वि [i]
 आमूलममदूर्पा नि [वचना³] म्लेच्छ⁴ देशेषु ॥ [4]
5. क्रमेण बुद्ध्या निपुणं प्रथार्यं
 ध्यात्वा च कृत्स्नान्गुण-दोष-हेतून् ।
 व्यपेत्य सत्त्वांन्मनुजेन्द्र-पुत्रां
 क्लृप्तामीः स्वयं यं वरयोचकार⁵ ॥ [5]
 तस्मिन्नेवे ज्ञासति नैव कश्चि
 द्दम्मादिपेतो मनुजः प्रजासु ।
6. आर्तो दुरिद्रो व्यसनी कर्तव्यो
 दण्ड⁶ न वा यो भृशपीडितः स्यात् ॥ [6]
 एवं स जित्वा पृथिवीं समग्रां
 भग्नाग्र दूर्पा [न्] द्विषतश्च कृत्वा ।

1. Read शश्वच्छ्री

2. Read श्रीश्वतु—

3. K. B. Pathaka suggests निवसन्तो

4. The word म्लेच्छ is used here in connection with the Hūṇas.

5. This verse is generally taken to refer to the Skandagupta's acquiring throne by dint of his arms after a fratricidal war. See P. Fleet G. In No. 13. In this case मनुजेन्द्रपुत्राः may refer to disappointed princes.

6. Read दण्डयो

सर्ष्वेषु देवेषु विधाय गोप्तृन्¹
संविन्तया [मा] स बहु प्रकारम् ॥ [7]
स्यात्को (5) नुरूपो

7. मतिमान्विनितो²

मेधा स्मृतिभ्यामनपेतभावः ।
सत्यार्जवीदार्य नयोपपन्नो
माधुर्य-दाक्षिण्य यज्ञोन्वितश्च ॥ [8]
भक्तो (5) नुरक्तो नृ [विशेष] व युक्तः
सर्वोपधाभिश्च विशुद्धबुद्धिः ।
अनृण्यभावोपगतान्तरात्माः³
सर्वस्य लोकस्य हिते प्रवृत्तः ॥ [9]

8. न्यायाजने (5) र्यस्य च कः समर्थः
स्यादजितस्याप्यथ रक्षणे च
गोपायितस्यापि [च] वृद्धि हेतौ
वृद्धस्य पात्र-प्रतिपादनाय⁴ ॥ [10]
सर्वेषु भृत्येष्वपि संहनेषु
यो मे प्रशिष्यास्त्रिखिलान्सुराष्ट्रान् ।
अः ज्ञातमेकः खलु पर्णदत्तो
भारस्य तस्योद्गृह्णे समर्थः ॥ [11]

9. एवं विनिश्चित्य नृपाधिपेन
नैकानहोरात्र गणान्स्वमस्या ।
यः सनियुक्तो (5) र्यनया कथंचित्
सम्यक्सुराष्ट्रावनि-पालनाय ॥ [12]
नियुज्य देवा वरुणं प्रतीच्यां
स्वस्था यथा नोन्मनसो बभूवुः [:] [1]
पूर्वैतरस्यां दिशि पर्णदत्तं
नियुज्य राजा धृतिमांस्तथाभूत् । [1] [13]

10. तस्यात्मजो ह्यात्मज-भाव-युक्तो
द्विधेव चात्मारमवशेन नीतः ।
सर्वात्मनामेव च रक्षणीयो

1. Read गोप्तृन्, literally 'protectors', but used in the technical sense meaning a governor or a feudatory prince. Cf. बभूव गोप्ता नृपविश्ववर्मा, Mandasor Inscription of Pandhuvvarman L 14, see Fleet, G Inscriptions No. 18. P. 82.

2. Read—निनीतो.

3. Read—[आत्मा].

4. Cf. Arthaśāstra, chap. 4. 6. अलक्षणाभार्या लक्ष्यपरिरक्षणी रक्षितविवर्धनी वृद्धस्य तीर्थेषु प्रतिपादनी च. These are the functions of दण्डनीति or king who symbolises Dandanīti.

निस्थामवानात्मज कान्तरूपः । [1] [14]

रूपानुरूपैर्ललितैर्विचित्रैः

निस्थ¹ प्रमोदान्वितसर्वभावः ।

प्रभुत्वं प्राकरपद्मवक्त्रो

नृणां² शरण्यः शरणागतानाम् । [1] [15]

11. अभवद्भुवि चक्रपालितो (s) साविति नाम्ना प्रथितः प्रियो जनस्य ।

स्वगुणैरनुपस्कृतैरुदा [लै] : पितरं यश्च विशेषयांचकार । [16]

क्षमा प्रभुत्वं विनयो नयश्च

शौर्यं विना शौर्यं मह [1] र्जनं च ।

दाक्ष्यं³ दमो दानमधीनता च

दाक्षिण्यमानुष्यम [श्] न्यता च । [1] [17]

सौंदर्यमार्येतर-निग्रहश्च⁴

अविस्मयो धैर्यमुदीर्णता च ।

12. इत्येवमेते (s) तिहायेन यस्मि

अविप्रवासेन गुणा वसन्ति । [1] [18]

न विद्यते (s) सौ सकले (s) पि लोके

यत्रोपमा तस्य गुणैः क्रियेत ।

स एव कारस्म्येन गुणान्वितानां

बभूव नृणामुपमान भूतः । [1] [19]

इत्येवमेतानधिकानतो (s) न्या

नृणान्प [री] चय स्वयमेव पित्रा ।

यः संनियुक्तो नगरस्य रक्षां

विशिष्य पूर्वान्प्रचकार सम्यक् । [1] [20]

3. आश्रित्य वियं⁵ [स्वभु] ज⁶ द्वयस्य

स्वस्यैव नान्यस्य नरस्य दर्पं ।

नोद्वेजयामास च कंचिदेव

मस्मिन्पुरे चैव शशास दुष्टाः⁷ । [1] [21]

विश्वंभमवपे न शशास यो (स्मिन्)

काले न लोकेषु सनागरेषु ।

यो लालयामास च पौरवर्गान्

[स्वस्येव] पुत्रान्मुपरीक्ष्य दोषान् । [1] [22]

संरंजयां च प्रकृतीर्बभूव

1. Read चित्रैर्निस्थं

2. Read नृणां

3. Fleet नाक्ष्यं (?).

4. Read निग्रहश्चाविस्मयो; Sircar is inclined to put here अविस्मयो, but अविस्मयो also suits the metre.

5. Read वीर्यं

6. Fleet. सुभुज (?)

7. Read दुष्टान्

- पूर्वस्मितामापण-भाष-दानैः ।
 14. निर्वन्धनान्धोन्ध-गृह-प्रवेशैः (:)
 सबद्धित-श्रीति-गृहोपचारैः । [1] [23]
 ब्रह्मण्य-भावेन परेण युक्तः
 [छ] छ¹ शुचिर्दानपरो यथावत् ।
 आप्याप्त काले विषयान्तिदेवे
 धर्मार्थयोक्षा (प्व) विरोधनेन । [1] [24]
 [यो — — —² पर्णदत्ता]
 तस न्यायवानत्र किमस्ति चित्र ।
 मुक्ता-कलापाम्बुज-पद्मशीता
 क्षन्दास्त्रिमुष्ण भविता कदाचित् । [1] [25]
 15 अथ³ क्रमेणाम्बुज-काल आग [ते]
 [नि] दाघ कालं प्रविदार्य तोयदैः ।
 ववर्ष तोय बहु सतत चिर
 सुदर्शन येन विभेद चास्वरात् । [1] [26]
 सवस्सराणामधिके शते तु
 त्रिशन्निरन्यैरपि षड्भरेव ।
 रात्रौ दिने प्रोष्ठपदस्य षष्ठे
 गुप्त-प्रकाले⁴ गणानो विधाय । [1] [27]
 16 इमाश्च या रैवतका⁵ द्विनिर्गता []

1 Fleet शब्दः, Sircar शुक्ल

2 Sircar's suggestion to restore is यो (s) जायताम्नात् खलु पर्णदत्ता ?

3 अथा in Fleets transcript

4 Bhaudaji suggests तस्यकाले; प्र before काल is inappropriate, though प्रकाले may be taken in the sense of era

5 Raivataka is a hill mentioned in Mbh, Ādi Parva ccxix 7903-17, in Dohad stone Inscription of Mahamuda, Ep Ind XXIV, P V Jan 1938 P 216 Jaunpur Inscription of Isānavarman C I I Vol III, Bhātsamhitā XIV 19 Paragitar identifies it with the Bendā hills in Halan (Vol V pp 289 ff) Fleet has identified it with one of the two hills at Girnār and not with Girnār proper, C I I vol III P 44 n 11, I A VI P 239, B C Law identifies it with the Girnār hill for further details see (B C Law Some Jain Canonical Sutras pp 181-82) It is to be noted that this hill was also known as Ūrjayat, otherwise known as Ūjjantgiri (Kap Copper Plate of Ketadi Sadāsiva Nāyaka (Ep. Ind XXIV Pt. V Jan. 1938), Ūrjayat, Luders' list No. 965).

- पलाशिनीयं सिकता¹ विलाशिनी ।
 समुद्र-कान्ताः² विश्वम्बनोषिताः
 पुनः पतिं शास्त्रयोषित वयुः । [28]
 जवेक्ष्य वर्चागमजं महोद्गम
 महोदधेरुज्यता प्रियेषुना ।
 अनेकतीरान्तजपुष्पशोमितो
17. नदीमयो हस्त इव प्रसारितः । [1] [29]
 विषाध [मानाः] [खलु] [सर्वतो] [ज] ना [:]
 कथं कथं कार्यमिति प्रवादनः ।
 मियो हि पूर्वापररात्रमुत्थिता
 विशिन्नयां चापि बभूवुस्तुकाः । [1] [30]
 अपीह लोके सकले सुदर्शनं
 पुमां³ हि दुर्दर्शनतां गतं जगत् ।
18. भवेन्न सो (5) श्मोनिधि⁴ तुल्यदर्शनं
 सुदर्शन — [11] [31]
वणे स भूत्वा
 पितुः परां भक्तिमपि प्रदर्श्य ।
 धर्मं पुरोधाय शुभानुबन्ध
 राज्ञो हितार्थं नगरस्य चैव । [1] [32]
19. संकसराणामधिके शक्ते तु
 त्रिशद्विरन्धैरपि सप्तभिश्च ।
 [गुप्त] [प्रकाले] [नय] शास्त्र⁵ वेत्ता⁶ ।
 विश्वो⁷ (5) प्यनुज्ञात महाप्रभावः । [1] [33]
 आश्वप्रणामैः विबु⁸धानथेष्टा
 धनैर्द्विजातीनपि तर्पयित्वा ।
 पौरास्तथाभ्यर्च्य यथार्हमानैः
 भृग्यांश्च⁹ पूज्यान्सुहृदश्च दानैः । [1] [34]

1 The river सिकता is the same as one of the rivers mentioned in the Junagarh inscription of Rudradaman; see l. 5-6 सुवर्ण-सिकता-पलाशिनीप्रवृत्तानां नदीनां, Fleet and others have taken सिकता-विलाशिनी as an adjective of पलाशिनी. It is possibly the same as the river सुवणरेखा which flows at the foot of Girnar hill.

2. Read कान्ताधिर.

3. Ibid पुमान्

4. Fleet श्मोनिधि

5. It is Fleet's restoration.

6. Fleet वेत्ता

7. Read विश्वे.

8 Ibid मैविबु—

9. Ibid. मानैर्धु—

20. ग्रैष्मस्य मासस्य तु पूर्व प [चे]
 [प्र] यमे (ऽ) द्वि सम्बद्ध् ।
 मासद्वयेनाद्रवान्स भूत्वा
 धनस्य कृत्वा व्ययमग्रमेयम् । [।] [35]
 आयासतो हस्तशतं समग्रं
 विस्तारतः षष्टिरथापि चाष्टौ ।
21. उत्सेधतो (ऽ) न्यत् पुरुषाणि [सप्त]
 [ह] स्तशतद्वयस्य । [।] [36]
 वचन्ध यत्नाम्महता नृदेवा
 न [भ्यर्च्य] मय्यगघटितोपलेन ।
 अजातिदुष्टम्प्रवित तटाकं
 सुदर्शनं शाश्वतकल्पकालम् । [।] [37]
22. अपि च सुदृढ सेतु प्रान्तविन्यस्तशोभ
 रथचरणममाङ्गकौचहंसासभूतम् ।
 विमल मलिल
 भुवि द [ने] (ऽ) कः शशी च । [।] [38]
23. नगरमपि च भूयाद्वृद्धिमत्पौरजुष्टं
 द्विजबहुशतगीतवक्त्रनिर्नष्टपापं ।
 शतमपि च समानामीति दुर्भिच [मुक्तं]
 [॥] [39]
 [इति] सुदर्शनतटाकसंस्कारमन्थरचना समाप्ता ॥

Part II

24. हस्तारिदर्पप्रणुदः पृथुश्रियः
 स्ववक्त्रशकेतोः¹ सकलावनीपतेः ।
 राजाधिराज्याद्भुत²पुण्य [कर्मणः]
 [॥] [40]
 [।]
 द्वीपस्य गोप्ता महतां च नेता
 दण्डस्थि [ता] नां
25. द्विषतां दमाय । [।] [41]
 तस्यात्मजेनात्मगुणान्वितेन
 गोविन्दपादापितजीवितेन ।
 [॥] [42]
 र्धं

विष्णोश्च पादकमले समवाप्य तत्र ।

अर्थव्ययेन

26. महता महता च काले
नात्मप्रभावनतपौरजनेन तेन । [१] [43]
चक्रं विमर्शि रिपु.....
.....[१]
.....
तस्य स्वतंत्रविधिकारणमानुषस्य । [१] [44]
27. कारिनमवक्रमतिना चक्रमुतः चक्रपालितेन^१ गृहं ।
वर्षशते (५) द्वात्रिंशो गुप्तानां काल [क्रमगणिते [॥] [45]
.....
.....[१]
[स] इयंमुत्थितमिचोर्जयतो (५) चलस्य
28. कुर्वन्प्रभुत्वमिव भाति पुरस्य मूर्ध्नि ॥ [46]
अन्यच्च मूर्ध्नि सु.....
.....[१]
..... रुद्रविहंगमार्गं
विभ्राजते [॥] [47]

12. BHITARI STONE PILLAR INSCRIPTION OF SKANDAGUPTA

Prov. : Bhitari near Saidapur, Dist. Ghazipur. U. P.

Date : 455-67 A. D.

Lang. : Snskrit.

Scr. : Northern Brāhmī.

Ref. : Fleet C. I. I III, Bhandarker. List. No. 1549. Jour. Beng. As. Soc. Vol. VI p. 1 ff. ; J. B. B. R. A. S. Vol. X p. 59 ff. J. B. B. R. A. S. Vol. XVI p. 349 ff.

Text

[सिद्धम् ॥]

1. [सर्व्व] रा [जो] चक्षेत्तुः पृथिव्यामप्रतिरथस्य चतुर्दक्षिसल्लि [१]
स्वादितयसो धनद्वयमेव [१] न्तकस [म स्य]
2. कृतान्तपरशोः न्यायागत [१] मेकरोहिरण्य [को] टिप्रदस्य चिरो [स्त]
साश्वमेवाहर्षुर्महाराजश्रीगुप्तप्रपौत्र [स्य]

3. महाराजकीयटोल्कचपौत्रस्य महाराजाधिराजकीचन्द्रगुप्तपुत्रस्य लिच्छवि-
दौहित्रस्य महादेव्यां कुम [१] र [दे] व्या-
4. मुत्पन्नस्य महाराजाधिराजकीसमुद्रगुप्तस्य पुत्रस्तत्परिगृहीतो महा-
देव्याभक्तदेव्यामुत्पन्नः¹ स्वयं चाप्रतिरथः
5. परमभागवतो महाराजाधिराजकीचन्द्रगुप्तस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुदधातो
महादेव्यां भुवदेव्यामुत्पन्नः परम-
6. भागवतो महाराजाधिर [१] जश्रीकुमारगुप्तस्तस्य प्रथितपृथुमति
स्वभावशक्तेः
पृथुमत्तः पृथिवीपतेः पृथुभीः [१]
7. पि [तृ] प [रि] गतपादपद्मवर्त्ती
प्रथितयथाः पृथिवीपतिः सुतो (५) यम् [॥] [१]
जगति सु [ज] बलाढ्यो² गुप्त वरुणक³वीरः
प्रथितविपुल
8. धामा नामतः स्कन्दगुप्तः [१]
सुचरितचरितानां येन कृत्सेन कृतं
न विहतममलात्मा ताम [धीदा] विनीतः [॥] [२]
विजय
9. बलसुनीतेर्बिम्बकेण वक्रमेण
प्रतिदिनमभियोगादीप्सित येन ल [ष्व] [१] [१]
स्वभिमत्तविजयीषामोद्यतानां परेषां
प्रणि
10. दित इव ले [मे [स] विधानोपदेशः [॥] [३]
विचलितकुललक्ष्मीस्तम्भनायोद्यतेन
चितितलक्षपनीये येन नीता त्रियामा [१]
समु
11. दित ब [ल] कोषा [न्पुष्यमित्राश्च⁴] [जि] एवा
चितिपचरणपीठे स्थापितो वामपादः [॥] [४]
प्रसभमनुप [मै] विष्वस्तपाक्षप्रतापे
विन [य स] सु
12. [चितैश्च] चान्ति शौ [यै] शिरुदम् [१]
चरितममलकीर्त्तनीयते यस्य शुभं
दिशि दिशि परियुष्टैराकुमारं मनुष्यैः [॥] [५]
पितरि दिवमुपे [ते]
विप्लुतां वरुण⁵ लक्ष्मीं
भुजबलविजितारिभ्यः प्रतिष्ठाप्य भूयः [१]

1. Read महादेव्यां

2. Ibid. बलाढ्यो

3. Ibid. वरुणक.

4. Some read 'युद्धमित्राश्च'.

5. Read वंश.

- जितमिति परितोषाम्मातरं साकनेतां
 हतविपुलिष कृष्णो देवकीमन्युपे¹
13. [स] : [न]² [6]
 [सै] इ [षडे] स्वयं कृतं वक्षं प्रतिज्ञाप्य यो बाहु-
 भ्यामवनिं विजित्य हि जितेष्वासेषु कृत्वा दद्याम् [1] मोरिसको [न]
 च विस्मितः प्रतिदिनं
14. संवर्द्धमानद्युतिः
 गीतैश्च स्तुतिमिश्र वन्दकजनो वं [प्रा] पचत्वार्यताम् [न] [7]
 हृणैर्व्यस्य³ समागतस्य समरे दोर्म्या बरा कंषिता भीमावर्षकरस्य
15. सन्नुषु बरा [1]
 विरचितं प्रख्यापितो [वीतिदा] न क्षोति वभीषु
 लक्ष्यत ह्य ओत्रेषु गाङ्गाध्वनिः [न] [8]
16. [स्व] पितुः कीर्ति [1]
 [न] [9]

1. The absence of the name of the mother of Skandagupta coupled with the fact that "goddess of sovereignty, of her own accord, selected him as her husband" (लक्ष्मी स्वयं वं वरदायकार Junāgarh Rock Inscription of Skandagupta L. 5, v. 5, C. 1. 1. Vol III P. 50) is taken to mean that his mother was not a royal queen, that he had no legitimate claim to the throne, and that he cleared his way to the throne in a fratricidal war (For the arguments for this hypothesis see J. R. A. S. B. XVII 253 ff. and for criticism P. H. A. I. 5th ed. P. 572 ff.)
2. This verse is taken by some to refer to the fratricidal conflict in which Skandagupta came out victorious, betook himself, like Krishna to his weeping mother Devaki. But actually there is not the slightest reference to the fratricidal war ; as a matter of fact the antagonists expressly mentioned were outsiders "the Pushyamitras and the Hūṇas" (P. H. A. In 8th ed. pp. 574-75)
3. Hūṇas, also known as Epthalites; Hiung-nu of the Chinese records were a Central Asian tribe; were known to the Indian politics in the days of Vikramāditya, as Kālidāsa refers to them. They were threatening with their cruel and barbarous atrocities N. W. India. This verse, though mutilated, refers to the severe struggles and victory in them, with the result that for nearly half a century the Gupta empire was immune from their depredations.

- [कर्तव्या] प्रतिमा काचित्प्रतिमां तस्य शक्तिण [१]
 18 [सु] प्रतीतश्चकारमा य [१] वदाच-द्रतारकम् [॥] [10]
 इह चैन प्रतिष्ठाप्य सुप्रतिष्ठितशासन [१]
 ग्राममेन स विद् [धे] पितु पुण्याभिवृद्धय [॥] [11]
 19 अतो भगवता मूर्तिरिष यश्चात्र सस्थित [१]
 उभय निर्दिदेशासौ पितु पुण्याय पुण्यधीरिति [॥] [12]

13 SARNATH BUDDHIST STONE IMAGE INSCRIPTION OF KUMARGUPTA

Prov Sarnath Varanasi district U P
Date G E 154 (= 473 A D)
Lang Sanskrit **Scr** Northern Brahmi
Ref *Arch Serv Ind A R* p 124 *Sirkar S I Vol I*
 p 320 ff

Text

- 1 वर्षशत गुप्तानां^१ सचतु^२पञ्चाशदुत्तरे [१]
 भूमि रञ्जति कुमारगुप्ते मासि ज्येष्ठ द्वितायायाम् ॥ [१]
 2 भक्तभावजितमनसा यतिना पूजास्थमभयमित्रेण [१]
 प्रतिमाप्रतिमस्य गुण [र] प [रे] य [का] रिना शास्तु ॥ [2]
 3 मातापितृगुरुषु^३ पुण्येनानेन सर्वकाया (५) य [१]
 लभतामभिमतमुपशम ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ^४ ॥ [३]

14 BHITARI SEAL OF KUMARGUPTA II OR III

Prov Bhutari near Saidpur Ghazipur district U P
Date Fifth six century ()
Lang Sanskrit **Scr** N Brahmi of the 5th 6th c A D
Ref *Fleet Ind Ant XIX* (1890) p 225 Hoernle, *A S B LVIII Pt 1* p 89 *Sirkar S I Vol I* p 321

- 1 Some scholars identify this Kumargupta with that of Bhutari Seal and according to some he with Puragupta and Narasinhagupta represents a royal line side by side one represented by Skandagupta and Budhagupta These suggestions though not impossible are difficult to substantiate
 2 D C Sirkar is inclined to rectify the meter by reading सचतु
 3 D S Sahu पूर्व्वि पूर्व्व ancestors Gupta पूर्व्वि
 4 Sirkar follows as ० मुपशम हित सुख तदव भवतु सर्वानाम् ?

Text

1. [सर्व] राजोच्छेत्तु × पृथिव्यामप्रतिरथस्य महाराजश्री [गुप्त] प्रपौ
[त्र] स्य महाराजश्रीघटोत्कचपौत्रस्य म [हा]
2. [राजा] धिर [१] जश्रीचन्द्रगुप्तपुत्रस्य लिच्छ [वि दौहित्रस्य]
म [हादे] व्य [१] [कुमा] रदेव्यामुत्पन्नस्य महाराजाधिराज
3. [श्री] समुद्रगुप्तस्य पुत्रस्तत्परि [गृही] तो म [हादेव्यान्तदेव्या]
मुत्पन्नस्त्वयं च [१]^१ प्रतिरथ × परमभाग
4. [वतो] [महाराजा] धिराजश्रीचन्द्रगुप्तस्तस्य [पुत्र] स्तत्पाद [१]
नु [द्धया] तो महादेव्य [१] [ध्रु] वदेव्यामुत्पन्नो म [हा रा]
5. [जाधि] राजश्रीकुमार [गुप्त] स्तस्य पुत्रस्तत्पादानुद्धया [तो]
महादेव्यामनन्तदेव्यामुत्पन्नो महा [रा]
6. [जाधिरा] ज श्री [पुरगुप्त^२] स्तस्य पुत्रस्तत्पादानुद्धय [१तो] मह
[१देव्यां] श्रीचन्द्रदेव्यामुत्प^३ [ओ] म [हा]
7. [राजाधिरा] ज श्रीनरसिंहगुप्तस्तस्य^४ [पु] त्रस्त [१५] ।दा [नुद्धयातो]
मह [१देव्यां] श्रीम [मित्र]^५
8. [देव्या] मु [१५] त्र × परमभ [१] गवतो मह [१राजाधिरा] ज श्री
कुम [१] र [गुप्तः ॥]

15 SARNATH BUDDHIST STONE IMAGE INSCRIPTION OF BUDHAGUPTA.

Prov. : Sarnath, Varanasi district U. P.

Date : G. E. 157. (= 436 and 476 A. D.)

Lang. : Sanskrit

Scr. : Northern Brāhmī

Ref. : Gupta : *Arch Surv. Ind. A. R.*, 1914-15 pp. 124-25.

Sirkar. S. I. Vol. I, p. 323.

1. Hoernle reads च प्रति रथ.
2. पुरगुप्त is perhaps identical with the king Vikramāditya of Śrāvastī, the father of बालादित्य patron of बसुबन्धु, and a famous personage of Buddhist traditions (Watters, Yuan Chwang, I. P. 210 H)
3. Fleet बत्सदेवी, चन्द्रदेवी is read also on Nalanda seal by N. P. Chakravarti (Ep. Ind. XXI P. 77 , A. I. A. R. 1934-35 P 63), and वैष्णदेवी by H. Sastri
4. नरसिंहगुप्त, is known to have assumed the title बालादित्य (see, Allan op. cit. P. 137 f) He was, perhaps according to Huen Tsang, contemporary of Mihirkula, and the builder of a Buddhist monastery in Nalandā. Dr. Raychaudhury identifies Huen Tsang's Bālāditya with Bhānugupta (P. H. A. pp. 596-7)
5. Fleet reads महा (७६मी) देव्या—

Text

- 1 गुप्तानां समतिक्रान्ते सप्तपञ्चाशदुत्तरे [1]
 शते समाना पृथिवी¹ बुधगुप्ते प्रशासति ॥ [1]
 [वैशाखमाससप्तम्यां मूले श्यामगते]
- 2 मया [1]
 कारिताभयमित्रेण प्रतिमा शाक्यभिष्णुणा ॥ [2]
 इमामुद्गुण्ड सण्डत्रयपद्मास [न विभूयिता ।]
 [देवपुत्रवतो³ दिव्या]
3. विस्रवि [या] सचित्रिता ॥ [3]
 यदत्र पुण्य प्रतिमा कारयित्वा मया भूतम् [1]
 माता [पित्रोर्गु] [रुणां च लोकस्य च समाप्तये ॥] [4]

16 DAMODARPUR COPPER PLATE INSCRIPTION OF
 THE TIME OF BUDHAGUPTA

Prov Damodarpur Dinajpur District (Pakistan)
Date G E 163 (= 482 A D)
Lang Snskrit **Scr** N E Brahmī
Ref R G Basak *E I* Vol XV p 135 f Sirkar *S I*
 Vol I p 324 ff

Text

First Side

- 1 [स १००] (+) [६०] (+) ३ आषाढ दि १० (+) ३ परमदैवत
 परमभट्टा [र] क महाराजाधिराजश्रीबुधगुप्ते [पृथि] वीपतौ तत्पाद्
 [परि] गृहीते पुण्ड्र [व]⁴
- 2 [ज्ञन] भुक्ताधुपरिकमहाराजमहादत्ते सव्यवहरति [1] स्व [स्ति [1]
 पलाशवृन्दकात्सविश्वास महत्तराद्यष्टकुलाधि [क]
- 3 [र] जगामिककुटुम्बिनश्च सण्डग्रामके ब्राह्मणाद्याश्चक्षुद्रप्रकृति कुटुम्बिन-
 कुशलमुत्तरवानुद्भावयन्ति [यथैव]

1 S rkar changes it as समानां पृथिवीं शते for metrical diff culty

2 Gupte reads इमामुद्गुण्ड

3 Perhaps here is the reference to the Dhyāni Buddhas

4 See supra

5 Read कुटुम्बिनश्च.

4. [वि] ज्ञापयती नो¹ ग्रामिक²नाभको (५) हमिच्छे³ मातापितोस्त्व-
पुण्याप्यायनाय कद्विचिद्वाङ्मणार्थ्यप्रतिवासयितुं
5. [तद्] ह्यं ग्रामानुक्रमविक्रयमर्थादाया मत्तो हिरण्यमुपसंगृह्य समु-
दयवाङ्माप्रद [खिल चेत्राणां]
6. [प्र] साहं कर्तुमिति ⁴ [१] यतः पुस्तपालपत्रदासेनावधारितं युक्त-
मनेन विज्ञापितमस्ययं विक्रय-
7. मर्थादाप्रसङ्गस्तद्दीयतामस्य परमभट्टारकमहाराजपा [दे] न पुण्योपच-
यायेति [१] पुनरस्यैव
8. [पत्रदा] सस्यावधारणयावच्छस्य नाभकहस्तादीनार[द्वय]⁵मुपसंगृह्य
स्यायपाल⁶कविल श्रीभद्राभ्यायायक [त्य] च समुदय

Second Side

9. [बाङ्माप्रद] [खि] लक्षेत्रस्य कुक्ष्यवापमेकमस्य बायिग्रामकोत्तरपार्श्व-
स्यैव च सस्य मर्थादाया दक्षिणपश्चिमपूर्वैण
10. मह [त] राशधिकरणकुटुम्बिभिः⁷ प्रत्यवेक्ष्याष्टकनवकनवकनलाभ्या-
मपविन्द्य चतुस्सीमोच्छिन्न⁸ च नागदेवस्य
11. [दत्तं] [१] [तद्] उत्तर कालं संन्यवहारिभिर्दम्भमवेक्ष्य प्रतिपाल-
नीयमुक्तश्च⁹ महर्षिभिः [१]
स्वदत्ताग्रपरदत्ता वा यो हरेत् वसुन्धरा ।
12. स [विष्ठा] यां कृमिभूर्वा पितृभिस्सह पच्यते [॥] [१]
बहुभिर्ग्वसुधादत्ता राजभिस्सगरादिभिः [१]
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य
तदा फलं [॥] [२]
षष्टिवर्षसहस्राणि स्वर्गे मोदति भूमिदः [१]
आशेता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेदिति [॥] [३]

1. Basak : विज्ञापयतीतो, but read—पयति

2. ग्रामिक was the headman of the village. According to Manu (VII. 115. 19) he was the king's representative in the village.

3. Read चच्छे

4. Ibid कर्तुमिति.

5. द्वय seems to have been omitted at first but inscribed later at the bottom.

6. Read स्थानपाल

7. Read कुटुम्बिभिः

8. Basak—पुष्टियो. Read सीमा उल्लिख्य

9. Read—नीयम् । वसुन्ध.

17. ERAN STONE PILLAR INSCRIPTION OF BUDHAGUPTA

Prov. : Sāgar district, Madhya Pradesh.

Date : G. E. 165 (= 484 A. D.)

Lang. : Sanskrit

Scr. : Northern Brāhmī

Ref. : Fleet *C. I. I.* III. p. 89. *Arch. Surv. Ind.* Vol. X
p. 82. Sirkar. *S. I.* Vol. I. p. 326 ff.

Text

- 1 जयति विभुश्चतुर्भुजश्चतुरङ्गवविपुलसलिलपर्यङ्कः [1] जगनः
स्थित्युत्पत्तिभ्य [यादि]¹
- 2 हेतुर्गारुडकेतुः [॥] [1]
शते पञ्चषष्ट्यधिके वर्षाणां भूपतौ च सुधनुते ।
आषाढ मास [शुक्ल]
- 3 [द्वा] दश्यां² सुरगुरोर्हिवसे । [1] [2]
स १०० (+) ६० (+) ५ [॥]
कालिन्दीनर्मदयोर्मध्य पादयति लोकपालगुणै
जगति³ महा [राज]
- 4 श्रियमनुभवति⁴ सुरदिम चन्द्रेच [1] [3]
अस्यां सवत्सरमासदिवसपूर्वायां स्वकर्माभिरतस्य क्रतुयाजि [नः]
- 5 अधीतस्वाध्यायस्य विप्रर्षभैश्चायणीयवृषभस्येन्द्रविष्णोः प्रपौत्रेण पितु-
र्गुणानुकारिणो वरुण [विष्णोः]
- 6 पौत्रेण पितरमनुजातस्य स्ववशशृङ्गिहेतोर्हरिविष्णोः पुष्टेनात्यन्तभगव
ज्जक्तेन विधातुरिच्छया स्वयंवरयं व [1] ज
- 7 लक्ष्म्याधिगतेन चतुःसमुद्रपर्यन्तप्रथितयशसा अक्षीगमानधनेनानेक-
शतसमरजिष्णुना महाराजमातृविष्णुन [1]
- 8 तस्यैवानुजेन तदनुविधायिन [1] तत्प्रत्यादपरिगृह [ही]नेन धन्य-
विष्णुना च । मातृपित्रोः⁵ पुण्याप्यायनाथेभ्य भगवतः ।
- 9 पुण्यजनाह्नस्य जनाह्नस्य ध्वजस्तम्भो (५) भ्युत्तिष्ठतः [1]
स्वस्त्यस्तु गोमाहात्म्य- [पु] रोगाभ्यः सर्वप्रजाभ्य हनि । [1]

1. This is suggested for the first time by Dr. Hall, adopted by Fleet,
and accepted by D. C. Sirkar

2. Prinsep reads त्रयोदश्याम् which is unacceptable for metrical
difficulty.

3 Sirkar : जगति.

4. Fleet wants to supply लीधौ after पूर्वायां

5. Sirkar, माता पित्रोः.

18. DAMODARPUR COPPER PLATE INSCRIPTION OF THE TIME OF BUDHAGUPTA.

Prov. : Damodarpur, Dinaipur district, Pakistan.

Date : (C. 476—94-95 A. D.)

Lang. : Sanskrit.

Scr. : North E. Brāhmī.

Ref. : Basak *E. I.* XV. p. 138 f. Sirkar. *S. I.* Vol. I, 328 ff.

Text

First Side

1. फाल्गुन दि १० (+) [५] परमदैवतपरमभट्टारकमहाराजा-
धिराज श्री बुधगु^१ [से] [पृथिवी]^२.
2. [पतौ] [त] एषादपरिगृहीतस्य पुण्ड्रवर्द्धनभुक्ताभुपरिकमहाराजजय-
दत्तस्य भोगेनानु [वहमा]
3. नके [को] टि [वर्ण] विषये च तस्मिन्नुक्तं हेहायुक्तक^३ शण्डके^४ अधिष्ठा-
नाधि करण ['] नगरश्रेष्ठिरिभु^५
4. पा [ल] सार्थवाहवसुमित्रप्रथमकुलिकवरदत्तप्रथमकायस्थविप्रपालपुरोगे
च स [भ्य^६] वहरति
5. अनेन श्रेष्ठिरिभुपालेन विज्ञापित हिमवच्छिखरे कोकामुखस्वामिनः
चत्वारः कुल्यवापाः [श्वे] तव-
6. राहस्वामिनो (५) पि सप्त कुल्यवापाः अस्मत्फलाशान्तिनो^७ पुन्याभि-
वृद्धये षोडशाग्राये^८ पूर्व मया
7. अप्रदा अति^९सृष्टकास्तदहन्तश्लेषपामीप्यभूमौ तयोराद्यकोकामुखस्वामि-
श्वेतवराह
8. स्वामिनोर्ना [म] श्लिङ्गमेक देवकुलद्वयमेतत्कोष्टिकाद्वयञ्च कारयितुमिच्छा-
भ्यर्ह्य वास्तुना
9. सह [कुल्य] वापान्यथाकथमस्याद्या दानुमिति [।] यतः पुस्तपाल-
विष्णुदत्तविजय [नन्दि] स्थानु^{१०}.
10. नन्दिनामवधारणयावदुत्तमस्यनेन हिमवच्छिखरे तयोः कोकामुखस्वामि-
श्वेतवरा [ह] स्वामि [नोः]

1. Read बुध, This is suggested by Dr. Basak.

2. This is Basak's restoration.

3. Read इहायु.

4. It may possibly be गण्डके.

5. Sirkar श्वसु.

6. Ibid संभ्य

7. Ibid शान्तिना पुण्या.

8. Ibid ग्रामे.

9. Sirkar suggests सृष्टका तद.

10. Ibid स्थानु.

11. अग्रवाचेन कुस्यवापा एकादश दत्तकास्तदर्थं श्रेष्ठ देवकुलकोटिकाकरणे युक्त
[मे] त [द्विजा]
12. [पितं] [क] मेण तत्त्वेलसामाप्यभूमौ वास्तु दादमित्यनुवृत्त त्रिदो-
नारिक्यकु [स्य वा] प विक्रय [मय्या] इ

Second Side

13. [वा]
14. ... पु [ष्करि] णी प [स्वेण] रिभु [पा] ल पु [ष्करिणी]
[दक्षिणेन]
15. ... दत्ताः [।] [त] हुत्तरकालं [सं] व्यवहारिभिर्देवभ-
[क्त्वा] नु मन्तव्या¹ [उक्त] न्यासेन [।]
स्वदत्तां परदत्ता
16. [इवा² यो हरेत्] वसुन्धराम् [।]
स विष्टा [यां] किमि³र्भूत्वा पि [त्] भिस्स [इ पश्यते] [।] [।]
पूर्वदत्तां द्विजातिभ्यो
17. [यस्माद्गत यु] धिष्ठिर [।]
महीं [महीमतां] श्रेष्ठ दा [नाच्छेयो (५) नुपालनं]⁴ [॥] [२]
[बहु] मिर्ध्वसु [धा इ] ता
18. [रातभिश्च] पुनः पुनः [।]
[य] स्य [य] स्य यदा भूमि [स्तस्य तस्य] त [दा] फलमिति⁵
[॥] [३]

19. ERAN STONE PILLAR INSCRIPTION OF THE
TIME OF BHANUGUPTA.

Prov. : Eran, Sagar district, Madhya Pradesh.

Date : G. E. (191 = 510 A. D.)

Lang. : Sanskrit **Scr.** : Northern Brāhmī

Ref. : Fleet C. I. I III. p. 92 ff. Sirkar. S. I. Vol. I.
pp. 335-36.

Text

1. ॐ⁶ [॥] संवत्सर शते एकनवत्युत्तरे आवणबहुलपक्षस [८] म्य
[१] [१]

1. Sankar Read मन्तव्याः उक्तं.

2. Ibid ता वा.

3. Ibid कृमिर्भूत्वा.

4. Ibid नय.

5. Ibid फलम् ॥ इति ॥

6. Fleet ओ ; Sirkar सिद्धं expressed by a symbol.

4. तपरमार्थस्य कपिलस्यैव¹ महर्षेः सर्वतत्त्वज्ञस्य² भरद्वाजसगोष्ठस्य नृपि
5. पि³परिव्राजकसुशर्मणः कुलोत्पन्नेन महाराजश्रीदेवाख्यपुत्रप्रनप्ता महारा-
6. जश्रीप्रभञ्जनप्रनप्ता महाराजश्रीदामोदरनप्ता गोसहस्रहस्यश्चहिरण्यानेक-
7. भूमिप्रदस्य गुरुपितृमातृपूजातत्परस्यात्यन्तदेवव्याहण⁴भक्तस्यानेकसमर-
8. शतविजयिनः साष्टादशाटवीराऽथाभ्यन्तरं डभाला राज्यमन्वयागतं समहि-
9. पालयिष्योरनेक⁵गुणविख्यातयज्ञसो महाराजश्री⁶हस्तिनः सुतेन
10. वण्णाश्रमधर्मस्थापनानिरतेन परमभागवतेनात्यन्तपितृभक्तेन स्ववं-
11. शामोदकरणेन महाराजश्रीसंक्षोभेन⁷ मानापिलोरात्मनश्च पुण्याभि
12. विद्धेय⁸ छोट्टुगोमिविज्ञाप्या तमेव च स्वयं⁹सोपानपंक्तिमारांषय-

Second Plate

13. ता भगवत्याः पिष्टपुर्वाः कारितकदेवकुले बलि¹⁰चरुसन्नोपयो
14. गार्धः खण्ड¹¹फुटितसंस्कारार्थं मणिनागपेठे ओपाणिग्राम-
15. स्थाद्वं चोरद्रोहकवर्जः¹¹ नाम्न शासनेनातिसृष्टं [1] नदस्मत्कुलोत्थोः¹²म-
16. स्थादपिण्डोपजीविभिर्ध्या कालान्तरेणैवपि न व्याघातः कार्यः [1]
- एवमाज्ञा
17. स¹³ यो (5) न्यथा कुर्यात्तमह देहान्तरगतो (5) पिमहतावध्यानेन निहृहेय [॥]
18. उक्तं च भगवता परमर्षिणा वेदव्यासेन व्यासेनः¹⁴ [1]
- पृथ्वंक्षत्तां द्विजातिभ्यो
19. यथाज्ञं युधिष्ठिरः [1]
- महीम्महिमता (') श्रेष्ठ दानाच्छ्रेयो (5) सुपालन¹⁵ [॥] [1]
- वहुभिः¹⁶
20. वसुधा भुक्ता राजभिस्सगरादिभिः [1]
- यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा
21. फलं [॥] [2]
- वष्टि वर्षसहस्राणि स्वर्गं मोदति भूमिदः [1]
- भाषेता चानुमन्ता च तान्ये
22. व नरके वसेत् [॥] [3]
- भूमि प्रदानाक्षा¹⁷ परं प्रदान
- दानाद्विशिष्ट परिपालनञ्छु¹⁸ [1]

1 Ibid तपिलस्यैव.

2 Ibid तत्त्व.

3 Ibid नृपति.

4 Ibid वा—

5 Ibid समधिपालविष्णो.

6. Ibid श्री*

7. Ibid श्री संक्षोभेन.

8. Ibid शब्दे.

9. Ibid स्वर्ग.

10. Read बलि.

11. Ibid वर्ज.

12. Ibid लोत्थे:

13. Ibid शप्ते.

14. Ibid व्यासेन.

15. Ibid पालनम्—

16. Ibid बहुभिर्वसुधा.

17. Ibid प्रदानाज्ञ.

18. Ibid पालनञ्छ.

23. सर्वे (s) निष्पृष्टा (') परिपाक्य भूमि (')
नृपा नृगाणाञ्चिदिवं प्रपन्नाः ॥ [4]
लिखितं¹
24. जीवितनष्टा भुजङ्गदामपुत्रेश्वरीदासेनेति [1] स्वमुखाज्ञा [1]
चैत्र दि २० (+) ८ [1]

21. BASIM COPPER PLATE INSCRIPTION OF VINDHYAŚAKTI II.

- Prov.** Basim District. **Date :** Regnal year 37.
Lang. : Sanskrit and Prakrit.
Scr. . Southern Brāhmī of the Box headed variety of the fourth century A. D
Ref. (1) D. B. Mahajan and Y. K. Deshpande, *Proc. Ind. Hist Cong.* Calcutta 1939. p. 349 ff.
(2) D. C. Sirkar. *Ind H. Q.* XVI. p 182 ff; XVII p. 110. ff; *S. I.* Vol. I. p. 406.

Text

First Plate

[दृष्टम्] [॥]
सिद्धम् [॥]

1. वरमगुल्माद्धर्ममहाराजस्य [1] मिष्टोम [1] सोर्यामवाजपेयज्यो [ति]-
2. [द्रो] मनुहस्पतिसवसाद्यश्चतुरश्वमेधयाजिनस्सम्राज (:) वृ-
3. णिवृद्धसभोत्रस्य हारितीपुत्रस्य अ [1] प्रवरसेन पौलस्य
4. धर्ममहारा (1) जस्य श्रीसर्व्वसेनपुत्रस्य धर्ममह [1] राजस्य
5. वाकाटकाना [म्] त्रि-विन्ध्यशक्तेर्ष्वचनात् नान्दीकडस उत्तरम [मो]

Second Plate, First Side

6. भाकालकस्त्रोप्पकाब्भासे आकाशपद्मेसु अ [म्] सन्तका साध्वा (द्रव्य नि) योगनि-
7. युक्ता आगन्तिभट्टा सेसायसाङ्गरन्तरलपुत्ता³ भाणित्वा [1] आग्नेहि
8. दाणि आपुणो विजयवेजयिके आधुबलवद्गणिके [स्व] स्ति-

1. Ibid लिखितम्. 2. Read श्री विन्ध्य. 3. Sirkar कुलपुत्ता.

9. शान्तिवाचने इहामुक्तिके धाममत्थागे पृथङ्नामे आधिभग्निकचर
10. णरम आद्धक । भालन्दायण सगोत्तेसि [सि] तुजेमि कापिअल

Second Plate, Second Side

11. सगोत्तेसि । रुद्धजेसि । आविष्टायणसगोत्तेसि । भाट्टिदेवजेसि
12. कोसि [क] सगोत्तेसि । देसुजेमि । कोसिकसगोत्तेसि । वेणुद्धजेसि ।
13. कोसीकसगोत्तेसि । विधिजेसि । पेत्पलादिसगोत्तेसि पितु-
14. जेसि भालन्दायणसगोत्तेमि चान्दजेसि कोसिकसगोत्तेसि जेदुजे-
15. सि । पवेहि दोहि भालन्दायणसगोत्तेमि बुद्धजेसि कोसिकसगोत्तेसि

Third Plate, First Side

16. भाट्टिलजेमि । कोसिकसगोत्तेसि । सिवजेसि । कोसिकसगोत्तेसि
17. हरिणजेसिसि पनाण वाग्गणाण भागा ति [णि] ३ कोमिकसगोत्ते [सि]
18. रेवतिजेसि । भागो । चउत्थोत्ति आचन्दादिअकालको अपुव्व द-
19. सिव दत्तो । [१] पुव्वरायणुमते यसे चातुष्वेज्जगाममजात [१]
परिहारे वित-
20. राम [१] तज्जया अरुहसंविज्जेयिक । अलवण [कले] णखातक ।
अ हिरण्य धा [ण]-

Third Plate : Second Side

21. पणयप्पदेय । अपुप्फक्खीरग्गहणि । अपारम्परगोबलिबर्द्ध
22. अवारसिद्धिक । अचम्मङ्गालक । अभट्टप्पावेस । अल्लहाचोद्धकवेणे-
23. सिक । अकरद । अवह । सनिधि । सोपनिधि । सकुत्तुप्पान्त ।
24. समञ्जमहाकरण । साव्वजातिपरिहारपरिहितञ्च [१] जतो उपरिलि-
25. खित । शासनवाद्दम्पमाण करेत्ता रक्खध रक्खापेधय परिहरध

Fourth Plate

26. परिहरापेधय [१] जो बु [आ] बाधं करेज कतस्व [अ] नुव [म]
ण [ति]
27. निम्म [प] तेहि । उपरिलिखितेहि । वाग्गहेहि । परिअपिते स [द] वड-
28. निग्रह करेजामेसि [१] साव्वच्छुरं ३० (+) ७ हेमन्तपक्खं पढम
29. [दि] व [म] ५ [१] म सुहाण्णत्थि [१] लीखितमिमं शासनं सेण-
पतिजा
30. वण्डुण^१ इति ॥ सिद्धिरस्तु ॥

22. POONA COPPER PLATE OF PRABHĀVATIGUPTĀ

Prov. : Poona district, Bombay.**Date** : Regnal year 13. **Lang.** : Sanskrit.**Scr.** : Southern Brāhmī of the Nailheaded variety.**Ref.** : K. N. Dikshit and K. B. Pathak, *Ep Ind*, Vol. XV
p. 416.**Text****Seal**

वाकाटक ललामस्य

[क] म प्राप्त नृपश्रिय (:) [१]

जनन्या युवराजस्य

शासनं रिपु शाम् [न] (') [॥] [१]

First Plate,

दृष्टम् [॥]

1. सिद्धम् [॥] जितं भगवता [१] स्वस्ति नान्दिवर्द्धनादासीद्भूतादि रा
[जो] [म] ह [१] राज्ञ
2. श्रीषट्शकचस्तस्य सत्पुत्रो महाराज श्रीचन्द्रगुप्तस्तस्य सत्पुत्रो
3. (s) नेकाश्वमेधयाजी लिच्छविदोहित्रौ महादेव्यां कुमारदेव्यामुत्पन्नो
4. महाराजाधिराज श्रीसमुद्रगुप्तस्तत्परपुत्रस्तत्पाद^१ परिगृहीतः
5. पृथिव्यामप्रतिरथस्मर्वराजोल्लेता चतुरुदधि सलिस्वादित^२
6. यशानेकगोहिरण्य कोटी^३ सहस्रप्रदं परमभागवतो महारा
7. जाधिराज श्रीचन्द्रगुप्तस्तस्य दुहिता धारणसगोत्रा नाग कुल सम्भू
8. नाया (') श्रीमहादेव्या (') कुबेरनागायामुत्पन्नोभयकुलालङ्कार
भूतात्यन्त भगवद्भक्ष
9. वाकाटकानां महाराज श्रीरुद्रसेनस्याग्रमहिषी युवराज
10. श्रीदिवाकरसेन जननी श्रीप्रभावतिगुप्ता सुप्रतिष्ठाहारे

Second Plate.

11. विलवणकस्य पूर्वपार्श्वे शीर्षग्रामस्य दक्षिणपार्श्वे कदापिजनस्यापरपार्श्वे
12. सिद्धिविवरकस्योत्तरपार्श्वे उड्डणग्रामे ब्राह्मणाद्याग्राम कुटुम्बिन X कुशल
13. मुक्त्वा समाज्ञापयति [१] विदितमस्तु वो यथैष ग्रामो (s) स्माभि
स्व पुरायाप्यायना [त्थ]

1. Read सत्पुत्र

2. Ibid, सलिस्वादित

3. Ibid, कोटि—

14. कार्तिक शुक्ल द्वादश्या (') भगवत्पाद मूले निवेद्य भगवत्पञ्चाङ्ग्यं
चानालस्वामिने (५) पूर्वं
15. दश्या उदकं पूर्वमतिमुष्टो यतो भवान्निश्चितमर्थाद्या¹ सर्वांशा ×
कर्त्तव्या (:) [१] पूर्वं
16. राजानुमता² ['] आत्र चानुविद्याग्रहार परीहारान्वितरामस्तद्यथा³
भट छत्र प्रावेश्यः
17. अ चारामन चर्माङ्गार क्षिराव क्रेणि खानक [:] अ पा (र) म्पर (:)
अ [पशु] मेध्यः अ पुष्प क्षीरमन्दोहः
18. स निधिस्सोपनिधिम्म कृतोपकृतः⁴ [१] नदेष भविष्यदाजि⁵ भिस्संर-
क्षितस्य (:) परिवर्द्ध
19. धितव्यश्च [१] यश्चास्मच्छासनमगणयमानस्स्वत्पामप्य आवाधा (')
कुर्यात्कारयीत⁶ वा
20. तस्य ब्राह्मणरावेदिनस्य⁷ स दण्ड निग्रहं कुर्याम [१] व्यास गितआत्र⁸
श्लोको भवति [१]
21. स्व दत्ताम्पर दत्ता (') वा यो हरेत वसुन्धरा [१]
गवा ['] शत सहस्रस्य हन्तुर्हरति दुष्कृतम् [॥] [2]
22. संवत्सरे च त्रयोदशमे⁹ लिखितमिदं (') शासनम्¹⁰ [१]
चक्रदासेनोत्कटितम् [॥]

23. AJANTĀ CAVE INSCRIPTION OF THE TIME OF HARIṢEṆA

Prov. : Ajantā (written Ajanthā and pronounced as Ajanta by the local Marāṭhis. Ourangabad district, Maharashtra.)

Date : C. 6th. Century A. D. **Lang.** : Sanskrit. ;

Scr. : Southern Brāhmī of the box-headed variety.

Ref. : Burgess and Buhler, *Arch. Serv. Ind.* IV p. 124. ff. A. C. Biswas, *Ind. Culture* VII. p. 372 ff. Bhagwan Lal Indraji, *Inscriptions from the Cave Temples of India*, p. 69.

- | | |
|------------------------------|----------------------------|
| 1. Read भवद्भिः | 2. Ibid राजानुमता |
| 3. Ibid रामः ! तद्यथामटच्छा— | 4. Ibid कृतोपकृतः । नदेष । |
| 5. Ibid राजभिः | 6. Ibid कारयेत् |
| 7. Ibid ब्राह्मणैः | 8. Ibid गीतश्च |
| 9. Ibid त्रयोदशे | 10. शासनम् |

Text

1. उदीर्णं लोकत्रय दोषवह्नि
निर्द्वेषणो... [1]
... [बुद्धम] मिप्रणम्य
पूर्वां प्रवक्ष्ये क्षितिपालुपूर्वा [म] [1]
2. महाविमर्हेष्वभिबुद्धशक्तिः
क्रुद्धस्सुरैरप्यनिवार्य [शक्तिः] [1]
[अनन्यसाधा] रण दान शक्तिः
द्विज × प्रकाशो भुवि विन्ध्यश [क्तिः] [॥] [2]
3. पुरन्दरोपेन्द्र सम प्रभावः
स्वबाहुवीर्या [जि] त [सर्वलोकः] [1]
... [यशो] शुक्रानां
वभूव वाकाटक वंशके [तुः] [॥] [3]
4. रणे [स्व] हर्युत्थित रेणु जाल
सङ्क्रादितार्क्ष [1]
[प्रनष्टसारानखिला] नराती
नृत्वाभिवाद प्रवणा ['] श्वकार [॥] [4]
5. [विनि] [जि] तारि [स्सुर] राजकार्यं
श्वकार पुण्येषु परं प्रय [लम्] [1]
... [॥] [5]
[श्रि] नरेन्द्र मौलि विन्ध्यस्त मणि किरणलीड [क्रमाम्बुजः] [1]
6. प्रवरसेनस्नम्य पुत्रो (5) भूद्विकसज्जवेन्दीवरेक्षणः [॥] [6]
रविमयूख द [1]
[सर्वमेनः] प्रवरसेनस्य जित सर्वसेनस्सुतो [5] भवत् [॥] [7]
- 7 [तस्य] पुत्रः पार्थिवेन्द्रस्य प्रश [शा] स धर्मैर्मेदिनी [म] [1]
कुन्तलेन्द्र ['] नि [जित्य श्री] [पू] धिवी [वेणो] [नयवांस्तदा] [॥] [8]
प्रवरसे [नस्त] स्य पुत्रो [5] (भू)
प्रवरोजितोदार शासन
× प्रवर
8. ... [॥] [9]
[तस्यात्मज × कामत] ...
... [1]
... [म] वाप्य राज्य
महाब्दको य × प्रशशास सम्य [क्] [॥] [10]

9. [त] स्या [रमजो] (५) भृक्षरदेव [कल्पो]
 [गुणैरतुल्यो] भुवि देवसेन [१]
 यस्योपभोगैर्हलितैर्वि [चित्तै]
 [नृ] देवराजस्य भू [॥] [११]
 पुण्यानुभावारिक्तपिप्पस्य [तस्य]
10. [१]
 [न्या] य गुणाधिवासो
 [प्रवृद्ध] कोशो भुवि हस्तिभोजः [॥] [१२]
 प्र पृथुपीनवशा
 स्सरोरुहाक्ष ऽ क्षपि
11. [तारिपहः] [१]
 [१८]
 द्विगन्धहस्तिप्रतिमो बभूव [॥] [१३]
 द्वितो विनीतः प्रणय [प्रसिक्तो]
 [म] नोनुकूलो (५) नुविधानव [र्त्ति] [१]
 [नि] रत्यय
12.
 कश्च [॥] [१४]
 त [यै] व लोक सृष्टिताम्यत्वा
 त्स्त्वेन स्वयं [वप] रिपालनेन [१]
 [पितेव] मातेव त्स्त्वेव निर्यं
 प्रियो (५) थिराम्यश्च बभूव
13. [गोप्ता] [॥] [१५]
 [तुल्यम] [१]
 स्वस्थस्ममावेश्य स तत्र राज्ञा
 [त्सम] अ भोगेषु यथेष्ट चेष्टः [॥] [१६]
 अथ तस्य सुतो बभू
14. [व राजा]
 [नीति] [१]
 हरि राम हर स्मरे [न्दु] कान्ति
 हरिषेणो हरि विक्रम प्रतापः [॥] [१७]
 स कुन्तलावन्ति कलिङ्ग कोसल
 विक्रूट लाटान्ध्र
15.
 नैर्धृता-
 नपि स्वनिर्देश [॥] [१८]

प्रथितो भुवि हस्तिभोज सूनु
स्सच्चिवत्तस्य महीपतेर्व्वभूव [१]
सकल चिति

.. . . .

16. [॥] [19]
... .. जेष्ठ स्थिर धीर चेता
स्स्याग जमौदार्य्य गुणेरुपेत (:) [१]
धम्मण धम्मप्रवणरत्तासास
देशं यदा × पुरायगुणांशु
17. [दीप्तम्] [॥] [20]
.....
प्रणि पुण्योपचयं परं चकार [१]
यत्त उद्धर्म्मद [स्सहायधर्म्मा]
[परितो लोकगुरौ] चकार कारा [न्] [॥] [21]
आयुर्व्वयो वित्त सखाणि
18. लानि [१]
... ..
ठ [द्विश्व] मातापितराबुद्धारं
न्यर्वा विशद्वेश्म यतीन्द्र [सेव्यम्] [॥] [22]
सजलाम्बुद [वृन्द संस्थि] ताम्रे
भुजगेन्द्राद्धपुषिते महीधरेन्द्रे [१]
19.
... .. श्रीपतिना शरा निकुञ्जे [॥] [23]
गवाक्ष निर्य्युह सुवीधि वेदिका
[सु] रेन्द्र कन्या प्रतिमाचलङ्कृतम् [१]
मनोहरस्तम्भविभङ्ग
20. [मेदुरं]
... .. र चैस्थमन्दिर ['] [॥] [24]
म..... तल मञ्चिविष्ट
वि [तान] मनो [भि] रामं [१]
... .. स्त्राम्बु महानिधान [']
नागेन्द्र वेश्मादिभिर
21. [॥] [25]
[कल्पार्ह तु] सम [मी] रणा.....
..... [१]
ग्रीष्मार्कस्य च किरणोपता [प] त [सं]
सर्व्वसुं प्रपित सुखोपभोगयोग [म्] [॥] [26]

22. [सु] रेन्द्रमन्दिराणा [']
 रुचिम [न्म] न्द्र कन्द [']
 [सुखं] यथेप्सित [ख] [॥] [27]
 असम [व्यति] रोचने गिरेर्भि
 क
 23. [कामनानि] [']
 बहु
 [॥] [28]
 यस्य जनेन नाम
 प्रीति प्रसाद् विकच प्रणयेन चक्रे [']
 [एतच्च]
 24. लयनं सुरेन्द्र
 मौलि [प्रभोपचित] हाय ['] [29]
 निवेद्य सहाय [भोग्यं]
 सखन्धुवर्गास्त वराहदेवः [']
 नृदेव सौल्यान्यनुभूय
 25.
 [शरराय] शास्ता सुगत (:) प्रशस्तः [॥] [30]
 सान्द्राभोद भुजङ्गभोग्य
 स मनश्शिलाल कपिलैर्यावत्करैर्भास्व (स्क) रः [']
 तावच्छे
 26. स्मेव्यता
 मन्तर्मण्डप (ल १) रत्न [मे] तदमलं रत्न [योज्ञा] वित ['] [॥] [31]
 विविध लयन सानुस्मेव्यमानो मङ्गि
 गिरेरय
 27. ज्य [']
 जगदपि च समस्तव्यस्त दोष प्रहाणा
 [द्वि] शतु पद्मशोकं निज्वर शान्तमार्थ ['] [॥] [32]

24. INDORE PLATES OF PRAVARASENA II

Prov. : Indore

Date : Regnal year 23. Lang. : Sanskrit.

Scr. : Southern Brāhmī of box-headed variety of C. 5th century A. D.

Ref. : S. K. Bose, *Ep. Ind.* XXIV. p. 50 ff.

Text

Second Plate : First Side.

1. द [१] द्वित्रस्य गौतमीपुत्रस्य पुत्रस्य वाकाटक [१] नाम्महार
(रा) ज श्रीरुद्रसेनस्य सूनु [:]
2. अत्यन्तम (मा) हेमरस्य सत्याज्जंकारावशौर्यविक्रमनयविनय-
माहात्म्य—
3. भिमत्वपात्रगतभक्तिवधर्मविजयित्वमनोजैर्मस्यादिगुणसमुदितस्य¹
4. वर्षशतमभ (भि) वर्द्धमानकोशदण्डसाधनसन्तानपुत्रपौत्रिण [:] युधि-
ष्ठिर—
5. वृत्तेर्वाकाटकाना [म्] महाराज श्रीमि (पृ) धिविषेणस्य सून (नो) :
भगवत्श्रक्रपाणे [:]
6. प्रसादोपाजितश्रीसमुदयस्य वाकाटकाना [म्] महाराजश्रीरुद्रसेन—

Second Plate : Second Side.

7. स्य सूनु [:] महाराजाधिराज धि (श्री) देवगुप्त सुताया [']
प्रभावतिगुप्तायामुत्पन्न—
8. स्य वाकाटकानाम्महाराजश्रीप्रवरसेनस्य वचना [त् ।] गेपुरकमार्यो
अस्म—
9. सन्तिकास्सर्वाद्दयनियोगनियुक्ता² आज्ञासंचारिकुलपुत्राधिकृता
भटो—
10. गङ्गात्राश्र³ व्युपितपूर्वमयाज्ञयाज्ञापयितव्या⁴ [. ।] विदितमस्तु वः
11. यथेहाराभाभिरामनो⁵ धर्मयुक्लेश्वर्यविद्वद्भ्य⁶ इहामुत्रहितार्थं
12. वैजयिके धर्मस्थाने आरामकस्य उत्तरपार्श्वे कोविदारिकाया [:] पूर्व—
13. पार्श्वे मल दत्तामिति⁷

Third Plate : First Side.

14. कोशम्वकस्य दक्षिण प [१] र्श्व [^] अञ्जणव [१] टकस्य अपरपार्श्वे
विशाखाख्यं वाटक—
15. स्य [भा] रामक व [१] स्तव्य वाजिकौशिक सगोत्र विशाखाख्यपुत्र-
गोराढा—
16. र्थाय गोराड [१] र्यं पुत्र मन [१] रथाख्यय गोवाख्याय देवाख्याय
17. बाष्पाख्याय च कुमारख्याय द्रोणाख्याय च पू [^] व्व दत्ता इति कृत्वा
18. यतोऽस्म (स्मा) भि [:] शामननिबन्धकृतः⁸ अपूर्वदत्ता (त्या)
उदकपूर्वमिति सृष्टा [१]

1. Read भीमत्व—

2. Ibid सन्तिका

3. Read भटाश्रया—

4. Ibid विद्वत्पूर्वया—

5. Ibid यथे—

6. Ibid धर्मयुक्लेश्वर्यविद्वद्भ्ये

7. Ibid मया दत्तमिति

8. The reading may be—निबन्धकृतः

19. उचिता ['] आस्य पूर्वराजानुमता [न्] चातुर्वेद्यग्राम मर्यादा-
परिहावित¹
20. रामः [।] अत्र वाटा (ट) काई वाणिजक चंद्रेण क्रयक्रीतं ब्राह्म [ने]
भ्यो भगवत्पद् [म् ।]

Third Plate : Second Side.

21. तद्यथा अकरदायी अभटच्छत्रप्रावेश्य² अपरांपरतो (सो) बलिबर्ह [:]
22. अपुष्पि (सी) र स ['] दोहः अचार (रा) सन चमा (मा) झार
[:] अलवग्निरव (न) केणी खनक [:]
23. सर्वविष्टिपरिहारपरिहि (ह) तः सनिधिस्सोपतिधिः³ सक्ति (वल्)-
सोपक्ति (वल्) सः
24. आचन्द्रादित्यकालीयः पुत्रपौत्रानुगामी शुभना ['] न केनचि [द्]
25. व्याघातन⁴ कर्त्तव्यस्सर्वकृत्याभि⁵ स ['] रक्षितव्यःपरिवर्द्धयितव्यश्च [।]
यश्चा—
26. स्मच्छासनमगनि (ण) यमाना (नः) स्वल्पामपि परिबाधाकु (कु)
यात्कारघिन⁶ वा
27. तस्य ब्राह्मणैर्वैवि (दि) तस्य सदराडनिग्रहं कुर्यामः (म ।)
अस्मिन्धर्म⁷ धर्म [।] धि—

Fourth Plate : First side

28. करणे अतीतानेकराजदत्ता (त्त) सञ्जित (न्त) न परिपालन ['] कृत-
पुराया नुकि (की)—
29. त्वं परिहारार्थ ['] न कीर्त्तयामः सकल्पानिद्योधपराक्रम⁸ (मो)
पजा (जि) तान्वत्य (त्त)—
30. घाता (माना) ना ज्ञापयामः एष्यत्तकाल⁹प्रभविर्[जा]¹⁰—गौरवाद्ग-
वि¹¹पाद्विज्ञा—
31. पयामः [।] व्यासगीतश्चात्र श्लोकः प्रमाणीकर्त्तव्यः ।
स्वदत्ता [']
32. परदत्ता ['] स्वा (वा) यो हरेत वसुन्धरा [' ।]
गवा ['] दातसहस्रस्य हस्तु—
33. :पिर्वात दुष्कृत (तम्) [॥]
संवत्सरे त्रयोविंशे वैशाख वादुल पञ्चम्यां [।]
34. आज्ञा स्वय [।] रजुक कोट्टदेवेन लिखितम् [॥]

1. Bose मर्यादापरिहारः of Yirodi plates of the same king.

2. a Ibid अभटच्छत्र प्रावेश्य

3. Ibid सनिधिस्सोपतिधिः

4. Ibid व्याघातः

5. Ibid क्रियाभिः

6. Ibid कारयेद् वा

7. Ibid अस्मिन्धर्म

8. Read भियोग

9. Ibid एष्यत्काल

10. Ibid विष्णु

11. Ibid मन्विष्यान्

THE PALLAVA INSCRIPTIONS OF SEVEN PAGODAS

Prov. : Mahābalipuram, Madras,**Date** : C. 7th Century A. D.**Lang.** : Sanskrit.**Scr.** : Brāhmi.**Ref.** : E.Hultzsch. *Ep. Ind.* X p. 1 ff.

1 Inscription on the 'Dharmarāja-Ratha' at Mahābalipuram

Text

I—First Storey

a—North

No. 1

श्रीनरसिंहः

No. 2

विधिविसारः¹ श्रीभरः

b—East

No. 3

भुवनभाजनः²

c—South

No. 4

[श्री] मेघः शैलोक्यवर्द्धनः विधिः

No. 5

अय्यन्नकामः अनेकोपायः³

II—Second Storey

a—North

No. 6

स्थिरभक्तिः सद्नाभिरामः विधि [:]

No. 7

श्रीनरसिंहः भुवनभाजनः श्रीमेघ [:] अप्रतिहतशासन [:]

No. 8

कामललितः अमेयमायः सकलकल्याणः

No. 9

नयनमनोहरः वान [:] अतिमानः

b—East

1. Hultzsch पृथिविसारः

2. Ibid भाजनः

3. Ibid अनेकोपायः

No. 10

वामः पराभरः¹

No. 11

अनुपमः नया [६] र [:]

c.—South.

No. 12

ललितः

No. 13

नयनमनोहरः सर्वतोभद्रः

No. 14

श्रीनिधिः निरुत्तरः

No. 15

विधिः विश्रान्तः

d.—West.

No. 16

सत्यपराक्रमः² परावरः

III.—Third Storey.

a.—East.

No. 17

श्री अत्यन्तकाम पल्लवेश्वर गृह(म॥)रणजय

b.—West.

No. 18

अत्यन्त काम पल्लवेश्वर गृहम्

II.—Inscriptions on the Cave-temple at Saluvaiguppam.

No. 23

1. श्रीमतोत्पन्नकामस्य द्विपः [६]—

2. च्यापहारिणः [१]

श्रीनिधेः काम—

3. रागस्य हृगराघनसंगिनः [॥] [१]

4. अभियेकजलापूरार्णे चित्रस्त्राग्युक्ताकरे [१]

5. आस्ते विशाले सुमुखः शिरस्परभि शंकरः [॥] [२]

6. तेनेवं कारितं शम्भोर्भवन भूतये भुवः [१]

के—

7. लासमन्दरनिभं भूभृतां मूर्तिं तिष्ठता [॥] [३]

मक्तिप्रद—

1. Hultzsch परापरः

2. Ibid पराक्रमः

8. ण मनसा भवं भूषणलीलया [१]
 दोष्णा च यो भुवन्धत्ते
 9. जीवास्स श्रीभरश्चिरम् [॥] [४]
 अतिरणचण्डः पतिरवनिभु—
 10. जामतिरणचराबेश्वरमिदमकरोत् [१]
 इह निरितन—
 11. यागुहगणसहितो नियतकृतरतिर्भवतु पशुप—
 12. तिः [॥] [५]
 गुर्वीमीशानभक्तिं श्रियमतिशयिनीं दुर्वहं भारमुर्व्या
 13. निस्सामान्यश्च दानं समम [तिर] णचण्डाक्षयया [यो विमर्त्ति] [१]
 14. स्थाने निम्मापितेस्मिन्वि [दितरणज] यस्यातिना तेन [भ] त्तां
 भूताना—
 15. मष्टमर्त्तिश्चिरमतिरणच [राबेश्वरे] यातु निष्ठाम [॥ ६]
 ज [नृप] शील [: ॥]
 16. यदि न विधाना भरतो यदि न हरिर्भारदो न वा स्कन्दः [१]
 बोद्धुं क इव
 17. समर्थस्संगीतं कालकालस्य ॥ [७] ओ^१
 समरधनञ्जयः सग्रामधीरः ॥ ओ^२ ॥

No. 24.

1. श्रीमनोत्पन्नकामस्य
 2 द्विपदहर्षापहारिणः [१]
 श्रीनि—
 3 धेः कामरागस्य हराराध [न] संगि—
 4. नः ॥ [१]
 अभिषेकजलापूरार्णे चित्ररत्नां—
 5. बुजाकरे [१]
 अस्ते विशाले सुमुखः शिरस्सर—
 6. मि शंकर ॥ [२]
 तेनेदं कारितं शम्भोर्भव—
 7. नं भूतये भुवः [१]
 कैलासमन्दरनिभं भूभृतां
 8. मूचिन् तिष्ठता ॥ [३]
 भक्ति [प्रद्वे] ण मनसा भव^१ भूषण—
 9. लीलया [१]
 दोष्णा च यो भुवन्धत्ते जीवास्स श्रीभरश्चि—
 10. रम् ॥ [४]
 अतिरणचण्डः पतिरवनिभुजामतिर—

1. Expressed by a symbol.

2. Hultzsch भवं

11. णचण्डेश्वरमिदमकरोत् [१]
इह गिरितनयागु—
12. हणमहितो नियतकृतरतिर्भवतु पशुपतिः [5]
13. गुर्वीमीशानभक्ति श्रियमतिशयिनी दुर्वहं भारमुर्ध्या
निरसा—
14. मान्यञ्च दान सममतिरणच [ण्डाख्य] या [यो वि] भुक्ति [१]
स्थाने
15. निर्मापितेस्मिन्विदितर [णजयख्यातिना ते] न भर्ता
मृताना—
16. मष्टमूर्त्तिश्चिरम [तिरणचण्डे] श्वरे यातु निष्ठाम् ॥ [6]
स्वस्ति ॥

N. 25.¹

अतिरणचण्डपङ्क्त [वेश्वरगृहम् ॥]

N. 26.²

अतिरणचण्डपङ्क्त [वेश्वरगृहम् ॥]

26. MAYIDAVOLU PLATES OF ŚIVASKANDAVARMAN

Prov. : Mayidavolu, Krishna district, Madras.**Date** : Regnal year 10.**Lang.** : Prakrit.**Scr.** : Curious Brāhmī of Southern type of the 4th century A. D.,**Ref.** : Hultzsch. *Ep Ind.* Vol. VI. p. 84 ff. Sirkar *S. Ins.* Vol. 1 433 ff.

Text

First Plate . First Side.

दिष्टं [॥]

First Plate : Second Side.

1

1. [सिङ्ग ॥] [कां] चीपुरातो युवमहाराजो

2. भारदाय सगोत्तो पलवानं

1. Above the entrance of the cave-temple.

2 Below No. 25.

Second Plate : First Side.

2

3. सिवख ['] द्वम्मो धंजकणे
4. वापतं भानपथति [।]

Second Plate, Second Side.

5. अम्हेहि दानि अग्नि वेजयिके
6. [ध] मायु बल वधनिके य¹

Third Plate. First Side.

3

7. बग्हनानं अगिवेस सगोत्तस
8. पुवकोटुजस अगिवेस सगोत्तस

Third Plate; Second Side:

9. गोनंदिजस अथापतीय² गामो
10. [विरिप] रं अम्हेहि³ उदकादिं

Fourth Plate, : First Side.

4

11. संपदतो [।] एतस गामस
12. विरिपरस सव बग्हेय

Fourth Plate, : Second Side.

13. प [रिहा] रो वितराम [।] अ लोन [ख] इदं
14. अ रट सं [वि] नायिकं अ परंपरा बलीव⁴ [दं]

Fifth Plate : First Side

5

15. अ भट पपेसं अ कूर खोलक
16. विनासि खट [।] संवासं [।] एतेहि

Fifth Plate : Second Side.

17. अनेहि च सव बग्ह
18. देय मजादाय

Sixth Plate : First Side.

6

19. सव परिहारेहि परिहारितो [।]
20. परिहरथ परिहरापेथ च [।]

1. Read च

2. Ibid अथापथीय

3. Omit अम्हेहि

4. Hultzsch बलिवद

Sixth Plate : Second side.

21. जो भग्नु सासन अतिष्ठि
22. तून पीळा बाधा करेजा¹ [वा]

Seventh Plate : First Side.

7

23. [त] कारापेजा वा तम भग्नु
24. सारीर ['] सामन करेजामो [1]

Seventh Plate : Second Side.

8

25. स ['] वळरं इसमं १० गिम्हा
26. पखो छटो ६ दिवसं पंचमि ५ [1]

Eighth Plate

9

27. भानती सयत्ति दत्ता
28. पट्टिका [॥]

27. GUNAPADEVA COPPER PLATE INSCRIPTION OF THE TIME OF SKANDAVARMAN

Prov. : Guṇapadeya, Guntur District Andhra State.

Date : **Lang** : Prakrit. and Sanskrit

Scr. : Southern Brāhmī of the 4th Century A. D.

Ref.

Text

First Plate

1

मिद्ध ['] ॥

1. सिरि विजय खन्दव [म्म] महाराजस्स संभवच्छ [छ] रा [1]
2. युवमहाराजस्स भारद्वायस्स² प [ख्वा³]
3. णं सिरि विजय बुद्धवम्मस्स देवी ॐ ॐ
4. कुर⁴ जनवी [चारु⁵] देवी का (?) ॐ वीय ॐ

1. Both Buhler and Hultzsch read जा Sarkar is inclined to regard it as an ordinary form of जो

2. Fleet reads भारद्वाय

3. Ibid पञ्चवानां

4. Ibid कृजनवीरा, Hultzsch is inclined to fill the lacuna by (व) दि (यं) कुर जनवी

5. चारु in adserit in fleets transcript

Second Plate, First Side

2

5. राजमलाक हे [हे] पाणिय [कू]¹
 6. पादुत्तरे पासे [आ] तुकस्स कसिन [व्वं]
 7. छेत्तं² दाल्लरे कूलिमहातरक देवकुलस्स

Second Plate ; Second Side

3

8. भगवज्जारायणस्म अम्हं³ आयु वल वद्धनी
 9. यं कात्तून भूमी निवत्तणा⁴ चत्तारि ४ अग्गेहि⁵
 10. सम्यदत्ता [१] तं नात्तूण गामेयिका⁶ आयुत्ता⁷
 11. सव्व⁸ [प] रिहारेहि परिहरथ परिहरापेय⁹ [१]

Third Plate

4

12. बहुभिम्बं [सु] वा दत्ता बहुभिश्च [तुपा] लिता [१]
 13. यस्य यस्य यदा भूमि तस्य¹⁰ [तस्य] तदा फलम् [॥] [१]
 14. स्व दत्ता ['] परदत्त [१] ' वा यं हरत्ति¹¹ वसुन्धराम् [१]
 15. गवां शत सहस्रस्य हन्तुः पिबति दुष्कृतम् [॥] [२]
 16. आणत्ति रोहण¹² [१] गुत्ता स्ति ॥

28. CHANDRVALLI STONE INSCRIPTION OF
MAYNISARMAN.**Prov.** : Chandravalli, Chitaldrug, Mysore.**Date** : C. 4th century A. D. **Lang.** : Prākṛit.**Scr.** : Brāhmī of The Southern Class.**Ref.** : M. H. Krisna Mys. Arch. Surv. A. R. 1929 p. 501
K. P. Jayaswal. History of India 150-350 A. D.
p. 220 ff.

1. Fleet, राज''लाब्ध (?) जे (?) टे (?) पाणिय

2. Ibid छेत्तं दाल्लि (?) रे कूलि महा—

3. Ibid अम्हं

4. Ibid निवत्तने

5. Ibid अम्ह (?) हि

6. Ibid नात्तूण गामे एका

7. Instead of this Fleet has 200 (?) 80 (?) त्तर (?)

8. Fleet समय

9. Ibid परिहरट परिहरथ

10. Ibid भूमिः तस्य or भूमिस्तस्य

11. Read वो हरेत्

12. Fleet रोहणि गुत्तास्ति

Text

1. कदंबाणं मयूरशम्भण विनिर्मिअ
2. तटाकं [कुट¹] तेकुड² अभिर³ पल्लव पुरि
3. योतिक⁴ मकस्थ [न] सयिन्धक⁵ पुगड मोकरि [ग] [॥]

29. TĀLGUNDA STONE-PILLAR INSCRIPTION OF THE TIME OF SANTIVARMAN.

Prov. : Talgundu, Shimoga district, Mysore.

Date : C. 455-70 A. D.

Lang. : Sanskrit.

Scr. : Southern Brāhmī of Boxheaded variety.

Ref. : Buhler *Ind Ant* XXV p 276 *Rice, Lp. Carn Vol.* VII p 200 ff, Keilhorn *Ep. In.* VIII p. 31%.

Text

सिद्धम् [॥]

1. नमश्शिवाय ॥

जयति विश्वदे [व] म ['] धान निचिनेकमस्मिन्मनातनः [१]
 स्थानुरिन्दु¹ रश्मि विच्युरितं द्युतिमज्जाभार मण्डनः ॥ [१]
 तमनु भूसुरा द्विज प्रवराभ्यामर्ग्यजुर्वेद वादिनः [१]
 यत्प्रसादस्त्रायते नित्यं भुवन त्रयं पाप्मनो भयान् ॥ [२]
 अनुपद सुरेन्द्र नृपय [व] पु × काकुस्थवर्मा विशाल धीः [१]
 भूपति × कदम्ब सेनानी बृहदन्वय [स्यो] म चन्द्रमाः

2. अथ बभूव द्विज कुलं प्रांशु विचरद्गुणेन्द्रं शु मण्डलम् ॥ [३] [१]

व्यार्पवर्त्म हारितीपुत्रमृषिमुख्य मानव्य गोत्रजम् ॥ [४]
 विविध यज्ञावभृथ पुण्याम्बु नियताभिषेकार्द्रं मूर्द्धजम् [१]
 प्रवचनावगाह मिष्णातं विधिजसमिद्धाग्नि सोमपम् ॥ [५]
 प्रणवपूर्वं षड्विधादधेय नानर्घमानान्तरालयम् ॥
 अकृश चातुर्मास्य होमेष्टि पशु पार्श्वेण श्राद्ध पौष्टिकम् [॥] [६]

3. अतिथि नित्यसंश्रितावसथं सचनत्रयावन्ध्य नैत्यकम् [१]

गृह समीप देश संरुह त्रिकसत्कदम्बैकपाद्म् ॥ [७]
 तदुपचारवत्तदास्य तरोस्तानाग्य साधर्म्यमस्य तत् [१]
 प्रवृत्ते सतीर्थ्य विप्राणां प्राप्नुय्यतस्त द्विशेषणम् ॥ [८]

1. M. H. Krishna reads दुम

2. Ibid मेकुट

3. Ibid आभार

4. Ibid परियात्रिक but his eye-copy has पुरियोतिक

5. Ibid सयिन्दक

6. Ibid पुनाट

7. Read स्थानु

- एवमागते कदम्बकुले श्रीमान्धभूव द्विजोत्तमः [1]
 नामतो मयूरशर्ममिति श्रुतशीलशौचाधलकृतः [2] [9]
4. यः प्रयाय पल्लवेन्द्रपुरीं गुरुणा समं वीरशर्मणा [1]
 अधिजिगांसु × प्रवचनं निखिलं¹ घटिकां विवेशाद्यु तवकुंकः [10]
 तत्र पल्लवाश्वसस्येन कलहेण तीव्रेण रोषितः [1]
 कलियुगे [5] स्मिन्महो बत चत्त्रास्परिपेखवा विप्रता यतः [2] [11]
 गुरुकुलानि सम्यगारादय शास्त्रामधीत्यापि यस्ततः [1]
 प्रह्लासिद्विष्यदि नृपाधीना किमत × पर दु × खमिस्थतः [2] [12]
5. कुण समिद्ध वस्त्रगाज्य चरु प्रहणादि दघेन पाणिना [1]
 उद्भवर्ह दीप्तिमच्छत्रं विजिगीषमाणो वसुन्धराम् [13]
 यो [5] न्तपालान्पल्लवेन्द्राणां सहसा विनिर्जित्य संयुगे [1]
 अद्भुतवास दुर्गमामटवीं श्रीपर्वतद्वारसंभ्रिताम् [14]
 आदये करान्मृहद्वाण प्रमुखाद्दुह्राजमण्डलात् [1]
 एवमेभि × पल्लवेन्द्राणां भृकुटीसमुत्पत्तिकारणैः [15]
6. स्वप्रतिज्ञा पारगोत्थान लघुभि × कृतार्थैश्च चेष्टितैः [1]
 भूषणैरिवाद्यौ बलवद्वात्रा समुत्थापनेन च [16]
 अभियुक्तयागतेषु भृशं काञ्ची नरेन्द्रेष्परातिषु [1]
 विषम [दे] श प्रयाण संवेश रजनीष्ववस्कन्दभूमिषु [17]
 प्राप्य सेना सागरं तेषां प्राहन्वली श्येनवत्तदा [1]
 आपदन्तान्धारयामास भुजस्त्रमात्र [18] पाश्र्वयः [18]
7. पल्लवेन्द्रा यस्य शक्तिमिमां लब्ध्वा प्रतापान्वयावपि [1]
 नास्य हानिरश्रेयसीत्युक्त्वा यस्मिन्नेवाद्यु वजिरे [19]
 संभ्रितस्तदा महीपालानाराध्य युद्धेषु विक्रमैः [1]
 प्राप पट्टबन्धसंपूजां कर पल्लवै × पल्लवैर्दुर्गताम् [20]
 भङ्गुरोर्मि वक्षितैर्नृत्यदपरार्णवाग्भ × कृतावधिम् [1]
 प्रेहरान्तामनन्यसंचरणसमयस्थितां भूमिमेव च [21]
8. विबुध संघ मौलि संमृष्ट चरणारविन्द प्पहाननः [1]
 यमभिषिक्तवाननुच्याय सेनापति मातृभिस्सह [22]
 तस्य पुत्र × कङ्कवर्मोप्र समरो [दुधु] र प्रा ['] शु चेष्टितः [1]
 प्रणत सर्व मण्डलोल्लिख² सित चामरो [दुधु] त शोखरः [23]
 त [रसु] त × कदम्ब भूमिवधू रचितैकनाथो भगीरथः [1]
 सगरमुक्ष्य [स्त्रव] यं कदम्ब कुल प्र [च्छन्न] ज [न्मा] जनाधिपः [24]
9. अथ नृप महितस्य तस्य पुत्रः
 प्रथित यथा रघु पार्थिवः पृथु श्रीः [1]
 पृथुरिव पृथिवीमसस्य यो [5] रीन्
 अकृत पराक्रमतस्त्वव ['] श भोज्याम् [25]

1. Read निखिलं.

2. Read मण्डलोल्लिख.

- प्रतिभय समरेष्वराति शस्त्रो
 स्त्रिलिखित मुखो [५] भिमुख द्विषां प्रहृत्ता [१]
 श्रुतिपथ निपुण × कविः प्रदाता विविध कला कुशल × प्रजापियश्च ॥ [26]
10. भ्रातास्य चारु वपुरवद् गभीर नादो
 मोक्ष त्रिवर्गा पटुरन्वयवत्सलश्च [१]
 भागीरथिर्धरपतिर्मुगराजलीलः
 काकुस्थ इत्यवनि मण्डल घुष्ट कीर्त्तिः ॥ [27]
 उयायोभिस्सह विग्रहो [५] धिषु दया मय्यवप्रजापालनम्¹
 दीनाभ्युद्धरणं प्रधानवत्सुभिर्मुक्त्यद्विजाभ्यर्हणम् [१]
11. यस्यैतत्कुलभूषणस्य नृपतेः प्रजोत्तरं भूषणम्²
 तम्भूपा × खलु मेनिरे सुरसख काकुस्थमन्नागतम् ॥ [28]
 चर्मार्ककान्ता इव मृग गण वृक्षर [१] जि प्रविश्य
 वृक्षाया सेवा मृडित मनसो निर्वृतिं प्राप्नुवन्ति [१]
 तद्गुण्ययो विहन गनयो बान्धवास्सानुबन्धाः
 प्राप्नुशर्मो व्यथित मनसो यस्य भू [मि] प्रविश्य ॥ [29]
12. नानाविध द्रविण सार समुच्चयेषु
 मत्त द्विपेन्द मद् वासित गोपुरेषु [१]
 संगीत वरुण निनदेषु गृहेषु यस्य
 लक्ष्म्यङ्गना पृतिमती सुचिरं च रेमे [॥] [30]
 गुप्तादि पार्थिव कुन्ताम्बुरुह स्थलानि
 स्नेहादुर पणय सम्भ्रम केसराणि [१]
 श्रीमन्त्यनेक नृपपटुपद् सेवितानि
 यो (५) बोधयद्दुहितृ दीधितिभिर्नृपार्कः [॥] [31]
13. यन्दैव सम्पन्नमदीनचेष्टं
 शक्तिज्ञथोपेतमयासनस्थम् [१]
 शेषैर्गुणैः पञ्चभिरप्य सादृषा
 स्सामन्त चूडामणयः प्रणेमुः ॥ [32]
 सयिह भगवतो भवस्यादिदेवस्य सिद्धयालये सिद्ध गान्धर्व³ रत्नो गणैः
 स्सेविते
 विविध नियम होम दीक्षा परैर्वा [ह्य] गै (:) स्नातकैः स्तूयमाने
 सदा मन्त्र वादैश्शुभैः [१]
14. सुकृतिभिरवणीश्वरैरात्मनिश्चेयसं प्रेप्तुभिस्सातकण्ठ्यादिभिरश्रद्धया-
 भ्यर्चिते⁴ इवसुरपलिलोपयोगाश्रयं भूपति × कारयामास काकुस्थवर्मन्⁵
 तदाकम्म [हत्] [॥] [33]

1. Read पालन.

2. Ibid. भूषण

3. Read गन्धर्व.

4. Ibid. चिन्त.

- तस्यौरसस्स तनयः [स्य] विशालकीर्त्तः
 [प] इ त्रयाप्यर्णः विरा [जित] चारुमूर्त्तः [1]
 श्रीशान्तिवर्मन्निपतेर्ष्वरशासनस्थः
 कुब्जस्त्वकाव्यमिदमरम तले लिलेख ॥ [34]
 15. नमो भगवते स्थान कुन्दूर वासिने महादेवाय [1]
 नन्वतु सर्व्व समन्तागतो (s) यमधिवासः [1]
 स्वस्ति प्रजाभ्य इति [॥]

E. INSCRIPTIONS OF CENTRAL INDIA

30. MANDASOR STONE PILLAR INSCRIPTION OF YASODHARMAN ALIAS VIṢṆUVARDHANA.

Prov. : Mandasor, Madhya Pradesh.

Date : M. E. 589 (= 532 A. D.).

Lang. : Sanskrit ; **Scr.** : Northern Brāhmi.

Ref. : Fleet, *Ind Ant.* XV. p. 222 ff. Fleet, *C. I. I.* III
 p. 58-59.

Text

1. सिद्धम् [॥]
 स जयति जगतां पतिः पिनाकी
 स्मित रव गीतिषु यस्य दन्त कान्तिः ।
 क्षुतिरिव तडितां निशि स्फुरन्ती
 तिरयति च स्फुटयत्यदश्च विश्वम् ॥ [1]
 स्वयम्भूर्भूतानां स्थिति लय [समु]
2. रपत्ति विधिषु
 प्रयुक्तो येनाज्ञां वहति भुवनानां विष्टतये ।
 पितृत्वं चानीतो जगति गरिमाणं गमयता
 स शम्भूर्भूयान्सि प्रतिदिशतु भद्राणि भव [ताम्] ॥ [2]
 कण मणि गुरुभार [1 वक्रा]
3. मिति दूरावनक्षं
 स्थगयति रुचमिन्वोर्मण्डलं यस्य मूर्ध्नाम् [1]
 स शिरसि विनिबध्नन्नग्निनीमस्त्रिमाळां

सृजतु भवसृजो¹ वः क्लेश-भङ्गं सृजङ्गः ॥ [3]
 षष्ठ्या सहस्रैः सगरात्मजानां²
 स्वात [:]

4. खतुल्यां रुचमादधानः ।
 अस्वोदपानाधिपतेश्वराय
 यशान्सि पायात्पयसां विधाता ॥ [4]
 अथ जयति जनेन्द्रः श्री यशोधर्म नामा
 प्रमदवनमिवान्तः शत्रुसैन्यं विगाह्य [1]
 व्रण
5. किसलय भङ्गय्यो (5) ऋभूषां विधत्ते
 तरुण तरु लतावद्धीर कीर्त्तीं श्विनाभ्य ॥ [5]
 आजौ जिती विजयते जगतीम्पुनश्च
 प्रख्यात औलिकर³ लान्द्धन⁴ आ-म
6. वङ्गशो⁵
 येनोदितोदितपदं गमितो गरीयः ॥ [6]
 प्राचोत्पान्सुवृहतश्च बहुनुदीचः
 माम्ना युधा च वशगान्प्रविधाय येन [1]
 नामापरं जगति कान्तमदो दुरापं
 राजाधिराज परमे
7. श्वर इत्युदृढम् ॥ [7]
 स्निग्ध श्यामाभ्युदाभैः स्थगित दिनकृतो यज्वनामाज्य धूम्रै
 रम्भोमेध्यं मघोनावधिषु दिद्धला गाढ सम्पन्न सस्याः ।
 संहर्षाद्वाणिनीनां कर रभस हतो

1. भवसृजो originally means Brahmā, but here it denotes Śiva. It is due to later Śaivite enthusiasm for investing their special God with power of creation.
2. The reference here is to the sons of king Sagara, who excavated the bed of the ocean in their search for their father's Aśvamedha-horse.
3. The meaning of this term is not clear. Dr. Fleet infers that it may denote either the hot-rayed (sun) or the cool-rayed moon (C. I. I. III P. 151 note 4).
4. It is the technical term for the principal emblem impressed by kings on the copper seals attached to their charters. It is quite distinct from the emblem on dhvajās or banners.
5. Read वङ्गो

8. ध्यानचूलाङ्कुराग्रा
राजन्वन्तो रमन्ते भुज विजित भुवा भूरयो येन देशाः ॥ [8]
यस्योत्केतुमिरुन्मद द्विप कर व्याविद्ध लोभ्र दुमै
रुद्धतेन वनाध्वनि ध्वनि नदद्विन्ध्यादिरन्ध्रैर्ध्वलैः [1] बाले
9. यच्छवि धूसरेण रजसा मन्दाङ्गुसंलघयते¹
पर्यावृत्त शिखण्डि चन्द्रक ह्य ध्यामं रवेर्मण्डलम् ॥ [9]
तस्य प्रभोर्वर्द्धशकृती तृपाणां
पादाश्रयाद्विश्रुत पुण्यकीर्तिः ।
भृत्यः स्व नैभृत्य जिता
10. रि षट्क
आसीद्वसीयान्किल षष्टिदत्तः ॥ [10]
हिमवत ह्य गाङ्गस्तुङ्गनश्रः प्रवाहः
शशभृत ह्य रेवा वारि राशिः प्रथीयान् [1]
परमभिगमनीयः शुद्धिमानन्ववायो
यत उदित गरि
11. ऋगस्तायते नैगमानाम् ॥ [11]
तस्यानुकूलः कुलजात्कलत्रा
स्तुतः प्रसूतो यशसां प्रसूतिः ।
हरेरिवाङ्गं वशिनं वराहं
वराहदास यमुदाहरन्ति ॥ [12]
सुकृति विषयि तुङ्ग² रुद्धमूलं
12. धरायां
स्थितिमपगतभङ्गां स्थेयसीमादधानम् [1]
गुरु शिखरमिवादेस्तकुलं स्वात्मभूत्या
रविरिव रविकीर्तिः सुप्रकाशं व्यधत् ॥ [13]
विभ्रता शुभ्रमन्नङ्गि स्मार्त्तं वरमोचितं सताम् [1]
म विसंभवा
13. दिता येन कलावपि कुलीनता ॥ [14]
धुत धीदीप्ति ध्वान्ताम्हविर्भुज ह्वाध्वरान् [1]
भानुगुप्ता³ ततः साध्वी सनयोस्त्रीनजीजनत् ॥ [15]

1. Read भङ्गु.

2. सुकृति विषयितुंग 'high like the abode of those who have performed good actions' That heaven is reached by good deeds is a common notion. cf दिवः सुकृतोपाजितायाः and Raghuvamśa XVIII 21, सौ सुकृतोपलब्धाः शार्ङ्गधरपदति 1072 (See, *Ind Ant* Vol. XX, P. 188).

3. Dr. Fleet suggested that she might be a sister of the Gupta emperor Bhānugupta as the coincidence of name and time favour us to do. Brāhmanas could marry a Kshatriya girl.

भगवद्दोष इत्यासीत्प्रथमः कार्यवर्मसु ।

आल

14. स्वनं बान्धवानामन्धकानामिवोद्धवः ॥ [16]

बहुनय विधि वेधा गह्वरे (5) प्यर्थं मार्गं

विदुर इव विदूर¹ प्रेक्षया प्रेक्षमाणः ।

वचन रचन बन्धे संस्कृतप्राकृते यः

कविभिरुचि

15. तरागं गीयते गीरभिज्ञः ॥ [17]

प्रणिधि दगनुगन्त्रा यस्य बौद्धेन चाक्षणा

न निशि तनु दवीयो वास्यदृष्टं धरिण्याम् [1]

पदमुदधि दधानो (5) नन्तरं तस्य चाभू

त्स भयमभयवृत्तो नाम

16. वि [३] म्रजानाम् ॥ [18]

विन्ध्यस्यावन्ध्यकर्मा शिखर तट पतत्पाण्डुरेवाम्बुराशे

गो लाङ्गूलैः सहेल प्लुति नमित तरोः पारियात्रस्य चाद्रेः ।

आ सिन्धोरन्तरालं निज शुचि सचिवाद्दद्या

17. सितानेक देशं

राजस्थानीय² वृत्त्या सुरगुरुवि यो वर्णिनानां भूतये (5) पात् ॥ [19]

विहित सकल वर्णासङ्करं शान्तडिम्बं

कृत इव कृतमेतद्येन राज्यं निराधि ।

स धुरमयमिदानीं

18. दोषकुम्भस्य सूनु

गुरु वहति तदूढां धर्मतो धर्मदोषः ॥ [20]

स्व सुखमनभिवाच्छन्दुर्गमे (5) दध्वन्यसङ्गा-

धुरम³निगुरुभारा यो दधञ्जत्तरथं ।

1 विदुर, the younger brother of धृतराष्ट्र and पाण्डु.

2 The meaning of this word in Ksemendra's लोचनकाण्ड IV, as given by Dr. Bühler (*Ind Ant* p. 207) is प्रजापालनार्थं उद्धर्तुं स्थापित 'he who carries out the object of protecting subjects and shelters them'; i.e. viceroy but according to Dr. Fleet (*C. I. I. III* p. 157 note 1) it denotes an ordinary official in the inscriptions: i.e. line 1 of Māliya grant of मद्राजधरसेन II (*C. I. I. III* p. 164); line 9 of Deo-Barnark inscription of Jivitagupta (Fleet, *C. I. I. III* P. 213) and line 33 of Bhagalpur grant of Nārāyaṇapāla (*Ind Ant* Vol XV P. 380).

3 असङ्गाधुर Kielhorn takes it as equivalent to अप्रतिबंधा 'meeting with no obstruction' (Cf. Mallināth on Raghuvamśa III 63).

- वहति नृपति वेपं केवलं लक्ष्म माङ्गं
 19. बलिनमिव विलम्बं कम्बलं बाहुलेयः¹ ॥ [21]
 उपहित हित रक्षामण्डनो² जाति³ रत्नै-
 भुञ्ज ह्य पृथुलांसस्तस्य दक्षः कनीयान् [1]
 महद्विदुमुदपानं खानयामास बिभ्र
 20. च्छृति हृदय नितान्तानन्दि निर्होष नामा ॥ [22]
 सुखाश्रेय च्छायं परिणति हित स्वादु फलदं
 राजेन्द्रेणारुणं द्रुममिव कृतान्तेन बलिना ।
 पितृव्यं प्रोद्दिश्य प्रियमभयदत्तं पृ-
 21. धु धिया
 प्रधीयस्तेनेदं कुशलमिह कर्मोपरिचितं ॥ [23]
 पद्मसु शतेषु शरदां यातेप्वेकाक्षवति सहितेषु ।
 मालव गण स्थिति⁴ वशात्काल ज्ञानाय लिखितेषु ॥ [24]
 य
 22. स्मिन्काले कल मृदु गिरां कोकिलानां प्रलापा
 भिन्दन्तीव स्मर शर निभाः प्रोपितानां मनांसि ।
 भृङ्गालीनां ध्वनिरनुवन भार मन्दश्च यस्मि
 साधूतउयं धनुरिव नदच्छ्रूयते पुष्प
 23. कंतोः ॥ [25]
 प्रियतम कुपितानां कम्पयन्बद्धारां
 किसलयमिव सुगंधं मानसं मानिनीनां [1]
 उपनयति नभस्वान्मानभङ्गाय यस्मि
 न्कुसुम समय मासे तच्च निम्मापितो (s) यम् ॥ [26]
 24. यावत्तुङ्गैरुदन्वान्किरण समुदयं सङ्ग कान्तं तरङ्गै
 रालिङ्गन्निन्दु विम्ब गुरुभिरिव भुजैः संविधत्ते सुहृताम् [1]
 बिभ्रत्सौधान्त लेखा वलय परिगति मुण्डमालामिवायं
 सत्कूपस्तावदा

1 बाहुलेयः a bull

2 रक्षामण्डन or रक्षाभूषण is an ornament or armlet worn for protection against evil spirits etc.

3 Killhorn suggested जातिरत्नैः.

4 Fleet takes the word स्थिति to mean स्वाग्ना and renders the expression as by (the reckoning from) the tribal constitution of the Mślavas, Dr Bhandarkar (*Bhand. Com.* Vol. P. 191) takes it as 'usage' and the expression must be translated as according to the usage of the Mślava tribe'.

25. स्तामशृत सम रस स्वच्छ विष्यन्दिताम्बुः ॥ [27]

धीमां दक्षो दक्षिणः सत्यसन्धो

हीमोच्छूरो वृद्धसेवी कृत्तञ्जः ।

बद्धोत्साहः स्वामि कार्त्तव्येश्वरवेदी

निर्होषो (५) यं पातु धर्मं चिराय ॥ [28]

उत्कीर्णा गोविन्देन ॥

31. MANDSOR STONE PILLAR INSCRIPTION OF YAŚODHARMADEVA.

Prov. : Mandsor, Madhy Pradesh.

Date : C. 525-35 A. D.

Lang. : Sanskrit ;

Ser. : Northern Brāhmī

Ref. : Fleet, *Ind. Ant.* Vol. XV. p. 253 ff. C. I. I. III.
p. 142-148, Kielhorn : *Ind. Ant.* XVIII. p. 29 ff.

Text

1. वेपन्ते यस्य भीम स्तनित भय समुद्भ्रान्तदैत्या दिगन्ता.
शृङ्गघातैः सुमेरोऽखिघटित दृषदः कन्दरा यः करोति [१]
उच्चारणं तं दधानः क्षितिधर तनया दत्त [पञ्चाङ्गुला] ह्रं
द्राघिष्ठः शूलपाणेः क्षपयतु भवतां शत्रुतेजाङ्गसि^१ केतुः [॥] [१]
2. भाविर्भूतावलेपैरविनयपटुमिर्हृङ्क्षिताचार [मा] मों
भ्रमोहादेवं युगान्तरपशुभरतिभिः पीड्यमाना नरेन्द्रैः ।
यस्य वमा शार्ङ्गपाणेरेव कठिनधनुर्बाकिरणा [ह्र] प्रकोष्ठ [']
बाहुं लोकोपकार प्रत सफल परिस्पन्द^२ धीरं प्रपन्ना [॥] [२]
3. निन्दाचारेषु यो (५) स्मिन्विनय मुषि युगे कल्पना माक्ष वृत्त्या
राजस्वन्वेषु पाङ्क्तुधिव कुसुम बलिर्भावभासे प्रयुक्तः [१]
स श्रेयो धाञ्जि सम्राडिति^३ मनु भरतालर्हं [मान्धा] त् कल्पे
कल्याणो हेङ्गि भास्वान्मणिरिव सुतरां भाजते यत्र शब्दः [॥] [३]

1 Read तैर्बासि.

2 The original appears to be परिस्पन्दि.

3 सम्राट् is the sovereign who rules over kings and has performed the राजसूय sacrifice, a religious ceremony performed at the coronation of a supreme sovereign by the monarch himself and the tributary princes

4. ये भुक्ता गुप्तनायैर्षं सकल वसुधावक्रान्तिदृष्टप्रतापै
र्नाशा हृणाधिपाना ['] वितिपत्तिमुकुटादवासिनी यान्प्रविष्टा
देशांस्तान्धन्व-शैल-दुम-गहन सरिद्वीरबाहुपगूढा-
न्वीर्यावस्कसराजः स्व गृह परिसरावश्या यो भुनक्ति [॥] [4]
5. आर्लीहिर्योपकण्ठात्तलवन¹ गह [नो] पत्यकादामहेन्द्र².
दागङ्गास्त्रिष्ट सानोस्तुहिनसिलरिण³ पश्चिमादापयोधेः [।]
सामन्तैर्यस्य⁴ बाहु द्रविण इत म [दं] : पादयोरानमज्जि
श्रृङ्गारस्त्राङ्गु⁵ राजि व्यतिकर शबला भूमि भागा क्रियन्ते⁶ [॥] [5]
6. स्थाणोरन्यत्र येन प्रणति कृपणतां प्रापितं नोत्तमाङ्गं
यस्यास्त्रिष्टो भुजाभ्यां वहति हिमगिरिर्दुर्म⁷ शब्दाभिमान [म्] [।]
नीचै स्तेनापि यस्य प्रणति भुजबलावर्जन स्त्रिष्ट मूर्द्धा
[चू] डा पुष्पोपहारैर्मिहिरकुल नृपेणाञ्जित ['] पाद युग्मं [॥] [6]
7. [गा] मेवोन्मातुमूर्द्ध्व विगणयितुमिव ज्योतिषा चक्रवालं
निर्हृष्टं मार्गमुद्येहिं इव [सु] कृतोपार्जितायाः स्व कीर्तिः ।
तेनाकल्पान्त कालावधिरवनिभुजा श्री यशोधर्मणायं

1. It is another Sanskrit name for modern Brahmaputra.
2. There are two mountains of the same name, one known to the Kāmāyana (किष्किन्धाकाण्ड 41 18-20, लंका 4-92-94), situated between the Gangāśagar Saṅgam and Saptagodāvari (Cf भागवत पुराण X-79). A portion of Eastern Ghats near Ganjam is still called the Mahendia hill. There is another Mahendra mountain in the Tinnevely district. According to Pargiter these are two different hills (Pargiter, Mārkaṇḍeya purāṇa 306 notes) while Raychudhuri identifies the two in Indian Antiquities Pp. 108-109). In this context praśastikāra probably intends the महेन्द्रगिरि of the Tinnevely district...
- 3 Same as the Himālayas.
4. सामन्त literally means 'bordering' neighbouring i. e. neighbor, but here a feudatory ruler. This word and महासामन्त are of constant occurrence in the inscriptions are used in the same technical sense.
- 5 Read रत्नाङ्गु—
6. This verse is a conventional reference to the digvijaya, and gives conventional boundaries of a चक्रवर्ती क्षत्र.
7. It is variously known as Hemavat (Pāli Himavata, Himāchala) known to Indian literature from very early times of R̥gveda (See B. C. law's *Historical Geography of Ancient India*, p. 16).

- स्तम्भः स्तम्भामिराम स्थिर भुज परिघेणोच्छ्रिति नायितो(ऽ) ऋ[॥] [7]
 8 [स्था] ये जन्मास्य वरुणे चरितमघहर इत्यते कान्तमस्मि
 न्धर्मस्यायं निकेतश्चलति नियमितं नामुना लोकवृत्तम् [1]
 इत्युक्तं गुणानां लिखितुमिव यशोधर्मणश्चन्द्र बिम्बे
 रागादुरिक्तस उच्चैर्भुज इव रुचिमान्यः पृथिव्या विभाति [॥] [8]
 9. इति तुष्टपया तस्य नृपतेः पुण्यकर्मणः ।
 वासुलेनोपरचिताः श्लोकाः कक्षस्य सुनुना [॥] [9]
 उत्कीर्णा गोविन्देन [॥]

32. ERAN BOAR INSCRIPTION OF TORMĀṆA.

Prov. : Eran, Sāgar district, Madhya Pradesh.

Date : Regnal year I.

Lang. : Sanskrit ;

Scr. : Northern Brāhmi.

Ref. : James Prinsep. *J. B. A. S.* Vol. VII. p. 631 ff. ;
 Hall, *J. B. A. S.* Vol. XXX p. 20. or Fleet, *C. I. I.*
 III. p. 158 ff. ; Bhandarkar's. list. No. 1269.

Text

1. ॐ [॥]¹
 जयति धरण्यादुरणे घन घोणाघात घूर्णिगत महीद्वः [1]
 देवो वराहमूर्तिस्त्रिलोचय महागृह स्तम्भः² [॥] [1]
 वर्षे प्रथमे पृथिवी [म्र]
2. पृथु कीर्त्तौ पृथु घृतौ [1]
 महाराजाधिराज श्रीतोरमाणे प्रशासति । [1] [2]
 फासुन दिवसे दशमे । इत्येवं राज्य वर्ष मास दिनैः [1]
 एतस्यां
3. पूर्वार्चाम् स्वलक्षणैर्युक्त पूर्वार्चाम् । [1] [3]
 स्वकर्मभिस्तस्य क्रतुयाजिनो (ऽ) धीत स्वाध्यायस्य विप्रैर्
 मन्त्रायणीय वृषभस्येन्द्र त्रिणोः प्रवौघस्य [1]

1 सिद्ध expressed by a symbol.

2 This is an allusion to the boar-incarnation of Viṣṇu, when he plunged into darkness to rescue the earth. A similar invocation of Siva in the first line of the Aihole inscription (*Ind. Ant* vol IX p. 97).

4. पितृगुणानुकारिणो वरुणत्रिणोः प्रपौत्रस्य पितरमनुजातस्य स्ववंश वृद्धि हेतोर्हरिविणोः पुत्रस्यात्यन्त भगवन्नक्तस्य विधातुरिच्छया [।]
5. स्वयंवरयेव राजलक्ष्म्याभिगतस्य चतुः समुद्र पर्यन्त प्रथितयशसः अक्षीण मान [ध] नस्यानेक क्षुद्र समर जिणोः महार (।) अ मातृविणोः
6. स्वर्गतस्य भ्रात्रानुजेन¹ । तदनुविधायिना तत्प्रसाद परिगृहीतेन² धन्यविष्णुना तेनैव [स] हाविभक्त पुण्य विक्रयेण मातापित्रोः
7. पुण्याप्यायनार्थमेव भगवतो वराहमूर्त्तेर्जगत्परायणस्य नारायणस्य शिला³ प्रा [सादः]⁴ स्वविष [ये] (५) स्मिन्नैरिकणे कारितः । [।]
8. स्वस्वस्तु गो ब्राह्मण पुरोगाम्यः सर्व्व प्रजा [भ्य इ] ति [॥]

33. GWALIOR STONE INSCRIPTION OF MIHIRKULA.

Prov. : Gwalior, Madhya Pradesh.

Date : Regnal year 15.

Lang. : Sanskrit ;

Scr. : Northern Brāhmī.

Ref. : Dr. Rajendralal Mitra, *J. B. A. S.* XXX p. 267 ff.
Fleet, *C. I. I.* III. pp. 161-164.

1. Cf the same expression in the line 6 of Eran stone pillar inscription of Eudhagupta of the year 165 (Fleet ' C. I. I. III. P. 89) Dr. Hall explained this expression in J B A S Vol XXX p. 139, note, by a passage quoted in St. Petersburg Dictionary from Pāñchatantra viz.

जातः पुत्रोऽनुजातश्च अतिजातस्तथैव च
अपजातश्च लोकेऽस्मिन्मन्त्रव्याः शास्त्रवेदिभिः ।
मातृतुल्यगुणो जातस्त्वनुजानः पितुः समः
अतिजातोऽधिकस्तस्मादपजानोऽधमाऽधमः ॥

By those who know the scriptures are to be understood among men as being a जनि son or an अनुजनि or an अतिजात or an अपजात. A जनि is one whose virtues are equal to those of his mother, an अनुजात is equal to his father (in virtues), an अतिजात surpasses that (father), and an अपजात is altogether inferior.

2. A sign follows this word resembling the dagger mark which, according to Fleet indicates the passage तेनैव सदाविभक्त पुण्यक्रियेण should be read here i. e. just before धन्य विष्णुना.
3. Prinsep reads नारायणस्याशीर्णः; Hall नारायणस्य शीर्णः

Text

1. [१ ॥ स्वस्ति ॥]¹
 [ज] [य] ति जलद् बल² ध्वान्तमुत्सारयन्स्वैः
 किरण निबह जालैर्व्योम विद्योतयन्निः [१]
 उ [दय] [गिरि] तटाग्र ['] मण्डयन् यस्तुर ['] गैः³
 चकित गगन खेद भ्रान्त चञ्चलतान्तैः [१] [१]
 उदय [गिरि]
2. ... प्रस्त⁴ चक्रो [५] तिहतां
 भुवन भवन क्षीपः शर्वरी नाश हेतुः [१]
 तपित कनक वर्णैरंशुभिः पङ्कजान [१]
 मभिनव रमणीयं यो विधत्ते स वो (५) व्यात् । [१] [२]
3. श्री तोर [माण ह] ति यः प्रथितो
 [भूचक्र] पः प्रभूत गुणः [१]
4. सत्यप्रदान⁵ शौर्याद्येन मही न्यायत [:] शास्ता [॥] [३]
 तस्योदित कुल कीर्तिः पुत्रो (५) तुल विक्रमः पतिः पृथ्व्याः [१]
 मिहिरकुलेतिख्यातो (५) भङ्गो यः पशुपतिम ॐ ॐ [॥]⁶ [४]
4. [तस्मिन्ना] जनि शासति पृथ्वीं पृथु विमल लोचने (५) ति हरे [१]
 अभिवर्द्धमान राज्ये पञ्चदशाब्दे नृप वृषस्य [१] [५]
 शशिरश्मिहाम विकसित कुमुदोत्पल गन्ध शीतलामोदे [१]
 कार्तिक मासे प्राप्त गगन
5. [पतौ] [नि] स्मले भाति । [१] [६]
 द्विज गण मुखैरभिसंस्तुते च पुण्याह नाद घोषेण [१]
 तिथि नक्षत्र मुहूर्तैः संप्राप्ते सुप्रशस्त [दिने] । [१] [७]
 मातृतुलस्य तु पौत्रः पुत्रश्च तथैव मातृदासस्य [१]
 नास्ति च मातृचेष्टः पश्य-

1. It is a conjectural restoration
2. Fleet * बाल meaning banks of clouds; Sirkar seeks जलद्बला (rainy day) to have been intended
3. Sirkar रंगैश्चकित
4. Sirkar's conjectural restoration is उदयगिरिवनान्तप्रस्त.
5. Fleet's suggested रथान
6. Bhandarkar wants to restore मेजे in the lacuna. According to him Mihirkula was the worshipper of Paśupati which seems unlikely in face of the clear appraisalment of the sun. Evidently this is an inscription of solar worship, Fleet and Kielhorn believed that the Huna king broke the power of one Paśupati.

6. [त हुगं] [तु] वास्तव्यः [॥] [8]
 नानाधातु विचित्रे गोपाह्वय¹ नान्नि भूधरे रमे [1]
 कारितवान्मैलमयं भानोः प्रासाद वर मुख्यम् । [1] [9]
 वसता (') च गिरिवरे (s) स्मि (न्) राज्ञः
7. ॐ ॐ ॐ [पा] देन [॥] [10]
 ये कारयन्ति भानोश्चन्द्रांशुसमप्रभं गृहप्रवरं [1]
 तेषां वासः स्वर्गो यावत्कल्प क्षयो भवति [॥] [11]
 भक्त्या रवेर्विरचितं सद्धर्मं ख्यापनं सुकीर्तिमयं [1]
 नाम्ना च केशवेति प्रथितेन च ।
8. ॐ ॐ ॐ [दि] त्येन [॥] [12]
 यावच्छर्व जटा कलाप गहने विशोतते चन्द्रमा
 दिव्य स्त्री चरणैर्विभूषित तटो यावच्च मेरुर्नगः [1]
 यावच्चोरसि नील नीरद निभे विष्णुर्विभक्त्युज्ज्वलां
 श्रीस्तावद्गिरि² मूर्ध्नि तिष्ठति
 [शिला प्रा] साद मुख्यो रमे [॥] [13]

CHAPTER V

POST-GUPTA INSCRIPTIONS

34. HARHA INSCRIPTION ĪŚĀNAVARMAN

Prov. : Harha, Barabanki district, U. P.

Date : M. E. 611 (= 554 A. D.)

Lang. : Sanskrit;

Scr. : Northern Brāhmī.

Ref. : Hiranand Sastri, *Ep Ind.* XIV. pp. 115-118.

1. This hill is variously called, i गोपगिरि in line 1 of Gwalior inscription of Bhojadeva V. S. 933-876 A. D. (J. B. A. S. Vol XXXI p. 407), ii गोपाद्रि in the lines 4 and 14 of the Gwalior inscription of Mahipāla V. S. 1150-1093 A. D. (In Anti Vol. X. V. P. p. 36-37), iii गोपालिकेर in line 2 of a Gwalior inscription of V. S. 1161-1104 A. D. (*Ind. Ant.* Vol. XV. p. 202), iv गोपाचल in an inscription of V. S. 1497-1440 A. D. on the pedestal of a colossal figure of Ādināth at Gwalior (J. B. A. S. XXX 1. p. 422). Probably गोपालिकेर is, as Dr Hultzsch points out, the source of mod. Gwālher or Gwālor.

2. Fleet : श्री नावद्—

Text

1. लोकाविष्कृत संक्षयस्थिति कृतां यः कारणं वेधसाम्
ध्वस्तध्वान्तचयाः परास्तरजसो ध्यायन्ति यं योगिनः [1]
यस्यार्द्धं स्थित योषितोपि हृदये नास्थायि चेतोभुवा
भूतात्मा त्रिपुरान्तकः स
2. जयति श्रेयः प्रसूतिर्भवः [॥] [1]
आशोणां फणिनः फणोपलरुचा सैह्वी¹ वसानं त्वचं
शुभ्रां लोचनजन्मना कपिशयद्वासा कपालावलीम् [1]
तन्वीं ध्वान्तनुदं मृगाकृतिभृतो विभ्रत्कलां मौलिना
दिश्यादन्ध
3. कविद्विषः स्फुरदहि स्थेयः पदं वो वपुः [॥] [2]
सुतशतं लेभे नृपोक्षपति त्रैलोक्यताद्यद्गुणोदितम् [1]
तत्प्रसूता दुरितवृत्तिरुधो मुखराः क्षितीशाः क्षतारयः [॥] [3]
तेष्वादौ हरिवर्मणोवनिमुजो भूतिर्भु
4. वो भूतये [1]
रुद्धाशेषविगन्तरालयज्ञासा रुष्णारिसंपत्तिषा [1]
सङ्ग्रामे हुतभुक्प्रभाकपिशितं वक्त्रं समीक्ष्यारिभि-
र्द्यौं भीतेः² प्रणतस्ततश्च भुवने ज्वालामुखारुणां गतः [॥] [4]
लोकन्धिनीनां स्थितयेस्थि-
5. तस्य मनोरिवाचारविवेकमार्गं [1]
जगाहिरे यस्य जगन्ति रम्याः सन्कीर्त्तयः कीर्त्तयितव्यनाम्नः [॥] [5]
तस्मात्पयोधेरिव शीतरश्मिरादित्यवर्म्मा नृपति र्वर्भूव [1]
वर्णाश्रमाचार विधि प्रणीतेर्यं प्राप्य
6. साफल्यमियाय धाता ॥ [6]
हुतभुजि मखमध्यासङ्गिनि ध्वान्तनीलम्
वियति एवजन्मभ्रान्तिविधेपभूयः ।
मुखरयति समन्तादुत्पतद्धूमजालम्
निखिकुलमुखमेवाशङ्कि यस्य
7. प्रसक्तम् ॥ [7]
तेनापीश्वरवर्मणः क्षितिपतेः कृत्रप्रभावाप्तये (1)
जन्माकारि कृतात्मनः वक्रतुगाणेष्वाहुतवृक्ष द्विषः ।
यस्योत्खातकलिस्वभावचरितस्याचारमार्गं नृपा
यन्नेनापि यथाति—

तुल्ययज्ञसो नान्येनुगन्तुं क्षमाः ॥ [8]

1. Read मेही.

2. Ibid भीतेः

नीत्या शौर्यं विशालं सुहृदमकुटिनेनोमेष्टाकुलेन¹ (1)
 त्यागं पात्रेण वित्तप्रभवमपि ह्यया² यौवनं संयमेन [1]
 वाचं सत्येन चेष्टां श्रुतिपथविधिना प्रश्रये-

9. णोत्तमर्द्धिम्
 यो बह्म³ नैव व्रजति कलिमयध्वान्तमग्नेपि लोके ॥ [9]
 यस्येज्यास्वनिश ययाविधि हुतज्योतिर्जलजन्मना (1)
 [ध] मेनाञ्जनमङ्गमेचकरुचा दिक्चक्रवाले तते ।
 आयाता नव—
10. वारिभारविनमन्मेघावली प्राष्टुष्टि-
 त्पुष्पादोद्धत चेतसः शिखिगणा वाचालतामाययुः ॥ [10]
 तस्मात्सूर्य इवोदया त्रिशिरसो धातुर्मरुतानिव
 क्षीरोदादिव तजितेन्दुकिरण. कान्तप्रभः कौस्तुभः [1]
 मित्राभ्याम्बुरुहा⁴ गरुतिकृता भूरि—
11. भूतानामुदपथत स्थितिकरः स्थेष्ट महिम्नः पदम्
 राजप्राजकमण्डलाम्बरशशी श्रीशानवग्मी नृपः ॥ [11]
 लोकानामुपकारिणारिकुमुद व्यालुप्तकान्तिश्रिया (1)
 मित्राभ्याम्बुरुहा⁴ गरुतिकृता भूरि—
12. प्रतापस्विषा ।
 येनाच्छादितसत्पथं कलियुगध्वान्तावममज्जग-
 त्सूर्येणैव समुद्यता कृतमिदं भूयः प्रवृत्तक्रियम् ॥ [12]
 जिह्वाःप्राधिपतिं सहस्रगणितत्रेधाचरद्वारणम्
 व्यावहराञ्जिपुनाति—
13. संख्यगुरगान्भङ्गा रणे शूलिकास⁵ [1]
 कृत्वा चायतिमौचित⁶ स्थलभुवो गौडान्समुद्राश्रया-
 नध्यासिष्ट नतञ्जितीशचरणः सिद्धासनं⁷ यो जित्ति ॥ [13]
 प्रस्थानेषु बलाणवाभिगमनशोभस्फुटद्भूतल-
14. प्रोद्भूतस्थगिनार्कमण्डलरुचा दिग्ध्यापिना रेणुना ।
 यस्यामृददिनादिमध्यविरती लोकेन्धकारीकृते (1)
 व्यक्ति नाडिकयैव यान्ति जयिनो यामास्त्रियामास्त्रिव ॥ [14]
 प्रविशती कलिमारुत वह्निता
15. क्षितिरलक्षयरसातलवारिधौ ।
 गुणशतैरवबध्य समन्ततः
 स्फुटितनीरिव येन बलादिभ्रता⁸ ॥ [15]

1. H. P. Sastri corrects मकुटिनेनोत्तमोर्ध्वीकुलेन.

2. Read हिवा.

3. Ibid बन्धनैव.

4. Read रुहाकर.

5. Ibid शूलिकान्.

6. Ibid मोचित.

7. Ibid सिद्धासनं.

8. Ibid बलाद्धृता.

- ज्याघातमगुरुदिकर्षशभुजा श्याकृष्टशार्ङ्गश्रुता-
न्यस्या वाप्य पतन्निगो रणमखे प्राणानमुख-
16 न्द्रुचः ।
यस्मिन्कासति च क्षितिं कितिपतौ जातेग भूयस्त्रयी (1)
तेन ध्वस्तकलिप्रवृत्तिमिरः श्रीसूर्यवर्मजनि ॥ [16]
यो बालेन्दुमकान्ति कृष्णमुवनप्रेयो दपद्यौवनम्
शान्तः शास्त्रविचारणा-
17. हितमनाः पारङ्गलानाङ्गतः ।
लक्ष्मीकीर्त्तिमरस्वतीप्रभृतयो यं स्पर्धयेवाश्रिता
लोके कामितकामिभावरसिकः कान्ताजनो भूयसा ॥ [17]
सद्वृत्तेन बलारुलेखन¹ तितावत्प्रवृद्धात्मनो
बाणै—
18. स्तावद्वस्थितं स्मृतिभुवः कान्ताशरीरशतौ (1)
लक्ष्म्या तावत्काण्डभङ्गजभयं त्यक्तपरापाश्रयम् [1]
यावन्नाधिरकारि यस्य जनताकान्त वपुर्ध्वसा ॥ [18]
लक्ष्मयः शत्रुभुवः कुचग्रहभयावेशभ्रम-
19. श्लोचना (1)
येनाकृष्य भुजेन विस्फुरदसिज्योतिः कलासङ्गिना
कान्ता मन्मथिनेव कामितविदा गाढ निपीड्योरसा (1)
प्रायेणाम्यमनुष्यसंश्रयकृत भावं परिस्थाजिता ॥ [19]
तेनानतोन्नतिकृता
20. मृगयागतेन
हृद्वाद्यमन्धकभिदो भवनं विशीर्णम् [1]
स्वेच्छासमुन्नतमकारि ललाम भूमेः
क्षेमेश्वरप्रथितनाम शशाङ्कशुभ्रम् ।
एकादशातिरिक्तेषु षट्सु शातितविद्विषि ।
शतेषु शरदां
21. पश्यौ भुवः श्रीशानवर्मणि ॥ [21]
यस्मिन्कालेम्बुवाहा नवगवल्हचः प्रान्तलक्ष्मेन्द्रचापा-
स्तन्वन्त्याशावितानं स्फुरदुरुतडितः सान्द्रधीरं ह्वणन्तः ।
वाताश्च वान्ति नीपाक्षवकुसुमचयानम्रमूर्ध्नो
22. धुनाना—
स्तस्मिन्मुक्ताम्बुमेघधुति भवनमदो निर्मितं शूलपाणेः ॥ [52]
कुमारशान्तेः पुत्रेण गर्भाराकटवासिना ।
नृपानुरागापूष्वै² यमकारि रविशान्तिना ॥ [23]
उत्कीर्णा मिहिरवर्मणा

35. BANSKHERA COPPER PLATE OF HARṢAVARDHAN.

Prov. : Banskhera, Sahjahanpur, U. P.

Date : 22 of an unspecified era; C. 628 A. D.

Lang. : Sanskrit ;

Scr. : Northern Brāhmī,

Ref. : Buhler, *Ep. Ind.* IV. pp. 208-12.

Text

1. श्रीस्वस्तिमहानौहस्यश्च जयस्कन्धावाराच्छ्रीवर्द्धमानकोट्या महाराजश्रीनर-
वर्द्धनस्तस्य पुष्पस्तत्पादानुध्यातश्श्रीवज्रिणीदेव्यामुत्पन्न × परमादित्यभक्तो
महाराजश्रीराज्यवर्द्धनस्तस्यपुष्पस्तत्पादानु-
2. ध्यातश्श्रीमदप्सरोदेव्यामुत्पन्न × परमादित्यभक्तो महाराजश्रीमदादित्य-
वर्द्धनस्तस्य पुष्पस्तत्पादानुध्यातश्श्रीमहासे [न] गुप्तादेव्यामुत्पन्नश्चतुस्स-
मुद्रातिक्कान्तकीर्त्ति × प्रतापानुरागोप-
- 3 नतान्यराजो वर्णश्रमव्यवस्थापनप्रवृत्तचक्र¹ एकचक्रकथं ह्य प्रजाना-
मात्तिष्ठर × परमादित्यभक्त × परमभट्टारकमहाराजाधिराज श्रीप्र [भा]
कर [व] र्द्ध [न] स्तस्य पुष्पस्तत्पा [दा]-
- 4 नुध्यातस्मितयश × प्रतानविच्छुरिनमकलभुवनमण्डक × परिगृहीत
धनद्वरुणेन्द्रप्रभृतिलोकपालतेजास्सत्पथापाजितानेकद्रविणभूमिप्रदा-
[नम्] प्रीणितार्थिहृदयो-
5. तिशयितपूर्वराजचरितो देव्याममलयशोमत्यां श्रीयशोमत्यामुत्पन्न ×
परमसौगत²स्सुगत इव परहितैकरत × परमभट्टारकमहाराजाधिराज-
श्रीराज्यवर्द्धनः । राजानो युधि दु-
6. एवाजिन इव श्रीदेवगुप्तादयः कृत्वा येन कशाप्रहारविमुखास्सर्व्वे समं
संयताः । उध्वाय द्विषतो विजित्य वसुबाह्व्या प्रजानां प्रियं प्राणानुजित-
वानरातिभवने³ सत्यानुरोधेन यः । तस्या-
7. [नुजस्त] त्पादानुध्यात × परममाहेश्वरो महेश्वर इव सर्व्वसत्त्वानुकम्पी

1 Read वर्ण***

2. परमसौगत is a Buddhist sectarian title, सुगत is one of the epithets of the Budha.

3 Cf. one passage in the Harṣacharita (Cal. ed. p 436) :
गोष्ठाधिपेन मिथोपचारोपचितविश्वास मुक्तश्चत्रमेकाकिन विश्रब्धं स्वभवन एव
आतर व्यापदितमश्रीषोत् . Saṅkarārya commenting on this writes :
तथा हि तेन शशकेन विश्वासार्थं कन्याप्रदानम् उक्त्वा प्रलोभितो
राज्यवर्द्धनः स्वगेहे सानुचरो मुंजानयव छशना व्यापादितः ॥

परममहारकमहाराजाधिराजश्रीहर्षः अहिच्छन्दा¹शुक्लवक्त्रदीयवैषयिक-
पश्चिमपथक स [ग्बड] मरकटसा-

8. गरी² [स] सुपगतान्महासामन्तमहाराजद्वीस्साधसाधनिकप्रमातारराज-
स्थानीय कुमारामाख्योपरिकविषयपतिभट्टाटसेवकादीन्प्रतिवासाजान-
पदांश्च समाज्ञापय [ति विदित] म-
9. [स्तु] यथासुपरिलिखितग्रामस्वसीमापर्यन्तस्सोद्वृक्षस्सम्भारजकुला
भाव्यप्रत्यायसमेतस्सर्वपरिहृतपरिहारो विषया [दु] दूतपिण्ड × पुत्र
पौत्रानुगच्छन्दाकृतिसमका-
10. [ली] नो भूमिच्छिद्रन्यायेन मया पितु × परमभट्टारकमहाराजाधिरा-
जश्रीप्रभाकरवर्द्धनदेवस्य मातुर्भट्टारिकामहादेवीराज्ञीश्रीयशोमतीदेव्या
ज्येष्ठभ्रातृपरमभट्टारक-
11. महाराजाधिराजश्रीराज्यवर्द्धनदेवपादानाञ्च पुण्ययशोभिवृद्धये भरद्वाज-
सगोश्रवणवृक्षच्छन्दोगसन्नक्षचारिभट्टबालचन्द्रभद्रस्वामिभ्यां प्रतिग्रह-
धर्मणाग्रहारत्वेन प्रतिपा-
12. दितो विदित्वा भवद्भिस्समनुमन्तव्य × प्रतिवामिजानपदैरप्याशाश्रवण-
विधेयैर्भूत्वा यथासमुचिततुल्यमेयभागभोगकरहिरण्यादिप्रत्याया एतयो-
रेवोपनेयास्सेवोपस्थान [छ] क-
13. रणीयमित्यपि च ।
अस्माकुलक्रममुदारमुदाहरद्भि-
रन्यैश्च दानमिदमभ्यनुमोदनीयं ।
लक्ष्मणास्तद्विस्सलिलबुद्बुदवृक्षलाया
दानं फलं परयथा × परिपालनञ्च ।
कर्मणा म-
14. नसा वाचा कर्त्तव्यं प्राणिभिर्हितं ।
हर्षेणैतस्माद्व्यातन्धर्मार्जनमनुत्तमं [1]
दूतकोशमहाप्रमातारमहासामन्तश्रीस्कन्धगुप्तः महा-

1 The name is written both as अहिच्छेव as well as अहिच्छन्दा (serpent's umbrella) The latter seems to be the correct form (Cunningham ' Ancient Geography, S. N. Majumdar's ed. p. 412). It is identified with modern Rāmnagar in the Bareilly District. It was the capital of northern Pañchāla, Kāmpilya being the capital of Southern Pañchāla (For detail see B. C. Law, Historical Geography, p. 63 ff ; see also *Ep. Ind.* Vol XIV p. 269).

2. Thus मरकटसागर is yet unidentified.

पटका^१धिकरणाधिकृतमहासामन्तम-

15. हाराज [मान] समादेशादुत्कीर्णं
16. ईश्वरेणेदमिति सम्बत् २० २
17. कर्त्ति वदि १ [१]
18. स्वहस्तो मम महाराजाधिराजध्रीहर्षस्य [॥]

GANJĀM PLATES OF THE RIEGN OF SAŚĀṆKARĀJA.

Prov. : Ganjam,

Date : G. E. 300 (= 619 A. D.).

Lang. : Sanskrit ;

Scr. Nail-headed Brāhmī of the Northern class.

Ref. : Hultzsch *Ep. Ind.* Vol. VI. p. 144 ff.

Text

First Plate

1. ओ^२ स्वरित । चतुरुदधिसलिलवीचीमेखलानिलीनायां सद्दीपा—
2. गरपत्तनवत्या^३ वसुन्धरायां गौसाब्दे^४ वर्षशतस्रये वर्त्तमाने
3. महाराजाधिराज^५ श्रीशशाङ्गराज्ये शासति गगनतल—
4. विनि [:] सुतभगीरथावतारिताया हिमवद्भिरेरुपरि-
5. पतनादनेकशिलासंहातविभिन्नवह्निपातालात्तज्ज^६लौघैः
6. सुरसरित इव विविधतरुवरकुसुमसम्पन्नोभयतटा-

Second Plate : First Side

7. न्त विनिपतितजलाशयायाः श [१] लिमासरितः कुला^७ [प] कण्ठा-
8. द्वेजयकोङ्गे^८ द्वात्महाराजमहामामन्तश्रीमाधवराजस्य प्रियतनयो
9. महाराज यशोभीतस्तस्यापि प्रियसुसुः स्वगुण [म] रीचिनिकर-
10. प्रबोधित^९ शिलोज्ञवकुलकमलो विकोशनीलोत्पल-

1. अक्षपटलिक is the technical title denoting the keeper of the records : Monier Williams Sanskrit-English Dictionary gives the meaning of the अक्षपटल as a court of law, a depository of legal documents (See Second. ed. p 3).

2. Expressed by a scymbol 3. Hultzsch read सद्दीपन गिरि पत्तन वत्या.

4. Ibid गौसाब्दे.

5. Ibid राज श्रीशशाङ्गराजे.

6. Ibid संहात विभिन्न ग्रहिष्याति तान्तजलोवायाः. 7. Ibid कूलोप—

8. Ibid विजयकोङ्गे द्वात्महा— 9. Ibid —प्रबोधित—

11. प्रतिस्पर्द्धिं (नी) खड्गधारानिधि¹ तनिशेषप्रतिहतरिपु².
 12. बलो³ दीनानाथकृष्णवनीपकोपभुज्यमानविभवः स्वभु-
 13. जपरिचयुगलोपाजितनृपश्री [:] कमलविमलस्थर⁴.

Second Plate : Second Side

14. तनुर्जगन्म [ण्ड] लमण्डनश्रुतशौर्यधैर्यगुणान्वितो महावृषभपर्यङ्क-
 15. ककुधोपधानविन्यस्तबाहोर्बालचन्द्रोद्योतित⁵ जटाकलापैकदे
 16. शस्य भगवतस्त्रिधनुस्तपतिप्रलयसृष्टिसंहार⁶ कारणस्य
 17. तृभुवन⁷ गुरोः पादभक्तः परमवह्मण्यो⁸ महाराजमहासा-
 18. मन्तश्रीमाधवराजः कुशली कृष्ण⁹ गिरिविषयसंवद¹⁰ छुबल
 19. कवयग्रामे वर्षमानभविष्य¹¹ कुमारामात्योपरिकतदायुक्तकानन्याश्च¹²
 20. यथाहि¹³ पूजयति मानयति च [।] विदितमस्तु भवतामयं ग्रामो-

Thurd Plate : First Side

21. स्माभिरर्द्धेण¹⁴ मातापित्रोरामनश्च पुण्याभिवृद्धये सलिलधारापुर-
 22. स्सरणे¹⁵ चन्द्रार्कममकालीनाक्षय¹⁶ नीयेभरद्वाजमगोष्ठायाङ्गि-
 23. रसवारहस्पत्य¹⁷ प्रवराय छरम्पस्वामिने सूर्योपरागे प्रतिपादित [:] ॥
 24. उक्तञ्च स्मृतिशास्त्रे ।
 बहुर्बुध¹⁸ दत्ता राजभिस्मगरादिभिः [।]
 25. यस्य यस्य यदा भूमिनस्य¹⁹ तस्य तदा फलं ॥
 षष्टि वर्षमहस्ता—
 26. णि स्वर्गे भोदति भूमिदः [।]
 आक्षेप्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके
 27. वमे [न्] ॥
 स्वदत्ता परद²⁰ ताम्वा (।) यो हरेत वसुन्धरा [म् ।]
 म विष्टायां

1. Ibid खड्ग धार ought to come after निधि.

2. In Hultzsch's opinion प्रतिहत ought to have come before (निशेष) but there is nothing inconvenient in it.

3. Ibid बलो.

4. Ibid कविर—

5. Hultzsch ककुधोपधान विन्यस्त बाहोर्बाल चन्द्रोद्योति—

6. Ibid संहार.

7. Ibid तृभुवन.

8. Ibid ब्रह्मण्यो.

9. According to Hultzsch कृष्णगिरि might be identical with its synonym नालगिरि which is a name of Jagannath (Puri) in Orissa. (Ep. Ind. p. 144.)

10. Hultzsch रणे .

11. Ibid भविष्यत्—

12. Ibid न्याश्च.

13. Ibid यथाहि.

14. Ibid रणे—

15. Ibid स्मरण—

16. Ibid लीनोश्चयजीयो—

17. Ibid बाहस्पत्य

18. Ibid बहु

19. Ibid भूमिस्थस्य

20. Ibid स्वदत्ता परदत्ता च

Third Plate : Second Side.

28. [कृमि] भूर्वा पितृभिस्सह पच्यते ॥
मा भुत¹फलशङ्का व [:] परदत्ते-
29. ति पार्थिव [१ :] ॥ स्वदाना [त्] फलमानन्त्य² (॥) परद
[क्षानुपालने] ॥ ' . .
30.
31. [प्र] यच्छति ॥

APH SAD STONE INSCRIPTION OF ĀDITYASENA.

Prov. Aphasd, Nawādā Subdivison, Gaya district, Bihar.

Date C. 672 A. D.

Lang. Sanskrit; **Scr.** : Northern Brāhmī.

Ref. Cunningham, *Arch. Sur. Ind.* Vol. XV. pp. 11.

Fleet. *C. I. I.* III. p. 200 ff.

Text

1. ओम [॥]
आसीदन्तिसहस्रगाढकटको विद्याधरा³ध्यासितः
मद्भगः स्थिर उन्नतो गिरिरिव श्रीकृष्णगुप्तो नृपः ।
हस्तारातिमदान्धवारणघटाकुम्भस्थलीः कुन्दता
यस्यासंख्य रिपुप्रतापजयिना दोष्णा मृगेन्द्रायितम् ॥ [1]
मकलः कलङ्करहितः
2. क्षततिमिरस्तोयधेः शशाङ्क इव ।
तस्मादुद्वादि सुतो देवः श्रीहर्षगुप्त इति ॥ [2]
यो योग्याकालहेलावनतददधनुर्भूमिबाणौघपाती
भूर् [त]¹ : स्वस्वामिलक्ष्मीवसति विमुखितैरीक्षितः साक्षुपातं ।
घोराणामा-
3. हवानां लिखितमिव जयं श्लाघ्यमाविर्द्धानो
वक्षस्युद्दामशस्त्र-व्रण-कठिनकिण्णग्रन्थिलेखाच्छलेन ॥ [3]
श्रीजीवितगुप्तोभूरिचितीशायूद्दामणिः सुतस्तस्य ।

1. Ibid नृफल

2. Ibid नन्त्य—

3. The opening verse is a fine example of pun.

विद्याधरा : are semi-divine beings, here the word also means the learned men. मद्भग born in a good family, also good bamboo tree.

यो हस्तवैरिनारीमुखनखिनवनैकशिशिरकरः¹ ॥ [4]

4. मुक्तामुक्तपयः प्रवाहशिशिरासूतुङ्गतालीवन-
भ्राम्यन्ति करावलूनकदलीकाण्डासु वेलास्वपि ।
श्च्योतस्फारनुषारनिर्झरपयः शीतेपि शैले स्थिता-
न्यस्योद्धर्षितो मुमोच

5. न महाघोरः प्रतापज्वरः ॥ [5]
यस्यातिमानुषं कर्म दृश्यते विस्मयाज्जनौघेन ।
अद्यापि कोशवर्द्धन² तटास्प्लुतं पवनजस्येव³ ॥ [6]
प्रख्यातशक्तिमाजिषु पुरःसरं श्रीकुमा-

6. रगुप्तमिति ।
अजनयदेकं स नृपो हर इव शिखिवाहन⁴ तनयम् ॥ [7]
उत्सर्पद्वातहेलाचलितकदलिकावीचि मालावितानः
प्रोद्यद्दलीजलौघभ्रमितगुरुमहामत्त-

7. मातगशैलः ।
भीमः श्रीज्ञानवर्मश्चिनिपतिशशिनः सैन्धवदुग्धोदसिन्धु-
र्लक्ष्मीसंप्राप्तिहेतुः सपदि विमथितो मन्दरीभूय⁵ येन ॥ [8]
शौर्यसत्यप्रतपरो यः प्रयाग गगो ध-

8. ने ।
अम्भसीव करीषाग्नौ मग्नः स पुष्पपूजितः ॥ [9]

1. Cf. दानवाङ्गनामुग्याम्भोजलक्ष्मी तुषारेण विष्णुः in the line 2 of Tusam inscription (C I I. III p. 270).
2. Another mention of the mountain कोशवर्द्धन is in line 17 of the Shergarh (Kota) inscription (*Ind Ant* vol. XV. P. 46). This mountain is not found mentioned in the Puranic literature or the Rāmāyaṇa.
3. The allusion here is to Hanumān, one of the famous semi-divine Zoomorphic god, who took several famous leaps; one he made from the mainland to Ceylon in order to search Sītā, another back from Ceylon, a third leap was taken when he went to Gandhamādan Parvata to obtain 'Sūjīvanī herb' Which of these leaps is alluded to here is difficult to say.
4. शिखिवाहन is a synonym of शङ्खे or कुमार since he rides on a peacock. Hence the comparison between Rama and Kumārgupta.
5. The allusion is to the churning of the ocean by gods, in which Mandara was utilised as the churning stick and during the process लक्ष्मी sprang up from the sea (see Vishṇu P. 1-9-76; *दर्पचरित* p. 227).

श्रीदामोदरगुप्तोभूतनयस्तस्य भूपतेः ।
येन दामोदरेणेव दैत्या इव हता द्विषः ॥ [10]
यो मौखरेः समितिपूज-

9. तद्वृणसैन्या-

वक्त्रादद्या विघटयन्नुवारणानां ।
समृच्छितः सुर-वडु (ध्रु) वरयं (यन्) ममेति
तत्पा [ि] गपङ्कजमुखस्पर्शाद्विषु (डु) दः ॥ [11]
गुणवद्वि [द्द्वि] ज कन्याना ['] नानालंकारयौवन-

10. वतीनां ।

परिणायितवान्स नृपः शतं निस्पृष्टाग्रहाराणां ॥ [12]
अ ['] महासेनगुप्तोभूतस्माद्वीराग्रणी [:] सुतः ।
सर्ववीरसमाजेषु लेभे यो धुरि वीरता ['] [॥] [13]
अ ['] मस्तुस्थितवर्मयुद्धविजय-

11. श्लाघापदाङ्कं मुहु-

यस्याद्यापि विबुद्धकुन्दकुमुदच्छुणाच्छहार [~] त ['] ।
लौहित्यस्य तट [^] धु रा ['] तलतल [^] पू र्क [~] ए [ल]
नागद्व [~] म-
च्छायासुप्तविवु (डु) द [ि] सद् [ि] म धुन [^] : र्क ['] तं
यक्षो गीयते ॥ [14]
वसुदेवा-

12. दिव तस्माच्छ्रीस (^) वन [शो] भ ['] दितचरणयुगः ।
श्रीमाधवगुप्तोभून्माधव इव विक्रमैकरस [:] ॥ [15]
[— — — अ] नुस्म [~] तो धुरि रण [^] श्लाघावतामग्रण ['] :
सो (सौ) जन्यस्य निधानमर्थनिध (च)-

13. य त्यागो [द्] धुराणां ध (व) र [:] ।
लघम ['] स [त्यस] रस्वतीकुलगृह ['] धर्मस्य सेतुर्दृढः
पूज्यो नार्सि [त] स भ [~] तल [^] [~ — — —] [-]
सद्गुण [^] : ॥ [16]
चक्र ['] पाणितलेन सोप्युदवहत्तस्यापि शार्ङ्ग ['] धनु-

14. नाशायामुहदा ['] सुखाय सुहृदाम् तस्याप्यसिर्नन्दकः ।
प्राप्ते विद्विषतां वधे प्रतिहत [—] तेनाप [— — — —]
[~ — — —] हरिम [— —] न्याः प्रणेभुर्जनाः ॥ [17]
आजौ मया विनिहता व (व)

15. लिनो द्विष [तः]
कृत्य ['] न म [^] स्त्वपरमित्यवधार्य वीरः [।]

1. The discus (चक्र), the bow शार्ङ्ग, and the sword Nandaka (नन्दक) of Vishṇu (Mādhava) have been alluded to here.

श्रीहर्षदेव¹ निज स ['] गमवान्ध्या च
[— — — — —] [॥] [18]
अ [']² माव्य (च) भूव दलितारिकरीन्द्रकुम्भमुक्तारजः²

16. पटलपांसुलमण्डलामः ।

आदित्येन इति तत्तनयः चित्तीश-
चूडाम ['] गह्व [— — — — —] [॥] [19]
[— — — — —] भागतमरिष्वंसोऽसमासं यशः श्लाघ्यं

17. मर्त्यधनुष्मतां पुर इति श्लाघं [।] परां वि (वि) अती ।
आशीर्वाद परम्परा चिग्सकुद् [— — — — —]
[— — — — —] यामासम् [20]
आजौ स्वेदच्छलेन ध्व-

18. जपटशिखया माउर्जतो दानपङ्कं
खङ्गं लुण्ठेन मुक्ताशकलमिकतिल ['] कृत्य [— — — — —]
[— — — — —] मर [त] मात ['] ग घातं
तन्नन्धाकृष्टमर्प्यद्व (द्व)-

19. हलपरिमलभ्रात (न्त) मत्तालिजालं ॥ [21]
आव (व) द्भमीमविकटभ्रुकुटी कटोर-
स ['] ग [र्ण] ाम [— — — — —]
[— — — — —] ववल्लभभृग्वर्ग-
गोष्ठापु पेश-

20. लतया परिहामशीलः [22]
सत्यभक्तं वना यस्य मुक्तोपध [।] न तापसी ।
प ['] रहाम [— — — — —] [॥] [23]
[— — — — —] सकलरिपुव (व) ल ध्वंसहेतुगर्गरी-

21. या-
शिशिशोम्बातघातश्रमजनिन जडोप्युजितस्वप्रतापः ।
युद्धे मत्तेभ कुम्भस्थ [ल — — — — —]
अ ['] तातपन्नस्थगित वसुमतीमण्डलो लो-

22. कपालः [24]

आजौ मत्तगजेन्द्रकुम्भदलनस्फीतस्फुरद्भोर्युगो-

1 The inscription here is to Harshavardhana of Kanauj. It seems that Mithavagupta was a feudatory of Kanauj emperor, seeking alliance with him.

2 The belief to which there are constant allusions in Sanskrit poetry, was that there are pearls to be found inside the foreheads of elephants. (C I I III p 207).

ध्वस्तानेक रिपुप्रभाव ष [७७ — —] यशोमण्डलः ।
न्यस्ताशेषनरेन्द्रमौलिचरणस्फारप्रतापान-

23. लो
लक्ष्मीवान्समराभिमानविमलप्रख्यातकीर्त्तिर्नृपः ॥ [25]
येनेय शरदिन्दुविम्बधवला प्रख्यातभूमण्डला
लक्ष्मी संगमकांक्षया सुमहती कीर्त्तिश्चिरं कोपिता ।
याता सा-
24. गरपारमद्भुततमा सापन्यवैरादहो
तेनेदं भवनोत्तम सितिभुजा विष्णोः कृते कारितं [26]
तज्जनन्या महादेव्या श्रीमत्या कारितो मठः ।
धार्मिकभ्य स्वयंदत्तः सुरलो-
25. कर्गुहंपमः ॥ [27]
शंखेन्दुरफटिक प्रभा प्रतिसमरफारस्फुरच्छीकरं
नक्रक्रान्तिचलत्तरङ्ग विलसत्पक्षिप्रनृत्यतिमि
राज्ञा खानितमद्भुतं सुतपसा पेपीयमानं
26. जनै-
स्त्वस्यैव प्रियभार्यया नरपतेः श्रीकोणदेव्या सरः [28]
यावच्चन्द्रकला हरस्य शिरसि श्रीः शार्ङ्गिनो वक्षसि
प्र (प्र) ह्लास्ये ष सरस्वती कृत
27. [७ — — ७ — ७ —] ।
[भोगे] भूर्भुजगाधिपस्य च तडिद्यावद्धनस्योदरे
तावत्कीर्त्तिमिहातनोति धवलामादित्यसेनोनुपः [29]
सूक्ष्मशिखेन गौडेन प्रशस्तिर्विकटाक्षरा ॥ (१)
28. [— — —] मामिता सम्यग्धार्मिकेण सुधीमता [30]

DEO-BARNARK INSCRIPTION OF JĪVITAGUPTA. II

Prov. : Deo-Barnark or Deva-Barnark Cave, Varunika
Shahabad dist., Bihar.

Date . 695-715 A. D.

Lang. : Sanskrit ;

Ser. : Northern Brāhmi

Ref. : G. Cunningham. *Arch-Sur. Ind. Ant.* Vol. XVI.
pp. 68-73, Fleet, *C. I. I.* III. p. 215 ff.

Text

1.[न] मः [॥] स्वस्ति शक्तिश्रयोपास्तजयशब्दाम्महानौहा (ह)
स्वयश्चपत्तिस्मभारदुर्निवारजयस्कन्धावारात् गोमतिकोदकसमीपवास-
2. [कात्]²[श्रीमाधव] गुप्तस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः
परमभट्टारिकायां राज्ञ्यां महादेव्यां श्रीश्रीमत्यामुत्पन्नः परमभागवतः
श्री आदित्य ³[से]-
3. [नन्देवस्तस्य] पु [न्न] स्तत्पादानुध्यातः परमभट्टारिकायां राज्ञ्यां
महादेव्यां श्रीकोणद [^] व्यामुत्पन्नः परममाहेश्वरपरमभट्टारकमहार
[१] ज [१]-
4. [चिराज परमेश्वर] श्रीद [^] वगुप्तद [^] वस्तस्य पुत्रस्तत्पादानु-
ध्यातः परमभट्टारिकाया [^] राज्ञ्या [^] महादेव्या [^] श्रीकमल⁴
देव्यामुत्पन्नः परममाहे-
5. [श्वरपरमभट्टारक म] हाराजा [धि] राज परमेश्वर श्री विष्णुगुप्तदेव-
स्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः परमभट्टारिकाया [^] राज्ञ्या [^] महा-
देव्या [^] श्री हज्जादे⁵ [व्या]-
6. [मुत्पन्नः परमपरम] भट्टारकमहाराजाधिराज परमेश्वर-
श्रीजीविन⁶गुप्तदेव [:] कुशली नगरभ [ु] कौ वालवीवैषयिक-
श्रीवा (वो)-
7. 'पदलिका (चा) न्तत्पातिव [१] रुनिकामाम-
गोह [१] नकुल तलावाटकदूतसीमकर्मकरमद्या
8. 'तकराजपुत्रराजामात्र⁷महा' ... 'सतिकमहादण्डनायक-
महाप्रतीहारमह [१] सा
9. 'प्रमातसा'... 'क [ु] म [१] रामात्थराजस्थानीयो
परिक ' ... धिक चौरोद्धरणिकदाण्डिकद (दा) ण्ड

1. Bhagwanlal Indraji suggested here वरुणवासी भट्टारकाय, but as Dr. Fleet rightly suggested, only about five Aksharas, or at the most six, appear to have been destroyed.

2. Dr Fleet (*C I I III* p. 215) suggested that some sectarian title of Mridhavaagupta must have been lost here, but there is no room for परमभागवत or परममाहेश्वर in the line.

3. Fleet : आदित्य — 4. Bhagwanlal Indraji, कुमार—

5. Fleet श्रीज्जा—

6. Bhagawanlal Indraji read सपित्, but, as suggested by Fleet and also recognised by Gen. Cunningham (*Arch. Surv. Ind.* vol. XVI pp. VIII 68), the three aksharas are distinctly Jivita.

7. Fleet's suggestion is राजामात्य.

10. [पाशिक] क णिवलभ्यायतकिशोखाटक ग् [र] ।
मह दु त यणिकग पतिकर्म-
11. रसक तास्म र [प] । इप्रसादोपजीविनश्च
प्रतिव [१] सिनश्च वा [वा] ह्यणोत्तरा [न्] महत्तरक (कु) चिपुर-
12. विज्ञापित श्रीवरुणवासि भट्टारक प्रतिव (ब)
क्षभोजक^१ सूर्यमिधेण उपरिलिखि-
13. [त] ग्रामादि संयुतं परमेश्वरश्रीवा (वा) लादित्य-
देवेन^२ स्वशासनेन भगवश्री^३वरुणवासिभट्टारक
14. क व परिवाहक भोजकहन्समिधस्य
समापर [र] या यथाकालाध्यासिभिश्च एवं परमेश्वर-
15. श्रीगर्भं वर्म्म भोजकरिषि^४मिध यतकं एवं
परमेश्वरश्री [म] दवन्तिवर्म्मणा पृष्ठदत्तकमवल-
16. [म्य] एवं मह [१] रा [जाधिरा] ज परमेश्वर
शासनदानेन भोजकहुर्दरमिधस्यानुमो-
17. [दित] तेन भुज्यते [१] तदहम्किमपि एवं
मतिमा^४ आनुपा (मो) दितमिति सर्व्व समाज्ञापना [१] एता
18. पयु
वरुणवास्यायतनं तदनु दत्तम्
19. त्यक्ष
सोद्वङ्गं सोपरिकरं सदशापराधपञ्च
20. [॥]

NĀLANDĀ STONE INSCRIPTION OF YAŚOVARMADEVA.

Prov. : Nalandā , (Modern Bargaon), Dist.Patna, Bihar.

Date : C. 725 A. D.

Lang. : Sanskrit ;

Ser. : Northern Brāhmī.

Ref. : Hirānand Śastri. *Ep. Ind.* XX. pp.37-46.

1. Monier Williams, in his Sanskrit-English Dictionary explained भोजक to denote 'a class of priests or sun-worshippers, supposed to be descended from the Magas by intermarriage with the women of the Bhoja race Childers, in his Pali Dictionary gives its meaning 'a village head-man'.

2. Is generally identified with नृसिंहगुप्त, a later Gupta king.

3. Fleet भगवच्छ्री.

4. Read भोजकश्चपि or भोजकणि as is the usual form.

Text

1. ¹संसारस्थिरव (ब) न्धनाःकृतमतिमोहाय यो देहिनां
कारुण्यात्प्रसभं शरीरमपि यो दत्त्वा तुतोपाधिने [1]
सेन्द्रैर्यः स्वशिरः किरीटमकरी पृष्ठादि-
2. पद्मः सुरै-
स्तस्मै सर्वपदार्थतत्त्वविदुषे बु (बु) द्वाय नित्यं नमः ॥ [1 ॥]
सर्वेषां मूर्ध्नि दत्त्वा पदमवनिश्रुतामुद्रतो भूरिधामा
निक्षिप्तांशुप्रतनप्रदलितनिखिलारानिधो-
3. रान्धकारः [1]
ख्यातो यो लोकपालः सकलवसुमतीपद्मिनी²वो (वो) धहेतुः
श्रीमान्भास्वानिवोच्चैस्तपनि दिशिदिशि श्रीयशोवर्मदेव³ ॥ [2 ॥]
तस्यासौ परमप्रसादम-
4. हितः श्रीमानुदाराशयः
पुत्रो मार्गपतेः प्रतीतनिकिनोदीचीपनेर्मन्त्रिणः [1]
मालादो भुवि नन्दनोरिदमनो यो व (व) न्धुमत्यास्सुधी-
र्दानाशापरिपूरणै-
5. कचतुरो धीरो विशुद्धान्वयः ॥ [3 ॥]
यासावूर्जितवैरिभूपविगलहानाम्बु (म्बु) पानोज्ञसन्
माद्यद्भृङ्गकरीन्द्रुम्भदलन प्राप्तश्रियाम्भुभुजाम् ।
नालन्दार्ह-
6. सतीव सर्व्वनगरीः शुभ्राभगोरस्कुर-
च्चैर्यांशु प्रकरोस्सदागमकलाविक्रयानविद्वज्जना ॥ [4 ॥]
यस्यामम्बु (म्बु) धरावलेहिशिखरश्रेणी वि-
7. हारावली
मालेयोर्ध्वविराजिनी विरचिता धात्रा मनोज्ञा सुयः [1]
नानारत्नमयूखजाललघितप्रासाददेवालय
सद्विद्याधरसङ्घ-
8. रम्यवसतिर्धत्ते सुमेरोः श्रियम् ॥ [5 ॥]
अत्रास [द्य] पराक्रमप्रणयिना जित्वाखिलाम्बिद्विषो
वा (वा) लादित्यमहानृपेण सकलभुक्त्वा च भूमण्डलम् [1]

1. Here is a symbol for either 'Om' or Siddham.

2. A type of woman. 3 He is यक्षोवर्मा of तान्यकुब्ज.

4. The designation is certainly 'Nālandā and not Nālanda as it was sometimes supposed to be. The noun ending in short vowel occurs in G I I. 411 p. 210, Walleiser M The life of Nāgārjuna and Chinese Sources (Hultz Anniversary Volume, Leipzig pp. 16; Buddhist Records of the Western World, pp. 167 etc.)

9. प्रासादः सुमहानयम्भगवतः शौद्धोदनेरद्भुतः
कैलासाभिभवेच्छयेव धवलो मन्ये समुत्थापितः ॥ [6 ॥]
अपि च ॥
न्यक्कुर्वन्निन्दुकान्तिन्तुहिनगि-
10. ¹रिशिरः श्रेणिशोभाशिरस्यन्
शुभ्रामाकाशगङ्गान्तदनु मलिनयन्मूकयन्वादिसिन्धून् ।
मन्ये जेतव्यं शून्ये भुवन इह वृथा भ्रान्तिरित्याक-
11. लब्ध
भ्रान्त्वा क्षोणीमशेषाजितविपुलयशस्तम्भ उच्चैस्स्थितो वा ॥ [7 ॥]
अग्रादायि निवेद्यमाज्यदधिमादीपस्तथा भासुर-
श्चातुर्जातकोणुमिश्रममल-
12. न्तोयं सुधाशीतलं ।
साध्वी चाक्षयनीविका भगवते वु (वु) द्वाय शुद्धात्मने
मालादेन यथोक्तवंशयशसा तेनाति भक्त्या स्वयं ॥ [8 ॥]
आदेशास्फीतशीलश्रुतधवलधि-
13. यो भिष्ठमहस्य भूयो
दत्तन्तेनैव सम्यग् (र्ग) हृष्टदधिभिर्गन्धैर्नैयुक्तमं (म) स्त्रं ।
भिष्ठम्यस्तच्चतुर्भ्यो² [व] हसुरभि चतुर्जातकामोदि नित्यं
तार्य स [श्रे] विभक्तं पुनरपि
14. विमलं भिष्ठमहाय दत्तम् ॥ [9 ॥]
तेनैवाद्भुतकर्मणा निजमिह क्रीया [र्य] सङ्क्रान्तिका-
न्मुक्त्वा क्षीवरिकां प्रदाय विधिना सामान्यमेकन्तथा ।
कालस्फेरयितुं सुखे-
15. न लयनन्दत्तं स्वदेशमिवना
तेभ्यो नर्हरिकावधेश्च³ परतः शाक्यात्मजेभ्यः पुनः ॥ [10 ॥]
दानं यदेतदमलकुण्डलाभिभिष्ठ-
पूर्णैर्द्रसेनवचनप्रतिबो (बो) धितेन ।
तेन प्रतीत-

1. तुहिनगिरि or snow-mountain is obviously Himālaya.

2. The four fragrant articles are enumerated as (i) Tvak = Bamboo manna (ii) Elā i.e. cardemom (iii) Patraka, i.e. Laurus Cassia and (iv) Nāgakeśāre. cf. —

त्वगेला पत्रकैस्तुल्यैस्त्रिसुगन्धि विजातकम् । नागकेश-संयुक्तं चतुर्जातकमुच्यते ॥
quoted from the Rājjanighanta and the Bhāvaparakāśā in the Śabdakalpadruma.

3. Probably it meant some place for himself, if not his own country. What is the exact significance is not clear.

16. यशसा भुवि निम्मलाया
 आत्रा व्यधायि शरदिन्दुमिभाननायाः ॥ [11 ॥]
 पित्रोर्भ्रातुः कलत्रस्वसृसुतसुहृदान्तस्य धर्मैकधाक्षो
 दत्तं दानं यदेतस्सकलमतिरसेनायुरा-
17. रोग्यहेतोः ।
 सर्वेषाञ्जन्मभाजां भवभयजलधेः पारसंतारणार्थं
 श्रीमत्सम्भो (म्भो) धिकल्पद्रुमविपुलफलप्राप्तये चानुमोद्यम् ॥ [12 ॥]
 चन्द्रो यावच्च कास्ति स्फुरदुरुकिरणो लो-
18. कदीपश्च भास्वान्
 एषा यावच्च धात्रो मजलधिबलया शीश्च दत्तावकाशा ।
 यावच्चैते महान्तो भुवनभरधुरान्धारयन्तो महीप्रा-
 स्तावच्चन्द्रावदाता धवलयतु दिशाम्-
19. षडलं कीर्तिरेषा ॥ [13 ॥]
 यो दानस्यास्य कश्चिच्छ्रुतजगद्वधेरन्तरायं विद्व्या
 त्साक्षाद्भ्रासनस्थो¹ जिन² इह भगवानन्तरस्थः सदास्ते ।
 वा (वा) लादित्येन³ राज्ञा प्रदलितिर-
20. पुणा स्थापितश्चैष शास्ता
 पञ्चानन्त [यं] कर्तुर्मतिमतिविषमान्धर्महीनः स यायात् ॥ [14 ॥]
 इत्येवं शीलचन्द्रप्रथितकरणिकस्वामिदत्तावलङ्घ्यां
 संज्ञाज्ञां मूर्ध्नि कृत्वा ध्रुतलव-
21. विभववावप्यनालोच्यभारं ।
 हृद्यमेतामुदारां स्वरितमकुरुतामप्रपञ्चां प्रशस्तिं
 वाम्बेतां किञ्च पंगू शिखरितरुफलावाप्तिमुच्चैः करेण ॥ [15 ॥]

JODHPUR INSCRIPTION OF BĀUKA.

Prov. : Jodhpur, Rajasthān.

Date : C. 650 A. D.

Lang. : Sanskrit ;

Scr. : Northern Brāhmī.

Ref. : Munshi Devī Prasad *J. B. A. S.* 1894 pp. 1 ff. ;

Dr. R. C. Majumdar, *E. I.* Vol. XVIII. p. 87 ff.

Text

1. ओं नमो विष्णवे ॥
 य [स्मिन्विश] म्ति भूतानि यतस्सर्गस्थिती मते ।
 स वः पायादृषीकेशो निर्गुणस्सगुणश्च यः ॥ [1]
 गुणाः पूर्वं पु (पू) रुषाणां की [र्यन्ते] तेन

1. वज्रासन is one of the yogic postures.

2. बुद्ध

3 One of the Gupta emperors.

2. पण्डितैः ।
 गुणकीर्तिरनश्यन्ती स्वर्मावासकरी यतः ॥ [2]
 अतः श्रीबाउको भीमा¹ स्वप्रतीहारवद्वज्रजं² ।
 प्रशस्तौ लेखयामास श्रीयशो विक्रमान्वितान् ॥ [3]
 स्वभ्रात्रा रा-
3. ममद्रस्य प्रतिहार्यं कृतं यतः ।
 श्री प्रतिहारवद्वज्रो³ यमत्तश्चोन्नतिमाप्नुयात् । [4]
 विप्रः श्रीहरिचन्द्राख्यः पत्नी भद्रा च क्षत्रिया⁴ ।
 ताम्भ्यान्तु [ये सु] ता जाताः [प्रतीहा] रंश्च तान्वि-
4. दुः । [15]
 बभूव रोहिण्यद्वयश्चो वेदशास्त्रार्थपारगः ।
 द्विजः श्रीहरिचन्द्राख्यः प्रजापतिसमो गुरुः ॥ [6]
 तेन श्रीहरिचन्द्रेण परिणीता द्विजात्मजा ।
 [द्वि] तीया क्षत्र-
5. या भद्रा महाकुलगुणान्विता⁵ ॥ [7]
 प्रतीहारा द्विजा भूता ब्राह्मण्यां ये भवसुंताः ।
 राक्षी भद्रा च यस्सुते ते भूता मधुपायिनः । [8]
 चत्वार [क्ष] खाभजास्तस्यां जाता भूधरण-
6. माः ।
 श्रीमान्भोगभटः कक्षो रजिलो दह एव च । [9]
 माण्डव्यपुर⁶ दुर्गोस्मिन्नेभिर्निजभुजार्जिते ।
 प्राकारः कारितस्तुक्को विद्विषां भीतिवर्द्धनः । [10]
 अभीषां रजिलाजातः
7. श्रीमाक्षरभटः सुतः ।
 पेह्वापेह्वाति नामाभूद्वि [तीयं] तस्य विक्रमैः [11]
 तस्मान् [नरभ] टाजातः श्रीमाक्षागभटः सुतः [1]
 राजधानी स्थिरा यस्य महन्मेढन्तकं पुरं ॥ [12]
 राज्ञां श्री-

1. R. C. Majumdar reads भीमान्— 2. Ibid. वंशजान्—

3. Ibid. वक्ष— 4. Ibid. क्षत्रिया

5. Manusmṛiti (III 12, 13.) allows a Brāhmaṇa to marry non-Brahm-
 ana women. (*Ep. Ind.* vol. XVIII p. 88 Note 3)

6. According to Dr. Bhandarkar (*Progress Report. Arch. Surv. W. Circle*
 1906-7 p 30) and Dr. R. A. Majumdar (*Ep. Ind.* XVIII
 p 88) this is represented by modern Mandor, five miles to
 the north of Jodhpur (G. R. A. S. 1894. p. 3) where the
 stone must have been originally put up

8. जजिका देव्या¹स्ततो जातो महागुणो ।
 द्वौ सुतो तातभोजाक्यौ सौ²दर्यौ रिपुमह्नौ ॥ [13]
 तातेन तेन लोकस्य विद्युच्चलजीवित ।
 बुध्वा³ राज्य लघोभ्रातु⁴ श्रीभोज-
9. स्य समर्पितं ॥ [14.]
 स्वयंश्च संस्थितस्तात [:] शुद्धं धर्म ['] समाचरन् ।
 माण्डव्यस्याश्रमे पुण्ये नदीनिर्झर शोभिते ॥ [15]
 श्रीयशोवर्द्धनस्तस्मात्पुत्रो विख्यात पौरुषः ।
 भूतो नि [ज]-
10. भुजक्यातिः समस्तोद्धृतकण्टकः ॥ [19]
 तस्माच्च चन्दुकः श्रीमान्पुत्रोभूत्पृथुविक्रमः ।
 तेजस्वी त्यागशीलश्च विद्विषां युधि दुर्द्धरः ॥ [17]
 ततः श्रीशिलुको जातः पुष्पो दुर्भारविक्रमः [:]
 येन
11. सीमा कृता नित्या खवणीवल्लद⁵शयोः ॥ [18]
 भट्टिकं देवराजं यो वल्लमण्डल पालक ['] : ।
 नि [पा] स्थ त [स्थ] णं भूमौ प्राप्तवान् षड्वत्रचिह्नकं [:] ॥ [19]
 पुष्करिणी कारिता येन त्रेतातीर्थं च पत्तन ।
 सि-
12. जेश्वरो महादेवः कारितस्तुङ्गमदिरः ॥ [20]
 ततः श्रीशिलुकाजानः श्रीमान्शोढो वरः सुतः ।
 येन राज्यसुखं भुंत्वा⁶ भागीर [था] कृता गति⁷ । [21]
 बभूव सत्त्वान्तस्माद्दिहादिस्थस्तपोम-
13. तिः ।
 यूना राज्यं कृतं येन पुनः पुत्राय दत्तव (वा) न् ॥ [22]
 गङ्गाद्वारम्⁷ ततो गत्वा वर्षाण्यष्टादश स्थितः ।
 अन्ते चानशन कृत्वा स्वर्गलोकं समागतः ॥ [23]
 ततोपि श्रीयुतः कङ्कः
14. पुत्रो जातो महामतिः ।
 यशो मुद्गगिरौ⁸ लब्धं येन गौदेः सम रणे ॥ [24]
 [छन्दो] ध्याकरणं तर्ह्यो ज्योतिः शास्त्रं कलान्वित ।
 सर्वभाषाकवित्वञ्च विज्ञातं सुविलक्षण । [25]
 भट्टि व-

1. R. C. Majumdar reads देव्यान्स्ततो.

2. Ibid. सो—

3. Ibid. बुद्ध—

4. Ibid. भ्रातृ-

5. Read दे.

6. Read मुकुत्वा

7. हरदाः

8. मुद्गगिरि is modern Monghyr (मुंगेर) in Bihar.

15. कृत्वा¹विशुभाव्याम्² तदस्मात्कृष्णभूपतेः ।
श्रीमत्पद्मिन्याः महाराज्ञा³ जातः श्रीव्याठक सुत इति ॥ [26]
नन्दानलं प्रह्लादा⁴ रिषुवलमतुल भूअकूपप्रयातं
दृष्ट्वा भ-
16. प्रां⁵ स्वपक्ष [१] ' द्वित्रनृपकुलजां सत्प्रतीहारभूपां ।
धिग्भूतैकेन तस्मिन्प्रकटितयशसा श्रीमता व्याठकेन ।
स्फूर्जन्हत्वा मयूर तदनु नरभृगा घातिता हे-
17. [ति] नैव ॥ [27]
कस्यान्यस्य प्रभम्नः⁶ ससचिवमनुज स्यज्य रागसु⁷ तथः
केनैकेनातिभीते दशदिशि तु वले स्तम्भ्य⁸ चात्मानमेकं ।
धैर्या [न्म] क्त्वाश्चष्टुष्ट चितिग-
18. तच्चरणेनासिहस्तेन शङ्ख
क्षिप्वा भिक्त्वा रमशानं कृतमति [भ] यद् व्याठकान्येन तस्मिन् ॥ [28]
नवमण्डल नवनिचये भग्ने हत्वा मयूरमतिगह्वरे ।
तदनु-
19. श्रुतासितरंगा श्रीमद्व्याठकनृसिधेन⁹ ॥ [29]
मार्दाङ्गः प्रग [ल] द्विरक्त¹⁰-सुषिरैर्वा [ह] रू पादाङ्गकै-
रेन्द्रै¹¹ क्षोपरिलम्बि (म्बि) तैविरचितं शवगृह फेका¹² रसरवाकुलं ।
20. यच्छ्रीव्याठकमण्ड [ल] । प्ररचितं प्राक्छत्रसंघाकुले
तस्मिंस्मृत्य न कस्य संप्रति भवेत्त्रासोद्गमश्चेतमि [१] [30]
ननु सम [र] धारायां व्याठके नृत्यमाने
शवतनु-
21. शकलान्त्रेष्वेव विन्यस्तपादे ।
शममिव हि गतास्ते तिष्ठतिष्ठेति गीता-
जयगतनृक [ु] रगाश्चित्रमेतत्तदासीत्¹³ ॥ [31]
स० ८९४ चैत्र शु दि ५¹⁴
22. उत्कीर्णां च हेमकारविष्णुरविस [ू] जुना
कृष्णेश्वरेण ॥

1. R. C. Majumdar वश.

2. Ibid विशुभाव्याम्

3. Ibid. पद्मिन्याम् महाराज्ञाम् .

4. Ibid प्रह्लाद but Dr. Hirananda Śastri suggested च हत्वा which would better suit the meter.

5. Ibid. भग्नान्स्वपक्षान्द्विज नृप कुलजान्सत्प्रतीहार भूपान्

6. Read प्रभम्नः. 7 Ibid. त्यक्त्वा रागासु तथः, 8. Correctly. स्तम्भयित्वा

9. R. C. Majumdar—नृसिधेन

10. Ibid—प्रगलद्विरक्त—

11. Ibid.—रान्त्रैर—

12. Ibid. फेकारि.

13. There is the figure of a wheel after this word.

14. There is a figure of शङ्ख.

GWALIOR STONE INSCRIPTION OF MIHIRA BHOJA

Prov. : Sagar Tal. Gwalior, Madhya Pradesh.**Date** : Undated ; C. 880 A. D.**Lang.** : Sanskrit ; **Script.** : Northern Brāhmi.**Ref.** : Dr. R. C. Majumdar *Ep. In.* XVIII pp. 99-114.*Ann. Rep. Arch. Sur. Ind.* 1903-04. pp. 277-85.

Text

1. ओं नमो विष्णवे ॥
 शेषाहितरूपधवलाधरभागभामि-
 वक्षः स्थलोद्धमित कौस्तुभकान्तिशोणं ।
 श्यामं वपु [:] शशिविरोचनविम्ब (विम्ब) चुम्बि (मित्र) .
 ज्योमप्रकाशमवताररकद्विषो वः [1]
 आभारामफलादुपायं विजरं देवेन दैन्यद्विषा
 ज्योतिर्वर्जामकृत्तमे
2. गुणव [ि] त क्षेपे यदुप्तं पुरा ।
 श्रेयःकन्दवपुस्ततस्समभवद्भास्वानतश्चापरे—
 मन्विष्वक् ककुस्थ² मूल पृथवः³ दमापाल कल्पद्रु [ु] माः [2]
 तेषां वंशे सुजन्मा क्रमनिहितपदे धाम्नि वज्रेषु घोरं
 रामः पौलस्त्यहिन्ध्र⁴ क्षतविहृतिसमिक्कर्मचक्रे पलाशैः ।
 श्लाघ्य—
3. स्तस्यानुजोसौ मघवमदमुषो मेघनादस्य सख्ये
 सौमिष्वस्तीव्रदण्डः प्रतिहरणविधेयः प्रतीहार⁵ आसीत् [3]
 तद्वन्धो⁶ प्रतिहारकेतनभृति शैलोक्यरक्षास्पदे
 देवो नागभट. पुरातनमुनेर्मूर्त्तिर्ब [र्व] भूवाद्भुतं ।⁷

1. Read—वर्षा गण—

2. R. C. Majumdar ककुस्थ

3. There are a number of kings called Prithus. Dr. R. C. Majumdar suggested that Mūla Prithu may be taken to denote the first king of the name viz. the son of Vēna (*Ep. Ind.* XVIII p. 110 n. 4)

4. Read, दिक्ष.

5. The allusion is to the story described in the Rāmāyana VII-116. (for detail see *Ep. Ind.* XVIII p. 110-111 N. 5).

6. Read, वक्ष.

7. Pt. Hirānand बल्लभ; Dr. Bhandarkar बल्लभ (*Ind. Ant.* 1911 p. 240.

येनासौ सुकृतप्रमाधिव (ब) लवन्लेच्छा—

4. धिपासौहिणीः
 कुन्दान स्फुरदुग्रहेतिरुचिरे (रै) ह्रींमिश्रतुभिर्व्वभौ¹ [4]
 भ्रातुस्तस्यास्मजोभूत्कलितकुलयशाः कयातकाकुस्थनामा²
 लोके गीतः प्रतीकपृथक्चनतया³ कश्चुकः क्षमाश्रुदीशः ।
 श्रीमानस्यानुजन्मा कुलिशधरधुरामुद्रहन्देवराजो
 यज्ञेश्विनोरुपसृष्टपितग—
5. नि कुलं भूभृतां सन्नियन्ता [5]
 तस्मिन्नुः प्राप्य राज्यं निजमुद्रगिरिस्पर्द्धिभास्वप्रतापः
 क्षमापालः प्रादुरासीन्नतसकलजगद्भ्रसलोचरसराजः ।
 यस्यैतास्मग्पदश्च द्विरदमदसुरास्वादसान्द्रप्रमोदाः
 पद्माक्षीराक्षिपन्त्य⁴ प्रणयिजनपरिप्वङ्गकान्ता विरेजुः [6]
 कया [ताङ्गण्डि]⁵—
6. कुलान्मदोत्कटकरिप्राकारदुर्लभतो
 यः साम्राज्यमधिज्यकाम्मुकसखा⁶ संगये हठादग्रहीत्
 एकः क्षत्रियपुङ्गवेषु च यज्ञोगुर्व्वीश्वरं प्रोद्बुह-
 क्षिप्वाक [1] : कुलमुन्नतं सुचरितैश्चक्रे स्वनामाङ्कितं [7]
 आद्यः पुमान्पुनरपि स्फुटकीर्तिरस्मा-
 जानन्स एव किल नागभटस्तदाख्यः ।
 यन्ना—
7. न्ध सैन्धवविदर्भकलिङ्गभूपेः
 कौमारधामनि पतङ्गसमेरपाति [8]
 न्न (त) उयास्पदस्य सुकृतस्य समृद्धिमिच्छु-
 र्यः क्षत्रधामविधिवद्वलिप्रबन्धः⁷ ।
 जित्वा पराश्रयकृतस्फुटनीचभाव
 चक्रायुध विनयनम्रवपुर्व्वराजत्⁸ [9]
 दुष्पारिवरिवरवारणवाजिवार-
 यागौघमघट⁹—

1. R. C. Majumdar स्वभौ.

2. R. C. Majumdar काकुत्स्थ

3. Ibid —प्रिय

4. Ibid —आक्षिपन्त्यः

5. Read कयाता भण्डि०

6. R. C. Majumdar : साम्राज्यमधिज्य—

7. R. C. Majumdar वद्व लिप्रबन्धः.

8. Cf. V. 3 of Bhāgalpur copperplate of Nārāyaṇapāla (*Ind. Ant.* Vol. XV p. 304 f.) and V. 6 of Khalimnapur Copper plate (*Ep. Ind. Vol. IV p. 243 f.*).

9. R. C. Majumdar यान—

8. न घोर घनान्धकारं ।

निजिस्थ वक्त्रपतिमाविरभूद्विवस्वा-

नुष्षिव भिजगदेकविकासको यः [10]

आनर्त्तमालवकिराततुरुष्कवत्स-

मत्स्यादिराभगिरिदुर्गहठापहारैः ।

यस्यात्मवैभवमतीन्द्रियमाकुमार-

माविर्बभूव भुवि विश्वजनीनवृत्तेः [11]

तज्जन्मा राम-

9. नामा प्रवरहरिवलन्यस्तभूभृत्प्रवन्ध¹ -रावधनवाहिनीनां² प्रसभमधिपनीनुदतक्रूरसत्त्वान् ।पापाचारान्तरायप्रमथनरुचिरः सङ्गत³ कीर्त्तिदारै-स्लाता धर्म्मस्य तैस्तैस्ममुचितचरितैः पूर्ववन्निर्व्वभासे⁴ [12]

अनन्यसाधनाधीनप्रतापाक्रान्तदि-

10. श्वस्रः ।

उपायैस्सम्पदां स्वामी यः सखीडमुपास्यत [13]

अर्थिभिर्व्विनियुक्तानां सम्पदां जन्म केवलं ।

यस्याभूत्कृतिनः प्रीत्यै नारमेच्छा विनियोगतः [14]

जगद्वितृण्युः स विशुद्धसत्त्वः

प्रजापतिस्त्वं विनियोकतुकामः ।

सुतं रहस्य व्रत सुप्रसन्ना-

स्सूर्यादवा-

11. पन्महिराभिधान [15]

उपरोधैकसंरुद्धविन्ध्यवृद्धेरगस्यनः⁵

आक्रम्य भूभृतां भोक्ता यः प्रभुर्भोज हृत्पभान् [16]

यशस्वी शान्तात्मा जगदहितविच्छेदनिपुणः

परिष्वक्तो लक्ष्म्या न च मदकलङ्केन कलितः ।

वभूव⁶ प्रेमाद्रौ गुणिषु विषयः सन्त-

1. Ibid प्रवन्धः—

2. Ibid आबन्धन

3. Ibid संगतः

4. Ibid निर्व्वभासे

5. The reference is to the story of Vindhya mountain gradually rising higher and higher in order to check the daily course of the sun. When requested by the gods the sage Agastya approached the mountain and asked him to bow down in order to give him way to the South. The Vindhya agreed and as the sage never retured, it had to remain in the same position Cf. Mahābhārata, Vana-parva, chap. 104.

6. R. C. Majumdar. वभूव.

12. गिरा—
मसौ रामो वाग्ने स्वकृतिगणनायामिह विधेः [17]
यस्याभूःकुलभूमिभृतप्रमथनस्यस्तान्यसैन्याम्बुधे¹—
भ्युद्धां च स्फुटितारिलाजनिवहान्हुत्वा प्रतापानले ।
गुप्ता वृद्धगुणैरनन्यगतिभिः शान्तैस्सुखोद्भासिभि-
र्द्धर्मापत्ययशःप्रभूतिरपरा लक्ष्मीः पुनर्भू—
13. कथा [18]
प्रीतैः पालनया तपोधनकुलैः स्नेहादगुरुणां गणै-
र्भक्त्या भृत्यजनेन² नीतिनिपुणैर्बुन्दैरीणां पुनः ।
विधेनापि यदीयमायुरमितं कर्तुं स्वजीवैषिणा
तज्जिह्वा विदधे विधातरि यथा सम्पत्परार्द्धधात्रये [19]
अविनयमिदं यावद्विश्वं श्रुते—
14. मनुशासना—
जवति फलभाक्कर्ता नेशः द्वितीन्द्रशतेष्वपि ।
अधरितकलेः कीर्त्तयेषंस्मृतां सुकृतैरभू-
द्विधुरितभियां समगृह्णित्यदस्य तद्दभुतं [20]
यस्य वैरि वृहद्गुणान्दहतः³ कोपवह्निना ।
प्रतापाद्वर्णासां राशीन्पातुर्वैतृण्यमावभौ⁴ [21]
कुमारैव⁵ विद्यानां
15. बुन्दनाद्भुतकर्मणा ।
यः शशासामुरान्धोरान्स्त्रैणेनास्त्रैकवृत्तिना [22]
यस्याक्षपटले राज्ञः प्रभुत्वाद्विश्वसम्पदः ।
लिलेख मुखमालोक्य प्रातिलेख्यकरो विधिः [23]
उद्दामतेजः प्रसरप्रसूता शिखेव कीर्त्तिर्धुमणि विजित्य ।
जाया जगद्भक्त—
16. रियाय यस्य चित्रं त्विदं यजलधीन्स्ततार⁶ [24]
राज्ञा तेन स्वदेवीनां यशःपुरायामिबुद्धये ।
अन्तःपुरपुर नास्त्रा व्यधायि नरकद्विषः [25]
यावन्नमः सुरसरिप (त्प) सरोत्तरीयं

1 Ibid. — आम्बुधेभ्यु—

2. R. C. Majumdar भृत्य

3. Ibid. वृह—

4. Ibid — आवभौ

5 The reference is here to the war between the Devas and the Asuras in which Kumāra was the commander-in-chief of the former with his army of a number of Mātrikās (Vidyās). Cf. Mahābhārata, Salyaparva, Chap. 46. (Madras ed.)

6. R. C. Majumdar जलधि—

यावत्सुबुध्वरतपःप्रभवः प्रभावः ।
सत्यञ्च यावदुपरिस्थ (छ) मवत्यशेषं
तावत् पु—

- 17 नातु जगतीमियमार्थ¹कीर्तिः² [26]
पातुर्विवक्ष्य सम्यक्परममुनिमतश्रेयस्सम्बिधाना-
वन्तर्हृत्तिर्विवेकः स्थितेव पुरतो भोजदेवस्य राज्ञः ।
विद्वद्गुन्दाजितानां फलमिव तपसां भट्टध्वजेकसूनु-
र्वालादित्यः³ प्रशस्तेः कविरिह जगता साकमाकल्पवृत्तेः [27]

BARAH COPPER PLATE INSCRIPTION OF MIHIRABHOJA

Prov. : Barah, Kanpur, distt U P.

Date : V. E. 893 (= 836 A. D.)

Lang. : Sanskrit ; **Script.** : Northern Brāhmi

Ref. : Hiranand Sastri, *Ep Ind.* Vol XIX pp. 15-19.

Text

1. ओं⁴ स्वस्ति । श्रीमहोदयममावासितानेकनौहस्यश्वरथपति-
सम्पन्नस्कन्धावारात्परमवैष्णवो
2. महाराजश्रीदेवशक्तिदेवस्तस्य पुष्पस्तत्पादानुध्यातः श्रीभूयिका-
देव्यामुत्पन्नः परममाहेश्वरो
3. महाराजश्री [व] स्तराजदेवस्तस्य पुष्पस्तत्पादानुध्यातः
श्रीसुन्दरीदेव्यामुत्पन्नः परम्भगवतीभक्तो⁵
4. महाराजश्री [ना] गभटदेवस्तस्य पुष्पस्तत्पादानुध्यातः
श्रीमतीसटादेव्यामुत्पन्नः परमादित्यभक्तो
5. महाराजश्रीरामभट्टदेवस्तस्य पुष्पस्तत्पादानुध्यातः
श्रीमद्व्यादेव्यामुत्पन्नः परम्भगव—

1 Pt. Hirananda reads अस्य

2 For full discussion on the कीर्ति Cf. Fleet C. I. I. III. P. 212.
note 65.

3. R. C. Majumdar, शर्वालादित्य.

4. Expressed by a symbol

5. We may with Dr. Sastri read here and below परम for the sake
of uniformity.

6. तीभक्तो महाराजश्रीभोजदेवः ॥ श्रीकान्यकुब्जभुक्तौ ।
श्रीकालञ्जरमण्डलान्त—
7. × पाति उदु[म्ब] रविषयस [म्ब] इवलाकाग्रहारे
समुपगतान्सर्वानेव यथास्था-
8. न नियुक्तान्प्रतिवासिनश्च समाज्ञापयति । उपरिलिखिताग्रहारस्य
9. स्वयिसमेत आचन्द्रार्क्षकृतिकालम्पूर्वदत्तदेवब्रह्मदेयवर्जितः
परमेश्वरश्री—
10. सर्ववर्म्मदेवशासनं । महाराजश्रीनागभट्टदेवानुमतिश्च हृष्टा
भागश्च महा—
11. राजश्रीरामभट्टदेवराज्ये व्यवहारिणो वैगुण्यात्किञ्चित्काल
निवहतं ज्ञात्वा स—
12. या पित्रो × पुण्याभिवृद्धये । भरद्वाजसगोत्र वाजसनेय—
सब्रह्मचारिभट्टकाच—
13. रस्वाम्यन्वयजब्राह्मणानामन्तरा विच्छेदमप्रमाणीकृत्य
प्राग्भागक्रमेणैवो—
14. त्सङ्कलित इति विदिता भवद्भिस्समनुमन्तव्यः
प्रतिवासिभिरप्याज्ञाश्रवण विधेयै [भूत्वा स] र्वा—
15. या एषाम्समुपनेया¹ इति ॥ रुद्रदेन प्रयुक्तस्य शासनस्य
स्थिरायतेः । दूतको बालादि—
16. त्योष राज्यभट्टारिकासुतः ॥ सम्बत् १०० (×) ८ (= ८००)
९०३ (१०. ८९३) कार्तिक शु दि ५ निबद्धं ।

• SIYADONI STONE INSCRIPTION OF THE TIME OF
DEVAPĀLA

Prov. : Siyadoni, Lalitpur Distt. U. P.
Date : 977 V. E. (= 1024 A. D.)
Lang. : Sanskrit influenced by Prakrit;
Script. : Nāgarī of 11th Century A. D.
Ref. : Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. I. pp. 162-179.

Text

1. ओं ओं नमो भग [व] ते वासुदेवाय [व]
.....धिरा [ज²] [दे वपा]

1. H. Sastri, पृषां समु—

2. Dr. Kielhorn has a little doubt in his restoration:—धिराज परमेश्वर
श्रीभोजदेव पादानुध्यात परमभट्टारक महाराजाधिराज परमेश्वर श्रीमहेन्द्रपालदेव
पादानां as below L. 4.

- हाराजाधिराजपरमेश्वर [श्री]—[हेन्द्र] पालदेवपादा [नां]
म [हीप्र]—
2. वर्द्धमानकल्याणविजय—[ज्ये ?] [सं] — [रस]¹ तेषु नवसत-
पथ्यधिकेषु श्रावसम्बत् ९६० श्राव [ण]
.....गताशेषमहा [दा] इदम [हा] सामन्ताधिपति
[श्रीमदु]—[न्द्र ?] .. [भु] ज्यमानस्त [त्पादाधिष्ठित]
[व] [कु] .. [की] सिके श्रीपञ्च [स्था]
[क] द्वारिमनिकच्छित्तराकयोर्वारे [सतीहमे] का [ले वर्त्त-
माने वार] प्रमु [स्त्र]—
3. सकलस्थानेन संसारस्यानित्यत्वं वृष्ट्वा² पुण्ययशोभिष्टु [इ] ये
स्वकीयनलसीमाप्रतिव [दक्षेत्र] [पूर्वपश्चि] मतो
हस्तद्विसतमात्रं दक्षिणोत्तरतो वा सपादहस्तद्विसत [मात्र] अ
वणिकचण्डुकेन सङ्गटसुतेन प्रतिष्ठापित पत्तनस्थ
दक्षिणदिग्निबभागे पश्चिमाभिमुखश्रीनारायणभट्टारकस्याव-
[लेपनस] म्मा [जना] ङ्ग [राग] धूपप्रदीपनवेद्याद्यर्थ
निवेदिनं धर्माय मत्वा आचन्द्राङ्गचिस्त्रुदधिसमकालिनं
यावन्न कैश्चि [स्परिपन्थना कर्त्त] [व्या] इ [ति]
4. सकलस्थानानुमतेन वा [र] स्वहरतायेति ॥ छ ॥ मत्तं केसिआवार-
च्छित्तरावार साचिणौ श्रुते³ लिखितसाक्षि वी [टु] राचछुड-
पुत्रस्तथा वाचण गौदासुतः ॥ लिखित स्थानानुमतेन
करणिकसम्बर्हरिणा भोक्तुकुपत्रेणेति ॥ छ ॥ परमभट्टारक-
महाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीभोजदेवपादानुप्यातपरमभट्टारक-
महाराजाधिराज परमेश्वरश्रीमहेन्द्रपालदेवपादानां
महीप्रवर्द्धमानकल्याण⁴ विजयराज्ये सम्बत्सरस-
5. तेषु नवसत [व] पथ्यधिकेषु चतुरन्वितेषु मार्गासिरमास-
वहुलपञ्चतृतीयायां सम्बत् ९६४ मार्ग वदि ३ अष्टौ
सीयडोणिसमावासितमहाप्रातिहारसमधिगतासेषमहाशब्दमहा-
सामन्ताधिपतिश्रीउन्दभटः ॥ समस्तराजपुरुषान्वोध्यति
विदितमस्तु भगवतां⁵ अस्मिन् पत्तने नेमकवणिकचण्डुक-
प्रतिष्ठापितविष्णुभट्टारकस्यास्माभि ७ परलोकनिशेयसार्थ⁶
पुण्ययसोभिष्टुदये यौवनधनजीवितानि नलनीद्वलगतज-
6. ललवतरलतराणि लक्ष्य अक्षयनीवीयं निवेदिता ॥ सीयडोणिसत्कमण्डपि-
कायां प्रतिदिनं पश्चिमकद्रम्मसत्कपादमेकं द्वातस्य तथा दिनं प्रति मुद्र-
यित्वा युगीका देया ॥ देवस्यावलेपनसम्माज्जनाङ्गरागध [७] पप्रदीपनैवे-

1. Ibid. The restoration is—विजयराज्ये सबत्सरशतेषु.

2. Ibid. बुद्ध्या.

3. Ibid. Either श्रुते or श्रुतं.

4. Dr. Kielhorn—रुद्राण—

5. Ibid. भवता

6. Ibid. निःश्रेयसार्थ

यार्थमाचन्द्रार्कश्चिद्युदधिसमकालिनं यावत्पालनीयं कस्मिंश्चित्काले यः
कोपि पुरुषः परिपन्थनाखश्चाकरोति उत्पादयति स पञ्चमहापातकै¹
लिप्यति स्वहस्तोयं श्रीउन्दभटस्य ॥ छ ॥

7. बहुलद्रुगणयोर्वारं वारप्रमुखस्थानेन निवेदिता अक्षयनीमिका ॥ छ ॥
अस्मिन्नेव² काले तथा चण्डुकेन सङ्गतसुतेन प्रतिष्ठापितपश्चिमाभिमुख-
श्रीविष्णुमहारकस्य समर्पिता वणिकचण्डुकस्तथा सावसस्तथा माहपा-
[दिभि] स्साङ्गतसुतैः स्वकीयस्वकीयच्छाया [आ] र्मीय-अवासनिका
उत्तगभिमुखा अस्याग्र्यन्तरे उत्तराभिमुखगृहाणि चत्वारि अपसरक
महिनानि अवलिसमिलाच्छ [आ] नि अवासनिकाया [आ] घाटानि
लिख्यन्ते [पूर्व] ण र-

8. ध्या दक्षिणेन चण्डुकोयावासनिकास्वोलिकापातं पश्चिमेन सीयदेवसत्क-
अवासनिका उत्तरेण च्छेण्डिकामर्यादा एवं चतुराघाटचिह्नोपलक्षिता
महद्वर्त्महेतोरवलपनसम्मार्जनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं प्रदत्ता यः कश्चिपरि-
पन्थना करोति स च महानरकं व्रजति ॥ मतं चण्डुसावसमाहपानां
साङ्गतसुतानामिति ॥ छ ॥ तथा सम्बत्सरसतेषु नवमन पञ्चपट्यधिकेषु
अश्विनमासे प्रतिपदायां सम्बत् ९६२ अश्वि [न सु] दि १

9. वणिकनागाकेन चण्डुसुतेनापरिमितमूख्येन क्रीत्वां कुम्भकारदैवैकअह-
चागा [न्दु] कलिआकादीनां अक्षयनीमिका देवस्य समर्पिता ॥ छ ॥
तथा समस्तकक्षपालानां मध्ये यस्य यस्य सत्कमद्यभाण्डं नि ७ पद्यते
विक्रयं याति स च सचाचन्द्रार्कं यावद्विग्रहपालसत्कद्वर्मादिक³ ताली
दातव्या ॥ ४ यत्पश्चिपरिपन्थना करोति स नरकं व्रजति स्थानीयभूमौ
ये भूये भूना ये भविष्यन्ति कुम्भकारवलपालाश्च⁵ तैरक्षयनीमिका
पालनी-

10. या ॥ छ ॥ तथा वारप्रमुखस्थानसम्बद्धकन्दुकानां पार्श्वत् कन्दुक [ना]
इलभोइलतिकूदेगू [प] स [नू] कादीनां पार्श्वत् वणिकनागाकेन
चाण्डुसुतेन सम्मार्जनविलेपनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं अपरिमितमूख्येन क्रीत्वा
कन्दुकानां प्रतिवराहकयविसोपकं प्रतिदिनं वि १ प्राज्ञमाचन्द्रार्कं
यावज्जोकथ्यं यत्पश्चिपरिपन्थनाखश्चासुरपादयति स च महापातक-
पञ्चकैर्लिप्यति ॥ स्वहस्तोय ४४४४ मिति छ ॥

11. तथा सम्बत्सरसतेषु नव [स] त सप्त [ष] पट्यधिकेषु फागुनमास⁶
अमावास्यां सम्बत् ९६७ फागुन वदि १५ सीयदोण्यां वारप्रमुखस्थाने
अहबुजानर सिंघयोर्वारि यथा नेमकवणिकचाण्डुकेन प्रतिष्ठापितश्री-
विष्णुमहारकपश्चिमाभिमुखमुलाहृतणदक्षिणदिविभागो नेमकवणिकवा-

1. Read -कैलि-

2. Ibid. अस्मिन्नेव

3. Dr. Kielhorn—रम्मादिका

4. Ibid. बह्वि-

5. Ibid. कुम्भकाराङ्गुल पाकाश्च

6. Kielhorn expects—मासे.

सुदेवेन प्रतिष्ठाप्य श्रीविष्णुभट्टारकं उत्तराभिमुखं महान्तधर्म्मार्थहेतोः
पूजापनसन्माज्जनधूपप्रदीपार्थं

12. दोसिहट्टे पूर्वोभिमुखावल्लिस्ताच्छ्रुत्वा उवटकसहिता देवस्य समर्पिता ॥
यस्याश्वाघाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण हट्टरथ्या¹ दक्षिणेन वामनसत्कीवीथी
पश्चिमेन स्वोल्कार्पतमुत्तरेण² श्रीविष्णुभट्टारकवीथी मर्यादा एवं चतु-
राघाटविशुद्धा प्रदत्ता ॥ तथा वैस्वान्द्र³ पूजनार्थं वासुदे [वे] न
स्वकीयगृहं पूर्वोभिमुखं उवटकसहितं प्रदत्तं अस्याघाटानि पूर्व्वेण
प्रसन्नदेविचारकमर्यादा दक्षिणेन
13. वासुदेवगृहभित्ति ~ पश्चिमेन रथ्या उत्तरेण श्रीप्रमन्नवीथीमर्यादा एवं
चतुराघाटविशुद्धं देवस्य प्रदत्तं यक्षुश्चिद्वरविधारणविधारणा करोति
स च नरकं व्रजति न संशयः ॥ ॐ ॥ तथा वणिकचण्डूकीयोपाज्जना
प्रसन्नहट्टे उत्तराभिमुखा वीथी अवलिता उवटकसहिता अस्याश्वाघाटानि
पूर्व्वेण सुभाद्रियस्य वीथी दक्षिणेन भट्टदेवप्रसादसत्कावासनिकास्वो-
लीपातं पश्चिमेन चूंशां
14. वीथी उत्तरेण हट्टरथ्या मर्यादा ॥ छ ॥ तथा अपरं चाण्डूकेन माङ्गटसुतेन
पितृपितामहोपाज्जितं स्वीकीय दक्षिणाभिमुखं वीथीचतुष्टयं अमीषामाघा
[टा] नि⁴ लिख्यन्ते पूर्व्वेण चूंभावीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या पश्चिमेन
स्वकीयावासनिकाद्धारोष्ठमर्यादा उत्तरेण स्वकीयावामनिका मर्यादा
एवं चतुराघाटचिह्नोपलक्षिता⁵ मातापित्रोरात्मनश्च पुण्ययशोभिवृद्धये⁶
परमभवत्या श्रीविष्णुभट्टारकस्य मा-
15. सनखे प्रदत्तं यक्षुश्चित्परिपन्थनास्त्रश्चा करोति स च महापञ्चपातकैः⁷
क्लिप्यति नरकं व्रजति ॥ ॐ ॥ तथा [ग्र] हपतिकताम्बूलिककेशवेन
वटेश्वरसुतेन पितृपितामहोपाज्जितदक्षिणाभिमुखस्वकीयवीथी चतुर्हट्टे
अस्याश्वाघाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण कंसारकवीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या
पश्चिमेन केशवस्यव वीथी उत्तरेण कंदासघूटमर्यादा एवं चतुराघाट-
विशुद्ध चण्डप्रतिष्ठापितपश्चि [मा] भि-
16. [सु] स्वश्रीविष्णुभट्टारकस्य प्रदत्ता आचन्द्रार्कं यावत्पालनीया यक्षुश्चि-
त्परिपन्थना करोति स च महापञ्चपातकैःक्लिप्यति⁸ ॥ वीथी ह्यं सांप्रत
पूर्वोभिमुखा वर्त्तते ॥ स्वहस्तोयं केशवस्य ॥ ॐ ॥ तथा नेमकवणिक-
नागाकेन चाण्डूसुतेन दोसिहट्टे उपाज्जनां कृत्वा वीथीद्वौ २ पूर्वोभिमुखौ
अवलित उवटकसहितौ अनयोराघाटा लिख्यन्ते पूर्व्वेण हट्टरथ्या दक्षिणेन
वासुदेववीथी पश्चिमेन स्वोली [पा]

1. Ibid. हट्टरथ्या. See, later in line 14.

2. Ibid. स्वीलिकापातमत्तरेण

3. Ibid. वैश्वानर—

4. One may, with Kielhorn expect अम्षामाघाटानि or आमामाघाटानि

5. Kielhorn expects—लक्षित here.

6. Ibid.—वृद्धये.

7. Ibid.—क्लिप्यति.

8. Kielhorn.—क्लिप्यति.

17. [त] उत्तरेण रामेवीथी मर्यादा एवं चतुराघाटचिह्नोपलक्षिता श्रीविष्णु-
भट्टा [र] कस्य प्रवृत्ता मातापित्रोरात्मनश्च पुण्ययसोभिर्वृद्धये यङ्गु-
त्परिपन्थनावाधा करोति स च षष्ठीं वर्षं सहस्राणि षष्ठीं¹ वर्षसतानि च
विद्यायां जायते कृमिः ॥ ७ ॥ तथा नेमकवणिकसील्लकेन महापासुतेन
उपार्जयित्वा² वीथी दक्षिणाभिमुखापसरकसहितावलिस्ताच्छ्रया³ अस्या-
श्चाघाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण सावसवीथी दक्षिणे—
18. न हट्टरथ्या पश्चिमेन श्रीशिवभट्टारकवीथी मर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धं
श्रीनारायणभट्टारकस्य धूपप्रदीपनैवेद्यार्थं प्रवृत्ता यङ्गुत्परिपन्थना
करोति स च नरकं व्रजति महापञ्चपातकैर्लिप्यति⁴ ॥ ७ ॥ तथा सम्भ-
त्स्मरनवसतेषु एकोनसप्तत्यधिकेषु माघमासे पञ्चम्यां सम्भत् ९६९ माघ
शुद्धि ५ अष्टौ श्रीमत्सीयडोण्यां महाराजाधिराजश्रीधू [भ] ट्य⁵
परिभुज्यमाने तत्पादाधिष्ठितलोपुआकादिपञ्चकुलं
19. मण्डपिकायां कौस्तिकस्थानकः स्थानारोपितश्रुभानरसिचयोर्ध्वारं सती-
हसे काले वर्त्तमाने [ने] मकवणिकनागाकेन चाण्डसुतेन समस्तकङ्क-
पालानां पार्श्वान् अपरिमितमूल्येन क्रीत्वा कङ्कपालमहत्तकपञ्चिकः सात-
डस्तथा राहडस्तथा कुराडाकस्तथा जसकरकादीनां समस्तकङ्कपालानां
सकहट्टानामुपरि दत्तश्रीमदादी⁶ [वरा] ह पञ्चासदधिकानि सतानि
त्रयोदशाङ्के वराहद्र १३५० अ—
20. तोर्थे मुराभाण्डं प्रति मामान्मासं विप्रहनुद्वीयद्रग्मादं दानव्यं तालिं
प्रति वि १० आचन्द्रार्कचिन्तकालिनं धूपप्रदीपनैवेद्यार्थं श्रीविष्णुभट्टारक-
स्य प्रवृत्तं यङ्गुत्परिपन्थनाविधारणा करोति स च नरकं व्रजति ॥ ७ ॥
तथा नेमकवणिकनागाकेन चाण्डसुतेन मातगानां पार्श्वानुपाजितं मह
[द] र्गमार्थेनो^७ दोसिहट्टे युगक युगैकं प्रति कपर्दकद्वयं द्वयं कर
दातव्य मातङ्गकोवेजोहटाकस्तथा देरुलाकस्तथा रउंआक—
21. स्तथा संकराकस्तथा येम्वराकस्तथा हेम्व [टा] कादीनां^८ दोसिहट्टे
समस्तयुगानामुपरि अक्षयनीमिका प्रवृत्ता यङ्गुत्परिपन्थना करोति
स च नरकं व्रजति ॥ ७ ॥ तथा नागाकेन दोसिहट्टे उपाजिता पूर्व्वार्भि-
मुखा वीथी अवलिप्ता उवटकसहितास्याश्चाघाटानि पूर्व्वेण हट्टरथ्या
दक्षिणेन भट्टजेहरिवीथी पश्चिमेन स्त्रोलीपातं उत्तरेण षष्ठिका मर्यादा
एवं चतुराघाटविशुद्धा श्रीनारायणभट्टारकस्य स—
22. मण्पिता यङ्गुत्परिपन्थना करोति स च नरकं व्रजति ॥ ७ ॥ तथा
नागाकेन चाण्डसुतेनासीयदक्षिणाभिमुखवीथीत्रयं उवटकसहितं अमीषां^{१०}

1. Ibid षष्ठी वर्षं सहस्राणि षष्टि

2. Ibid.उपार्जयित्वा.

3. The original had—लिप्तासच्छ्रया 4. Ibid—केलिप्यति.

5. Ibid टपरि—

6. Kielhorn श्रीमदादि—

7. Kielhorn expects—पार्जितं, 8. Ibid—हेनोर्दोसि—

9. The original had—कादिना 10. Dr. Kielhorn expects अमृषां न आस्थां

आघाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण शिवभट्टारकवीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या पश्चिमेन श्रीमाकीयदेववीथी उत्तरेण नागासत्कअवासनिकास्वोलीपातं एवं चतुराघाटचिह्नोपलक्षिता विलेपनसम्माज्जनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं श्रीनारायणभट्टारकस्य समर्पिता

23. यङ्कोपरिपन्थना करोति स च न [र] कं व्रजति ॥ ॐ ॥ तथा स्थानानुमतेन धारपपद्मयोर्व्वारे नेमकवणिकभाइलेन गोविन्दसुतेन श्रीवामनस्वामिदेवपश्चिमाभिमुखस्य पितृपिनामहोपाजित¹ उत्तराभिमुख्या वीथी अवलिप्ता उवटकमहिता अस्याश्चाघाटानि लिख्यन्ते² पूर्व्वेण सीगासत्कदेववीथी दक्षिणेन स्वोलीपातं पश्चिमेन पुन³ सीगासत्कदेववीथी उत्तरेण हट्टरथ्या मर्यादा एव चतुराघाटचिह्नोप-
24. लक्षिता धूपप्रदीपनैवेद्यार्थं प्रदत्ताचन्द्रार्ककालिन यावत् रसीके विप्रहपालीयद्रुममृभाग⁴ तृ १ देवस्य दानध्यं यङ्कोपि परिपन्थना करोति स च नरकं व्रजति ॥ ॐ ॥ तथा नागाकाय उपाज्जना पूर्व्वोभिमुखौ गृहद्वौ अवलिप्तौ अपमरकसहितौ अस्याश्चाघाटानि पूर्व्वणाकासमोगप्राङ्गणं दक्षिणेन वामनगृहभीति पश्चिमेन स्वोलीपातं उत्तरेण च्छेण्डिका मर्यादा एव चतुराघाट-
25. चिह्नोपलक्षिता सम्माज्जनविलेपनगन्धधूपप्रदीपार्थं प्रदत्तं⁵ तृभुवनस्वामिदेवस्य यङ्कोपरिपन्थना करोति स च नरकं व्रजति ॥ ॐ ॥ तथा नागाकीयउपाज्जनायां उत्तराभिमुख उवटकं वा [क्ख] णताम्बोलिकधमाकेन ऋषित्वा महन्तधर्मायहेतो⁶ श्रीउमामहेश्वरस्य प्रदत्तं अस्याघाटानि पूर्व्वेण शिवभट्टारकवीथी दक्षिणेन स्वगृहभित्ति⁷ पश्चिमेन शिवभट्टारकवीथी उ-
26. त्तरेण हट्टरथ्या मर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धं य ७ परिपन्थना करोति स नरकं व्रजति ॥ ॐ ॥ सम्वत् ९९४ वैसाख वदि ५ संक्रान्ती⁸ चण्डकीयदेवस्य इह निवासी ताम्बोलिकमहर सवर कंसवासुतस्तथा माधव हृच्छसुत समस्तलोकानां मिलित्वा अक्षयनामिका प्रदत्ता पर्णपालिकां प्रति विप्रहद्रुमविमोवकं विसोवकं प्रदत्तं वि १ आचन्द्रार्ककालिन भोक्तव्यमिति⁹ ॥ स्वहस्तं सवरमाधवयोः ॥ ॐ ॥
27. [त] था सावसकीय दक्षिणाभिमुखा वीथी अवलिप्ता¹⁰ उवटकमहिता कुनोपसज्जा अस्याघाटानि पूर्व्वेण सीगाकीयदेववीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या पश्चिमेन मीलुवीथी उत्तरेण स्वोलीपातं एवं चतुराघाटविशुद्धं विलेपनसम्माज्जनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं तृभुवनस्वामिदेवस्य¹¹ प्रदत्ता यङ्कोपि परिपन्थना करोति स महापातकपञ्चकैलिष्यति¹² ॥ ॐ ॥ तथा नागाकीयउपाज्जना¹³ तैलिकवीटु तथा नारायणस्तथा ना-

1. Ibid.—पाञ्जिना.

2. Ibid लिख्यन्ते

3. Ibid पुनः

4. Ibid त्रिमान त्रि—

5. Dr. Kuelhorn त्रिभुवन

6. Ibid हेतोः

7. Ibid.—भित्तिः

8. Ibid संक्रान्ती.

9. Ibid भोक्तव्यमिति.

10. अवलिप्ता. 11. Ibid त्रिभुवन—.

12. Ibid कैलिष्यति.

13. Ibid उपाज्जना.

28. गदेवस्तथा महसोणः समस्ततैलिकानां घ्राणकं घ्राणकं प्रतिविनं महन्तध-
र्म्मार्थहेतोः तैलपलिका प्रदत्ता ॥ ॐ ॥ परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमे-
स्वरश्रीचित्तिपालदेवपादानुष्यात ७ परमभट्टार¹ [क] महाराजाधिराज-
परमेस्वरश्रीदेवपालपादानां महीप्रवर्द्धमानकल्याणविजयराज्ये सम्बत्स-
राणां सहस्रैकं पञ्चोत्तरं माघमासशुक्लपक्षपञ्चम्यां सम्बत् १००५ माघ
शुदि ५ अष्टौह
29. श्रीमत्सीयडोगिपत्तने महाराजाधिराजश्रीनिष्कलङ्क² ७ परिमुज्य [मा]
ने मण्डपिकायां सीहपादिपञ्चकुल स्थानानुसन्तेन पाहुदेदेकयोस्वरे
सतीहने काले वर्त्तमाने दोसिहटे समस्तमहाजनेन एकमतीभूत्वा महान्त-
धर्म्मार्थहेतोर्ब्रजिकविक्रमेन³ प्रतिष्ठापितश्रीभाइलस्वामिदेवस्य प्रदत्तं
मासान्मास प्रति द्रम्मस्य तृभागं⁴ तृ १ देयमिति ॥ ॐ ॥ तथा सूतधार-
जेजपस्तथा विनिभाकस्तथा भलुभाकस्तथा जो [गू]-
30. [क] द्रकादीनां समस्तआहाडसम्बद्धमिलाकूटानां एकमतीभूत्वा श्री-
विष्णुभट्टारकस्य भरणं भरणं प्रति विग्रहपालद्रम्मस्य तृभागं तृ⁵ १
अचन्द्राककालिनं यावद्भोक्तव्यं यङ्क्षित्परिपन्थना करोति स च
महापातकपञ्चकैर्ह्रियति ॥ ॐ ॥ तथा सम्बत् १००८ माघ शुदि ११
अष्टौह सीयडोगिपत्तने महाराजाधिराजश्रीनिष्कलङ्कस्तस्पादाधिष्ठितपुर-
दरादिपञ्चकुलं मण्डपिकायां कौसिकमाधवः स्थानाधिष्ठिततुण्डिप्रद्युम्न-
योस्वरे
31. इहाधिष्ठाने चण्डूप्रतिष्ठापितश्रीविष्णुभट्टारकायतने पुरन्दरेण प्रतिष्ठापित-
पश्चिमाभिमुखश्रीचक्रस्वामिदेवस्य दीपतैलार्थं इह निवासी तैलिकानां
केसवस्तथा दुर्गादित्यस्तथा के [सु] लाक उजोगेक तुण्डिआकादीनां
महान्तधर्म्मार्थहेतोः⁶ घाणकघाणकं प्रति तैलपलिका प्रदत्ता यङ्क्षित्प-
रिपन्थना करोति स च नरकं व्रजति ॥ ॐ ॥ तथा पूर्वसूचित नेमकव-
णिकपप्पाकेन देवडासुतेन यत्प्रतिष्ठापित श्री [च]-
32. ऋस्वामिदेव [स्य] वणिकमहादित्यनोहलाभ्यां पप्पासुताभ्यां [आश्वीया]
वासनिका उत्तराभिमुखास्याभ्यन्तरे उत्तराभिमुखानि⁷ गृहाणि सीणि
३ अपसरकप्राङ्गणसहितावलिसानि अस्याघाटानि पूर्वैर्धनं रथ्या दक्षिणेन
स्वोलीपातं पश्चिमेन चाण्डूसत्कावासनिका उत्तरेण द्वारोष्ठनिष्कासप्र
[वे] सक मर्यादा एवं चतुराघाटचिह्नोपलक्षिता विलेपनसन्मार्जनधूप-
प्रदीपनवेद्यार्थं प्रदत्त यङ्क्षित्परिपन्थना करोति स च नरकं [व]-

1. Dr. Kielhorn.—ध्यानपरम—.

2. Ibid.—लङ्कपरि—.

3. Ibid.—विक्रमेण.

4. Ibid.—विभाग णि.

5. Ibid.—त्रिभाग त्रि १ आच—.

6. Dr. Kielhorn.—हेतोर्वा—

7. Original had उत्तरीभि—.

33. जति ॥ स्वहस्तोयं महादित्यनोहलयोः ॥ ७ ॥ तथा पूर्वसूचितस [ग्वत्] ९९१ माघ शुदि १० नगाकः^१ चाण्डसुतस्तथा [दे] दैकस्तथा वालिस्तथा रुदाक जाजूसुतास्तथा स्थितराकः सावासुत एकमतीभूत्वा स्वकीयस्तथा स्वकीयच्छाया महान्तधर्मार्थहेतो ७ पूर्वभिमुखा अवासनिका-अपसरकप्राङ्गणमदिता अस्याघाटानि पूर्व्वेण निष्कासप्रवेसद्वारोष्टक दक्षिणेन विषयणकङ्कपसःकावासनिका पश्चिमेन कविलासक [अवा]-
34. सनिका उत्तरेण सावससकअवासनिका मर्यादा एवं चतुरा [घा] टविशुद्धा अस्याभ्यन्तरे समस्तगृहसमेतां समस्तवीथीसमेतां च देवस्थप्रदत्ता यङ्कोपि वि [भ्र] करोति स चात्मीयपुरुषचयं नरकं नयति यङ्कोपि वीथीषु प्रचसति स च गोष्ठिभावितं भाटकं ददाति दायदस्या [धि] कारं नास्ति स्वहस्तोयं नागादेदैवालीरुदाकादीनां मतं लिखितं सर्व्वह [रि] पुत्रेण रच्छाकेन ॥ ७ ॥ तथा देदैकस्तथा वालीकस्तथा
35. तथा रुदाक जाजूसुतारेभि^२ प्र [दत्ता] चण्डप्रतिष्ठापितपश्चिमाभिमुख-श्रीविष्णुभट्टारकस्य चतुष्कहे^३ पश्चिमाभिमुखा वीथी अवलिता उवटक-महिता कृतोपसक्ता अस्याघाटानि लिख्यन्ते^४ पूर्व्वेण [ओ] लीपातं दक्षिणेन श्रीभ्र [भ्र] लोहीदेविजगति^५पश्चिमेन हट्टरथा उत्तरेण निग्वरात्रांथी मर्यादा^६ एवं चतुराघाटविमुद्धा विलेपनसम्मार्जन^७ धूपप्रदीप नैवेद्यार्थं प्रदत्ता [यङ्क]-
36. श्रिपरिपन्थना करोति स च नरकं घोरं व्रजति पितृपितामहैस्सह ॥ स्वहस्तोयं देदैवालीरुदाकादीनां सम्मतं लिखितं स्वामिकुमारेण सर्व्व-हरिसुतेनेति ॥ ७ ॥ सम्वत् १०२५ माघ वदि ९ अष्टौ सीयडोणिपत्तने महाराजाधिराजश्रीनिष्कलङ्कपरिमुञ्जयमाने नत्पादाधिष्ठितकेशवराजादि पञ्चकुलं स्थानानुमतेन पाहुदंदैकयोर्व्वीरे सतीदसे काले इहाविष्टाने द-
37. [चि] ने दिग्विभागे चाण्डप्रतिष्ठापितपश्चिमाभिमुखश्रीविष्णुभट्टारक-स्यायतने नेमकजातिवणिकमहादित्येन पेपेम्नेन प्रतिष्ठापितपूर्वाभिमुख-श्रीविष्णुभट्टारकस्य वणिकश्रीधरेण महादित्यसुतेन विलेपनसम्मार्जन-पूजापनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं श्रीमदादीवराहद्रुमस्थ^७ पादैकं प्रदत्त एतदर्थं मासान्मास प्रति दीयमानं पश्चियकद्रुमैक सास-
38. [नं] लिखितं अङ्क पंद्र १ एतदर्थं [सा] च वीथी [नागासका] दक्षिणाभिमुखा उवटकसहिता कृतोपसक्ता भोगाधिना तिष्ठति अस्या-

1. Ibid नागाकः चाण्ड—

2. Dr. Kielhorn रुदाको जाजूसुता अभिः

3. Ibid —इष्टे.

4. Ibid (अस्या आघाटानि) लिख्यन्ते

5. Ibid नर्वादि.

6. Ibid.—सम्मार्जन—; better—सम्मार्जन—.

7. Dr. Kielhorn. श्रीमदादि—.

घाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण श्रीशिवभट्टारकवीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या पश्चि-
मेन सीङ्गकवीथी उत्तरेण ओलीपात मर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धा अस्या
वीथ्या मोचापनकाले अपरवीथी अनुरूपा¹ सासने लिखाप्य भोक्तव्या
आचन्द्रार्क-

39. शितिकालिनं यावद्भो [कल्पं] यङ्कुञ्जि [स्त्रश्वावाधा] [ददाति]
म च महान्तं नरकं व्रजति मतं सिरिधर महादित्यसुतस्य लिखितं कर-
णिकधीरवर्मणा² स्वामिकुमारसुतेनेति ॥ ७ ॥ ओं नमो गणपतये ।

ग्रन्तु वो गणनाथस्य हस्ताक्षेपवमथवः ।

विघ्न रेणुं चितेः चिप्रं विन्दुभिर्जलदा इव ॥

योसौ [च] काम धाली गिरिकुहरमरिस्तागरानूपरम्यां पादेनैकेन
कृत्स्नां वलिच्छलनव³—

40. [ज्ञा] न्मूर्ति [मास्था] य [ह] स्वां ।
स्वर्गं [भवभ्राम⁴] साकं पवनप [थ] गणैर्भा [नुचन्द्र] प्रहाप्रथैः
मोव्याञ्जिविक्रमो व [स्तु⁵] तयपदपथो यस्य देवैर्ज्ञे लब्धः⁶ ॥
महोदयामरावस्थां मनुष्येन्द्रेण धीमता ।
रायक नाम नगरं ब्राह्मणेभ्यो⁷ ददे किल ॥
रायकभट्टा इति ते ख्यातिं प्राप्ता महीतले ।
दातारः शत्रुजेतारो विद्वांसो सुबहुश्रुताः⁸ ॥
तेषां प्र—

41. तीतकुलसंततिसुप्रसूनि-
श्रारिल [चा] रधनधैर्ययुक्तो व [शि] छः ।
शिष्टप्रहर्षजनकः स कलौ [वभूव⁹]
सद्भावभावपरिभावितचित्तवृत्तिः॥
शुभास्ततु [ज्यैर्भ] वनैर्विरा [जि] ता-
कैलासशृङ्गादिव गुह्यकाधिपः ।
द्रव्यरूपगृही [स्वा] किल मातृयानकान्
केनापि कार्येण चराञ्जहागतः ॥
तेना [स्मि] जगरीन्द्रकदरमुखे दृष्टो नृपः सिंहव¹⁰—
[रूढी] मद्राजकुले [भ]—

1 Ibid अनुरूपा. 2. Original had—वर्मणा. 3. Ibid बलि—

4. Dr. Kielhorn, स्वर्गं (वनाम ?). 5. Ibid. वस्ति—.

6 Ibid. लब्धः.

7. Ibid. नाम्—, better माफ.

8. Ibid. सुबहु—.

9. Ibid. वभूव. 10. Ibid. सिंह—

42. दर्पशमनप्रो [झू] तगुंजारवः ।
 गत्वा कौतुकपूरितान्तरगतो राज्ञः समीपेवस-
 [च्छ्री] मन्तं हरिराजमाहवह [रे] रासाद्य पूजामनु ॥
 तस्यात्मजः ख्यातगुणोपपन्नो दामोदरो नाम [ज] गत्प्रसिद्धः
 सोसारतां वीक्ष्य हिरण्यजीवात्कारापयामास गृहं सुरारः ॥
 प्रावाणपुंजैरिव सिद्धकोस्मिन्सोपानमाहाय्य ग [तोन्त]—
43. रिक्म ।
 शृङ्गं हिमाद्रेरिव वानरेण [आ] नीय [मु] कं [ल] वणाधिपवधात्¹ ॥
 ये [नाम्] शिजवाहुपंजरवृहदगुण्यावृता² रोदमी
 इत्प्रोद्गतदैत्यकटुकठिनच्छेदोद्भूत [च्छो] गितैः ।
 स्नाता [य] स्य वसुन्धरा करवरैर्द्वौता पवित्रीकृता
 तस्याङ्गां प्रविवेश³ लङ्घनवतीं त्रैविक्रमीयां शुभाम् ॥
 मोरानीपार्जुनांश्रेयंगनप⁴ [रि] चि—
44. तैस्तालमालामधूकै-
 [ज्ञां] रङ्गवा राजजंघा⁵ फलभरमितैर्हाडि [मीमातुलुंगैः] ।
 [जातीने] वालजालैर्विकमितसुमनोमल्लिकामंजरीभिः
 पुष्पै [र्ध्व] न्यप्रधानैः सम [श] नरुचिरै राजितं वृक्षपण्डैः ॥
 प [त्तनारपूर्वमारामं] मदाकि [न्या] दिगुत्तर [म् ।]
 ददौ स निर्यप् [जार्ध] न्तस्मै सत्कारसिद्धये ॥
 विप्रकीयगृहपश्चिमभा [गा]—
45. हेवभूमिनिल [यापु] रतश्च ।
 दक्षिणेन वणिजो⁶ निजरथ्या उ [त्तरे] ण ७ - ७ - ७ [पश्चात्] ॥
 [त] स्य प्रतिमामं [लो] हुवानाम ।
 दोष . . . [मं] दपिकायामध्यर्द्ध [का] किर्णी—[दिने दिने] ॥
 [हारिकां प्रति] वराटकै [कां] ? देव्याः
 णर [ध्या] कष्टह १ वसन्तमह [त्त] कहट्टे [व]—
46. नि [ग] महत्तकहट्टे पुर [तो] र [ध्या]
 च्छि ॥—[जा] ~ पूरि ७ - ७ - [रयशः] पताका
 - - - - [रणमुखे सि] दिवं प्रयातः । तस्या] त्मजेन
 वरविप्रनतांहियुग्मो दामोदरेण ७ - ७ - ७ - ७ - ७ - ७ - ७ ॥

1. Dr. Kielhorn:—विषवन्धात्.

2. Ibid. बाहुपंजरवृहत्—.

3. Ibid प्रविवेश.

4. Ibid—नाम्नै—

5. Ibid अम्बवा.

6. Original had वणिजो णिजो, but the second णिजो is struck out.

44. CHANDRAVATI PLATE OF CHANDRADEVA.

Prov. : Chandravati, Varanasi district. U. P.

Date : V. Samvat 1184 (= 1081 A. D.).

Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgarī.

Ref. : Sten Konow, *Ep. In.* IX. 303.

Text

1. ओं स्वस्ति ॥ अकुण्डोत्कण्ठ-वैकुण्ठ-कण्ठपीठलुठरकरः ।
संरम्भः सुरतारम्भे स श्रियः श्रेयसेस्तु वः ॥
भासीदसी (शी) तथ-
2. तिचंस (श) जात [चमा] पालमालासु दिवं गतासु ।
साक्षाद्विवस्वानिव मूरिषाज्ञा नाज्ञा यशोविग्रह इत्युदारः ।
तस्सुतोभूत्स (न्म) हीचंद-
3. अ ['] द्रधामनिभं निजं ।
येनापारमकूपारपारे व्यापारितं यशः ॥
तस्याभूत्तनयो नयैकरमिकः कान्तिद्विषन्मंडाला (मंडलो)
विद्ध¹स्तोद्धत-
4. धीरयोधतिमिरः श्रीचंद्रदेवो नृपः ।
येनोदारतरप्रतापस (श) मिताशेषप्रजोपद्रवं श्रीमद्भाषिपुराधिराज्य-
मसमं दोर्विक्र-
5. मेणार्जितं ॥
तीर्थानि काशिकुसि (शि) कोत्तरकोश (स) लेन्द्र (-)
स्थानीयकानि परिपालयताभिगम्यः (य) ।
हेमात्मतुल्यमनिसं (शं) ददता द्विजेभ्यो
6. येनांकिता वसुमती शतस (श) स्तुलाभिः ॥
स च परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेस्व (श्व) र परममाहेस्व (श्व)
रः निजभुजोपा [°] जितश्री का-
7. न्यकुब्जा (क्जा) धिपत्य श्रीचंद्रदेवो विजयी ॥ वाचन पत्तलायां बहग-
वाप्रामे निवा [सिनो निखिल] जनपदानुपगतानपि च राजराज्ञी
युवरा-
8. जमंत्रिपुरोहितप्रतीहार सेनापति भांडागारिकाचपटलिकभिषक (चग्)-
नैमि [तिकांतःपु] रिकदूतकरितुरगपत्तनाकरस्थानगो [कु]-

1. Konow विध्यस्त-.

9. लाधिकारिपुरुषामाज्ञापया (य) स्यादिशति च यथा विदितमस्तु भवतां यथोप [रिलिखि] त ग्राम [:] सजलस्थलः सलोहलवणाकरः सम-
10. [त] स्याकरः सगर्तोषरः समभूकान्नवनवाटिकातृणयूतिगोचरपर्यंतः सोर्दा [क्षी] धक्षतुराघाटविसु (शु) दः स्वसीमापर्यन्तः [संवत्]-
11. ११४८ कात्तिक सुदि.....अद्येह सौ (शौ) रि नारायण समीपे स्नात्वा विधिवन्मंत्रदेवपु (मु) नि मनुजभूतपितृगणांस्तर्पयित्वा ति-
12. मिरपटलपाटनप [दु म] हसंस (सम) [७] ष्णुरोचि [पं] समम्यर्थं त्रिभुवन^१ त्रातुवांसुदेवस्य पूजां विधाय प्रचुरपायसेन हविषा हविर्भुजं [हु] त्वा-
13. मातापित्रोरात्मन [क्ष] पुण्यय (य) [शोभिवृद्धये] वसिष्ठगोत्राय । वसिष्ठैकप्रवराय अणरुधपौत्राय वर [१] हस्वामिपुत्राय । वरुणेश्वय (श्वर)-
14. स (श) र्मणे प्रा (प्रा) क्षणाय गोकर्षं (र्ण) कुशलतापूतकरतलो-दकेनास्माभिः आचंद्रार्कं यावश्च (च्छा) सनीकृत्य प्रदत्तः । मत्वा यथादीयमानभागभो-
15. गकरप्रवणिकरतुरुष्कदंड कुमरगदिआणकप्रभृतिस्मस्ता [=] नियताऽ-नियतादायानाज्ञा (') विधेयीभूय दास्यथ-
16. इति ॥ भवन्ति चात्र पौराणिका [:] श्लोकाः ॥ ॥
भूमि यः प्रतिगृह्णाति यश्चभूमिं प्रयच्छति ।
उभौ तौ पुण्यकर्माणौ नि-
17. यतौ स्वर्गं (र्ग) गामिनौ ॥
सं (शं) खं भद्रासनं षड्वर्गं^२ वरास्वा (स्वा) वरवारणाः ।
भूमिदानस्य चिह्नानि फलम (मे) तत्पुरदर ॥
षष्टि (ष्टि) वर्षसहस्रा-
18. णि स्वर्गे वसति भूमिदः [।]
आच्छेत्ता चानुमन्ता च तान्[य]ेव नरकं (के) वसेत् ॥
स्वदत्ता परदत्ता वा यो हरेद्वा (त व) सुंधरा ।
स विष्टायां कृमिर्भूत्वा
19. पितृभिः सह मज्जति ॥
वारिहीनेष्वरण्याषु शुष्ककोटरवासिनः ।
कृष्णसर्पाश्च (क्ष) जायन्ते देवद्व (द्व) ह्यस्वहारिणः ॥
न विषं वि [य] भिरया-
20. हु [°] द्व (द्व) ह्यस्वं विषमुच्यत (ते) ।
विषमेकाकिनं हति (°) द्व (द्व) ह्यस्वं पुत्रपौत्रिआर्कं (पुत्रपौत्रिकं) ॥

1. The engraver originally engraved त्रिभुवन, but corrected it.

2. Konow, छत्तुम्

- गामिकाम् स्वर्णमे¹कं भूमेरप्येकमंगुलं ।
हरं (हरन्) नरकमाप्नोति यावदा—
21. भूतस ['] प्रबं ॥
तद्वागानां सहस्राणि अस्वम [^] घसतानि² च ।
गवां का (को) टि प्रदानन (नेन) भूमिहर्ता न सुयति (शुध्यति) ॥
व (व) ह्रुमिर्वसुधा भुक्ता राजभिः च (स) ग—
22. राविभि [:] ॥ (1)
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥
यानीह दत्तानि पुरा नरे [=] द्वै [']
दानानि वर्मापिय³मस्कराणि [।]
नि [मर्त्यवांत प्रति]—
23. मानि तानि
को नाम माधुः पुनरादधीत ॥ ॥
लिखितमिदं⁴ ताम्रपटक ['] ठक्कुरश्रीमहणंद ॥

45. SARNATH INSCRIPTION OF KUMARADEVĪ.

Prov. : Sarnath, Varanasi district, U. P.
Date : Middle of the 12th century. A. D.
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgarī.
Ref. : Sten Konow, *Ep Ind.* IX, pp. 319-328.

Text

1. ओं नमो भगवत्यै आर्यवसु⁵धारायै ॥
समवतु वसुधारा धर्मपीयूषधारा—
प्रशमितवहुविश्वोद्दामदुःखोरुधारा ।
धनकनकसमृद्धिं भूर्भुवः स्वः⁶ किरन्ती
तद्—
2. खिलजनदैन्यान्याजयन्ती जगन्ति ॥ [1]
नैत्रैरुत्कण्ठितानां चरणमुपनयंश्चरु चन्द्रोपलाना—
म्मानप्रन्थिष्विभिन्दन् सह कुमुदवनीमुद्रया मानिनीनाम् ।
दृग्धन्द्दृग्धरेणा [सु]—

1. Ibid. गामेकां स्वर्णमेकं च. 2. Konow, अश्वमेधशतानि च.
3. Ibid. धर्मार्थयशस्— 4. Ibid. लिखितमि—
5. वसुधारा is a Buddhist goddess. 6. Konow स्वः

3. तनिकरकरैर्जीवयन् कामदेवं
कान्तोयं कौमुदीनां स जयति जगद्दालोकदीपप्रदीपः ॥ [2]
वंशे तस्य नमस्यपौरुषजुषि प्रस्फारकीलित्विषि
प्राक् शौचेन सु [राप]-
4. गामदमुषि प्रस्थर्धिलक्ष्मीरुषि ।
धीरो वल्लभराजनामविदितो मान्यः स भूमीभुजां
जेतासीत्पृथुपीठिकापतिरतिप्रौढप्रतापोदयः [3]
क्षिप्रोरवंशकुमुदोदयपूर्ण-
5. चन्द्र
श्रीदेवरचित इति प्रथितः पृथिव्याम् ।
पीठीपतिर्गजपतेरपि राज्यलक्ष्मीं
लक्ष्म्या जिगाय जगदेकमनोहरधीः ॥ [4]
तस्मादास पयोनिधेरिव विभु-
6. ह्लादिप्यलक्ष्मीविभु-
नेत्रानन्दसमुद्रवर्द्धनविभुः कीर्त्तिघातिश्रीविभुः ।
सौजन्यैकनिधिः स्फुरद्गुणनिधिर्गाम्भीर्य-वाराक्षि-
हर्म्माद्वैतनिधिः स च[ण्डि]म-
7. निधिः शस्त्रैकविद्यानिधिः ॥ [5]
दीनानामभिवान्द्धितैकफलदः प्रत्यक्षकल्पद्रुमो
हृष्यद्वैरिगिरीन्द्रभेदनविधौ दुर्वारवज्रञ्च य ।
कान्तान [1] म्मद-
8. नज्वरोपशमने सिद्धौषधीपल्लवो
बाहुर्यस्य वभूव भूतलभुजामन्तश्चमरकारिणः ॥ [6]
गौडेऽद्वैतभटः सकाण्डपटिकः सत्रैकचूडामणिः
प्रचातो¹
9. महणाङ्गपः क्षितिभुजाभमान्योभवन्मातुलः ।
त (तं) जिस्वा युधि देवरचितमधात् श्रीरामपालस्य यो ।
लक्ष्मीं निजितवैरिरोधनतया देदीप्यमानोदयाम् ॥ [7]
कन्या महण-
10. देवस्य तस्य कन्येव भूभृतः ।
सा पीठी²पतिना तेन तेनेवोडा स्वयम्भू (भु) वा ॥ [8]

1. Konow प्रख्यातो.

2. Konow suggests that "Pīṭhī or Pīṭhikā is synonymous with Pīṭha" and is therefore possible that Pīṭhī is identical with Pīṭhāpuram (*Ep. Ind.* IX. p. 322). For other variants of Pīṭhāpura or Pīṭhāpuram Cf. *Ep. Ind.* IV p. 37, 357, N. 4.

क्याता शङ्करदेवीति तारेव करुणायाया ।

व्यजेष्ट कल्पवृक्षाणां लता दानोद्यमेन या ॥ [9]

अ-

11. जनि कुम¹रदेवी हन्त देवीव ताभ्यां

शरदमलसुधाक्षो²श्चारुलेखेव रम्या ।

दुरितजलधिमध्याह्नोऽकमुदत्तुकामा

स्वयमिह करुणार्त्ता तारिणीवावतीर्णा ॥ [10]

12. याम्बेधाः प्रविधाय शिल्परचनाचातुर्यद्वयं स्वधा-
द्यद्वक्त्रेण जितस्तुषारकिरणो ह्रीणः स स्वस्थोभवत् ।
रात्रावुद्गममातनोति मलिनो जातः कलङ्कीतत-
स्त-

13. स्याः सुद (सुन्द) रिमा स विष्मय³करो वाच्यः मिमम्मा⁴दृशैः ॥ [11]
चित्रश्चलदृक्करङ्गमवधूवन्धस्फुरद्वागुराम्
विभ्राणा तनुमपदम्प्रविलसत्कान्त्याभिकान्तश्रिया ।

14. खेल्कीरसमुद्रस्मान्द्रलहरीलावण्यलक्ष्मीमुषं
मोषं शैलसुतामदस्य दधती सौभाग्यगर्जेण सा ॥ [12]
धर्माद्वैतमतिगुणाहितरतिः प्रारब्धपुण्याश्रिति-

15. दानोदारधृतिर्मतङ्गजगतिर्नेत्रा (त्रा) भिरामाकृतिः ।
शास्तृन्यस्तनति⁵जनोदितनुतिः कारुण्यकेलिस्थिति-⁶
नित्यश्रीवसतिः कृताद्यविहतिः स्फायद्गुणाहंकृ

16. तिः ॥ [13]

जगति गहदवाले चन्द्रव (वं) शे प्रसिद्धे-

जनि नरपतिचन्द्रश्चन्द्र (मा) नामा नरेन्द्रः ।

यदसहृन्नृपाणाङ्गामिनीवापवाहः (हेः)

शितितरमिदमासीद्यामुन (नं) तू (नू) नमस्मः ॥ [14]

वृ-

17. पतिमदनचन्द्रश्चन्द्रभूपालचूडा-
मणिरजनिस्तस्माद्विभ्रदेकातपत्र [म्] ।
धरणितलमनख्य प्रौढतेढो (जो) नलश्रीः
श्रियमपि च मधोनः स्वश्रियाधो दधानः ॥ [15]
वाराण-

18. सी भुवन रचणदृष्ट एको

कुष्टात्तुरुक्कसुभटाद्वितुं हरेण ।

उक्तो हरिस्स पुनरत्र वभूव तस्माद्

1. Read. कुमार देवी.

2. Read. सुधाक्षो—.

3. Konow विस्मय—.

4. Ibid. मस्मादृशैः.

5. Ibid.—नतिर्ब.

6. Ibid.—स्थितिर्न.

सोविन्दचन्द्र इति प्रथिताभिधानः ॥ [16]

वत्साः कामधुहां कणा-

- 19 नपि पयःपूरस्य पातु¹ न ते चित्रं
प्रागलभन्त वाचकमनः सन्तोषनित्यम्ययात् ।
स्थागैर्बस्य महीभूजः² प्रमुदिते तद्याचकानाञ्चये
स्वच्छन्दोदितनित्यनिर्भरपयः-

पानीस्वैरासते ॥ [17]

- 20 यद्विद्वेषिमहीभुजां पुरवरे प्रभट्टहारावली-
व्याधास्तन्मृगापाशबन्धमनसा³ गङ्गस्तिनैवभ्रमात् ।
व्याधाः खस्तसुवर्णकुण्डलमहिभ्रान्त्या

तद्व्यापते-

21. दृण्डैर्द्रागपसारयन्ति च भयप्रोत्कम्पिहस्तस्त्रजः ॥ [18]
यस्योत्सन्नविरोधिभूपतिपुरप्रासादपृष्ठोपरिप्रत्यग्रस्फुरद्बुप्रशण्पकवल्ल्या-
लोलघाजि-

व्रजः ।

22. आदित्यस्वभक्तस मन्धररथश्चन्द्रोपि मन्दोभवत्
बा⁴सप्राप्तविरुद्धलोभहरिण रक्षन् पतन्तन्तनः ॥ [19]
अहह कुमरदेवी तेन र [1] ज्ञा प्रसिद्धा
जि (लि) जगति

23. परिणीता श्रीरिवेहाच्युतेन ।

प्रचिलसद्वरोधे तस्य राज्ञोङ्गनानां
नियतममृतररमेल्लेखिका तारकासु ॥ [20]
वी⁶हारो नवखण्डमण्डलमहीहारः कृतोयन्तया

24. तारिण्या वसुधारया ननु वपुर्विभ्राणयालंकृतः ।
यं दृष्ट्वा प्रविचित्रशिल्परचनाचातुर्य्यसीमाभयं
गीर्वाणैः सुदृश [ख] विस्मयमगाद्द्राग्विश्वकर्मापि सः । (॥) [21]
श्रीधर्मचक्रजि-

25. नशासनसन्निवद्धं
सा जग्मुकी सकलपत्तलि⁷वाग्रभूता ।
तत्ताभ्रशासनवर (र) प्रविधाय तस्यै
दृष्ट्वा तथा शशिरवी मुवि यावदास्ताम् ॥ [22]
धर्माशोकनराधिपस्य समये श्रीध-

1. Konow. पातु.

2. Ibid. भुजः—

3. Read. गृह्णन्ति.

4. Ibid. मवदास—.

5. रुडलेमहरिण

6. Read. विहारो.

7. Konow. पत्तलिका—.

26. म(मं) चक्रो जिने
यादृक् तन्नयरचितः पुनरयश्चक्रे ततोऽप्यद्भुतम् ।
वीहार्¹ः स्थविरस्य तस्य च तथा यशोदयङ्कारित-
स्तस्मिन्नेव समर्पितश्च वसतादाचन्द्रचण्डद्युति ॥ [23]
तत्कीर्तिरप-
27. रिपालविष्यति जनो यः कश्चिदुर्वीतले
सा तस्याकृत्रियुग प्रणामपरमा यूथं जिनाः साधिनः ।
तस्याः कश्चिदनिश्चितो यदि यशोभ्यालोपकारी खलः
तं पापीयसमा-
28. शु शासति तुनस्ते लोकपालाः क्रुधा ॥ [24]
एकस्तीर्थिकवादिवारणघटासङ्कटकण्ठीरवः
साहित्यो [ज्] उवलरन्नरोहगिरियोद्घाटभाषाकविः ।
श्यातो वङ्गमहीभजः²
29. प्रणयभूः श्रीकुन्दनामाकृती
तस्याः सुन्दरवर्णगुम्फरचनारम्यां प्रशस्तिं व्यधात् ॥ [25]
एषा प्रशस्तिरुत्कीर्णा वामनेन तु शिष्यिना ।
राजाधर्तस्य सापक्ष्यन्दधाने प्रस्तरोत्तमे ॥ [26]

46. KAMOU LI COPPER PLATE OF GOVINDACHANDRA.

Prov. : Kamouli, near the confluence of the Varunā and the
Gangā at Varanasi, U. P.

Date : V. S. 1182 (= 1125-26 A. D.).

Lang. : Sanskrit. **Script.** Nāgarī.

Ref. : F. Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. IV, pp. 99 ff.

Text

1. ओं स्वस्ति ॥
अकुण्ठोरकण्ठ-वैकुण्ठ-कण्ठपीठ-लुठत्करः ।
संरम्भः सुरतारम्भे स श्रियः श्रेयसेस्तु वः ॥ [1]
आसीदशीतद्युति वंश जात-
2. चमापालमालासु दिवङ्गतासु ।
साक्षाद्विवस्वानिव भूरिधात्रा नान्ना यशोविग्रह इत्युदारहः ॥ [2]
तत्सुतोभून्महीचन्द्रश्चन्द्रधामनिभश्चिज-

1. Better विहारः, but this spoils the metre.

2. Konow. मुजः,

3. म ।
येनापारमकूपारपारे¹ न्यापारितं यथा ॥ [3]
तस्याभूतनयो नयैकरसिकः क्लान्तद्विचमण्डलो
विष्वस्तोद्धतधीत (र) योधतिमिरः
4. श्रीचन्द्रदेवोनृपः ।
येनोद्धारतरप्रतापशमितशेषप्रजोपद्रव
श्रीमद्वाचिपुराधिराज्यमसमन्दीर्घ्वक्रमेणार्जितम् ॥ [4]
तीर्थानि का-
5. शिकुशिकोत्तरकोसलेन्द्र-
स्थानीयकानि परिपालयताभिगम्य ।
हेमात्मनुष्यमनिशन्दना द्विजेभ्यो
येनाङ्किता वसुमती शत-
6. शस्त्रुलाभिः ॥ [5]
तस्यात्मजो मदनपाल इति द्वितीन्द्र-
चूडामणिर्विजयते निजगोत्रचन्द्रः ।
यस्याभिषेककलशो हस्तितः पयोभिः
प्रष्ठा-
7. लित कलिरजःपटलन्धरिध्याः ॥ [6]
यस्यासीद्विजय प्रयागसमये तुङ्गचलोच्चैश्चल-
न्माद्यकुम्भपदक्रमासमभरन्नश्यन्मही-
8. मण्डले ।
चूडारत्नविभक्तलालुगलितस्यानासृगुद्रासितः
शेषः पेषवशादिव क्षणमसौ क्रोडे निलीनाननः ॥ [7]
तस्मादजाय-
9. त निजायत वा (वा) हुवन्नि-
व (व) न्वा [व] रुद्र नवराज्यगर्भो नरेन्द्रः ।
सान्द्रासृतद्रवमुष्णं प्रभवो गवां यो
गोविन्दचन्द्र इति चन्द्र इवा-
10. म्बु (म्बु) राशेः ॥ [8]
न कथमप्यलभन्त रणक्षभास्ति सृष्टु दिष्टु गजानथ वज्रिणः ।
ककुभि वज्रमुरञ्जमुवह्मप्रतिभटा इव यस्य ध-
11. टागजाः ॥ [9]
सोयं समस्तराजचक्रसंसेवितचरणः परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वर
परममाहेश्वर [र] निजभुजोपाजि-
12. त श्रीकान्यकुब्जा (इजा) धिपत्य श्रीचन्द्रदेवपादानुष्यात परमभट्टारक
महाराजाधिराजपरमेश्वर (श्व) र परममाहेश्वर श्रीमद्वनपा-

1. Originally—परे seems to have been engraved.

13. लदेवपादानुप्यात परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वर परममाहेश्वरा-
श्वपति (ति) गजपतिनरपतिराजत्रयाधिप-
14. ति विविधविद्याविचारवाचस्पति श्रीमद्गोविन्दचन्द्रदेवो विजयी हलक्षोय
पत्तलायां महामोणमौ अ ग्रावा (म) निवासिनो मि (नि)-
15. खिलजनपदानुपगानापि [च] राजराज्ञीयुवराजमन्त्रिपुरोहितप्रतीहार-
सेनापति भाण्डारारिकाणपटलिकमिश्रे (ग्ने) मित्तिकान्तःपु-
16. रिक् दूत करितुरगपत्तनाकरस्थानगोकुलाधिकारि पुरुषा^१श्चाज्ञापयति
वो (वो) धयत्यादिक्षति च यथा विदितमस्तु भवतां यद्गो (यो) परि-
17. लिखितग्रामः सजलस्थलः सलोहलवणाकरः समस्याकरः
सपण्णाकरः सगर्त्तोषरः स मधुकचूतवनवाटिकाविटपट्टण यूति-
18. गोच [र] पर्यन्तः सोर्द्ध [व] । धश्चतुरावाटविशुद्धः स्वस्तीमापर्यन्तः
सवत् ११८२ माघ सुदि १५ स (श) नौ श्रीमदप्रतीहार समावासे
सोमग्र-
19. हज पर्वणि गङ्गायां स्नात्वा विधिवन्मन्त्रदेवमुनिमनुजभूतपितृ-
गणांस्तर्पयित्वा तिमिरपटलपाटनपटु (टु) मसहमुष्णरोचिष-
20. मुपम्यायौषधिपतिशकलनेखरं समभ्यर्च्य त्रिभुवनत्रातुर्वा^२मुदेवस्य
पूजां विधाय हविषा हविर्भुजं हुत्वा मातापित्रोरा-
21. त्मनश्च पुण्ययशोभिवृद्ध (ङ) ये कुशलतापूतकरतलोदकपूर्वमस्माभि-
र्व्व (र्व्व) न्धुलगोत्राय व (व) न्धुलाघमर्षण-
विश्वामित्र त्रि [प्र] वरा-
22. य दीक्षित श्रीपुरुषोत्तमपौत्राय दीक्षित श्रीवीङ्गापुत्राय
महापुरोहित श्रीजागूष^३र्मणे आचन्द्राङ्गं शासनीकृत्य (त्य)-
प्रवन्तो (त्तो)
23. मत्वा यथादीयमानभागभोगकर प्रवणिकरकूटकप्रभृति-
समस्तादायानाज्ञाविधि (धे) यीभूयद्वास्तथ ॥ भवन्तिचात्र पुण्यरलो-
24. काः ॥
भूमि यः प्रतिगृह्णाति यश्च भूमि प्रयच्छति ।
उभौ तौ पुण्यकर्माणौ नियतं स्वर्गगामिनौ ॥
शङ्क भद्रासनं षड् (छ) त्रं वराणा व-
25. र वारणाः ।
भूमिदानस्य चिह्नानि फलमेतत्पुरन्दर ॥
सर्वानेताम्भाविनः पार्थिवेन्द्राभूयोभूयो याचते रामभद्रः ।
सम्म [१] न्योषं धम्म-
26. सेतुर्नुपानां
काले काले पालनीयो भवद्भिः ॥

व (व) हुमिर्भुवः दत्ता राजभिः सगरादिभिः ।
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य त-

27. दाफलम् ॥
स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत् वसुन्धरां ।
स [व] ष्ठायां कृमिर्भूया पितृभिः सहमज्जति ॥
श्रीवास्तव्यकुलो-

28. जूत कायस्थोऽहणसूनुना ।
लिखितस्ता¹ग्रपट्टेयं कीठणेन नृपाश्चेति ॥ छ ॥ छ ॥

47. BANARAS COPPER PLATE GRANT OF GOVINDCHANDRA

Prove. . Varanasi, U P

Date. . V S. 1162 = 1105 A D

Lang. . Sanskrit. **Script.** Nāgari of the 12th
century. A. D.

Ref. : Arther Venis, *Ep. Ind.* II, pp. 359-61.

Text

1. नमो भगवते वासुदेवाय ॥
तमाद्यं सर्वदेवानां दामोदरमुपास्महे ।
त्रैलोक्यं यस्य वक्षीव क्रोडान्तःस्थं बलित्रयी ॥ [1]
वंसे² गाहदवालाक्ये बभूव विजयी नृपः ॥
2. महीयलसुतः श्रीमाञ्जलनाभागसन्निभः ॥ [2]
याते श्रीभोजभूषे विबु³धवरवधूनेऽसीमातिथिखं
श्रीकर्णे कीर्तिशेषं गतवति च नृपे समापये जायमाने ।
3. मन्तारं यं धरित्री त्रिदिवविभुनिभ प्रीतियोगादुपेता
त्राता विरवस्य पूर्व्वं समभवदिह स समापतिश्चन्द्रदेवः⁴ [4]
तस्मादभूद्रिपदिलापतिदन्तिर्सिंहः
छोणीपति-
4. मन्दनपाल इति प्रसिद्धः ।
येनाक्रियन्त बभूवः⁵ समरप्रवन्धा.⁶
सन्नसितप्रहृतशत्रुकवन्धवन्धाः⁷ ॥ [4]

1. Ibid.—ताम्र—

2. A. Venis, वंशे.

3. Ibid. विबुध.

4. Ibid. चन्द्रदेवः

5 Ibid. बहुशः

6. Ibid. प्रवन्धाः

7. Ibid. कवन्धवन्धाः

तस्मादजायत नरेवरवृन्दबन्ध¹—
पादारविन्दयुगलो जव—

5. लितप्रतापः ।
छोणीपतीन्द्रतिलको रिपुरग²भंगी
गोविन्दचन्द्र इति विभ्रुतनामकीर्तिः ॥ [5]
तिष्ठतो यस्य दोस्तम्भे मत्तसौर्यैकदन्तिनः ।
धनुर्गुणकिणश्रेणी म—
6. दराजीव लक्ष्यते ॥ [6]
संवत्सहस्रैके द्विषष्ट्युत्तरशताभ्यधिके कार्तिकशौर्ण³मास्ये
भौमे दिनेऽङ्केपि संवत् ११६२ सुदि ५⁴ भौमे अद्योह
श्रीमद्विष्णुपुरावासितश्री—
7. विजयकटके सकलकहमचक्षयकारिण्यां गंगायां⁵ स्नात्वा ॥
यथाविधानं मन्त्रदेव⁶विमनुष्यभूतपितृस्तर्पयित्वा । सूर्यं
भट्टारकं संपूज्य । भगवन्तं महेश्व⁷—
8. रं समभ्यर्च्य । विरवाधारं वासुदेवं समाराध्य । मन्त्रपूतं⁸
भुतवह⁹ हुत्वा । पंचा¹⁰लदेशे जीआवतीपत्तलायां उसिधागामे¹¹
समस्तविषयसारवं¹²वर्त्तिसमस्त—
9. महत्तमजनपदान्सं¹³बोधयति समाज्ञापयति ॥ यथा ग्रामोयं
मया स्वसीमातृणयूतिगोचरपर्यन्तः सजलस्थलः साम्प्रमधूकः
सगर्तोपरपाषाणः स—
10. नदीवनलोहलवणाकरः सदशापराधदण्डः साकाशापातालः
स्वसीमाचतुरावाटविशुद्धान्वः पूर्वदत्तदेवमाह्वयवर्जितः ।
नलिनीदलगतजल¹⁴ ।
11. लवतरलतरं प्राणिना¹⁵ जीवित विज्ञाय । करिकलभकर्णाप्रविलसितचपलां
लक्ष्मीं विलोक्य । जलबुद्बु¹⁶दाकारं यौवनं परिज्ञाय ।
कदलीदण्डव—
12. त् संसारमसारतरं¹⁷ समाकलय्य ॥ साधिवदेशनिर्गताय

1. Ibid.—वृन्दबन्ध पादारविन्द— 2. A. Venis. रिपुरङ्गमङ्गी गोविन्दचन्द्र

3. Ibid. पौर्णमास्यां

4. Ibid. १५ instead of ५.

5. Ibid. गङ्गायां

6. Ibid. मन्त्रदेव ऋषि मनुष्यभूतपितृस्तर्पयित्वा

7. Ibid. महेश्वर

8. Ibid. मन्त्र—

9. Ibid. भुतवत्—

10. Ibid. पञ्चाल—

11. Ibid. ग्रामे.

12. Ibid. पार्श्ववर्ति—

13. Ibid. सम्बोध.

14. This sign of punctuation is superfluous.

15. A. Venis. प्राणिनां जीवित

16. Ibid. बुद्बुदा.

17. Ibid. तरं.

वाजसनेयसाखोमृगाय वंशुलगोत्राय वंशुल¹ अघमर्षणविश्वामित्र
त्रिपवराय ॥

13. दीक्षितनागानन्द²पौत्राय दीक्षितपुरवासपुत्राय ³यजुर्वेदविद्यानलिनीविका-
सनप्रत्यक्षभास्कराय दीक्षितवीरहाकाय ।
श्रद्धाविशुद्धमनसा
14. महाराजपुत्रभीमहोविद⁴दृषद्वेदेन कुशपुतहस्तोदकेन कार्तिक्या निमित्ते
सम्यगाजु⁵यास्मै ब्राह्मणार्था⁶ मातापित्रोरार्त्तनश्र
यशःपुण्यवि-
15. वृद्धये चन्द्रार्क्षेदधि⁷क्षितिपवनाम्बराणि यावत् क्षासनीकृत्य
प्रदत्तः । मत्वा यहीयमानभागभागकूटकदशवधविशति-
छवथाकरे तुरु-
16. एकदण्डप्रभृतिस्त्वाद्यान⁸ तत् सर्वमस्मै निसेदनीय⁹ ॥ ये यास्यन्ति
महीमृतो मम कुले कि वा परस्मिन्पुर¹⁰स्तेषामेष मयाजलिर्विरचित-
नादेय-
17. सत् कियत् दूर्ध्वामात्रमपि स्वधम्मनिरता दत्त सदा पाल्यता¹¹
वायुर्वास्थति तस्यति प्रतिपन्न श्रुत्व मुनीना वचः ॥ [7]
अत्राय पौराणिकाः-
18. श्लोकाः ॥
भूमि¹² यः प्रतिगृह्णाति यश्च भूमि प्रयच्छति ।
उभौ तौ पुण्यकर्माणौ नियतं स्वर्गागामिनौ ॥ [8]
योचितं प्रतिगृह्णाति ददात्यर्थि-
19. तमेव वा ।
तावुभौ गच्छतः स्वर्गं नरकं तु विपर्यये ॥ [9]
बहुदि¹³बसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।
यस्य सत्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा-
20. फलं¹⁴ ॥ [10]
यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रैर्दानानि धर्मार्थयशस्कराणि ।

1. Ibid. वंशुल.

2. Ibid. नन्द.

3. Ibid. यजुर्वे.

4. Ibid. गोविन्दचन्द्र

5. Ibid. सम्यगाजुया-

6. Ibid. ब्राह्मणाययि

7. Ibid. चन्द्रार्क्षेदधि क्षिति पवनाम्बराणि

8. A Venis — यान्

9. Ibid. निवेदनीयम्.

10. Ibid. परस्मिन्पुरस्तेषामेष मयाजलिर्विरचितो नादेयमस्मात् कियत् ।

11. Ibid. स्वधम्मं, दत्त, पाल्यता

12. Ibid. भूमि.

13. Ibid. बहुभि-

14. Ibid. तदा फलम्

निर्मास्यवत्¹प्रतिमानि तानि को नाम साधुः पुनरादधीत ॥ [11]
अस्मत्कुलं पर-

21. मुदारमुदाहरजिरनैश्च² दानमिदमच ।³ पुमादनीयं ।
लक्ष्म्यास्तद्विस्तलिखुदु⁴द्वचंचलाया दानं फलं परयत्तःपरिपालनं⁵भज-
यत्तमदासनं-

22. छत्र वराश्रवा वरवारणाः⁶ ।

भूमिदानस्य विद्वानि मसं ॐ ॥⁷पुरंदर [13]

स्वदत्तां परदत्तां वा यो देरेत वमंचरा ।

स विष्टायां⁸ कृमिर्दूला पितृभिः स

23. ह मज्जति ॥ [14]

प्रतीहारगौन⁹मश्क जागूकश्च पुरोहितः ।

जननी राक्षहदेवी च बाक्कणश्च महत्तकः ॥ [15]

एतेषां संमत्तिं प्राप्य सम्यग्लिखित-

Reverse

24. वानिदम् ।

नाम्ना विजयदासाकथः शासनं राजसंमतम् ॥ [16]

48. KHAJURAHO STONE INSCRIPTION OF CHANDELLA YAŚOVARMAN.

Prov. : Khajuraho, M. P.

Date. : V E. 1011 (953-54 A. D.).

Lang. : Sanskrit.

Script. : Kutīla Devanāgarī.

Ref. : Keithhorn, *Fp. Ind* Vol. I. pp. 122-135.

Text

1. ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

दधानानेका यः किरिपुरुषलि [होभय] जुषं

1. Ibid.—वान्त—

2. A. Venis,—अन्यैश्च.

3. Ibid.—मिदमभ्यनुमोदनीयम्

4. Ibid. लक्ष्म्या and चंचलाया.

5. Ibid. परिपालनञ्च.

6. Ibid. शङ्ख मदासनं छत्र वराश्च वरवारणाः

7. A. Venis restores फलं स्वर्गः पुरन्दरः.

8. Ibid. इरेत वसुन्धराम् । स विष्टायां कृमिर्भूत्वा ।

9. Ibid.—गोतमश्च

त [दा] कारोच्छेद्यां तनुमसुरमुखानजवरात् ।
जघान श्रीनुग्रान्ज (अ) गति कपिलादीनवतु वः
स वैकुण्ठः कण्ठध्वनिचक्रितनिःशेषभुवनः ॥ [1]
पायासुध्वं (र्ब) लिबन्च (छ) नव्यतिकरे देवस्य विक्रान्तयः
सद्यो विस्मितदेवदानवनुतास्तिस्ति [लो] कीं

2.

हरेः ।

यासु म (म) ह्यवितीर्णमर्घसलिलं पादारविन्दच्युतं
धत्तेद्यापि जगत (त) यैकजनकः पुण्यं स मूदृक्षां हरः ॥ [2]
देवः पातु स वः पयःकणभृति श्योम्नीव ताराचिते
दैव्याशिखणला¹च्छने दिविसदः संरय्य सखानिपि ।
तस्मिन्नजनशैलभित्तिविपुले वक्ष [:] स्थले यस्य ताः
पेतुर्मन्दरसङ्गसंभ्रमवलङ्घ्यमीकटाक्षच्छटाः ॥ [3]
गंभीरो-

3.

शु (शु) धयः शशांकरुचिमान्भास्व [प्र] तापोजव (ज्ज) लो
धीरो धात्रि महान्महीधरवराः कण्ठदुमास्त्रयागवान् ।
भाकरपादविकरणनिर्मलगुणग्रामाभिरामः² प्रभुः
मय्य व्रु (वृ) त यदि कश्चिपुनरभूत्तस्यो यशोवर्मणः ॥ [4]
प्रधानादव्यक्तादभवदविकारादिह
महानहंकारस्तस्माज्जनि जनितोपग्रहणः ।
ततस्तन्मात्राणि प्रसव-

4.

मलभ³न्त क्र [म] वशा-

दधैतेभ्यो भूतान्यनु भुवनमेभ्यः प्रवृत्ते ॥ [5]
हृहाणो विद्यानां कविरखिलकल्पपुपरतौ⁴
परः साक्षी देवस्त्रिभुवनविनिर्माणनिपुणः ।
स विरवेषामीश [:] स्मितकमलकिञ्जल्कवसति-
महिम्ना स्वैनैव प्रथममथ वेधाः प्रभुरभूत् ॥ [6]
तस्माद्विश्वसृजः पुराणपुरुषादास्त्रायधाम्नः कव-
र्येभूवन्मु-

5.

नयः पवित्रचरिताः पूर्व्वे मरीच्यादयः ।

तत्राग्निः सुषुवे निरन्तरतपस्तीक्ष्णप्रभावं सुतं

1. Kielhorn लाञ्छने.

2. Originally the akshara मा was omitted and is engraved above the line.

3. The original had—लभन्त

4. The two letters were originally omitted and are engraved above the line.

चंद्राग्नेयमकृत्रिमोज्व (जज्व) लतरज्ञानप्रदीपं मुनिं ॥ [7]
अस्ति स्वस्तिविधादिनः स जगतां निःशेषविद्याविद्-
स्तस्यात्मोपनताखिल [क्षु] तिनिषेध्वन्शः¹ प्रशसास्पदं ।
यत्राभूच्च पराक्रमेण लघुता नो चाटुकारोद्धति-
नक्षिपप्यंतरसा-

6. रत्ना न च फलप्राप्ति [:] क्षयायात्मनः ॥ [8]
अस्तत्राणप्रगुणमनसां सर्वसंपत्पदाना-
मुद्युक्तानां कृतकृतयुगाचारपुण्यस्थितानां ।
तत्रत्यानाममलयशसां भूभुजां का प्रशंसा
येषां शक्तिः सकलधरणीध्वंसने पालने वा ॥ [9]
तत्र चतसुवर्णसारनिकषप्रावा यशश्चन्दन-
क्रीडालंकृतदिव्य-

7. रन्ध्रवदनः श्रीनन्नुकोभून्नुपः ।
यस्यापूर्वपराक्रमक्रमनमसिः शेषविद्वेषिणः
संभ्रान्ताः शिरसावहन्नुपतयः शेषामिवाज्ञां भयात् ॥ [10]
यस्यानंदिनवंदिद्वंद्वरचितस्तोत्रक्रियाप्रक्रमा-
त्संक्रान्तश्च (यश्च) हुवैरिवर्गजयिनः कंदर्पकषपाकृतेः ।
नाम कामतनूभूतां मृगदशां सद्यो विधत्ते पदं
स्वान्तेषु

8. द्विषतां च राशिषु च (च) लाङ्गैक्यमव्यामतं ॥ [11]
तस्माद्भूदाजिपराजितारेः श्रीवाक्पतिर्वाक्पतितुल्यवाचः ।
यस्यामला आस्यति भानुभाभिः सहैव लोकत्रितये²पि कीर्तिः ॥ [12]
यस्यामलोऽप्रलनिषच्च (ण) किरातयोपि-
बुद्धीततद्गुणकलध्वनिरम्यसानुः ।
क्रीडागिरिः शिखरनिर्झरवारिपातश्लाका-

9. रताण्डवितकेकिणः सविष्यः ॥ [13]
तस्माद्विस्मयधात्मनः क्षीरा³ब्धेश्चन्द्रकौस्तुभौ यद्वत् ।
द्वावात्मजावभूता जयशक्तिर्विजयशक्तिश्च ॥ [14]
तयोर्द्वयोरप्यमितप्रतापदावाग्निदग्धाहितकाननानि ।
कर्माणि रोमांचजुषः समेताः समूर्द्धकम्पं चितिपा [:] स्तुवन्ति ॥ [15]
तत्रानुजन्मा तनयं राहिलाख्यमजीजनत् ।
निद्राद्-

1. Kielhorn—बर्षः.

2. The original had—त्रितयोपि

3. The original had—क्षीरोब्ध— Kielhorn suggested क्षीराब्धे—.

10. रिदतां याम्ति यमिविन्ध्य¹ निशिद्विषः ॥ [16]
 भीमभ्राज्यदसि (खु) चि खवदसुसंपादिताउपक्रिये
 ज्यानिर्घोषवचट्पदे क्रमचरसंरंथ (वध) [यो] धिर्वन्त्रि ।
 अश्वान्तः समराध्वरेप्रतिहतक्रोधानिलोरीपि [ते]
 [वै] रोदध्विचि यः पशूनिव कृती मन्त्रैर्जुहाव द्विषः ॥ [17]
 श्रीहर्षभूपमय भूमिभृताम्बरिष्ठः²
 सोसूत कल्पतरुकल्पमन-
11. स्वपस्व (१७) : [१]
 अद्यापि यस्य सुविकासियशःप्रसून-
 गन्धाधिवाससुरभीणि दिगन्तराणि ॥ [18]
 यत्र श्रीश्च सरस्वती च सहिते नीतिक्रमो विक्रम-
 स्तेजः सत्त्व (१७) गुणोऽव (उव) लं परिणता ज्ञान्तिश्च नैसर्गिकी ।
 सन्तोषो विजिगीषुता च विनयो मानश्च पुण्यात्मन-
 स्तस्यानन्तगुणस्य विस्मयनिधेः किञ्चास वस्तु स्तुमः ॥ [19]
 भीरुर्दम्पराधे मधुरिपु-
12. चरणाराधने यः सत्पुणः
 पापालापेनभिज्ञो निजगुणगणनाप्रक्रमेण्वप्रगल्भः ।
 क्षण्यः पे (पै) शुन्यवादेनूतवचनसमुच्चारणे जातिमूकः
 सर्वश्रेष्ठं स्वभावप्रथितजुगत्तया नाम [कः स्तु] यतेमौ ॥ [20]
 सोनुरुपां सुरूपाङ्गः कण्डूकाख्यामकुण्डर्थाः [१]
 सबर्णा³म्विधिनोवाह चाहमानकुलाङ्गवां ॥ [21]
 यस्य पतिव्रततुलामधिरोढुमी-
13. शा
 नारुन्धती गुरुतरामभिमानिनीति ।
 पर्युः समीहितविधानपरापि साध्वी
 कार्श्यन्तथा परमगादतिलजितेय ॥ [22]
 गौडक्रीडालतासिस्तुलितखसव (व) लः कोशलः कोशलानां
 नरयत्कस्मी (रमी) रवीरः क्षिणिलितमिथिलः कालवन्मालवानां ।
 सीद [त्सा] वद्यचेदिः कुरुतरुषु मरुसज्वरो गूर्जराणां
 तस्मात्तस्यां स जज्ञे नृपकुल-
14. तिलकः श्रीयशोवर्मराजः ॥ [23]
 स दाता राधेयः स च शुचिवचाः पांडुतनयः
 स शूरः पार्थोपि प्रथितमहिमानः किमपि ते ।
 व्यतीताः किं दू (द्रू) मो यदि पुन [रि] ह स्युः स्वचरिते

1. Ibid. य विचिन्त्य.

2. Kielhorn—तां वरिष्ठः.

3. Kielhorn. सबर्णा वि—

- [हि] या नम्री (श्री) कुर्युर्वदनमवलो [वयै] नमधुना ॥ [24]
 अस्तत्रातरि तन्न भुमृति तणां बलेशाय शस्त्रग्रहः
 कामं दातरि भिद्वकेलिसुमनस्तस्याय कल्पद्रुमाः [1]
 वित्तेशः पर-
- 15 म (मा) यं वृद्धिविधुरस्वान्तो विलासी स चे-
 दास्ये तस्य सतीन्दुरूपलवनप्रीत्यै दशामुत्सवं ॥ [25]
 यस्योद्योगो घ (व) लानां प्र [स] रति रजमि व्याप्त [भे] दो [म्तराले]
 स्वः सिन्धुर्ध्वं (वधं) द्रोधाः पिहितरुचिरभूजानुरादर्शरम्यः ।
 स [म्य] रवेवेन्द्रवन्ती मुदमथित वियस्साभ्रमालोच्य हन्साः¹
 सोऽकण्ठास्तस्थुरामीक्षयनदशगती-कृणितावृत्तशत्रोः ॥ [26]
 अन्योन्याव (व)-
- 16 अकोपद्विपकलहमिलहन्तदण्डाभिधात-
 प्रोद्यजत्रा (उज्वा) लाकलापप्रसूतहुतभुजि उयाचनध्वानभीमे ।
 पीतासृष्टा (वधमी) वरकः प्रमदक [लकल] हादरौ [द्र प्रहासे]
 धीरं भी [तेव लक्ष्मीः समरशि] रसि यं सं [भ्रमा] दालि [लिङ्ग] ॥ [27]
 उत्तङ्गाञ्जनशैलसक्तिभञ्जन्मत्तद्विप्रेन्द्रस्थित-
 कथ्यदुर्दुर्द्धरधन्विमार्माणगणप्रारब्ध (वध) रत्नाक्रियं ।
 विरुपातकृतिपालमौ-
- 17 लिरचनाविन्द्यस्तपादागु (रघु) जं
 सख्येसकयव (व) लं व्यजेष्ट गतभीर्यश्चेदिराज हठात् ॥ [28]
 लक्ष्मण्डायाकलुषवपुषः काग्निसद्वू [र] मि [न्द्रो]-
 र [न्या] यत्त [स्फुरि] तविधुरा [स्तु] न्दरं चारवि [न्दात्] ।
 य [स्या] - - - - - [चार्हवृत्तेः]
 संभ्रान्ताभिः कथमपि सुख वीक्ष्य वैरिप्रियाभिः ॥ [29]
 गङ्गानिष्पन्नरघ्वरध्वनिभयभ्राम्यत्तुरङ्गजजाः
 सद्यः सुसविबु (बु) दकेस-
18. रिरवप्रत्यस्करीन्द्राकुलाः ।
 यत्सैन्यैः प्रतिकल्पपादपमुमालूनप्रसूनोच्चयाः
 प्रालेयाचलमेखलाः कथमपि [क्रा] न्ताः श [नैर्हरजये] ॥ [30]
 उच्च [प्रा] कारभि [तिस्थि] त [स] मद [शिखिकूर] - - [निना] द
 - - [रथ] - - - - - अथ [रथ] तुरगप्राप्तयेगान्तरायः ।
 यस्मिन्मध्यन्दिने स्यात्तरणिर्नुदिन नीलकण्ठाधिवासं
 जग्राह क्रीडया यस्तिलकमिव भुवः
19. किञ्च कालं जरात्रि ॥ [31]
 आशस्त्रग्रहणाद्वशङ्कित महावीरव्रतप्रक्रियै-
 रा वा (वा) द्यादविलुप्तसत्य [समयै] रा पा [नि] पीडाविधेः ।

1, Kielhorn—ईसाः

अध्वान्ताधिभि [ताण्णं] पूर्णविभवैस्त [येप्सिता] कांश्चि [मि]-
 [दूरोत्कर्षकथाकृतोच्च] पुलकैर्यः साधुभि [:] स्तूयते ॥ [32]
 [नि] न्दामुपै [मि] पुरुषान्तरसङ्गमेन
 [शान्ति] क्ष जातु सनतभ्रमणक्रमेण ।
 गच्छातिपौरुषनिरस्तमनुष्यभावे
 लोके स [सु]-

- 20 [द्रगत] कीर्तिरनिन्दितैव ॥ [33]
 एकैवोवाह लोकेस्मिन्पुत्रजन्मोच्चत शिरः ।
 कच्छुका येन धीरेण देवकीव मधुद्विषा ॥ [34]
 शौ [र्यं] दार्यनयानिनिर्म [लगु] णप्रामाभिरा [सं यशो]
 [यस्या] शेप [विशुद्ध] ना [धनि] लक [क्ता] य [न्तिसि] द्द [स्त्रि] यः ।
 [तस्य स्तोत्रम] मित्रमर्हन् [र] वे [:] स्पष्टप्रकाशीकृत-
 त्रैलोक्यस्य सहस्रसहस्रमहसो दीपप्रदानोपमं ॥ [35]
 क्रोधोद्बुद्धान्तकभ्रुकुटिल-

- 21 पटरल (ण) चण्डकोदण्डयष्टि-
 उपाघातस्फारघोरभ्रजिचक्रितमनःसंभ्रमभ्रान्तरष्टु ।
 स्पष्टं नष्टेषु दूरं क्वचिदपि रिपुषु क्षत्रते [जो] म्बु (म्बु) राशे-
 न [स्थौज] न स्य [रंसीदमुवन] [वि] जयि [नक्षत्रण्डशे] हण्डक-
 [ण्ड] : ॥ [36]
 यो लक्ष्य [र्म] नृप [ते] : शरदिन्दुकान्त-
 माख्यातुमिच्छति यशःप्रस्य [रं] वचोभिः ।
 दीपप्रभापरिचयेन विमुग्धेषु [बु] दि-
 मंथ्यन्दिने दिवमनाथमुदीक्षतेसौ ॥ [37]

22. यक्षाक्रामद्वक्रमानसव [व] लिप्याजप्रयोगापत-
 रपृथ्वीलंघनलब्ध [वध] लाघवकक्षणेदी पदं वामनः ।
 लोकालोकशिरःशतप्रतिहतज्योतिर्विवस्वाक्ष य-
 तस्य क्रामति तज्जिज्ञाकर [महा] आस्प [दिं शुभ्रं] यशः ॥ [38]
 [धी] रो दिग्विजयेषु केलिसरसी [न्ती] वप्रता [पं द] ध-
 शिरशेषद्विषद्वयथाभयतटीविन्यस्तसेनाभरः ।
 मज्जन्मत्तकरीन्द्रपंकिलजलां श्रीलक्ष्मवर्मा-

23. मिध-
 अक्रे शक्रसमः कलिन्दतनया जङ्घोः सुतां च क्रमात् ॥ [39]
 आस्थानेषु महीमुजां मुनिजनस्थाने सतां सङ्गमे
 ग्रामे पामरमण्डलीषु वणिजां वीथीपथे चत्वरैः ।
 [भ] ध्वन्यध्व [गसं] कथासु [निलये] र [रायौ] कसां विस्मया-
 क्षित्यं [तद्गु] णकोर्तनैकमुखराः सर्वत्र सर्वे जनाः ॥ [40]

वस्यान [ने] शरद्वण्डशशि प्रसन्ने
कोपं व्यनक्ति हृदयस्थमरिप्रिया-

14.

णां ।

सिंदूरभूषणविवर्जितमास्यपद्म-

मुष्णहारवलय कुचमण्डलं च ॥ [41]

नेनेतल्लारु चामीकरकलसलसद्भूयोम धाम व्यधापि

भ्राजिष्णु पांशुवंशध्वजपट [पटलां] दोलितां [भोज] वृन्दं ।

दैत्यारातेस्तु पारसिनिधरशिखरस्पर्द्धिं वद्धिष्णुरागा-

दृष्टे यात्रासु यत्र तृ (त्रि) दिववसनयो विस्मयन्ते समेताः ॥ [42]

कैलाशा (म) ज्योतिनाथः सुहृदिति च ततः की-

25.

रराजः प्रपेदे

साहिस्तस्माद्वाप द्विपतुरगव (व) लेनानु हेरम्ब (म्ब) पालः ।

तस्सूनोर्दं वपालात्तमय हयप [तं] प्राप्य निन्ये प्रतिष्ठां

क्षैकुण्ठं कुण्डिनारिः विति [धरति] लकः श्रीयशोवर्मराजः ॥ [43]

श्रीधङ्गः स्वभुजप्रमाधितमहानिर्व्याजराज्यस्थिति-

स्तस्मादास महोदधेरि व विभुः सूनुर्जनानन्दकृत् ।

युद्धे नश्यद्वरानिवर्णमुभटप्रस्तूयमानस्तुति-

र्नि-

26.

स्यं नम्र (म) मदीपमौलिगलिनस्त्रक्पूजितांघ्रिद्वयः ॥ [44]

भाकालञ्जरमा च मालवनदीतीरस्थिते² भास्वतः

कालिन्दीसगितस्नटादिन हृतोप्या चेदिदेशाव [धेः ।]

[भा तस्मादपि] विस्मयैकनिल [या] द्वोपाभिधानाङ्घ्रिरे³-

र्यः शास्ति कि [ति] मायनोजितभुजध्यापारलोलाङ्घ्रि [तां] ॥ [45]

यस्यागविक्रमविवेककलाविद्यास-

प्रज्ञाप्रतापविभवप्रभवश्चरित्रात् ।

चक्रे कृती

27.

सुमनसा मनमामकस्मा-

दस्मादकालकलिकालविरामशंका ॥ [46]

शब्दा (व्वा) जुशास (स) नविदा पितृमान्दधत्त

हेहेन माधवकविः स ह्यसौ प्रशस्ति ।

यस्यामलं [कवि] यशः कृतिनः कथासु

1. Read—भूत.

2. Kielhorn suggested—स्थिताङ्गास्वतः. The vowel of the letter तै must have been struck out.

3. गोपाद्रि is the hill-fort in Gwalior and occurs in inscriptions found in this vicinity.

रोमाञ्चकञ्चकञ्चुषः परिकीर्त्तयन्ति ॥ [47]
 संस्कृतभाषाविदुषा जय [गु] ण [पुत्रे] ण कौतुका [ह्रिस्त्रि] ता ।
 हस्तिराक्षरा प्रशस्तिः करणिकत्रयेन गौडेन ॥ [48]
 पाताञ्ज-

28. मिपतिः पृथ्वी त्रयीधर्म [:] प्रवर्द्धना ।
 नन्दन्तु गोह्विजन्मान [:] प्रजा प्राप्तेतु निर्वृतिम् ॥ [49]
 सम्बत्सरदशशतेषु एकादशाधिवेषु सम्बत् १०११ उरकीर्णा खेयं ह
 [एका] र । श्री [वनायक]-
 पालदेवे पालयति [वसु] धा वसुधानि [ध] ग [ता]
 निर्हृग्य [वै] रि [भः ।] नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॥
 नमः सवित्रे ।

49. KHAJURAHO STONE INSCRIPTION OF DHANGADEVA
 RENEWED BY JAYAVARMADEVA.

Prov. : Khajuraho, (M. P.)

Date. : V. S. 1059 (= 1001-2 A. D.),
 renewal V. S 1173 (= 1115 A. D.)

Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgari.

Ref. : Captain Bent. J. B. A. S. VIII pp. 159-184; Kielhorn.
Ep. Ind Vol. I, pp. 137-147.

Text

1. ओ नमः शिवाय ॥
 विष्टपविकटवटानामजायमानाय वीजभूताय ।
 रुद्राय नमः पालनविलयकृते निःक्रिया^१यापि ॥ [1]
 तूर्णं धूर्णति यत्र गोत्रसि (शि) खरिव्यूहः समूहः पत-
 र्यस्यावत्तितमूर्त्तिरात्तयिरुत कुर्वन्ककुप्कुम्भिनाम् ।
 सप्तभोभ्यवधिप्रभूतवसुधाव (व) न्धः कव (व) [न्धी] कृत-
 स्व-
2. [म्हा] द्विः क्षपकोडतांडवविधिः शैवः शिवायास्तु वः ॥ [2]
 कस्त्वं द्वारि दिगं व (व) रः क्षपणकः कम्मादकस्मादहो
 वा (वा) ले शूलधरो धिगायुधविधि व (व) हस्तिवदाही-

ननु ।

1. Kielhorn — निष्क्रिया

मां जानीहि महेश्वरं स्फुटमिदं वक्ष्येभ्यभावादिति
प्रेयस्या परिहासतो विहासित शंभोः शुभायास्तु वः ॥ [3]
पशुपतिवदनच्छन्नानि कृतवसतिः पद्मसन्नि स-

3. दा या ।
जयति विलक्षणरूपा सु (शु) क्लामा भारती भ्रमरी ॥ [4]
गिरिशशिरसि यच्छन्दस्तमिन्दोः कलायां
मुहुरमलमृणालांम्रासगृध्नुः शिसु (शु) स्वे ।
जयति विधुतमूर्द्धांललीलांबु (बु) जेन
स्मितकुपितमृढानीनाडितो नागवक्त्रः ॥ [5]
निशेपज्ञप्रज्ञाप्रवरपरिविस्फारमुकुरे
पदार्थानां मार्थः प्रतिफलति

4. येषामवितथः ।
गिरां ग्रामो येषामधरमचिशोते स्वयमयं
नमस्तेभ्यः सज्जयस्तिलकितजगद्भ्यः किमपरम् ॥ [6]
कल्पादौ किल कवल खमखिलं ध्वंतावनदं भ्रुवं
शून्यं वीषय सिस्त्रतो जगद्भूज [द्रा] वसुधोनिः ।
तत्राभूदनलोनलाजलमभूर्द्वाजादमोघाजले
ज्वालाभालि हिरन्म (राम) य महद्भूदं विभोर्ध्वं (र्ध्वं) क्षणः ॥ [7]
तद्वद्भाद्वखंदाभ्यां

5. शां भुवं विदधे शिष्या ।
व (व) ह्या व (व) ह्यनिधीन् पुत्रान् मरीच्य [व] सुखान्मुनीन् ॥ [8]
मध्ये तेषां ग्रहनतमयां मानसानां मुनीनां
श्रीमानन्निः प्रथितमहिमा नेत्रपात्रे प्रसूनम् ।
यस्य ज्योतिः पटलजटिलं मंडलं वन्द्यमिन्दो-
श्चन्द्राश्रेयः समजनि मुनिस्तस्य पुत्रः पवित्रः ॥ [9]
दूरापास्तसमस्तसंशयविपर्यासप्रकामोजव (जव) ल-
ज्ञानालोकविलो-

6. किताखिलजगत्सर्गापवर्गस्थितेः ।
सर्वज्ञप्रतिमस्य त [स्य] कृतिनः कारुण्यपुण्यात्मनः ।
पारं गंतुमनन्तदीपमहस्यः को वा महिज्ञां कमः ॥ [18]
नीरंध्रो निर [घो] निसर्गसरलः सारो [त] राभ्यान्तरो
निर्ग्रथिः पृथुलाग्रभागसुभगः पर्वस्वखर्खस्थितिः ।
धामलं फलिनोप्यसेविनविपरकूरारिदावाग्निना
न श्लानि गमितस्ततः समभवद्भूयोयम-

7. त्र्यदभुतः ॥ [11]
आचंद्रं चंद्राश्रेयवंस (श) जाः क्षितिभुजः क्षितिम् ।
भोष्यन्त्यक्षतदीर्घचंद्रिमाभोत्रितैजसा ॥ [12]

ये पूर्वेत्र पवित्रितक्षितितलाः सरः संस [र्ग] प्रियाः ।
 प्राणप्रार्थनयाप्य खिन्नमनसः पर्याप्तसत्यव्रताः ।
 निःसिंदूरितदुर्बिनीतव (व) लवन्मा (रसा) मन्तसीमन्तिनी-
 सीमान्ताः¹ पृथिवीभुजो विजयिनस्तेभ्योखिलेभ्यो नमः ॥ [13]

8. कालेनेह महावंशे प्रशंसा (सा) प्रांशुरंशुमान् ।
 मुक्तामणिरिव श्रीमान्ननुकोभून्महीपतिः ॥ [14]
 तेन विक्रमधनेन धन्विना क्रामता युधि वधाय विद्विषाम् ।
 पुन्वताधनुरधिउयमज्जुनं स्मारिता दिवि विमानगामिनः ॥ [15]
 तस्मादुदारकीर्त्तैरजनि जनानंद सुंदरः श्रीमान् ।
 तनयो विनयनिधान वाक्पतिरिव वाक्पतिः क्षिपिपः ॥ [16]
 विद्यावदा-

9. तद्वदयेन हृदि प्रजानामातंकशंकुमकलकिनविक्रमेण ।
 तेनापनीय नयनिर्मललोचनेन श (कोक्षिता-पृथुककुम्भ (रस्थ) -
 कथार्थकथाः ॥ [17]
 तस्य चमातिलकस्य लोकतिलकः पृथ्वीपतेर्भूपतिः
 स श्रीमान्विजयो जयाय जगतां जज्ञे कृतशः सुतः ।
 यस्योदात्तमतेः प्रसूतिसमये धात्रां

10. भद्रिज्ञां निधेः
 सानंदं सुरसुन्दरीभिरवनौ क्षिप्ताः सलाजाः श्र (स) जः ॥ [18]
 क्षिप्त्वाभिरचिकंभरं सखीराकलय्य भुजयास्य भूभुजः ।
 काकलीकलमगीयत स्फुरत्प्रोथमुत्पुलकमुज्ज्व (उज्ज) ल यशः ॥ [19]
 विनयनतसुमित्रापत्यसंवाहिनाहिः
 प्रवरहरिचमूभिः क्रान्तपर्यन्तभूमिः ।
 सुहृदुपकृति-

11. दक्षो दक्षिणाशां जिगीषुः
 पुनरधित पयोधेर्व (र्व) म्भवेधुयमर्यः ॥ [20]
 तस्मान्भूपतिममुद्रापुदपादि नरेद्रचंद्रमाः सूनुः ।
 श्रीराहिलनामा विहृततमा² वदिता [भ्यु] दयः ॥ [21]
 प्रसन्ने तत्र भूपाले प्रसरच्चित्रभानवः ।
 ना [थ] वन्तोर्धिनां वा [मा] : सरोपे द्विषदालयाः [22]
 कोशपानमसिधा (वा) रयोष-

12. तां नाभिभूतजनरत्नसंपदां ।
 पञ्चपातभिषुदुष्टभूभृतः प्रापुरस्थ न सुहृत्सभासदः ॥ [23]
 तस्मात्सीमप्रतापज्वलनकवलितोत्तालभूपालतूला-

1. Kielhorn—सीमन्ताः

2. The original had विहिततमा but altered to विहृततमा.

[न्म्] लाषङ्गीलङ्गुमाणामनणुगुणगणालङ्कृतेः कीर्त्तिभर्तुः ।
 श्रीहर्षोरिहर्षवरहरणमणिः कीर्त्तनि शेषदोषः
 सन्तोषाय प्रजानामज-

13. नि निजभुजाश्रान्तविभ्रान्तकीर्त्तिः ॥ [24]

य हृष्टैव कृपाणपाणिमकृत व्यापार भा [रं] युधि
 क्रोधाक्लान्तविलोचनौ (नो) त्पलदलभ्रभंगभीमाननम ।
 उरसाहो हृदयाद्भुः करतला [ज्ञा] वो मुखात्कीर्त्तयो
 दिग्भ्यः साध्वसवेषमानवपुषां नष्टाः परेषां क्रमात् ॥ [25]
 तेनाच्युतेन भीमेन व (व) लेन कृतवर्म-

14. णा ।

समुद्रपरिखा पृथ्वी पुरी सू (शू) रेण रञ्जिता ॥ [26]
 अपञ्चधाम्रीधररञ्जणक्षमः सदैव दोषाकर संगभंगुर ।
 वहिःकृतकूरभुजंगसंगमस्तिरस्करोति स्म स तूर्णमणवम् ॥ [27]
 दूरा [पा] स्तप्रवरदूरगैर्दूरमुक्तातपत्रै-
 दूरायातैः सपदि शिरसा [शा] मनं धारयद्भिः ।
 तस्य द्वारि द्विरदमदनिः²स्येदपकां-

15. किनायां

सेधा (वा) हेतोः प्रणतिरपमैराणि (मि) त भूमिपालैः ॥ [28]
 वृत्तोऽव (उव) ला गुणाधारा महार्घा हृदयंगमा ।
 हारावलीय तस्याःसीर्त्तयुक्ति प्रियोत्तमा । (॥) [29]
 वर्ण [:] स्ववर्णरुचिर्विलोचनयुगं नीलं सचन्द्रोपल³
 पाणिः शो [ण] मणिद्युतिः सचरणो दन्तच्छदो विद्रुमः ।
 सद्यः सु (शु) क्ति विमुक्तमौक्तिकतल-

16. स्वच्छ [न्च (च) चे] तो यतः

क्षीरत्नं भुवनैकभूषणमभूत्तेनेयमेका सती ॥ [30]
 तस्यास्तस्य स्मरणविहिताघौघविध्वंसनायाः
 सतीर्थायास्त्रिदशसरितः श्रान्तनोः पुण्यकीर्त्तैः ।
 धर्मधारः पितरि सुतरां साधुरिद्वप्रभावो
 भीष्मो प (य) द्वस्समजनि सुतः श्रीयशोवर्मदेवः ॥ [31]
 तस्य विप्रवरणप्रणामजं

17. शैशवे शिरमित्रशिरं रजः ।

अप्यकालपलिताकृत्तिं दधत्संदभावधिककामनीयकं ॥ [32]
 एकस्मै याचमानाय द्विजाय पलदः शिविः ।
 वावदर्थिजनं प्रादात्कोटिं कोटिमसौ नृपः ॥ [33]
 नंतु भूमिलितालिकेन सद्सि व्यस्तासवे (ने) नासितुं

गंतुं पन्नपुरःसरेण खरणैः स्थातुं च नीचैश्चि-

18.

रम् ।

वक्तु जीव जयादिशेति नियमं कर्तुं विनीतात्मना
तस्मिन्नाजति (नि) राजकेन जयिनि त्रासादिदं सि (शि) क्षितं ॥ [34]
निरपो (त्यो) दितेदुभुजगाधिपधाम नित्य-
मानदि कुङ्कुसुमं गगनागणं च ।
तेनाज्ञतं ह्यमिदं यशशा (सा) व्यंघ्रायि
धा [श्री] तलं शि (मि) तसुधाधवलत्वचित्रम् ॥ [35]
संभवति

19.

भुवि मनुष्यः सप्ताकृपारपारहृषायि ।

न पुनरिह तस्य नृपतेर्गुणसागरपारगः कश्चित् ॥ [36]
गांधारी भजता प्रहृष्टशकुनिस्वानप्रियां प्रेयसीं
भीष्मद्रोणवर्चास्यकर्णसुख¹दान्धाकर्ण्य संसृष्टता ।
[नो] धर्मप्रभवं विरोधितवता प्राप्त्वापि वंशकथं
[सं] प्राप्ता एतरादृता [सु] सुह-

20.

दा विद्वेषिणेत्यज्ञतम् ॥ [37]

कटाक्षस्त्रिहस्तसूनु²भिरसूनुस्त्वय खातः कृत-
स्तपौत्रप्रमुखैः पुनश्चिभिरसावभोभिरापरितः ।
वृत्तान्त सगरस्य सागरविधावाकर्ण्य तूर्णं सुधीः
स्पृष्टवानधिकं व्यधत्त जलधेर्वै (वै) हवं तद्वागाकर्ण्यवम् ॥ [38]
रस्येदं सा (शा) रवेन्दुद्युति [ख]³ रसि (शि) खरच्छ (णा) नक्ष [त्र]-
चक्रा-
च [क्रं रक्ष] क्षमु-

21.

स्मादपथ (न) यति रथं सारथिः सप्तसप्तैः ।

याकुंभः सा (शा) तदुग्भरतुहिनगिरिसि (शि) रश्मि (श्व) वि (वि)-
मवा (म्वा) वक्तव्यं
कुर्व्यशास्ने समस्तस्तुतमसुररिपोर्वैस्म (श्म) वैकुण्ठमूर्तेः ॥ [38]
महावंस (श) समुत्पन्ना [धारि] तावती ।
नर्मदेवाभवहेवी पुष्पा तस्य महीपतेः ॥ [4]
सदानसूया विहिनागमेप्यमा-
वरुधती-

22.

जीवितमप्युपासिता ।

व (व) भौ मदान्धान्दमयन्यनिन्दिता

1. The original had सुखादा, but altered to सुखदा.

2. Originally सूनि, altered to सूनु.

3. The original had खु, but altered to व.

- मदालसाभूष पुनः कथंचन ॥ [41]
 सा देशी नरदेवाद्देवाधिपतेः स (श) जीव सञ्चरित्रं (तं) ।
 तस्मादसुप्तं पृतं जयंतमिष [चं] गमंगभुवम् ॥ [42]
 यशोदानन्द [भाष्य] क्रे पृतनामा रणक्रियां
 जातो कृष्णिकुले कंस रिपोः¹ षष्ठेष्टा नरोत्तमः ॥ [43]
 तस्या [रस—
23. मुत्थि] त क्रोधान्मुहिहासखलाबिनः ।
 हिरण्यकशिपुपाणश्राणां चक्रे न केनचित् ॥ [44]
 देवालोकाय कोशलेश्वरमितस्तूर्णां समारण्यता—
 मादेशः क्रधनाथ सिंहलपते नत्वा व (व) हिः स्थीयताम् ।
 एवं वि [ज्ञा] पय कुन्तलेन्द्र वदने दत्त्वोत्तरीयांचलम्² ।
 तस्यास्थानगतस्य
24. वेत्रिभिरिति इयत्तं समुक्तं वचः ॥ [45]
 का एवं कांवीनृपतिवनिता का स्वमध्याधिपक्षी
 का एवं राहापरिवृढवधूः का स्वमर्गेन्द्रपत्नी [।]
 हृन्मालापाः समरजयिनोयस्य वैरिमियाणां
 कारागारे सजलनयनेन्द्रीवराणां व (व) भूवुः ॥ [46]
 का एवं कस्य किमर्थमत्र भवती प्राप्ता शशांकोज (उज) ला
 मिद्धाः
25. कीर्तिरहं वु (वु) धैकसुहृदः श्रीधंगपृथ्वीपतेः ।
 आदेशा विस्व (स्व) मशेषमागतवती स्फारीभवराकौतुका
 लोकालोकमहामहीध्रनि (जि) खरश्रेणिश्रियं वीक्षितुं ॥ [47]
 मङ्कतमयं तुंगं लिगं यद्विजितमैश्वरं
 त्रिदशपतिना तस्मात्तत्त्वं (कथं) प्रमाद्य किरीटिना ।
 तद्वनितलं तेजानीतं युधिष्ठिरपूजितं
 जयति
26. जगति श्रीधंगेन प्रणम्य निवेदि (शि) तं ॥ [48]
 वेष्म (श्म) न्यस्म (श्म) मयस्तेन भूपालेन प्रतिष्ठितः ।
 द्वितीयो द्योतते देवः बलेशपास (श) हरो हरः ॥ [49]
 तेनाय म (श) रदभ्रसु (शु) भ्रमि (शि) खरः श्रीधंगपृथ्वीभुजा
 प्राप्ता (या) दक्षिदशपभोर्भगवतः सं (शं) भोः समुत्तंभितः ।
 यस्याभ्रकषकालधौतकलमप्रान्तस्खलत्सपं (रस्यं) दनो
 मेरोः सृं (श्रं)—
27. गमतुंगमेव मनुने चित्रीयमाणोरुणः ॥ [50]
 भवस्था भवस्य नूनं शिखिपस (श) रीरेषु कृतसमावेशः ।

1. Kielhorn रिपोऽष्टेष्टा.

2. Kielhorn.—चलं.

स्वयमेव विश्वकर्मा तोरणरचनामिमां चक्रे ॥ [51]

जयति विकटो [व] टोय हाटककोटीरनेन तुल्यित्वा ।

अतुलेन तुलापुरुषाः स (श) तसो (शो) विश्राणितास्तेन ॥ [52]

षट्कर्मा [भि] रता¹ रताः परहिते संसु (शु) द्रवंस (श) द्रया-

28. प्रारब्धा (क्धा) ध्वरधूमधून्नवपुषोप्येकान्ततो निर्मलः ।

तेनैते धनधान्यधेनुवसुधादानेन संमानिताः

सौधेषु स्फटिकाद्रिकूटविकटेष्वारोपिता वा (वा) ह्नाणाः ॥ [53]

अ (अ) ह्यसु अ (अ) ह्यकल्पेषु येध्वेकत्र निवासिषु ।

वृक्षिणेन तुपाराद्रि कल्पप्रामोपरोभवत् ॥ [54]

रक्षितत्वा क्षितिमंशु (बु) रासि (शि) रस (श) नामेतामनन्यायति

- 29 जीविष्य स (श) रदां स (श) तं समधिकं श्रीधंगपृथ्वीपतिः ।

हृद्रं मुद्रितलोचनः स हृदये ध्यायन्त्र (न्न) पन् जाह्नवी²-

कालिन्धोः सलिले कलेवरपरिग्यागादगाग्निर्बुति ॥ [55]

धर्माधिकारमनुमा (शा) सति सा (शा) खतोत्र-

मित्रे सतां स्फुरितधामनि धर्मबु (बु) [दौ] ।

श्रीमद्यशोधरपुरोधमि वेधस्मीव

सिद्धिं जगाम जगतीपतिवीक्षितरेषा ॥ [56]

तार्कारिकः प्र-

30. वरसान्वरवंस (श) जन्मा

श्रीनंदनः कविरभूकविचक्रवर्त्ती ।

तस्यात्मजः समजनि श्रुतपारदृष्टा

श्रीमांस्तपोधिकव (व) लोव (व) लभद्रनामा ॥ [57]

सूनुः सुनृतगीगिरीद्रमहिमा भ [द्रस्य] तस्याभव-

ज्ञपालैर्भुवि पूजितांहरनचः साहस्यरत्नाकरः ।

श्रीरामो रमणीयशू (सू) किरचनाचातुर्यधुर्यः कृती

तेनेयं विहिता प्रशस्तिर [चना]

31. भ [कस्या] लये शलिनः [58]

न संकीर्णां वण्णाः क्वचिद्दिह न सापत्न्यकलुषाः

स्थिताः कायस्थेन प्रथितकुलशीलोऽव (उव) लधिया ।

यशःपालेनायं विदितपद्विद्येन लिखितः प्रशस्ते

विन्याश (स) : कृतयुगसमाचारश (स) दशः ॥ [59]

विज्ञानविश्वकर्त्ता धर्माधारेण सूत्रधारेण ।

चिद्ध (छ) च्छा [मि] धेन विदधे प्राज्ञा (मा) दः³ प्रमथनायस्य ॥ [60]

यावत्पृथ्वी स-

1. The Original had रताः रताः

2. Kielhorn, पञ्चाङ्गवी

3. The original had प्रशदः.

32. पृथ्वीधरनगरनया दत्तमुद्रा समुद्रै-
 यावद्भानिष्पुण्युत्तिरयममृतस्यंदनः शीतरस्मि (शिम) : ।
 यावद्भ (द्भ) ह्नाडभांडस्थितिरियमथवा स्थास्तुतां स्थाणवीयः
 प्राशा (सा) दस्तावदेष्ट ब्रजतु नरपतेर्हंतकैलासहासः ॥ [61]
 लिपि [ज्ञा] नवि [धि] ज्ञेन प्राज्ञेन गुणसा (शा) लिना ।
 सिंहेनेय समुत्कीर्णा सद्गुणा रूपसा (शा) लि [नी] ॥ [62]
 संवत् (त्) १०५९ श्रीखर्जू-
 33. र वा [ह] के राजश्री [धं] गदेवराज्ये देवश्रीमरकतेश्वरस्य
 प्रस (श) स्तितः सिद्धा ॥
 उत्खातोच्चमहीभृतो मधुगिता मत्तद्विपता^१ पदै-
 ज्ञैताः संगरसंगभे [गु] ररिपुत्रस्यप्रियाश्रुकरैः ।
 दिग्भिन्नीर्जयधर्मदेवनृपतिः कीर्त्यंकरैर्योलिख-
 सेनालेखि पुनः प्रशस्तिरमलैरेषाकरैः वमाभुजा ॥ [63]
 विद्वज्जिज्ञंयपालसी (शी)-
 34. तकिरणोमून्यादराद्वदितो
 गौडः प्रोह्लिखदक्षराणि कुमदाकाराणि सपर्यंकरः ।
 कायस्थो जयधर्मदेवनृपतेरीशस्य वि (बि) [भ] रकलाः
 साहित्यावु (बु) धिवं (वं) पुरुदत्ततमो रुन्धननिष्पुतिः ॥ [64]
 संवत् ११७३ वैसा (शा) ख शुद्धि ३ शुक्ले ॥

50. VARANASI COPPER PLATE INSCRIPTION OF KARNADEVA.

Prov. : Old fort, Varanasi, U. P.

Date. : Chedi Era. 793. = 1042-43 A. D.

Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgarī of about
 11th century. A. D.

Ref. : Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. II, pp. 297-310.

Text

First Plate

- ओं [॥] ओ नमः सि (शि) वाय ॥
 निगुणं व्यापकं निर्यं सि (शि) वं परमकारण (णम्) ।
 भावप्राज्ञं परं उद्योतिस्तस्मै सद्भ (द्भ) ह्नाणे नमः ॥ [१]

1. Dr. Kielhorn.—दिपाना.

- यद्वेध¹स्थितमव्य [य] प-
2. रमपि जो (ज्यो) तिस्वि (श्वि) दं सु-
(द्यु) प्रमम् ।
सूर्याक्यस्य च [भा] स्वरप्रभृतयो यस्य स्फुरंश्चूर्मयः [1]
सर्वज्ञान [म] यो व (व) भूव भगवांस्तस्मान्मनुग्मोनसा
यस्मात्साष्टरभूद [य] [गु]-
3. णवती स्त्रीपुंश्चमिता ततः । (॥) [2]
देवः श्रीकार्त्तवीर्यः क्षितिपतिरभवद्भूषण (ण) भूतधात्र्या
हेलोत्तिष्ठान्निवि (वि) भ्यस्तुहिनगिरिसुतास्ते (श्ले) वसन्तोषि-
तस (श) म् [1]
दोर्दण्डा-
4. काण्डसेतुप्रतिगमितमहापूररेवाप्रवाह-
व्याधौतस्य (व्य) चपूजागुरुजनितरुषं रावणं यो ववन्ध² । (॥) [3]
यस्य भूज (भ) [ङ] भीता ददति नृपतयः³ छि [ट]
5. मावे प्रतिपं
आ के (कें) लास (सा) सहेलं हरवृषभसमुत्थातसं (श्व) गाप्रभितेः ।
आ चः⁴ प्राचः समुद्रास्तुरसरिदतुलस्थूलमुक्तावलीका-
दाम्भोघेर्हृषणाच्च [स्फु]-
6. रदतुलमणेः सेतुसीमन्तभाजः । (॥) [4]
तद्वन्सप्रभवा⁵ नरेंद्रपतयः कथाता [:] क्षितौ हेहया-
स्तेषामनृ (न्व) यभूषण (ण) रिपुमनोविन्यस्ततापानलः ।
धर्मभ्यानध-
7. नानू (नु) सधितमुखः सस्वरस⁶ [ता] सीच (ख्य) कृ
स्त्रेयास (न्स) च्वगुणाङ्कितप्रभुतया श्रीमान्भू⁷कोकलः । (॥) [5]
सभ्यवसा (वशास्त्रविचारणा प्रातिदि [न] धर्माय योगाय च
इष्टा-
8. पूर्वपरोपकारकृतये यस्वार्थं सक्तो (क्ता) मतिः ॥ (1)
आनृन्या (ण्या) धिगमाय दाननिरतिः सङ्गस (श) पुष्टेस्तथा
ज्ञाना (न्यु) भ्यासवसान्म⁸मुक्षुपदवीमंते च यः प्राप्तवान् । (॥) [6]
भोजे व-

1. Kielhorn यद्वेधास्थितः

2. Ibid ववन्ध Cf. (Ep. Ind Vol. I p. 263. Verse 9,).

3. Ibid. ददति नृपतयः किलहभावे प्रातिष्ठान्

4. Kielhorn. च 5. Ibid. नद्वश- 6. Ibid. शस्त्रस्तता

7. Ibid. श्रीमान्भू को-

8. Ibid. वशांस्समुक्षुपदवी-

9. [कृभ] राजे श्रीहर्षे (वें) चित्रकूटभु (भू) पाले ।
 स (श) कुरगणे च रा [ज] नि यस्यासीद्भयदः पाणिः । (॥) [7]
 सचिमिवेन्द्र¹ [:] कमलामुपेन्द्रो नरोन्द्रकन्यामिव चन्द्रम्रीकिः ।
 चन्देक्षवत्प्रभवा²
10. सुसिला नट्टाख्यदेवी स तु³ पञ्जनैषित् ॥ [8]
 उहामन्पर्षद्विपतो जयन्तं क (कं) दर्पमापि (पी) न घनस्तनीनाम्
 , अजीजनस्स स्थितये जनस्य तस्यां महास (श) क्षिप [रं] कु-
11. मारम् । (॥) [9]
 नास्ना प्रमिद्धो भुव (व) नत्रयेपि
 प्रसिद्धपूर्वो (स्वी) धवलः स राजा ।
 बोहु (वं) धुरं यो गुरुहारहा यो
 ऽन्यानुपेन्द्रान्क [हा] र चकार ॥ [10]
 एकैक (कं) दत्ता भुजङ्गमनि-
12. सं (सं) स्व (स्वी) जीवित (तं) रक्षता
 भवयार्थं (धं) गरुडाय नागपतिना न्यक्कार ऽन्मीलितः ।
 चारित्राय ददो (दौ) जलं सुरपतिर्माच्छल [ह] स्यामृतौ
 वन्द्यासा (या) भुवनत्रयेष्वयमभू [दौ]-
13. चित्त (स्य) वृत्तेः पदं ॥ [॥]
 किम्वापरेण⁴ ।
 होहिन्ति पृथ व (वं) से पुरिसा एहह्यगारवमहग्वा [।]
 इअ हाविनण जेणं पालीण⁵ परिग (ग) हो गहिभो ॥ [12]
 तस्सु (स्सु) लुः ख्यात-
14. कर्मादिगिभकरनिभाजानु (बा) हुर्महात्मा
 भूमेभ (भं) तां व (व) भूव चतरिपुनृपतिर्वा (व्वा) लहर्षः सु [ज] जन्मा ।
 यं सद्बृत्तानुरागानुकृतकृतय (यु) गाचारमासु (त्रि) स्य जात-
 स्थ-
15. कान्योन्धोपमर्हं स्थिरवर्सातरपास्तारिवर्मात्रि (स्त्रि) वर्माः । (॥) [13]
 धन्योत्र दाम (श) रथिरेव रिपुर्हसा (शा) स्यो
 यस्याभवत्किमपर समरोत्सवाय ।
 अभङ्ग [भ] असकच्छिपतो-
16. धिगस्मा-

1. Kielhorn शनीमिवेन्द्र

2. Ibid. वशप्रभवाः सुशीला

3. Ibid. देवी स तु पर्वणीपीत्

4. Ibid. किं वा परेण

5. पाली is a synonym of दिशू (see, Ep. Ind. Vol. II P. 306 n. 87).

नात्मानमाहवरसादिति यः सुसोच¹ ॥ [14]

सस्यवतैकनिरतस्य युधिष्ठिरस्य

तस्यानुय (ज) : प्रयितवा (वा) हुव (व) लो व (व) भूव ।

दुयोधनारिव (व) लवि (वी) रवधे (धै) कध-

17.

न्वी

पार्थोपरः कलियुगे युवराजदेवः (॥) [15]

भु (भू) भारवमद्वस् (वधु) तिप्र [ण] यिनीमालम्ब (श्व) मान-
स्तन (तुं)

कुर्वाणः समरेपि नाग (क) पथगानागच्छतो विद्वि [व] : ॥ (१)
विरुधा-

18.

तां भुवि भूरिमाग्गमनामुच्चैर्हृद्वाहिनीं

यः साक्षात्परमेस्व (श्व) र [:] समभवत्सम्यक्पि (विश)
वाराधनात् ॥ [16]

तस्माद्भूच्छमणराजदेवः

पुण्यौ (ण्ये) उर्जनाना (नां)

19.

जनितव्यवस्थः ।

आ (अ) वाप्य यं धर्ममिव क्षितीसं (शं)

चिराय लेभे जनता सुखानि ॥ [17]

यः मत्स्यस्य निधिः नि (धि) यां च सरणिः साक्षा च धाम्ना [च] यो
यो दाता च दयालु-

20.

रेव च पदं कीर्त्तय (श्व) नीतेस्व (श्व) यः ।

तस्यासीत्परमेष्ठ दूषणकण [:] कारुण्य (ण्य) पुण्यात्मनः

पात्रापात्रविवेचनं न यद्भूत्सर्वस्वदानेऽपि ॥ [18]

असि (श) ऋर गणदेव-

21.

स्ततोभवत्सकलभुवनतलतिलकः ।

सा (शा) सति वसुधां यस्मिन्पलायित (तं) कापि कलिनापि ॥ [19]

असौनिस्तुसता² यत्र वक्रत्वं पलितागमे [।]

रथचक्रे (वृ) चारि-

22.

त्वं वायो [यौ] स्वच्छन्दचारिता [॥] [20]

तस्यानुयो (जो) भु (भू) युवराजदेवः

पतिः क्षितेः च [त्र] कुलप्रसु (सू) तिः ।

यस्यासिधाराजलधौत मु (मू) तै-

रिच (धि) रं स्थिरासि (सी) च (च) पलापि लक्ष्मि³ [॥] [21]

अर्थ-

1. Kielhorn शुशोच

2. Kielhorn निस्तुसता

3. Ibid. लक्ष्मी

१३. मा [र्था] वधिस्रवागः सेसं सुरनयावधिः ।^१
यस (श) मा (सो) धर्म्मरासे (शे) स्व (श्र) नावधिर्यस्य भूपतेः (॥) [23]
क्रीसास्वनोयायत^२ यातकीर्तुः
कोकलदेवो वसुधैकनाथः ।
ज (व) न्मण्ड-
२४. लाप्रो रिपुमण्डलानि
पुरो दधार्ताति यथार्थस (श) व्द (व्द) : (॥) [23]
नम्र कामुकवत् कृत नियमितं तूणीरवत्पृष्ठतः ।
काष्ठासु क्षणमात्र [श] स्त्रविहितः [भ्रा] न्तरादादण्डवत् [।]
२५. कृत्वा सा [व] परिच्छदेन रहित सम्यक् [रे] स्थापित-
मन्त्रणामखिल कुल नरपति [यिथेभ] येनासिवत्^३ (॥) [. 4]
ककलनृपादवास्तसकल [का] णी [व] पदं-
चा-^४
२६. रक्षालितहारगा (गौ) रगुणभूर्गागव^५देवाभूत् ।
यस्याज्ञायत केवलं रणमुखे कौक्ये (चे) यकोप्रेसरः ।
स्तन्नेव^६ प्रतिविवि [थ] पुरभूदालाव [रं] न [म्मुख] [॥] [25]
२७. अगुनेज्जोल्लेति स्नात यदिह दुर्जसः^७ ।
लक्ष्म्या तदधुना धी [त] दिव्यमादाय तद्वपुः ॥ [26]
ख्यात [:] सत्यतया स धर्मतनयः^८ त्यागेन वि (वे) रोच-
२८. निः
सोयेनेद्रसुर न चैतदसवस्स [त्य] गता [चे] तसि^९ ।
एकस्मिन्नितथं कलो समनिक^{१०} गांरोयदेवे नृपे
[ह] स्ता रिस्वित^{११} [मि] व तेर-

1. Ibid. शीर्थ शूरनयावधिः

2. Ibid. श्रीमार्सनोयायत जातकीर्तः कोकलदेवो वसुधैकनाथः; (अगुनेज्जिति) Mir.

3. Restored stanza—

“नम्र कामुकवत्कृत नियमितं तूणीरवत्पृष्ठतः
काष्ठासु क्षणमात्र दृष्टविहितान्तं च दोर्णवत् ।
कृत्वा साधुपरिच्छदेन रहितं सम्यक्स्थे स्थापित
शत्रूणामखिल कुलं नरपतिश्रेष्ठेन येनासिवत् ॥

4. Restoration by Mir.

“श्री कोकलनृपादवास्तसकलक्षोणीपदः [शीयुतः] ।

The last three letters restored conjecturally.

5. Kielhorn.—गांरोयदेवो भवत् 6. Ibid. मरस्तत्रैव प्रतिविम्बितं पुनरभूद्—

7. Ibid. अम्बुषितीय लोलेति ख्यातं यादह दुर्जसः 8. Ibid. जनयस्यागेन

9. Ibid. शौर्थ्येन्द्र सुनो न चैतदमवस्साय मत ओलुभिः 10. Ibid. कलौ समधिकं

11. Ibid. दृष्ट्वा निश्चितमेव तैरवितथं पूर्वं यथोक्ता नृपाः

Second Plate

29. वितथं पूर्वैः ये(य)थोक्ता भृ(नु)राः ॥ [27]
तस्यास्मजः कर्णं ह्वावतीर्णः
कर्णः पृथिव्या (व्वां) प्रथे (थि) तपृ (प्र) भावः ।
यस्याभिसे (ये) कस्र (श्र) वणा (दृष्टि) ष-
30. त्रिनष्टं प्रहृष्टं द्विजमित्रवर्गैः ॥ [28]
यस्कीर्तिलतया दूरं प्रसरन्त्या दिने दिने ॥ (।)
व (व) ह्वाण्डमण्डपाभोगः स्वल्पतामुपनीयते ॥ [29]
स्वथ समु-
31. त्सृजन्नर्थानर्थिसार्थेष्वचिन्तितान् ।
कोपे (प्ये) ष भूषण (णं) भूमेर्जङ्गमः कस्रम (तप) पादपः ॥ [30]
स (ष) क्तिन्नमै (यै) कने (नि) लयस्य गुणाकरस्य
धर्ममनः
32. स्तुतिपदं किमिहास्ति किं (किं) चित् ।
आसा (शा) स्यते परमिदं कृतिभिः सदे (दे) व
राजन्वती वसुमती भवते (तै) व भूयात् ॥ [31]
तवे (दे) वं गुणगणालंकृत-
33. स (श) रीरः [स्वप्ना] या गसमावासितश्रीमद्विजयक[टा]²परमभट्टारक-
महाराजाजिराज परमेस्व (र्व) रश्रीवाम [दे] वपादानुध्यान (त)
परमभट्टा-
34. रकमहाराजाधिराजपरमेस्व (र्व) र परममाहेस्व (र्व) .
रत् (त्रि) कलिण्या (गा) धिपतिश्रीमत्कर्णदेव [:] कुस (श) .
लीमहादेवी महाराजपु [त्रा] महामं-
35. त्रि [णो] महामास्यामहासन्धिविग्रहिका महाधर्माधिकरणिका
महाचण्डलिका महाकरणिका स (म) हाप्रतीहारो महाममता (म्ता)
36. महाप्रमातारो महास्व (र्व) साधनको महा [भा] ण्डागारिको
महाप्यथ एतानन्यास्व (श्र) कीर्तिताकीर्तिता(तां)स्व³यथाहं मानयति
यो (यो) धयति समाज्ञापयति विदित-
37. म [स्तु] भवता (तां) यथा [ह्वापाथ] कासि [भूम्य] न्त
[गं] त [सु] सिप्रामः साव (श्र) मभूकः सगर्भस्थलजलोपरः सर्वार्थ-
करस्व [नि] प्रभृतिसमुत्प-
38. तिसमेतस्व (श्र) नुराघ (वा) टसीमापर्यन्तः⁴ । वेसालग्राम-
विनिर्गन्ताय कोसिकगोत्राय⁵ । ओदलदे⁶वरात्रिविस्वामित्रि-

1. Read, पूर्वै.

2. Kielhorn, कटकात्परम्

3. Ibid. कीर्तितांश

4. The sign of a punctuation is superfluous.

5. Kielhorn, कोशिक-

6. Ibid. ओदल देवर तद्विश्वामित्रि-

39. प्रवराय वाजसनेयसा (शा) खाय। महप्रन(ण)त्रे वा [म] ननपत्रे
नारायणपुत्राय पण्डितश्रीविस्व (श्व) रूपाय। इहैव पितुः श्री-
40. मङ्गाज्ञेय देवस्यसंवत्सरे¹ स्नादे फाल्गुनच (च) दुलपच द्वितीयायां
स (श) नैस्च (श्च) रवासरे वेण्यां स्नात्वा भगवंतं (वन्तं) देवं (व) देवं²
त्रिलोचन-
41. मस (श) नश (सं) भारप्रकल्पितपंचोपच (चा) र [प्र]
पंचेन परया भक्त्या समभ्यर्च्यार्थममत्र (श्र) ङ् (ङ्) या स्ना (श्ना)
ङ् विधायोभयभोगेन सा (शा) स [न] त्वेन³ संप्रदत्तः। अतः श्रीमत्क-
42. ण्णदेवपादा [ः] सुसीग्रामनिवासिनः समस्तजनपदान्समादिस्
(शं) ति विदितमस्तु भवता (तां) यथा ग्रामोयं⁴ स्माभिः सा (शा)
सनत्वेन प्रदत्त इति मत्वा
43. भाग-भोग-कर-हिरण्य-दण्डादायका⁵ सोत्पत्तिप्रभृतिसमस्तराजप्र-
त्यादाय (या) अस्थोपन (ने) व्या⁶ इति [त] तदपचिकीर्षया मध्ये
चातेन [।] पि न
44. गन्तव्यमिति ॥ अभ्यर्थना ॥
मवर्त्तनेताभा (न्भा) विना राजपुत्रा
भू (न्भू) यो भूयो याचिते रामभद्रः।
सामान्योय (यं) धर्मसेतुनृ (नृ) पाणा (णां)
काले का-
45. ले पालनीयो भवन्निः (॥) [32]
व (व) हुभिच (वं) सुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः।
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम्। (॥) [33]
अस्मिन्वन्से⁷ द्वि [प्रा]-
46. पि यस्त्वा (श्वा) न्यो रपतिर्भवेत्।
तस्यापि हस्तलग्नोहं सा (शा) सनं न व्यक्रमेत् ॥ [34]
यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रै-
र्दानानि धर्मार्थयस (श) स्कराणि।
47. नृमा⁸ ल्यवान्नप्रतिमानि तानि
को न (ना) साधुः पुनरावदीत् ॥ [35]
अस्व (श्व) मेव (ध) सहस्रेण राजसु (सू) य सहतेन⁹ च [।]
गवां का (को) दिप्रदानेन भूमिह-

1. Ibid. संवत्सरभादे-

2. Ibid. देवदेव

3. Ibid. शासनत्वेन संप्रदत्तः

4. Ibid. यमस्माभिः

5. Ibid. दाया करोत्यपति

6. Ibid. नेतव्या-

7. Kielhorn, अस्मिन्वन्से द्वितीयो (१) द्विजप्रोपि—Mir.

8. Ibid. निर्मास्थ-

9. Ibid. शतेन

48. सर्वा न सु (शु) ध्यति । (॥) [36]
 सुवर्णमेक (कं) गामे [कां] भूमेरप्येकमङ्गल (लं) ।
 हरश्च [रक] माम्प्रोति यावदाहुतसप्लवं¹ ॥ [37]
 संवत् ७९३ फाल्गुनचदि ९ सोमे [॥]

51. GOHARWA PLATE OF KARṆADEVA.

Prov. : Goharava Manjhanpur Tahsil. Allahabad, U. P.
Date. : V. S. 1047.
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgarī.
Ref. : E. Hultzsche, *Ep. Ind.*, Vol. XI, pp. 139.

Text

First Plate, Second Side.

1. ओ² स्वस्ति ॥ ओं ब्रह्मणे³ नमः ॥
 निर्गुणं व्यापकं नित्यं शिवं परं [म] कारणं ।
 [भ] विद्याहं परं यो⁴तिस्तस्मै सर्वह्मणे⁵ नमः ॥ [1]
 शुद्धे हृदयक्षेत्रे वल्लीमिव रोपयन्ति
2. यां मुनयः ॥
 मोक्षमहाफलजननी ब्राह्मी⁶ सू [च्म] गपि सा जयति ॥ [2]
 श्रीरोद्धेरपरिमेयसुधानिधानमाविर्वभूव⁷ भवभूषणमिन्दुरेपः ।
3. अस्मादजायत बुधः⁸ स किल चितीशमाद्य⁹ पुरुरवसमाप तनूजरत्नं ॥ [3]
 इति महति सुधामयू¹⁰पवंशे नृपतिरजायत मौक्तिकायमानः ॥
4. अलभत भरतस्स चक्रवर्त्ती तृ¹¹भुवनभूषणभूषमेकमेव ॥ [4]
 अत्रेदि¹²तोदितकुले जगतीपतीना-
 मीशः क्रमादजनि हैहयचक्रवर्त्ती [1]
 य-
5. स्य प्रचण्डभुजपंजरमध्यवर्त्ती
 काराग्रहे¹³ धृत इव प्रसभं वृक्षास्यः ॥ [5]
 वैरिध्वान्तभिदः सहस्रकरता¹⁴ भूपालचूडामणे-
 र्यस्मादद्भुतवाहुव¹⁵—

1. Kielhorn हृतसंक्लवव	2. Expressed by a symbol,	3. Hultzsch ब्रह्मणे
4. Ibid. ज्योति-	5. Ibid. सद्ब्रह्मणे	6. Ibid. ब्राह्मी
7. Ibid. वंभूव	8. Ibid. बुधः	9. -मार्ग
10. Ibid. मयूह-	11. Ibid. त्रिभुवन-	12. Ibid. अत्रोदितो-
13. Ibid. -गृहे	14. Ibid. -करतो	15. Ibid -बाहुवन्ध

6. न्वविधुरो नक्तंचरग्रामणी¹
हिलोह्लासितबाहुदण्डविहित (:) श्रीकण्ठशैलोद्धतिः
प्राग्विक्रान्तम²भून्यत स्वयमपि स्वमिन्द्रजालोपमं ॥ [6]
यज्ञाग्नि-
7. धूमैः परितोषितेन्द्रास्तस्माद्भूवन्बहवो³ नरेन्द्राः ।
राज्ये न येषां विरराम वृष्टिर्विपन्ननारीनयनान्बु⁴वाहैः ॥ [7]
वक्त्रालभङ्गनिपुणः परि-
8. भूतपा [वृक्ष]⁵ लाटेसलुण्ठनपटुर्जितगुर्जरेन्द्रः ।
कारमीरवीरमुकुटाञ्चितपादपीठस्तेषु क्रसाद⁶जनि लक्ष्मणराजदेवः ॥ [8]
आसीद्यद्वि-
9. जयप्रयाणजनितम्बायामस्वेदोदयो-
न्मजनसैनिक⁷गात्रसिंदूरशिरः सिंदूरपूरो [रु] णः ।
त्वङ्गं⁸तुङ्गनुरङ्गताडितमहाक्षोणी [मृ]-
10. व (१) भोनिधिः
पूर्णो वैरिकठोरकंचदलनास्वसिद्धन्वपूरैरिव⁹ ॥ [9]
साहित्यविद्याणल¹⁰नाभुजङ्गो निःशेषवात्री¹⁰धरणाथ शेषः ।
ततः स
11. जज्ञे जगदैकवंशो¹¹चेदीन्द्रचन्द्रो युवराजदेवः ॥ [10]
यौवनेन तनौ यस्य प्रतापेनारिमर्दसु¹² ।
कुलाद्रिकु [जे] प्वरिभि [खि] भिस्तुल्यं पदं (१)
12. दधे ॥ [11]
भूभारहमष्टक¹³श्रुतिप्रणयिनीमालंभ्य¹⁴मानस्तनुं (१)
कुर्वाणः समेरपि नाकपथगानागच्छतो विद्विषा¹⁵ ।
विल्यातां भुवि भूरिमार्गा¹⁶-
13. मनामुषैर्दधद्वाहिनीं
यः साक्षात्परमेधरः समभवत्सम्यक् शिवाराधनात् ॥ [12]
विषपर्यन्तनिष्ठा¹⁷नयूपनिचयः क्षमापालवृद्धामणे-
स्त-
14. स्मादभुतविक्रमः क्रमवशात्कोकल्लनामाभवत् ।
चक्रे यद्विजयप्रयाणपणवः स्वर्गाङ्गनास [ङ्ग] मा-
रम्भे मङ्गलतूर्यकार्यमहितक्षोणीप-

1. Ibid. -णीः । हिलोह्लासितबाहु-
2. Hultzsch ममन्यत 3. Ibid -न्बहवो 4. Ibid-नान्बुवाहैः
5. Ibid -कमा 6. Ibid -योन्मज्जत्सैनिक गात्र सिंधुर
7. Ibid त्वङ्गचुङ्ग- 8. Ibid -कठोर कण्ठदलास्वसिन्धुपूरैरिव
9. Ibid -ललना 10. Ibid -वात्री 11. Ibid नगदैकवंशक्षेदीन्द्र
12. Hultzsch -मूर्दसु 13. Ibid. =ष्टक् 14. Ibid -मालंभमान
15. Ibid. विद्विषः 16. Ibid. -मार्गा 17. Ibid ज्ञात-

15. तीनां मृतसं¹ ॥ [13]
 आसाजये² समरसिंधुरगंधरोषा-
 दस्योद्यदायतकराः ककुभां करीन्द्राः [1]
 पूत्कार³मार्तमिव खेचरनायकस्य
 चक्रुः
16. कपोलमधुपध्वनिभिर्निराशाः ॥ [14]
 यस्मिन्सुखैकप्रभवे प्रजानां तेजोनिवौ⁴ चेतसि वर्त्तमाने ।
 त [खे]⁵ परस्मिन्निव योगभाजां निता-
17. न्तमन्तस्तमसा प्रली⁶नां ॥ [15]
 आक्रामदूर्ध्व⁷ ब्रह्माण्डसंघट्टस्फुटितं यशः ।
 मन्ये यस्येन्दुनक्षत्रताराणाकारतां गतं ॥ [16]
 कारापंजरवद्ध⁸की-
18. रनुपतिर्दसिोङ्गलक्ष्मी⁹चयैः
 तस्मात्कुन्तलभङ्गभङ्गिरसिको गाङ्गेयदेवोभवत्¹⁰ ।
 येनाकारि करीन्द्रकुम्भदलनव्यापारसाराभना
19. निजित्योत्कलभवधिसीमि¹¹ जयस्तम्भः स्वकीयो भुजः ॥ [17]
 भगुणजेति लोलेति ख्यातं यदिह दुर्यशः ।
 लक्ष्मा¹²स्तदधुना धौतं दिव्यमादाय
20. तद्वपुः ॥ [18]
 अतिमनोरथमर्थिजने धनं दिशति यत्तस्य कल्पतरुस्तरुः ।
 रिपुयशःकुसुदा¹³करभास्करः सुतमसूत स कर्णनराधि-
21. पम् ॥ [19]
 आक्रान्तदृप्तसामन्तप्रतापप्रसरादिव ।
 चरणौ रणशौण्डस्य सोष्माणौ यस्य रेजतुः ॥ [20]
 स्फुरद्भयां वज्रचक्राभ्यामेक [व्य] जनेन ह-
22. स्तयोः ।
 वभार¹⁴ या श्रियं सा [च] दिन्द्रोपेन्द्रविज्रभिर्नी¹⁵ ॥ [21]
 सुद्धौ¹⁶दृष्टधराभारदिवकुंजरकराय [ती] ।
 आनयतां¹⁷ भुजौ यस्य हेलोद्धतवसु¹⁸-

1. Ibid. भृश

2. Ibid. आशाजये

3. Ibid. पूत्कार-

4. Hultzsch. निधौ

5. Ibid. तत्त्वे

6. Ibid. प्रलीना

7. Ibid. -दूर्ध्वब्रह्माण्ड

8. Ibid. -वद्ध

9. -चयैस्तस्मा

10. Ibid. -भवत्

11. Ibid. -मन्धिसीमनि or मन्धिसीमनिवि-

12. Ibid. लक्ष्मा-

13. कुसुदा-

14. Hultzsch. वभार

15. Ibid. -भिर्णी

16. Ibid. मूर्द्धौ-

17. Ibid. आनयता

18. Ibid. हेलोद्धत-

23. न्वरौ ॥ [22]
 त्याग [व्य] सनिनो यस्य विपुलं शंसयोर्द्वयं ।
 निधानं विधिना मन्ये द्विगुणीकृतमर्पितं ॥ [23]
 उदण्डसुण्डाग्रविमि [स्त्रि] ते-
24. न पूत्का¹रचू [ण्णी] कृतशीकरेण ।
 मुक्तातपत्रायितमम्ब²राद्धे यस्य प्रभागे पृतनागजानाम् ॥ [24]
 नाहं नाय विपक्षगोत्रवस-
- Second Plate; First Side.
25. तिर्न [त्य] कपूर्वस्थिति-
 र्यस्याख्यातुमिति व चेदिर्दिनपतेर्द्विर्क³क्रमांक्रामत [:] ॥
 प्रान्त (:) श्रान्तवरुथिनीकारिकरास्फाला-
26. वहे-
 लोह्लासितकल्लोलावलिर्वा⁴दुदण्डमुदधिश्चकंद सान्द्रस्वनैः ॥ [25]
 यत्कुन्तप्रोतशत्रु (:) श्रुतरुधिरसुरापानमत्तप्रनृत्य-
 तवेता⁵-
27. लोत्तालतालारवभरितककु [पच] कपर्यां (र्य) न्तसीञ्जि ।
 अन्योन्या⁶लक्षबाचां समिति सुरभ⁷सं दत्तहस्तादिसंज्ञा-
 व्यापारेणामराणां वररम-
28. णविधिः कुसमासीन्मुहूर्त⁸ ॥ [26]
 आनन्दमन्दसुमनस्सुमनोवकीर्ण (:)
 संप्रामरङ्गमुवि भूमिश्रुतां पुरस्ता⁹त ।
 वीरस्य वीरचरितं नश्वे¹⁰ कवं-
29. वै-
 लक्ष्मीहठग्रहकठोरभुजस्य यस्य ॥ [27]
 नीतेषु प्रमदाविगोगविधिना प्रागुल्लाचा¹¹रिन्नतं
 साद्धं वन्धुत¹²या गृहस्थपदवीं का [र] गृहस्थापनात् [।]
 वा-
30. नप्रस्थपदं वनाश्रयवशात्¹³ मैशाच तिष्ठोः स्थि¹⁴तिः (।)
 येनैश्व¹⁵चतुराश्रमेकगुरुता स्पष्टाकृता¹⁶ शत्रुषु ॥ [28]
 यस्यार्थिब्रजवाङ्मिताधिकफल-

1. Ibid. सुण्डाग्र विनिःसृतेन फूत्कार-

2. Ibid. मम्बराद्धे

3. Ibid. चेदिनृपतेर्द्विक्चक्र-

4. Hultzsch. -हेलोहसत्कल्लोलावलिबाहु

5. Ibid. -स्रत and नृत्यद्वता-

6. Ibid. -लक्ष्य

7. Ibid. सरभसं

8. Ibid. कल्प आसी-

9. Ibid. -स्तात्

10. Ibid. नन्तसे

11. Ibid. प्रागुल्ला-

12. Ibid. वन्धु-

13. Hultzsch. -वशाद्

14. Ibid. मिश्रोः स्थिति

15. Ibid. येनैवं

16. Ibid. -अमेक गुरुता स्पष्टीकृता

31. प्राप्यै निसन्धमूः¹
प्राकप्रत्यगधरणीधरास्तरस्परत² स्फुरद्वोषणाः ।
पूते³ निर्मितमाः [पु] रा परिनिते ब्रह्माण्डे अस्मिन् कथ⁴—
सम्मा [स्य]—
32. मित यशान्ति⁵ चेदिदिनपतेराकुलोभूषिरं ॥ [29]
किं तस्य कर्णं [नृ] पतेर्भवत वर्णयामो
यस्य द्विजातिजनशासनताम्रपटैः⁶ ।
उत्कीर्यमाणनिवि—
33. द्वाश्वरचक्रवाल—
वाचालितैर्वधिरभाबमियाज⁷ विश्वं ॥ [30] छ ॥
स पथ⁸ परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीवामदेवपादानु (१)—
34. ध्यात (१) परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरपर [म] माहेश्वर—
त्रिकलिङ्गाधिपतिश्रीमत्कर्णदेव⁹ निजभुजोपार्जितास्य¹⁰ पतिगजप—
35. तिनरपतिराजत्रयाधिपतिः¹¹ श्रीमत्कर्णदेवः कुशली (॥ छ ॥)
जयस्कन्धावार¹² श्रीमत्कर्णतीर्थाधिवासिते महादे [वी] महाराजपुत्रो
महाम—
36. न्त्री महासान्धिविग्रहिको महामात्यो महाधर्माधिकरणिको
महाप्रतिहारो महाश्वपटलिको महाभाण्डागारिको महासामन्तो महाप्र
37. (१) मत्तवारो महाश्वसाधनिकः एतानन्यांश्च [१] कीर्तितान¹³ यथा-
स्थाननियुक्तराजपुरुषान्यथाप्रतिस्थान¹⁴ कोशम्बपत्तयाय¹⁵ (॥) चन्व-
पहाग्रामनि—
38. वासिनो निखिलजनपदान्यथाहं मानयति बोधयति¹⁶ समाज्ञापयति¹⁷
[॥] विदितमस्तु भवतां यथा ग्रामोयमस्माभिश्चतुराघाटविशुद्धः सजल-
39. स्थलः साम्ब¹⁸ मधूक [:] सगर्तोषरः सलोहत्रवणाकरः स्वसीमा¹⁹ पर्यन्त-
[:] सवनमृणमृतिगोचरपर्यन्तः (१) विद्भी कौण्डिन्यगोत्रायाङ्गि-
रसाम्ब²⁰ (१)—
40. रीषयौवनास्पृत्रि²¹ (:) प्रवराय वाजसनेयसाखिने²² उपाध्यायसील-
प्रीत्राय आवसथिकमालहूपुत्राय पंडितश्रीशान्तिस्मर्मेजे²³ ब्राह्मणाय

1. Ibid. निशम्यात्मभूः प्राक्— 2. Ibid.—धरान्तर रसाधारात् 3. Ibid. एतन्—

4. Ibid. परिमितं ब्रह्माण्डमस्मिन्कथ 5. Ibid. यशान्तिचेदिदिनपतेरित्याकुलो

6. Ibid. —नाय 7. Ibid. वधिरभावमियाय 8. Ibid. पथ

9. Ibid. —देवो 10. Ibid. ताश्वपति— 11. Ibid. —पत्यः

12. Ibid. वारे 13. Hultzsch.—तान् 14. Ibid. —पुरुषा and —स्थान

15. Ibid. कौशाम्बपत्तया 16. Ibid. बोध— 17. Ibid. समाज्ञा—

18. Ibid. मात्र— 19. Ibid. सीमा— 20. Ibid. —साम्ब

21. Ibid. यौवनाश्व 22. Ibid. —शाखिने 23. Ibid. शर्मणे माहा—

41. ग्रामोयं एतेषां पवंकृत्वा¹ श्रीमत्कर्णप्रकाशे व्यवहरणे सप्तमसंवत्सरे
कार्तिके मासि सुखपञ्च²कार्तिकीपौर्णमास्यां तिथौ गुरुदि-
42. ने एवं संवत्सरमासपञ्चतिथिवारानुक्रमेणाघेह श्रीमतअर्चतीर्थे³
गंगायां स्नानात् भगवन्तं शिवभट्टारकं समन्वयच्छ्वं मातापिशोरा-
43. रत्ननक्षत्र पुण्ययशोभिवृद्धये चंद्रार्द्धचित्तिपर्यन्तं शासनत्वेन प्रदत्त इति
मत्वा यथाध्यायमानभागभोगहिरण्यादिसमस्तराजप्र-(1)
44. त्वादायाः एतस्याज्ञाश्रवणविधेयीभूय दातव्याः । तद्वपञ्चिकीर्यया
न केनापि (न) गन्तव्यमिति ॥ छ ॥ भवन्ति चात्र पुण्यस्थोकाः ।
45. सव्वानेतान् भाविनः पार्थिवेन्द्रान्⁴
भूयो भूयो याचते रामभद्रः [1]
सामान्योयं धर्मसेतुर्नृपाणां
काले काले पालनीयो भवद्भिः ॥ [31]
व-
46. हुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः⁵ सगरादिभिः ।
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥ [32]
भूमि यः प्रतिगृह्णाति⁷ यश्च भूमिं प्रयच्छति⁸
47. उभौ तौ पुण्यक्रमाणी⁹ नियतं स्वर्गागतिनौ¹⁰ ॥ [33]
पाष्टं वर्षसहस्राणि स्वर्गं तिष्ठति भूमिदः ।
आच्छेत्ता पानुमन्ता च तान्येव नरके व (1)-
48. सेत¹¹ ॥ [34]
अस्मिन्वंसे¹² द्विजभोपि यश्चान्यो नृपतिर्भवेत्¹³ ।
तस्यापि करलभोहं शासनं न व्यति¹⁴क्रमेत ॥ [35]
सुवर्णमेकं गामेकां भूमेरप्ये-
49. कमंगुलं ।
हरश्चरकमाप्नोति यावदाहुत¹⁵संग्रहं ॥ [36]
लिखितं चेद् करणिकरपी¹⁶सर्वानन्देन ।
उत्कीर्णितं¹⁷ च विद्यानन्देन ॥ मङ्गलं महाश्रीः ॥

1. Ibid. एवं-

2. Ibid. सुख-

3. Ibid. श्रीमदर्थ-

4. Hultzsch. -वेन्द्रान्

5. Ibid. बहुभि-

6. Ibid. राजभिः

7. Ibid. गृह्णाति

8. Ibid. प्रयच्छति

9. Ibid. -कर्माणी

10. Ibid. गामिनौ

11. Ibid. वसेत्

12. Ibid. -मेत्

13. Hultzsch. -वन्दे

14. Ibid. -वेत्

15. Ibid. -मेत्

16. Ibid. भूत-

17. -भी

18. Ibid. उत्कीर्ण

यस्येच्छाशक्तिभावादसदपि सकलं जायते लीयते च
सोष्याद्भो हर्षदेवो भुवनविरचनासूत्रधारोप्रमेयः ॥ [6]
नूनं वाणारिनिदग्धस्त्रिपुरसुररिपु-

7. [जा] तहर्षः सहर्षै-
रिन्द्राद्यैर्देववृन्दैः कृतनुतिनतिभिः पूज्यमानोऽत्र शैले ।
योभून्नाम्नापि हर्षो गिरिशिखरभुवोभारतानुग्रहाय
सो¹ स्ताद्भो लिंगरूपो द्विगुणितभवनश्रृङ्गमौलिः शिवाय ॥ [7]
निर्घञ्जेत्त्रा [ण्ड]-
8. [भा] ण्डानणुदहनरुचि भूषसंभ्रान्तसत्त्वं (त्वं)
प्रान्तज्वालावलीढद्रुमव (व) हलमहाभूमभूत्रापिताशम् ।
सरंभारंभ भीमस्वनमसमशरोच्छेदि यस्याशशंके
दृष्ट्वा देवैः [स्व]² रूपं किमिय [म] समये संहतिर्ध्वो (ध्वो)-
भुवे [ष ॥] [8]
9. देवः पुरधगध्यास्ते यमभ्रंकपमुच्चकैः ।
हर्षग्यानिः स हर्षाख्यो गिरिरेष³ पुनातु वः ॥ [9]
शूरस्येदं श्लोकं⁴ ।
गांगं नो निज्झ [रांभ] : प्रवहति न शुभा नन्दनोद्यानलक्ष्मीः
मद्रवम्बवर्णशृङ्गामलविविधरुचो नैव - -
10. [स्त] पात्र ।
अन्यां धत्ते तथापि श्रियमतिशयिनीमेव शैलोद्वितीयां
साचाच्छंभुर्यदास्ते तदपि हि परमं कारणं रम्यतायाः ॥ [10]
अष्टमूर्तिर्यमध्यास्थे सिद्धवष्टकविभुः स्वयम् ।
महिमा भूधरस्यास्य परमः कोपि- ~ ~⁵ ॥ [11]
11. [एत] त्ववर्णाण्डकांतिप्रवरतममहामण्डपाभोगमद्रं
प्रांतप्रासादमालाविरचितविकटापाण्डुपुत्राभिरामम् ।
मेरोः शृङ्गोपमानं सुचटितवृषस्तोरणद्वाररम्यं
नानासद्भोगयुक्तं जयति भगवतो हर्षदेवस्य [ह]-
12. [मर्यम्] ॥ [12]
आद्यः श्रीगूढकाल्याप्रथितनरपतिश्चाहमानान्वयोभूत्⁶
श्रीमन्नागा⁷ [ष] लोकप्रवरनृपसमालब्ध (ध्व) वीरप्रतिष्ठः ।

1. K. reads स.

2. सत्त्वं was, perhaps, originally engraved, but seems later to have been altered to स्व०.

3. रेषा originally engraved, but altered to रेव.

4. Kielhorn. reads शूरस्यैवश्लोकः 5. K. restores विषते. 6. Kielhorn. - भूच्छ्री.

7. Originally श्रीमन्नागव, but व omitted subsequently. ष is supplied by Kielhorn.

यस्य श्रीहर्षदेवे बरभवनमयी भीतली कीर्तिमूर्ति-
ल्लोकियापि स्थिरैषा प्रतपति परमैः-

13. ~ - - ~ - [गै] : ॥ [13]
पुत्रः श्रीचंद्रराजोभवदमलयशास्तस्य तीव्रप्रतापः
सूनुस्तस्याथ भूपः प्रथम इव पुनर्गुर्वकाव्यः प्रतापी ।
तस्माच्छ्रीचंदनोभूषितपतिभयदस्तोमरेशं सवर्षं
हत्वा रुद्रेनभूपं समर [भुवि]
14. [व] लाघे [न लब्धा] जयश्रीः ॥ [14]
ततः परमतेजस्वी सदा समरजित्वरः ।
श्रीमान्वाक्पतिराजाख्यो महाराजोभवत्सुतः ॥ [15]
येनादैर्न्यं स्वसैन्यं कथमपि दधता वाजिवह्णा सुमुष्ट
प्रागेव त्त्रासितेभः सरसि क [रि] रटङ्गिडिमैडि ~ -
- [जे] ।
15. वन्द्यवमाभर्तुराज्ञां समदमभि [व] हृन्नागतोनंतपार्श्व-
वमापालस्तत्त्रपाळां दिशि दिशि गमितो द्वीविपण्णः प्रसण्ण-
(ज) : ॥ [16]
शूरस्येवं ।
लोकैर्यो हि महीतले ननु हरिश्चंद्रोपमो गीयते
त्यागैरव [र्य] जयेषु की [र्ति]-
16. [र] मला धर्मश्च यस्योजव (उज्ज) लः
येनादायि हराय मंदिरकृते भक्त्या प्रभूतं वसु
श्रीमद्वाक्पतिराजसूनुसमः श्रीसिंहराजोभवत् ॥ [17]
हैममारोपितं येन शिवस्य भवनोपरि ।
पूर्णचंद्रोपमं स्वीयं मूर्तं य [श] ~ [पि] ढक [म् ॥] [18]
17. - -² । तोमरनायकं सलवणं सैन्याधिपत्योद्धतं
युद्धे येन नरेश्वराः प्रश्रित्तिं निष्ठां (ण्णा) शिता जिष्णुना ।
कारावेशमनि भूरयश्च विष्टतास्तावदि यावद्गृहे
तन्मुक्त्यर्थमुपागतो रघुकुले भूचक्रवर्ती स्वयम् ॥ [19]
श्रीमा-
18. [शिव] ग्रहराजोभूतसुतो वासवोपमः ।
वंशलक्ष्मीर्जयश्रीश्च येनैते विधुरोद्धृते ॥ [20]
श्रीसिंहराजरहिता किल चितयन्ती
भीतेव संप्रति विभुर्ननु को ममेति ।
येनात्मवा (वा) ह्युगले चिरसन्निवासं
संधीरितेति वृत्ता निज-

1. K. suggested that it may be read as वि०.

2. Kielhorn is inclined to supply either जित्वा or हत्वा.

19. [रा] ज्यलक्ष्मीः ॥ [21]
येन दुष्टदमनेन सर्वतः साधिताखिलमही स्ववा (वा) हुभिः ।
लीलयैव वशावर्तिनी कृता किंकरीव निजपादयोस्तले [22]
यस्य चारु चरितं सतां सदा शृण्वतां जगति कीर्तितं जनैः ।
हृष्टिजातघनरोमकं
20. ~¹ जायते तनुरलं मुहुर्मुहुः ॥ [23]
मुक्ताहारैः सुतारैः प्रतरलतुरगैश्चारुवस्त्रैश्च शस्त्रैः
कर्पूरैः पूगपूरैर्मलयतल्लवरैर्हंसभारैरपारैः ।
उद्यद्भानैः समानैश्चलकुलगिरिभिर्हन्तिवारैः सदारै-
स्त्रिभ्याजैः प्रातिर - -
21. ~ ~ भिरिति भृतैः प्रामृतैर्यः सिपेवे ॥ [24]
छत्रधारावरग्रामो द्वितीयः शंकराणकः [1]
तेनेमौ हर्षना [धाय] [भ] कस्या दत्तौ सशासनौ ॥ [25]
श्रीमद्दुर्लभराजेन योनुजेन विभूषितः [1]
लक्षणेनेव काकुत्स्थो विष्णुनेव हलायुधः ॥ [26]
22. [महा] राजावली चाम्यौ शंभुभक्तिगुणोदया ।
श्रीहर्षः कुलदेवोऽस्यास्तस्माद्विज्यः कुलक्रमः ॥ [27]
अनंतगोचरे² श्रीमान् पण्डित औत्तरेव (श्व) रः ।
पंचार्थ³लाकुलान्नाये⁴ विश्वरूपोभवदगुरुः ॥ [28]
दीक्षाजातमलध्वन्सविस्फुरज्ञा⁵-
23. [ननि] मर्मलः ।
प्रशस्ताख्योभवच्छिष्यस्तस्य पाशुपतः कृती ॥ [29]
भा [व] रक्तो [भ] वत्तस्य शिष्यो द्विनामतोऽहटः ।
वार्गटिकान्वयोद्भूतसद्विप्रकुलसंभवः ॥ [30]
हर्षस्यासन्नतो ग्रामः प्रसिद्धो राणपक्षिका ।
सांसारिककुलान्नायस्ततो यस्य विनि [र्गमः] ॥ [31]
24. अललटच्छद्मना नंदी शिवासन्नस्थितिक्रमः ।
श्रीहर्षाराधने नूनं स्वयं मर्ष्यमवातरत् ॥ [32]
आजन्म व (व) ह्यचारी दिगमलवसनः संयतात्मा तपस्वी
श्रीहर्षाराधनैकम्यसनशुभमतिस्त्यक्तसंसारमोहः ।
आसीद्यो लब्ध (वध) जन्मा भवतर [णधि] यां- ~

1. Kielhorn wants to restore टका before जायते.
2. Better अनन्तगोचरः as an adjective of औत्तरेवरः.
3. पंचार्थ is usual adjective used before the names of the kings or honourable persons in the medieval inscriptions.
4. Kielhorn is inclined to restore पंचार्थकुलान्नायो.
5. Ibid. -ध्वस विस्फुरज्ञा-

25. - [धी] सुव (व) न्यु-
स्तेनेवं धर्मिवित्तैः सुघटितविकटं कारितं हर्षहर्म्यम् ॥ [33]
अस्मिंश्चांकांशौले गगनपथलिहोत्तुङ्गशृङ्गेप्रमेयं
हर्म्यं श्रीहर्षनामप्रथितपशुपतेः सङ्ग्रिमानो [प] मानम् ।
हङ्गा भङ्गोगयुक्तं व (व) हुसुरभवनं कारितं येन
26. - -
नासाध्यं किञ्चिदस्ति स्फुटमिति तपसो निःस्पृहाणां यतीनाम् ॥ [34]
आसीन्नैष्टिकरूपो यो दीप्तपाशुपतव्रतः ।
ती [व] वेगतपोजात पुण्यापुण्यमलक्षयः ॥ [35]
सदा शिवसमाकारस्तस्येश्वरसमुद्यतेः ।
भावद्योतोभवच्छिष्यः संदीपितगु-
27. [रुक्] मः ॥ [36]
गुरोराज्ञामयं प्राप्य प्रतिष्ठासोः शिवालयम् ।
यथाप्रारब्ध (व) कार्याणामङ्गीकृतभरोभवत् ॥ [37]
पुरस्तात्पर्वतस्याधस्त्रितयं येन कारितम् ।
सत्कूपो वाटिका दिव्या गोप्रपा घटितोपलैः ॥ [38]
सदैव बहमानेन कूपेन स्वादुवारिणा ।
वाटिकासेच-
28. प्रपाभरणन्तथा ॥ [39]
सत्पुष्पैरर्चनं शम्भोः पयःपानं गवामपि ।
कार्यद्वयमिदं सारं दर्शितं पुण्यकांक्षिणाम् ॥ [40]
दिगं व (व) रं जटा भस्म¹ तल्पं च विपुलं मही ।
भिष्ठा हृत्तिः करः पात्रं यस्यैतानि परिग्रहः ॥ [41]
शिवभवनपु-
29. - - - [पा] रं यवासी
तदखिलमुपलौघैः पूरयित्वा गभीरम् ।
समतलसुखगम्यं प्रागणं तेन कांतं
मसृणतरशिलाभिः कारितं वं (वं) धयित्वा ॥ [42]
वीरभ [व] सुतः ख्यातः सूत्रधारोऽत्र चण्डसिब² ।
विश्वकर्मेव सर्वज्ञो वास्तुविद्या [म]-
30. - - - [॥] [43]
[ये] न निर्मितमिदं मनोहरं शंकरस्य भवनं समंढपम् ।
[स] र्वदेवमयचारुतोरणं स्वर्गखंडमिव वेधसा स्वयम् ॥ [44]
गंगाधरवरभवने करणिकयीरुकसुतेन भक्तेन ।
अक्रियतेयं सुगमा प्रशस्तिरिह धीरनागेन ॥ [45]

1. Originally भस्म altered to भस्म.

2. This word offends against metre and the grammar both.

- यावच्छ्रमो - -
31. - - - नसुरनदीचंद्रलेखापतित्वं
यावल्लक्ष्मीमुरारिरुरसि विलसति द्योतते कौस्तुभं च ।
गायत्री याव [दा] स्ते सततमुपनता प्रेयसी घ (ब) ह्यणोन्ते
कैलासाकारमेतत्प्रतपतु भवनं हर्षदेवस्य तावत् ॥ [46]
अ - -
32. - [ह] तः शंभुः कथं कालस्य गोचरः ।
हर्म्यनिर्माणकालस्तु यथादृष्टो निव (ब) ध्यते ॥ [47]
संवत् १०१ [३] आपादशुदि १३ शंभोः प्रासादसिद्धिः ॥ ॐ ॥
जातेब्दा (द्वा) नां सहस्रे स्त्रिगुणनवयुते सिंहराशौ गतेर्द्धे
शुक्ला यासीत् [ती] -
33. [या] शुभकरसहिता सोमवारेण तस्याम् ।
आदिष्टः शंभुनामौ [ध्रुव] ममलपदं दिक्षुना शुद्धसत्त्वं (खं)
लब्धा (द्वा) वैदेहभावं शिवभवनमभिप्रस्थितो ह्यल्लटोय ॥ ॐ ॥ (॥) [48]
स्वस्ति । संवत् १०३० आपादशुदि १५ निरुद्धं
यथालब्ध (द्वा) शासना [नां] - -
34. - त्रैव लिल्यते । महाराजाधिराजश्रीसिंहराजः स्वभोगे तुनकूपकद्वाद-
शकं मिहगोष्ठं । तथा पट्टव (ब) द्वाकविषये त्रैकलककेशानकूपौ ।
मरःकोटविषये कण्ठपल्लिकामेवं ग्रामांश्चतुरश्रं द्वांकशिखरोपरि [भ] -
35. गवने श्रीहर्षदेवाय पुण्येहनि श्रीमत्पुष्करतीर्थं^१ स्नात्वा स्नपनार्च्यनविले-
पनोपहारपूषदीपपर्वयात्रोत्सवार्थमाशशांकतपनार्णवस्थितेयावच्छास-
नत्वेन प्रददौ । तथैतद्भ्राता श्रीवत्सराजः स्वभोगावाप्तजय [पु] [रविष] -
36. ये कर्हमखातग्राममदाच्छासनेन । तथा श्रीविग्रहराजेन शासनदत्तग्राम-
द्वयमुपरिलिखितमास्ते । तथा श्रीसिंहराजात्मजौ श्रीचंद्रराजश्रीगोविंद-
राजौ स्वभोगावाप्तपट्टव (ब) द्वाकविषये । दर्नकविष [ये]
37. [पा] संख्येन स्वहस्तांकितशासनौ [गु] [द] के पाटकद्वयं
पल्लिकाग्रामौ भक्त्या वितेरतुः । श्रीसिंहराजीयदुःसाध्यश्रीधंधुकः खट्वा-
विषये स्वभुज्यमानमथूरप [द्र] ग्रामं स्वाम्यनुमतः प्रदत्तवान् ।
38. हिलात्मजः श्रीजयनराजः^२ स्वभुज्यमानकोलिकूपकग्रामं भक्त्या हर्ष-
देवाय शासनेन दत्तवान् । (॥) तथा समस्तश्रीभम्मह [दे] स्या
शाकंभयां लवणकूटकं प्रति विंशोपकमेकं दत्तं । तथोत्तरापथीयहेडा
विकानां [स]
39. [घ] १ टकं प्रति द्रम्म एको दत्तः । (॥) पुण्यात्मभिर्दत्तानि देवभुज्य-
मानक्षेत्राणि यथा । म [द्रा] पुरिकायां पि [प्य] लवालिकाक्षेत्रं निम्ब
(ग्व) डिका [घ्रा] मे दर्भटिकाक्षेत्रं मरुपल्लिकायां [क्षा] टके [त्रं]
[ह] र्वे लाटक्षेत्रं

40.[क] लावणपट्रे सेव्यकक्षेत्रं तथास्रैव द्विहलिकानं [दि]
 सोमके बृहद्वलमिति ॥
 सव्वानितान्भाविनो भूमिपाला-
 न्भूयो भूयो याचते रामभद्रः ।
 सामान्योयं धर्मसेतुर्नृपाणां
 काले काले पालनीयो भवद्भि [: ॥] [49]

53. UDEPUR PRAŚASTI OF THE KINGS OF MALAWA

Prov. : Udepur, Rajasthan.

Date. : V. S. 1262, Śaka S. 1147 or Kali S. 4307.

Lang. : Sanskrit

Script. : Nāgarī of about 11th
 Century A. D.

Ref. : Buhler, *Ep. Ind.* I, p. 222-238.

Text

1. ओ नमः शिवाय ॥
 गंगावुसंसिक्तभुजंगमालवाले कालेन्दोरमलांकुराभा ।
 यन्मूदभि नम्रेहितकल्पवल्क्या भातीव भूयै स तवास्तु शंभुः ॥ [1 ॥]
2. सानंदनदिकरसुंदरसांद्रनांदीनादेन तुंबुलमनोरमगानमानैः ।
 [नृत्वं] त्यवस्यमनि¹ [शं] सुखासवेस्या² यस्याप्रतो भ-
 3. वतु वः स सिवः³ शिवाय ॥ [2 ॥]
 मूर्द्धस्थिता [भसरितोक्त] मयेव संभो⁴-
 रक्षांगभंगघटनाखनमाश्रयंती ॥
 दृष्ट्वात्मनाथवसतां⁵
4. सकलांगतुष्टा
 पुष्टि नगोद्वतनया भवती विद्व्यात् ॥ [3 ॥]
 गणेशो [व] : सु [खाया] स्तु निज्ञातः परशुः करे ।
 यस्य नम्रघनावध-
5. कंदोच्छ्रित्या इवोद्यतः ॥ [4 ॥]
 अस्त्युर्ब्बिधः प्रतीच्यां हिमगिरितनयः सिद्धदंपत्यसिद्धेः
 स्थानं च ज्ञानभाजामभिमत-
6. फलदो ऽखर्वितः सो ऽर्ब्बुदायः⁶ ।

1. Buhler -त्यवस्यम

2. Ibid. वेद्या

3. Ibid. च शिवः

4. Ibid. शमोर

5. Ibid. यशता

6. अर्ब्बुद is obviously a son of Himālaya in the west

विश्वामित्रो बशिष्ठादहरत्¹ व [ल] तो वन्न गां तत्प्रभावा-
जज्ञे वीरोमिनकुंडाद्रिपुवलनिधनं य-

7. श्वकारैक एव ॥ [5 ॥]
मारयित्वा परान्धेनुमानिन्ये स ततो मुनिः ।
उवाच परमारा [ख्यः पा] र्थिवेंद्रो भविष्यसि ॥ [6 ॥]
तदन्ववाये ऽखिलयज्ञसंघनू-
8. सामरोदाहृतकीर्त्तिरासीत् ।
उपेंद्रराजो द्विजवर्गरत्नं सौर्याजितोत्तुंगनृपस्व [मा] नः [7 ॥]
तस्मूनुरासीदरिराजकुम्भिकंठीरवो
9. वीर्यवतां वरिष्ठः ।
श्रीवैरसिंह²श्चतुरण्वान्तधाभ्यां जयस्तंभकृतप्रशस्तिः ॥ [8]
तस्माद्भूव वसुधाधिपमौलिमाला-
रत्नप्रभारुचिरं-
10. जितपादपीठः ।
श्रीयकः करकृपाणजलोर्मिमग्न-
सन्नुम्रजो³ विजयिनां धुरि भूमिपालः ॥ [9 ॥]
तस्मादवन्तितरुणीनय-
11. नारविन्द-
भास्वानभूरक रकृपाणमरीचिदीप्तः ।
श्रीवाक्पतिः सतम⁴खानुकृतिस्तुरंगा
गंगासमुद्रमलिलानि पिवन्ति यस्य ॥ [10 ॥]
12. जातस्तस्माद्वैरिसिंहो न्यनाम्ना लोको ब्रूते [वज्रट] स्वामिनं यं ।
शत्रोर्वर्गं धारयासेर्निहत्य श्रीमद्वारा सूचिता येन राज्ञा ॥ [11 ॥]
तस्मा-
13. दभूदरिनरे⁵स्वरसंघसेवा⁶गर्जद्वर्जद्वरवसुंदरतूर्यनादः ।
श्रीहर्षदेव इति खोट्टिगदेवलक्ष्मीं जग्राह यो युधि नगादसमप्र-
14. तापः ॥ [12 ॥]
पुत्रस्तस्य वि [भू]⁷ विवाखिलधराभोगो गुणैकास्पदं
सौर्याक्रान्तसमस्त⁸सन्नु विभावाधि⁹भ्याद्यवित्तोदयः ।
वक्तृत्वो-

1. The allusion to Viśvamītras forcibly carrying away the cows of the sage Vasiṣṭha.

2. Bühler वैरिसिंह-

3. Ibid. शत्रुम्रजी

4. Bühler -शतमखानुकृति

5. Ibid. -नरेश्वर

6. Ibid. -सेना

7. Ibid. -विभूषिता

8. Ibid. शौर्या-

9. Ibid. -शत्रुविभवाधिभ्याम्य वित्तोदयः

15. ऋकवित्वतर्ककलनप्रज्ञातशा [खा] गमः
श्रीभट्टाक्षपतिराजदेव इति यः सन्निः सदा कीर्त्यते ॥ 13 ॥
कर्णाटलाटकेरल-
16. चोलशिरोरत्नरागिपदकमलः ।
यश्च प्रणयिगणार्थितदाता कल्पद्रुमप्रख्यः ॥ [14 ॥]
युवराजं विजित्याजौ हत्वा तद्वा-
17. हिनीपतीन् ।
खड्गमूर्द्धकृतं¹ येन त्रिपुर्यां विजिगीषुणा ॥ [15]
तस्यानुजो निर्जितहृणराजः श्रीसिधुराजो विजयार्जि-
18. तश्रीः ।
श्रीभोजराजोजनि येन रत्नं नरोत्तमाकम्पकृतद्वितीयं ॥ [16 ॥]
आ कैलासान्मलयगिरितो ऽस्तोदयाद्रिद्वयादा-
भुक्ता पृथ्वी पृथु-
19. नरपतेस्तुल्यरूपेण येन ।
उन्मूल्योर्ध्वभिरगुरु [ग] णा लीलया चापयज्या²
क्षिता दिष्ट क्षितिरपि परां प्रीतिमापादिता च ॥ [17 ॥]
साधितं विहितं दत्तं
20. ज्ञातं तद्वत् केनचित् ।
किमन्यत्कविराजस्य श्रीभोजस्य प्रशस्यते ॥ [18]
चेदीश्वरैर्द्रथ [तोगा] ल [भीमसु] ख्या-
न्कर्णाटलाटपतिगुर्जरराट्पुरु-
21. प्कान् ।
यद्वृत्त्यमानविजितानवल्लो [वय] मौला
दोष्णां वल्लानि कलयति न [योद्ध] लो [कान्] ॥ [19 ॥]
केदारराभेस्वर³सोमनाथ [सु] डीरकालानलरुद्र-
22. सत्कैः [1]
सुराश्र [यै] व्याप्य च यः समन्ताद्यथार्थसंज्ञां जगतीं चकार ॥ [20 ॥]
तत्रादित्य प्रतापे गतवति सदनं स्वर्गिणां भर्गभक्ते-
व्यासा धारेव धात्री रिपुति-
23. मिरभरैर्म्मौल्लोकस्तदाभूत् ।
विश्रस्तांगो⁴ निहत्योद्गटरिपुति [मिरभ] रं खड्गदंढी⁵सुजालै-
रन्यो भास्वानिवोद्यन्धुतिमुदितजनात्मोद्-
24. यादित्यदेवः ॥ [21 ॥]
येन धरणीवराहः परमारेणो [दधतो] निरायासा [व] ।
[तस्यै तस्या भू] मेरुद्वारो वन कियन्मात्रः ॥ [22 ॥]
[कुवान्ध-] तबाजिवजर-

1. Buhler खड्गमूर्द्धकृतो

2. Ibid. चापयज्या

3. Bühler. रामेश्वर-

4. Ibid. विश्रस्तां-

5. Ibid. दंढीसु-

54. KHALIMPUR PLATE OF DHARMPALA DEVA.

Prov. : Khalimpur, Maldah Dist., E. Bengal.

Date. : 9 th century A. D.

Lang. Sanskrit.

Script. : Magadha variety of
northern alphabet.

Ref. : Batavyal, J. A. S. B. Vol. LXIII & I p. 39 ff.
Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. IV pp. 243-254.

Text

First Side

1. ओं स्वस्ति [॥]
सर्वशतां श्रियमिव स्थिरमास्थितस्य
वज्रास-
2. नस्य व (व) हुमारकुलोपलम्भाः ।
देव्या महाकरुणया परिपा-
3. लितानि
रक्षन्तु वो दश व (व) लानि दिशो जयन्ति ॥ [1]
श्रिय इव सुभगा-
4. याः सम्भवो वारिराशि-
रक्षशधर इव भासो विश्वमाह्लादयन्त्याः ।
प्रकृतिरवनिपानां सन्ततेरुत्तमाया
अ-
5. जनि दयितविष्णुः सर्वविद्यावदातः ॥ [2]
आसीवासागरादुर्वी गुर्वीभिः कीर्त्तिभिः कृती ।
मण्डयन्
6. खण्डितारातिः श्लाघ्यः श्रीवप्यटस्ततः ॥ [3]
मात्स्यन्यायमपोहितुं प्रकृतिभिर्लक्ष्म्याः करङ्गाहितः
श्रीगोपा-
7. ल इति शितोशशिरसां वृद्धामणिस्तत्सुतः ।
यस्यानुक्रियते सनातनयशोराशिर्दिशामाशये
शेतिम्ना य-
8. दि पौर्णमासरजनी ज्योत्स्नातिभारश्रिया ॥ [4]
शीतांशोरिव रोहिणी हुतभुजः स्वाहेव तेजोनिधेः
शर्वाणी-

9. व शिवस्य गुह्यकपतेर्भद्रदेव भद्रात्मजा ।
पौलोमीव पुरन्दरस्य दयिता श्रीदेवदेवीत्यभू-
हेवीं तस्य विनो-
10. दभूर्भुररिपोर्लक्ष्मीरिव क्षमापतेः ॥ [5]
ताभ्यां श्रीधर्मपालः समजनि सुजनस्त्यमानावदानः
स्वामी भूमी-
11. पती¹नामखिलवसुमती मण्डलं शास्यदेकः [1]
चत्वारस्तीरमजत्करिगणचरणन्यस्तमुद्राः समुद्रा
यात्रां य-
12. स्य क्षमन्ते न भुवनपरिखा विश्व (ध्व) गाशाजिगीशोः ॥ [6]
यस्मिन्नुहामलीलाचलितव (व) लभरे दिग्जयाय प्रवृत्ते
यान्त्या²-
13. [म्व] श्वम्भरायां चलितगिरितिरश्चीनतां तद्वशेन ।
भाराभुग्रावमज्जन्मणिविभुरशिरश्चक्रसाहायकार्यं
शेषे-
14. णोदस्तदोष्ण त्वरिततरमधो धस्तमेवानुयातम् ॥ [7]
यत्प्रस्थाने प्रचलित व (व) लास्फालनादुल्लङ्घि-
भूलीपूरैः पिहि-
15. तसकलव्योमभिर्भूतधाव्याः ।
सम्प्राप्तायाः परमतनुतां चक्रवालं फणानां
मघोन्मीलन्मणि फणिपतेर्ला-
16. घवादुल्लास ॥ [8]
विरुद्धविषयसोभासस्य कोपाग्निरौर्ववत् ।
अनिर्बृति³ प्रजज्वाल चतुरम्भोधि-वारितः ॥ [9]
17. येभूवन् पृथुरामराघवनलप्राया धरित्रीभुज-
स्तानेकत्र दिदृक्षुणेव निचितान् सर्वान् समस्वेधसा⁴ ।
ध्व-
18. स्ताशेषनरेन्द्रमानमहिमा श्रीधर्मपालः कलौ
लोलध्रीकरिणीनिव (व) न्धन महास्तम्भः समुत्तम्भितः ॥ [10]
यासां
19. नासरिभूलीधवलदशदिशां द्रागपश्यन्नियतां
धत्ते मान्धानुसैन्यव्यतिकरचकितो ध्यानतन्द्रीम्भहेन्द्रः ।
20. तासामप्याहवेच्छापुलकितवपुषाम्बाहिनीनाम्बिधातुं⁵
साहाय्यं यस्य वा (वा) ह्योर्निखिलरिपुकुलध्वंसिनोर्ना-

1. The original seems to have been-पतीनां. 2. Kielhorn. यान्त्या वि-

3. Kielhorn. अनिर्बृति.

4. Ibid. समवेधसा.

5. Ibid. वपुषा बाहिनीनां विधातुं.

21. वकाशः ॥ [11]
भोजैर्मत्स्थैः समद्रैः कुर्यदुद्यवनावन्ति गन्धारकीरै-
र्भूपैर्व्यालोलमौलिप्रणति परिणतैः
22. साधु सङ्गीर्यमाणः ।
हृष्यत्पञ्चालवृद्धोदधृतकनकमयस्वामिपेकोदकुम्भो
दत्तः श्रीकन्यकुब्ज (वज) स्सललितच-
23. लितभ्रलतालक्ष्म येन ॥ [12]
गोपैः सीक्षि वनेचरैर्बनभुवि ग्रामोपकष्टे जनैः
क्रीडद्भिः [:] प्रतिचत्वरं शिशुगणैः
24. प्रत्यापण [म्] मानपैः ।
लीलावेशमनि पञ्जरोदरशुकैरुद्गीतमात्मस्तवं
यस्याकर्णयतस्त्रपाविवलितानम्रं स-
25. दैवाननम् ॥ [१३]
स खलु भागीरथीपथ प्रवर्त्तमाननानाविध नौवादकसम्पादित-
सेतुव (व) न्यनिहितशैलशि-
26. खरश्रेणि विभ्रमात्¹ निरतिशयघनघनाघनघटाख्यामायमान-
वासरलक्ष्मीसमारब्ध (वध) सन्ततजलदस-
27. मयसन्देहात्² उद्गीचीनानेकनरपतिप्राभृतीकृताप्रमेयहयवाहिनीखरखुरो-
त्खातपूलीधूसरितदि-
28. गन्तरालात् परमेश्वरसेवासमायातसमस्तजम्बू (म्बू) द्वीप-
भूपालानन्तपादातभरनमदवनेः पाटलिपु-
29. त्रसमावासितश्रीमज्जयस्कन्धावारात् परमसौगतो महाराजाधिराज-
गोपालदेवपादानुध्यातः प-
30. रमेश्वरः परमभट्टारको महाराजाधिराजः श्रीमान् धर्मपालदेवः कुशली ॥
श्रीपुण्ड्रवर्द्धनभु-
31. कथ्यन्तःपातिव्याप्रतटीमण्डलसम्ब (म्ब) ङ्-
महन्ताप्रताशविश (व) ये क्रौञ्चश्वभ्रनामग्रामोऽस्य च सीमा³ पश्चि-
32. मेन गङ्गिनिका । उत्तरेण कादम्ब (म्ब) री देवकुलिका खर्जूरवृक्षश्च ।
पूर्वोत्तरेण राजपुत्रदेवकृतालिः । वी-
33. जपूरकङ्कन्वा प्रविष्टा । पूर्व्वेण विटकालिः खाटकयानिका ['] गत्वा
प्रविष्टा । जम्बू (म्बू) यानिकामाक्रम्य जम्बू (म्बू) यानक [']

Second Side.

34. गता । ततो निःसृत्य⁴ पुण्याराम वि (वि) स्वाईश्रो (खो) तिका
['] । ततोपि निःसृत्य⁵ न-

1. Kielhorn. विभ्रमान्.

2. Ibid. सन्देहात्-

3. Originally सीमा was engraved.

4. Kielhorn-निःसृत्य.

5. Ibid. निःसृत्य.

35. लक्ष्मर्म् [टो] त्तरान्तं गता नल [च] म्मटात् दक्षिणेन
नामुण्डिकापि [हे]-
36. [सद्मिम्] कायाः । खण्डमुण्डमुखं खण्डमुखा वेदसवि (वि)-
खिका वेदवि (वि) खिकातो रोहितवाटिः पिण्डारविटिजोटिका सीमा
37. उ [क्त] रजोटस्य दक्षिणान्तः¹ ग्रामवि (वि) ल्वस्य च दक्षिणान्तः² ।
देविकासीमा विटि । धर्मायोजोटिका । एवम्माडाशाम्मली नाम ग्रामः
38. [।] अस्य चोत्तरेण गङ्गिनिका सीमा ततः पूर्व्वेणार्द्धश्रो (स्रो)
तिकया आन्नयानकोलर्द्धयानिकङ्गतः त-
39. तोपि दक्षिणेन कालिकाश्वभ्रः । अतोपि निस्त्य श्रीफल [भ] ष
[७] कं यावत्पश्चिमेन ततोपि वि (वि) ल्वङ्गोर्द्धश्रो (स्रो) ति-
40. कया गङ्गिनिकां प्रविष्टा । पालितके सीमा दक्षिणेन काणाद्वीपिका ।
पूर्व्वेण कोण्टिया स्रोतः [।] उत्तरेण
41. गङ्गिनिका । पश्चिमेन जेनन्दायिका । एतद्ग्रामसंपारीणपरकर्मकृद्दीपः³ ।
स्थालीकटविषय-
12. सम्ब (स्व) ङ्गान्नपण्डिकामण्डलान्तःपातिगोपिपलीग्रामस्य सीमाः ।
पूर्व्वेण⁴ उद्ग्राममण्डलपश्चिमीमा । दक्षि
43. णेन जोलकः [।] पश्चिमेन वेसानिकाख्या खाटिका । उत्तरेणोद्ग्राम-
मण्डलसीमाव्यवस्थितो गोमार्गः । एषु च-
44. तुरुषु⁵ ग्रामेषु समुपगताद् सन्वानेव राजराजनकराजपुत्रराजामात्य-
सेनापतिविषयपतिभोगपतिषट्ठाधि-
45. कृत दण्डशक्तिदाण्डपाशिकचौरोदरणिकदौस्माधसाधनिकदूतखोलगमा-
गमिकाभित्तरमाण हस्त्यश्वगोमहिष्यजा-
46. विकाध्यक्ष न [१] काध्यक्षव (व) लाध्यक्षतरिकशौलिककगौल्लिमक-
तदयुक्तकविनियुक्तकादिराजपादोपजीविनोन्यांश्चाकीर्त्ति-
47. तान् चाटभटजातीयान्⁶ यथाकालाध्यासिनो ज्येष्ठकायस्थमहामहत्तर-
दाशग्रामिकादिविषयव्यवहारिणः
48. सकरणान् पतिवासिनः क्षेत्रकरांश्च वा (वा) ह्यणमाननापूर्व्वकं यथा-
हम्मानयति वो (वो) धयति समाज्ञापयति च । मतमस्तु
49. भवताम् [।] महासामन्ताधिपति श्रीनारायणवर्मणादूतकयुवराज-
श्रीत्रिभुवनपालमुखेन वयमेवम्विज्ञापिताः⁷ यथा ऽस्मा-
50. भिमर्मातापित्रोरात्मनश्च पुण्याभिवृद्धये शुभस्थलान् देवकुलङ्कारितत्त
(न्त) त्र प्रतिष्ठापितभगवन् [७] जनारायणभट्टारकाय तत्प्र-
51. तिपालकलाटद्विजदेवार्चकाविपादमूलसमेताय पूजोपस्थानादिकर्मणे
चतुरो ग्रामान् अत्रत्यदष्टिकातलपाटक-

1. Kielborn दक्षिणान्तः.

2. Ibid. कृद्दीपः.

3. Ibid. पूर्व्वेणोद्ग्राम-

4. Ibid. तुषु.

5. Kielborn तक्षिण-

6. Ibid. एवं विज्ञापिता.

52. समेतान्ददातु देव इति । ततोऽस्माभिस्तदीयविशेष्या एते¹ उपरि-
लिखितकाश्चत्वारो ग्रामास्तलपाटकहट्टिकासमेताः स्व-
53. सीमापर्यन्ताः सोद्देशाः सदशापचाराः² अकिञ्चित्प्रमादः परिहृतसर्व-
पीडाः³ भूमिच्छिद्रन्यायेन चन्द्रार्कशितिसमकालं
54. तथैव प्रतिष्ठापिताः⁴ । यतो भवद्भिस्सर्व्वैरेव भूमेर्हानफलगौरवादपहरणे
च महानरकपातादिभयहानमिदमनुमो-
55. च परिवालयीयम् । प्रतिवासिभिः क्षेत्रकरैश्चाज्ञाश्रवणविधेयैर्भूत्वा समु-
चितकरपिण्डकादिसर्व्वप्रत्यायोपनयः कार्य
56. इति ॥
व (व) हुभिर्व्वसुधा दत्ता राजभिस्सगरादिभिः [१]
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् । (॥]
पष्टिभर्ष⁵ सहस्राणि स्वर्गे मो-
57. वृत्ति भूमिदः [१]
आज्ञेता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत् ॥
स्वदत्ताम्परदत्ताम्वा⁶ यो हरेत् वसुधरा [म] [१]
स विष्टायां कृमिर्भूत्वा पितृ-
58. भिस्सह पच्यते ॥
इति कमलदलाम्बु(म्बु)विन्दुलोलां श्रियमनुचिन्त्य मनुष्यजीवितञ्च [१]
सकलमिदमुदाहृतञ्च बुध्वा न हि पुरु-
59. पैः परकीर्त्तयो विलोप्या [:] ॥
तडितुल्या लक्ष्मी [२] तनुरपि च दीपानलसमा ।
भवो दुःखैकान्तः परकृतिमकीर्त्ति [:] क्षपयताम् [१]
यशा-
60. न्यचन्द्रार्क⁷ ['] नियतमवतामत्र च नृपाः
करिष्यन्ते बु (बु) दध्वा यदभिरुचितं किम्प्रवचनैः ॥
अभिवर्द्धमानविजयराज्ये
61. सम्बत्⁸ ३२ मार्गदिनानि १२ ॥
62. श्रीभोगटस्य पौत्रेण श्रीमत्सुभटसुनुना ।
श्रीमता तातटेनेदं उत्कीर्ण⁹ गुणशालिना ॥

1. Ibid.-प्येत-

2. Ibid.-चारा.

3. Ibid. -पीडा

4. Ibid. Possibly it is an error for प्रतिपादिताः

5. Kielhorn पष्टिभर्ष-

6. Ibid -दत्ता वा.

7. Ibid बुध्वा.

8. Ibid. यशास्या-

9. Ibid. संवत्.

10. Ibid. -नेदमुक्तौ-

55. DEOPARA INSCRIPTION OF VIJAYASEN

Prov. : Deopara, Rajshahi, District Bengal.

Date. : The last quarter of the 11 th century A. D.

Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgari.

Ref. : C. T. Metcalfe, J. A. S. B. Vol XXX VI. P. & L. pp. 128 ff. 128 Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. I pp. 305 ff.

Text

1. ओं¹ [×] ओं नमः शिवाय ॥
 वशेशुकाहरणसाध्वसकृष्टमौलि-
 माख्यच्छटाहतरताल्यदीपभासः ।
 वेद्यास्त्रपामुकुलितं मुखमिन्दुभाभि-
 र्वीक्ष्याननानि हसितानि जयन्ति शम्भोः ॥ [1]
 लक्ष्मीवल्लभ-
2. शैलजादयितयोरद्वैतलीलागृहं
 प्रद्युम्नेश्वरशब्द² (ब्द) लान्छनमधिष्ठानं नमस्कुम्भीहे ।
 यत्रालिङ्गनभङ्गकातरत [या] स्थित्वान्तरे कान्तयो-
 र्द्वीभ्यां कथमप्यभिज्ञतनुताशिल्येऽन्तरायः कृतः ॥ [2]
 यस्मिन्हासनमीश्वर-
3. स्व कनकप्रायं जटामण्डलं
 गङ्गाशीकरमजरीपरिकरैर्यन्त्रामरप्रक्रिया ।
 रवेतोत्फुल्लफणञ्जलः शिवशिरःसन्धानदामोरग-
 म्बुत्त्रं यस्य जयत्यसावचरमो राजा सुधादीधितिः ॥ [3]
 वंशे तस्यामरस्त्रीवि-
4. ततरतकलासाक्षिणो दाक्षिणात्य-
 षोणीन्द्वैर्वीरसेनप्रभृतिभिरभितः कीर्त्तिमञ्जिर्ब (बर्ब) भूवे ।
 यच्चारित्रानुचिन्तापरिचयशुचयः सूक्तिमाध्वीकधाराः
 पाराशर्येण विश्वश्रवणपरिसरप्रीणनाय प्रणीताः ॥ [4]
 तस्मिन् से-

1. Expressed by a symbol.

2. प्रद्युम्नेश्वर clearly means a name of the god usually called हरिहर (विष्णु-शिव) who represents the divine personalities unified in one.
 See M. Monnier Williams, *Brahmanism and Hinduism*, P. 65.

5. नान्ववाये प्रतिसुभटशतोत्सादनत्र (अ) ह्यवादी
स त्र (अ) ह्यस्त्रियाणामजनि कुलशिरोदाम सामन्तसेनः ।
उत्प्रीयन्ते यदीयाः स्खलदुद्धिजलोहोलशीतेषु सेतोः
कच्छान्तेष्वप्सरोभिर्हृशरथतनयस्पर्द्धया युद्धगाथा
6. : ॥ [5]
यस्मिन् सङ्गरचत्वरे पटुरदत्तयौपहतद्विष-
हृग्मे येन कृपाणकालभुजगः खेलायितः पाणिना
द्वेधीभूतविपक्षकुञ्जरघटाविष्टिकुम्भस्थली-
मुक्तास्थूलवराटिकापरिकरैश्च-
7. सं तदद्याप्यभूत् ॥ [6]
गृहाद्गृहमुपागतं व्रजति पत्तनं पत्तना-
द्वनाद्वनमनुद्रुतं भ्रमति पादपं पादपाद ।
गिरेर्गिरिमधिध्रितन्तरति तोयध्विन्तोयधे-
र्यदीयमरिसुन्दरीसरकपृष्ठलङ्गं यशः ॥ [7]
दुर्वृत्तानामयमरि-
8. कुलाकीर्णाकर्णाटलक्ष्मी-
लुण्टाकानां कदनमदतनोत्ताहगेकाङ्गवीरः ।
यस्मादद्याप्यविहतवसामान्समेदः¹ सुभिज्ञां
हृष्यत् पौरस्यजति न दिशं दक्षिणां प्रे² [त] भर्ता ॥ [8]
उद्गन्धीन्याज्यधूमैर्मृगशिशुरसिताखिन्न-
9. वैखानसस्त्री-
स्तन्यह्वीराणि कीरप्रकरपरिचितत्र (अ) ह्यपारायणानि ।
येनासेष्यन्त शेषे वयसि भवभयात्कन्दिभिर्मरकरीन्द्रैः
पूष्णोत्सङ्गानि गङ्गापुलिनपरिसराण्यपुण्याश्रमाणि ॥ [9]
अक्षरमपरमात्मज्ञानभी-
10. ध्मादमुष्माक्षिजभुजमदमत्तारातिमाराङ्गवीरः ।
अभवदनवसानोद्भिन्ननिर्णिणकतत्तद्गुणनिबहमहिम्नां
वेरम हेमन्तसेनः ॥ [10]
मूर्द्धन्यर्द्धन्दुचूडामणिचरणरजः सत्यवाक्कण्ठभित्तौ
शास्त्रं श्रोत्रे-
11. केशाः पदभुवि भुजयोः क्रूरमौर्वीकिणाङ्कः ।
नेपथ्यं यस्य जज्ञे सततमियदिवं रत्नपुष्पाणि हारा-
स्ताडङ्गं नूपुरखकनकवल्लयमप्यस्य भृत्याङ्गनानाम् ॥ [11]
यद्वैर्गन्धिविलासलब्ध (क्थ) गतिभिः शल्यैर्ध्विदीर्णोरैरां
12. वीराणां रण [ती] र्थं वैभववशाद्विष्यं वपुर्वि (र्जि) भ्रताम् ।

संसक्तामरकामिनीस्तनतटीकारमीरपत्राङ्कितं
वक्षः प्रागिव मुग्धसिद्धमिधुनैः सातङ्कमालोकितम् ॥ [12]
प्रार्थयिष्ययकेलिकर्मणि पुरः स्मेरं मुखं वि (वि) भ्रतो-
रे-

13. तस्यैतदसेश्च कौशलमभूदाने द्वयोरद्भुतम् ।
शत्रोः कोपि दधे ऽवसादमपरः सख्युः प्रसादं व्यधा-
देको हारमुपाजहार सुहृदामन्यः प्रहारं द्विषाम् ॥ [13]
महाराज्ञी यस्य स्वपरनिखिलान्तः पुरवधू-
14. शिरोरत्नश्रेणीकिरणसरणिस्मेरचरणा ।
निधिः कान्ते [:] साध्वीव्रतविततनित्योज्ज्वलयशा
यशोदेवी नाम त्रिभुवनमनोज्ञाकृतिरभूत् ॥ [14]
ततस्त्रिजगदीश्वरात्समजनिष्ट देव्यास्ततो-
प्यरातिव (ब) लशतनोज्ज्व-
15. लकुमारकेलिक्रमः ।
चतुर्जलधिमेखलावलयसीमविश्वम्भरा-
विशिष्टजयसान्वयो विजयसेनपृथ्वीपतिः ॥ [15]
गणयतु गणशः को भूपर्नीस्ताननेन
प्रतिदिनरणभाजा ये जिता वा हता वा ।
इह जगति विपे-
16. हे स्वस्य वंशस्य पूर्वः
पुरुष इति सुधांशौ केवलं राजशब्द (वद) : ॥ [16]
सख्यातीतकपीन्द्रसैन्यविभुना तस्यारिजेतुस्तुलां
किं रामेण वदाम पाण्डवचमूनाथेन पार्थेन वा ।
हतोः खड्गलतावतंसितभुजामात्रस्य येनाजितं
सप्ता-
17. म्भोधितटीपिनद्धवसुधाचकैकराज्यं फलम् ॥ [17]
एकैकेन गुणेन यैः परिणतं तेषां विवेकादृते
कश्चिद्वन्यपरश्च रक्षति सृजत्यन्यश्च कृत्स्नं जगत् ।
देवोयं तु गुणैः कृतो व (ब) हुतिथेर्द्धीमान् जघान् द्विषो
वृत्तस्थानपुष्यद्वार च
18. रिपूच्छेदेन दिव्याः प्रजाः ॥ [18]
दत्त्वा दिव्यभुवः प्रतिष्ठितिभृतामुर्व्वीमुरीकुर्व्वता
वीरामृलिपिलान्द्रितो ऽसिरमुना प्रागेव पश्वीकृतः ।
नेत्थं चेत् कथमन्यथा वसुमती भोगे विवादान्मुखी
तत्राकृष्टकृपाणधारिणि गता भ-

1. Kielhorn, -माजघान.

2. The original had कथमन्यथा, but the sign for अनुस्वार is struck out.

19. ॐ द्विषां सन्ततिः ॥ [19]
 खं नान्यवीर¹विजयीति गिरः कवीनां
 श्रुत्वा अन्यथा मननरूढनिगूढरोषः ।
 गौवेन्द्रमद्रवदपाकृत कामरूप-
 भूपं कलिङ्गमपि यस्तरसा जिगाय ॥ [20]
 शूरमन्य इवासि नान्य किमिह स्वं राघव श्लाघसे
 स्प-
20. ॐ बर्द्धन मुञ्च वीर विरतो नाद्यापि दर्पस्तव ।
 हस्यन्योन्यमहर्षिप्रणयिभिः कोलाहलैः भ्रामुजां
 यत्कारागृह्यामिकैर्षियमितो निद्रापनोदकृमः ॥ [21]
 पाश्चात्यचक्रजयकेलिषु यस्य याव-
 द्भङ्गाप्रवाहमनुधावति
21. नौविताने ।
 भर्मास्य मौलितरिदम्भसि भस्मपङ्क-
 लप्रोक्षितेव तरिरिन्दुकला चकास्ति ॥ [22]
 मुक्ताः कर्पासवीजैर्मरकतशकलं शाकपत्रैरलावू (वू)-
 पुष्पै रूप्याणि रत्नं परिणतिभिर्दुरैः कुक्षिभिर्दोडिमानाम् ।
 कुष्माण्डीवह्वरीणां वि-
22. कसितकुसुमैः काञ्चनं नागरीभिः
 शिचयन्ते यत्प्रसादाद् (इ) हुविभवजुषां योषितः श्रोत्रियाणाम् ॥ [23]
 अश्रान्तविभ्राणितयज्ञयूपस्तम्भावलीं द्रागवलम्ब (म्ब) मानः ।
 यस्यानुभावाद्भुवि सख्यचार कालक्रमादेकपदोपि धर्मः ॥ [42]
 मेरोरा-
23. हृतवैरिसङ्कुलतटादाहूय यज्वामरान्
 व्यत्यासं पुरवासिनामकृत यः स्वर्गस्य मर्त्यस्य च ।
 उत्तुङ्गैः सुरसख्यभिश्च विततैस्तल्लैश्च शेषीकृतं
 चक्रे येन परस्परस्य च समं द्यावापृथिव्योर्ध्वपुः ॥ [25]
 दिक्शास्वामूलकाण्डं गगनतलम्-
24. हाम्मोधिमध्यान्तरीयं
 भानोः प्राक्प्रत्यगद्विस्थितिमिलदुदयास्तस्य मध्याह्नशैलम् ।
 आलम्ब (म्ब) स्तम्भमेकं त्रिभुवनभवनस्यैकशेषं गिरीणां
 स प्रद्युम्नेश्वरस्य व्यधित वसुमतीवासवः सौधमुच्चैः ॥ [26]
 प्रासादेन तवामुनैव हरितामध्या-
25. निरुद्धो मुधा
 भानोद्यापि कृतोस्ति दक्षिणदिशः कोणान्तवासी मुनिः ।

1. नान्य and वीर were obviously proper names. See Ep. Ind. I. P. 313
 note, 57 for the identification See J. B. O. R. S. 1932. P.

अन्यामुच्छपयोयमुच्छतु दिशं विन्ध्योप्यसौ वर्द्धतां¹
यावच्छक्तिं तथापि नास्य पदवीं सौधस्य गाहिष्यते ॥ [27]
स्रष्टा यदि क्षप्यति भूमिचक्रे सुमेरुभृतपिण्डविच-

26. संनाभिः ।
तदा घटः स्यादुपमानमस्मिन् सुवर्णकुम्भस्य तदपिपतस्य ॥ [28]
वि (वि) लेशयविलासिनीमुकुटकोटिरत्नाङ्कुर-
स्फुरतकिरणमञ्जरीच्छुरितवारिपूरं पुरः ।
चखान पुरवैरिणः स जलमग्न-
27. पौराङ्गना-
स्तनैणमदसौरभोजलितचञ्चरीकं सरः ॥ [29]
उच्चित्राणि दिगम्ब (म्ब) रस्य वसनान्यर्द्धाङ्गनास्वामिनां
रत्नालङ्कृतिभिर्विशेषितचपुःशोभा शतं सुभ्रुवः ।
पौराङ्गनाश्च पुरीः रमशानवसतेभिन्नाभु-
28. जोस्याक्षयां
लक्ष्मीं स व्यतनोहरिद्रुभरणे सुज्ञो हि सेनान्वयः ॥ [30]
चित्रशौमेभचम्मा हृदयविनिहितस्थलहारोरगेन्द्रः
श्रीखण्डचोदभस्मा करमिलितमहानीलरत्नाक्षमालः ।
वेषस्तेनास्य तेने गरुडमणिलतागोन-
29. सः कातमुक्ता-
नेपथ्यग्रस्थिरिच्छासमुचितरचनः कल्पकापालिकस्य ॥ [31]
वा (वा) होः केलिभिरङ्घ्रिनीयकनकच्छत्रं धरित्रीतलं
कुर्वाणेन न पर्यशेषि किमपि स्वेनैव तेनेहितम् ।
किन्तस्मै दिशतु प्रसन्नवरदोष्यर्द्धन्दुमौलिः
30. परं
स्वं सायुज्यमसावपश्चिमदशाशेषे पुनर्हास्यति ॥ [23]
प्रस्तोतुमस्य परितश्चरितं जमः स्यात्
प्राचेतसो² यदि पराशरनन्दनो³ वा ।
तत्कीर्तिपूरसुरसिन्धुविगाहनेन
वाचः पवित्रयितुमत्र तु नः प्रयत्नः ॥ [33]
यावद्वास्तोस्पति-

1. The allusion is to the story of Vindhya's gradual rise in order to check the daily course of the sun. See. Supra p. 204. note, I., also See S. P. Pandits note on Raghuvamśa VI. 61, cf Mahābhārata Vanaparva Chapter 104.

2. प्राचेतस=Son to प्रयेतस i.e. वास्मीकि

3. पराशरनन्दन = व्यास.

31. पुरधनी भूर्भुवः स्वः पुनीते
यावच्चान्द्री कलयति कल्लोसंसतां भूतभक्तः ।
यावच्चेतो गमयति सतां श्वेतिमानं त्रिवेदी
तावत्तासां रक्षयतु सखी तत्तदेवास्य कीर्तिः ॥ [34]
निर्णिक्तसेन कुलभूपतिमौक्तिकाना
मग्रन्थिलग्र—
32. धनपक्कमलसुत्रवह्निः ।
एषा कवेः पदपदार्थविचारशुद्ध—
वु (बु) ङेरुमापतिधरस्य कृतिः प्रशस्तिः ॥ [35]
ध [र्म] प्रणसा मनदासनसा वृ (वृ) हस्पतेः सूत्रुरिमां प्रशस्तिं [।]
चखान वारेन्द्रकशिल्पिगोष्ठीचूडामणी रागकशूलपाणिः ॥ [36]

56. NIDHANPUR COPPERPLATES OF BHASKARAVARMAN.

Prov. : Nidhanpur in Panchkhanda, Sylhet. Assam.

Date. : Seventh Century A. D.

Lang. : Sanskrit. **Script.** : Northern Brāhmī.

Ref. : Padmanāth Bhattacharya Vidyavinoda.

Ep. Ind. Vol. X, II. pp. 65-79.

Text

First Plate

1. [ओ]
प्रणम्य देवं शशिशेखरप्रियं
पिनाकिन ['] भस्मकणैर्विभूषित ['] [।]
विभूतये भूतिम [तां ह्विज]—
2. न्मनां
करोमि भूय स्फुटवाचमु [३] उबलां ॥ [1]
स्वस्ति महा-नी-हस्यस्व'पतिसंपत्युपातजयशब्दान्व—
3. र्थं स्कन्धावारात् कर्ण^२सुवर्णवहासकात् ॥

1. P. Bhattacharya—अश्वपति संपत्युपात्त जय शब्द—

2. Karna suvarṇa was once the capital of Śaśanka. Jayanāga an inhabitant of Karna suvarṇaka, while he was here, issued a grant which is supposed to be dated in the latter half of the sixth century A. D.

भोगीम्बरकृतपरिकरमीक्षणजितकामरूपम-

4. विमुक्तं [1]
परमेश्वरस्य रूपं निजभूतिविभूषितं जयति ॥ [2]
जयति जगदेकवन्पु¹लोकहित-
5. यस्य सम्पदो हेतु [:] [1]
परहितमूर्तिरदृष्टः फलानुमेयस्थिति ['] धर्म [:] ॥ [3]
धार्मीमुष्मिस्थितो-
6. रम्बुनिधे² कपटकोलरूपस्य [1]
चक्रभृत [:] सूनुरभूत् पार्थिववृन्दारको नरक [:] ॥ [4]
7. तस्माददृष्टनरकाग्नरकादजनिष्ट नृपतिरिन्द्रसखः [1]
भगदत्तः ख्यातजयं विजय [']
8. युधि यः समाह्वयत ॥ [5]
तस्यात्मज [:] क्षतारेर्वज्रगतिर्वज्रदत्तनामाभूत् [1]
क्षतम-
9. खमखण्डबल³गतिरतोपययः सदा संख्ये ॥ [6]
वरेयेषु तस्य नृपतिषु वर्षसह-
10. स्वग्रयं पद्मवाप्य [1]
यातेषु देवभूयं क्षितीश्वर [:] पुण्यवर्माभूत् ॥ [7]
मात्स् [य] न्याय⁴-
11. विरहित [:] प्रकाशरत्न [:] सुतो द्वयथ⁵ लघु [:] [1]
पञ्चम इव हि समुद्र [:] समुद्रवर्माभवत् तस्य ॥ [8]
12. अविल्लण्डितवलवर्मा⁶ बलवर्मा⁶ तस्य सूनुरजनिष्ट [1]
क्षितिपस्य दत्तदेव्या ['] सेना य-
13. स्याभ्यसित्त्रीया ॥ [9]

(E. I. XVIII P. 63). This finds mention also in Rohtāsagadh stone seal matrix of Mahāsāmanta Śaśānkadeva (Fleet. Gupta Inscriptions P.) For detailed geographical description see, B. C. Law. Historical geography of Ancient India P. 225 and how it came under the sway of Bhāskara-varman (see Ep. Ind. XII P. 65 into.)

1. P. Ibid -क्षिप्सोरम्बुनिधेः.

2. An allusion to Boar incarnation of Vishnu.

3. P. Bhaṭṭācharya-बल-

4. मात्स्यन्याय in the technical sense means disorders of anarchy when the strong oppress the weak as the large fishes eat the small ones.

Here it has another meaning also, i. e. 'excesses'.

5. P. Bhaṭṭācharya. द्वैरथ-

6. Ibid. -बलवर्माबल-

तस्यापि रत्नयत्न्या ['] नृपतिः कल्याणवर्म्मानामाभूत् [१]
तनयस्तनीयसा-

14. मपि यो दोषाणामनावासः ॥ [10]
गन्धर्ववती तस्माद्गणपतिमिव दानववर्षणमजस्रं [१]
15. गणपतिमगणितगुणगगमसूत कलिहानये तनयं ॥ [11]
तन्महिषी यज्ञवती

Second Plate, First Side.

16. यज्ञवतीवारणि [:] सुतम् असूत [१]
यज्ञविधीनामास्पदमनलमिव महेन्द्रवर्म्माणं ॥ [12]
तस्मा [द]-
17. जनयदात्मजमात्मविदः सुवता भुव स्थितये [१]
नारायणवर्म्माणं जनकमिवाधिगतसंख्याय^१ ॥ [13]
18. प्रकृतिरिव तस्य पुंसो देववती स्थिरगुणानुबन्धाय^२ [१]
षष्ठमिव महा^३भूतन्दधौ^४ महा-
19. भूतवर्म्माणं ॥ [14]
चन्द्रमुखस्तस्य सुतश्चन्द्र^५ इव कलाकलापरमणीयः [१]
विज्ञानव-
20. ती द्यौरिव यं सुपुत्रे ध्वान्तशान्तिकरं ॥ [15]
भोगवती भोगवती भूतेः स्थितवर्म्माणं [स्]-
21. ततो हेतुः [१]
आसीद्भोगिपतेरिव भूमिभृतोनन्तभोगस्य ॥ [16]
तस्मदगाध-
22. मुर्ते^६रकलितरत्नादुपोडलक्ष्मीकात् [१]
शिरोदधेरिव नृपादकलङ्क [:]

1. The word 'संख्य' is explained by श्रीधर स्वामी in his commentary on Bhagavadgītā V. 39 as follows—सम्यक् ख्यायते प्रकाश्यते वस्तुस्त्व अनयोति संख्या सम्यग्ज्ञानम्, तस्यां प्रकाश्यमानमात्मतत्त्व संख्यम् । It seems that the Sāṅkhya system of philosophy is intended, for we find just immediately the reference to the progeny of the Pancha Mahābhūtas from the Prakṛiti and the king is likened to the sixth Mahābhūta.

2. P. Bhattachārya-बन्धाय-

3. According to the Sāṅkhya system of philosophy there are five महाभूता namely, the पृथ्वी, अप्, तेजस्, वायु and the आकाश

4. P. Bhattachārya-भूतं दधौ

5. It has been corrected from चन्द्राक्ष

6. P. Bhattachārya-मूर्ते-

7. Read. क्षी

23. श्रीमृगाङ्कोभूत ॥ [17]
उदपादि नयनदेव्या ['] सुनुस्तस्य¹ स्वबाहुधृत-
24. राज्यः [1]
देव [:] सुस्थितवर्मा यः ख्यातः श्रीमृगाङ्क इति ॥ [18]
प्रत्युरसं विलसन्ती [']
25. तद्धन इव या ['] मुदा हरिर्वहति [1]
सा श्रीरर्थिजनेभ्यः क्षितिरेव विश्राणिता येन ॥ [19]
26. कार्त्तयुगीव श्यामादेवी तस्मादजीजन [त्] तनयं [1]
शशिनमिव सुप्रतिष्ठित-
27. वर्माणमपास्तये त [म] सां [20]
यस्योन्नति³ परार्था विद्याधरचक्रवर्त्तिसेव्यस्य [1]
सग-
28. जस्य सुप्रतिष्ठितकटकस्य कुलाचलस्यैव⁴ ॥ [21]
सैव श्यामादेवी तस्यानुजम-
29. कलितोदयमसूत [1]
श्रीभास्करवर्माणं भास्करमिव तेजसां निलयं [॥] [22]

Second Plate, Second Side.

30. एकोपि हि यः पु ['] सां हृदयेष्वभिलक्षित [:] [स्वभावेन] [1]
शुद्धेषु दर्पण [^] प्विव बहु⁵ सुप-
31. मं सन्मुखीनेषु⁶ ॥ [23]
यस्यावे (वि) हृतमतनुभिस्तेजोभिर्लक्ष्म नृपतिभवेनेषु [1]
उद-
32. पालेप्विव⁷ भूरिषु विलोक्यते भाकरस्येव ॥ [24]
अव्यालः स्वरोह [:] कल्पद्रुम-
33. वत्समृद्धिभूरिफल [:] [1]
च्छायापाश्रित⁸ जनतापरिवेष्टितपादमूलो यः [॥] [25]
34. इत्यपि स जगदुदय⁹ कल्पनास्तमयहेतुना भगवता कमल-
सम्भवेना-
35. विकीर्णवर्णाश्रमधर्मप्रविभागाय निर्मितो भुवनपतिरिवोदयानुरक्त-
सू (म) ण्ड-
36. लो यथायथमुचितकरनिक [र] वितरणाकुलितकलितिमर¹⁰ सञ्चय-
37. तय [1] प्रकाशितार्थधर्म्मालोक [:] स्वभुजवल¹¹ तुलितसकलसाम-

1. Ibid मनुस्

2. Ibid.-३५८.

3. P. Bhattachārya-प्रतिः

4. Ibid.-स्यैव

5. Ibid. ३८

6. Ibid. सन्मुखी-

7. Ibid.-पात्रेप्विव-

8. P. Bhattachārya, आश्रित-

9. Ibid-उदय-

10. Ibid-तिमिर-

11. Ibid.-३५८-

- आशेसा चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत् [११] [२५]
53. स्वदत्तां परदत्ताम्वा^१ यो हरेत् वसुधरां [१]
स विद्यायां कृमिर्मुखा पितृभ^२ सह पच्यते [११] [२७]
54. शासनदाहाद्वाग्मिनवलिखितानि भिन्नरूपाणि [१]
तेभ्यो अक्षराणि^३ यस्मा-
55. तस्मा [न्] नैतानि कृतानि ॥ [२८]

57. AIHOLE INSCRIPTION OF PULAKESIN II

Prov. : Aihole, Bijapur District, *

Date. : V. S. 556 (= 499 A. D.).

Lang. : Sanskrit **Script.** : Southern Brāhmī.

Ref. : Fleet, *Ind. Ant* Vol, V. P. 47 ff, Vol. VIII P. 23J ff
Arch. Surv. W. India Vol. III P. 129, Kielhorn.
Ep. Ind. Vol. VI. pp. 1-12.

Text

1. जयति भगवान्निज (जि) नेन्द्रो [वी] तज [राम] रणजन्मनो यस्य [१]
ज्ञानसमुद्धान्तर्ग [त] मखिलजगदन्तरीपमिव । (॥) [१]
तदनु चिरमपरि [मे] यश्चलुक्य^४कुलविपुलजलनिधिर्जयति ॥
पृथिवीमौलिललाग्नां यः प्रभवः पुरुषरत्नाम् ॥ [२]
शूरे विदुषि च विभजन्वानस्मानञ्च युगपदेकम् ॥ (१)
2. अविहितयाथासं [ख]^५ य [१] [ज] यति च सत्याश्रयस्सुचिरम् ॥ [३]

1. Ibid., -देत्ता वा. 2. Ibid. पितृभिः 3. Ibid. तेभ्योक्षराणि.
4. This word is variously spelt in the epigraphs. For spellings see *Ind. Ant.* 1919 p. 112. For the origin of the name Chālukya see *Vikramāṅkadevacharita* I, 31-56 and *Ant.* XII 196.
5. This refers to Pāṇini's Sūtra यथासंख्यमनुदेशः (Aṣṭādhyāyī 1-3-10) meaning "correspondency of numbers" i. e. when things are mentioned in a particular order, they are to be again referred to in the same order. As रविकीर्ति here, so भारवि in the *Kiraṭārjunīya* XIII, 19 clearly refers to the immediately preceding rule of Aṣṭādhyāyī तस्यलौपः and Kālidāsa in his *Raghuvamśa* XII, 56. alludes to the rule स्थानि वदा देशोनल्लिखी (1-1-56). यथा संख्यम् is a figure of speech also defined by Dandin as Follows :

उद्दिष्टानां पदार्थानामुद्देशो यथाक्रमम् ।

यथा संख्यमिति प्रोक्त संख्यानां इत्यपि ॥ काव्यादर्श ११-२८३

- पृथिवीवल्लभशब्दो येचामन्वर्थताञ्छिरञ्जातः¹ [1]
 तद्वशेषु जिगीषुषु तेषु बहुष्वप्यतीतेषु [4]
 नाना हेतिशताभिघातपतितभ्रान्ताश्चपत्तिद्विपे
 नृत्यङ्गीमकवन्धस्त्रङ्गकिरणज्वालासहस्र [] रणे ।
3. लक्ष्मीर्भावितापलापि च कृता शौर्येण येनात्मसा-
 ञ्ना (द्वा) जासीजपसिंह²वल्लभ इति ख्यातश्चलुष्यान्वयः ॥ [5]
 तदात्मजोभूद्भरणरागनामा दिव्यानुभावो जगदेकनाथः [1]
 अमानुषत्वं किल यस्य लोकाः³स्तुस्य जानाति वपुःप्रकर्षात् [॥ 6]
 तस्याभवत्तनूजः पोलेकेशि (शी) य [:] धितेन्दुकान्ति⁴रपि [1]
4. श्रीवल्लभोप्ययासीद्वातापिपुरी⁵वधूवरताम् ॥ [7]
 यस्त्रिवर्ग⁶पदवीमलं क्षितौ नानुगन्तुमधुनापि राजकम् [1]
 भूश्च येन हयमेधयाजिना प्रापितावभृथमज्जना बभौ [॥ 8]
 नलमौर्य्यकदम्बकालरात्रिः⁷स्तनयस्तस्य बभूम् (व) कीर्तिवर्मा [1]
 परदारनिवृत्तचित्तवृत्तेरपि धीर्यस्य रिपुश्री-
5. यानुकृष्टा ॥ [9]
 रणपरावक्रमलब्धजयश्रिया सपदि येन विरुद्ध (ग्ग)मशेषतः [1]
 नृपतिगन्धराजेन महौजसा पृथुकदम्बकदम्बकदम्बकम् ॥ [10]
 तस्मिन्सुरेश्वरविभूतिगताभिलाषे
 राजाभवत्तदनुजः किल मङ्गल [] शः [1]
 यःपूर्वपश्चिमसमुद्रतटोषिताश्च-
 सेनारजःपटविनिर्मितदिग्वितानः [॥ 11]
 स्फुरन्मयूखैरसिदीपिकाशतैः (तै)⁸
6. व्युदस्य मातङ्ग तमिस्त्रसञ्जयम् [1]
 अवाप्तवान्यो रणरङ्गमन्दिरे
 कटच्छुरिश्चीललनापरिग्रहम् ॥ [12]
 पुनरपि च जिघृक्षोस्तेन्यमावक्रान्तसालम्⁹
 रुचिरबहुपताकं रेवतीद्वीपमाशु [1]
 सपदि महदुदन्यत्तोयसंबक्रान्तविम्बम्⁹

1. Kielhorn चिरयातः. 2. Ibid. सिंह 3. Ibid. लोकस
 4. इन्दुकान्ति means "moon-like beauty" Some scholars take this word
 to mean the place where Pulakēsin migrated (Dubreuil. Anc.
 Deccan p. III).
 5. It can be identified with modern Bādāmī in the Bijapur district.
 The place is said to have got its name as Agastya destroyed here
 the demon-brothers Vātāpi and Itvala (see Ind. Ant. VIII. p. 238).
 6. त्रिवर्ग (पार्श्व, अर्थ and ताम). 7. Read विस्तनव***
 8. Kielhorn. सालं 9. Ibid विम्बं

वर (रु) णबलमिवाभूदागतं यस्य वाचा ॥ [13]
तस्याप्रजस्य तनये नहुषानुभागे (वे)

लक्ष्म्या किलाभि¹—

7. लपिते पोल [~] केशिनाग्नि [1]

सासूयमात्मनि भवन्तमतःपितृव्यम्
ज्ञात्वापरुद्धचरितव्यवसायबुद्धौ [॥ 14]
स यदुपचित [म] न्त्रोत्साहशक्तिप्रयोग²—
क्षपितबलविशेषो मङ्गलेशस्समन्तात् [1]
स्वतनयगतराज्यारम्भयत्नेन सार्द्धं
निजमतनु च राज्यजीवितञ्चोञ्छति स्म ॥ [15]
तावत्तच्छ [र] त्रभङ्गे जगदखिलमरात्यन्धकारोपरुद्धं

8. यस्यासङ्गप्रतापद्युतिततिभिरिवाक्क्रान्तमासीत्प्रभातम् [1]
नृत्यद्विष्टुत्पताकैःप्रजविनि मरुति क्षुण्णप [१] ययान्तभागै—
र्गर्जज्जिह्वारिवासै (ह) रलिकुलमलिनं व्योम यातं कदा वा ॥ [16]
लब्ध [ध्व] । कालं भुवमुपगते जेतुमाप्पायिकाख्ये
गोविन्दे च द्विरदनिकरैरुत्तरारम्भमरध्याः [1]
यस्यानीकैर्बुधि भयरसज्ञान्वमेकःप्रयात—
स्तत्रावासम्फलमुपकृतस्या—

9. परेणापि सद्यः । (॥) [17]

वरदातुङ्गतरङ्गरङ्गविलसद्गंसावलीमेखलां
वनवासीमवसृष्टनस्सुरपुरप्रस्प [१] र्जनीं सम्पदा [1]
महता यस्य बलाण्येन परितस्सङ्क्रादितोर्व्वितलं ।
स्थलदुर्गाजलदुर्गतामिव गतं तत्तत्क्षणे पश्यताम् [॥ 18]
गङ्गालुपेन्द्रा व्यसनानि सप्त³
द्वित्वा पुरोपार्जितसम्पदोपि [1]
यस्यान्नुभावोपनतास्सदास—
ज्ञा—

10. सद्यः सेवामृतपानशौण्डः⁴ [॥ 19]

1. This suggests that he was preferred by the people to Mangaleśa and his son (Fleet, Ind. Ant. 1899).

2. Regal power is under three elements प्रभुशक्ति, मंत्रशक्ति and उत्साह-शक्ति (powers of sovereign position, good counsel and energy). Scholars mean that Pulakeśin was devoid of प्रभुशक्ति and could only possess the other two.

3. The seven vices are as follows —

यत्नं मांसं सुरा वेश्या खेटचौर्यं पराङ्मना ।
महापापानि सप्तैव व्यसनानि त्यजेद्बुधः ॥

4. Kielhorn शौन्डाः

कोङ्कणेषु यदादिष्ट चण्डदण्डाम्बुवीचिभिः [१]
 उदस्तास्तरसा मौर्यपक्षवलाम्बुसमृद्धयः । (॥) [20]
 अपरजलधेर्ह्यक्ष्मी ['] यस्मिन्पुरीम्पुरभिप्रभे^१
 मद्गजघटाकारैश्चावां शतैरवसृद्नति [१]
 जलदपटलानीकाकि (की) ण्णञ्जवोत्पलमेचक-
 जलनिधिरिव व्योम व्योम्नस्स-

11. मोभवदम्बुभिः (धिः) [॥ 21]

प्रतापापनता यस्य लाटमालवगूर्जराः^२ [१]
 दण्डोपनतसामन्तचर्या च [१] र्या इवाभवन् ॥ [22]
 अपरिमितविभूतिस्फीतसामन्तसेना-
 मुकुटमणिमयूखावक्रान्तपादारविन्दः [१]
 युधि पतितगज (जे) न्द्रानीकवी (वी) भत्सभूतो
 भयविगलितहर्षो येन चाकारि हर्षः ॥ [23]
 भुवमुरुभिरनीकैश्चा-

12. सतो यस्य रेवो (वा)-

विविधपुलिनशोभावन्ध्य विन्ध्योपकण्ठ [:] [१]
 अधिकतरमराजस्वेन तेजोमहिम्ना
 शिखरिभिरिभवज्यां (ज्यो) व [६] मणां स्पृङ्गयेव^३ [॥ 24]
 विधिवदुपचिताभिरशक्तिभिरशक्रकल्प-
 स्तिसुभिरपि गुणौघैस्वैश्च माहाकुलाद्यैः^४ [१]
 अगमदधिपतिर्यं यो महाराष्ट्रकाणां

1. पुरभिद् literally means the destroyer of पुर i. e. Śiva and recalls his demolishing त्रिपुर. 'Destroyer of the cities' is also an epithet of Indra which recalls his exploits in the Veda (Rg. X-89-7) and his epithet पुरन्दर.

2. Later people of Lāta. Some scholars locate them in the Southern Gujrat including Khandesha, situated between the rivres Mahi and Tāpti. Buhler holds it as lying between the rivers Mahi and Kim. It comprised the collectcorates of Surat, Broach, Kheda and parts of Broach. (N. L. Dey. Geographical Dictionary पुरन्दर- This was an early Gurjara family ruling in the Broach district. They were probably a branch of the Gurjaras of Mandor in Rajasthan (See. Proce. of First Oriental. Conf. Vol. I P. OXXVII)

3. Dr. Keilhorn finds in this verse a reference to the story of Vindhya and Agastya.

4. According to Pāṇini (IV-I-141) महाकुल means a noble family but here used as an abstract noun.

नवनवतिसहस्रग्रामभाजां त्रयाणां [॥ 25]

गृहिणां स्व

13. स्वगुणैस्त्रिवर्गानुक्ता विहितान्यकृतिपालमानभङ्गा [:] [1]
अभवन्नुपजातभीतिलिङ्गा यदनीकेन सकौ [स] लाः कलिङ्गा [: ॥ 26]
पिष्टं पिष्टपुरं येन जातं दुर्गमदुर्गम-
क्षित्रं यस्य कलेर्वृत्तम् जातं दुर्गमदुर्गमम् । (॥) [27]

सक्षद्धवारणघटास्थगितान्तरालम्
नानायुधक्षतनरक्षतजाङ्गरागम् [।]
आसीज्जलं यद्ववमहितमभ्रगर्भं
कौनालम्¹—

14. म्बरमिवो [ज] त सान्ध्यरागम् ॥ [28]
उद्धतामलचाव (म) रण्वज शतच्छ [त्] त्रान्धकारैर्ध्व (र्व) लेः
शौर्योत्साहरसोद्धतारिमथनैर्मौल (ला) दिभिष्पटुविधैः [।]
आवक्रान्तात्मबलोद्धतित्म्बलरजस्सन्धुक्त काञ्चीपुरः (र)
प्राकारान्तरितप्रतापमकरोद्यः पञ्चवानाम्पतिम् ॥ [29]
कावेरी² हतशफरीविलोलनेत्रा
चोलानां सपदि जयोद्यतस्य यस्य [।]
प्रश्रयोतन्मद्गजसे—

15. तुलुदनीरा
संस्पर्शं परिहरति स्म रत्नराशेः (॥) [30]
चोलकेरल पाण्ड्यानाम्³ योभूत्तत्र महर्द्धये [।]
पञ्चवानीकनीहार तुहिनेतरदीधितिः ॥ [31]
उत्साहप्रभुमन्त्रशक्तिसहिते यस्मिन्समस्ता दिशो
जित्वा भूमिपतीन्विसृज्य महितानाराद्धय देवद्विजान् [।]
वातापीक्षगरीमप्रविश्य नगरीमेकामिवोष्वि (र्वी) मिमाम्⁴
चञ्चलीरधी (धि) नीलनीरपरिरवां

16. सत्याश्रये ज्ञासति ॥ [32]

1. Kun3la lake which is identified with modern Kolleru lake, south of Pithapuram between the rivers Godāvari and Krishnā.

2. An important river of South India which flows through Mysore and Trichinopoly districts. Its name is said to be derived from the muni Kāvera whose daughter Kāveri was (See Ep. Ind. XI 339; also Bhandarkar Commemoration Volume P. 246). According to the Puranic tradition Kāveri is said to be born of Brahmā. Hindus regard it as Dakṣiṇā Gaṅgā.

3. Ceilhorn पाण्ड्यानाम्.

4. Ibid, इमां.

त्रिंशत्सु त्रिसहस्रेषु भारतादाहवावितः¹ [1]
 सप्तशतयुक्तेषु श (ग) तेष्वन्वेषु पञ्चसु [॥ 33]
 पञ्चाशत्सु कलौ काले षट्सु पञ्चशतासु च [1]
 समासु समतीतासु शकानामपि भूभुजाय ॥ [34]
 तस्याम्बुधित्रयनिवारितशासनस्य

17. सत्याश्रयस्य परमासवता प्रसादं [1]
 शैलजिनेन्द्रभवनम्भवनम्महिम्ना-
 शिर्मापितम्मतिमता रविकीर्त्तिनेदम् ॥ [35]
 प्रशस्तेष्वसतेश्चास्याः² जिनस्य त्रिजगद्गुरोः³-
 × कर्त्ता कारयिता चापि रविकीर्त्ति × कृती स्वयम् ॥ [36]
 येनायोजि नवेशमस्थिरमर्थविधौ विवेकिना जिनवेशम् [1]
 स विजयतां रविकीर्त्ति × कविता-

18. श्रितकालिदासभारविकीर्त्तिः । (॥) [37] ❀
 मूलवह्निवेल्लमलितकवाड [म] बन्मूर्गाङ्गुर्पुलिगरे-
 गण्डवग्राम (मा) इति अस्य भुक्ति [: 1] गिरि (रे) [स्त]-
 टात्पश्चिम [1] भिगत निमूवारिच्यार्वा [व] महापथान्तपुरस्थ
 सि (सी) मा उत्तरतः दक्षिणतो

19.ग 'न ❀

58. SANJAN COPPER PLATES OF AMOGHAVARSHA I

Prov. : Sanjān, Thāna district, Bombay.

Date. : Śaka samvat 793 (= 871 A. D.).

Lang. : Sanskrit. **Script.** : Brāhmī.

Ref. : D.R. Bhandarkar, *Ep. Ind.* Vol. XVIII. pp. 235-257.

1. The era of Bharata war. This is the same as Kaliyuga era, also known as Yudhisthira era (South Indian Inscription No. 1317). Sometimes it was used in the inscriptions (See, Ind. Ant. XIV, 290), known to have begun in 3102 B. C. on February 18. The poet hints at this era in the following lines by the expression कलौ काले.

2. Kielborn : स्था.

3. Ibid-गुरोः.

Text

First Plate

1. ओं¹ [॥] स वो व्याद्वेधसा धाम यन्नाभिकमलं कृतं ।
हरश्च यस्य कान्तेन्दुकलया कमलं कृतं ॥ [1]
अनन्तभोगस्थितिरत्र पातु वः
प्रतापशीलप्रभवोदयाचलः [1]
2. शुण्ड² कूटोच्छ्रितवंशपूर्वजः
स वीरनारायण एव यो विभुः । [2]
तदीय वीर्यायतयादवान्वये
क्रमेण वाङ्माविव रत्नसंचयः [1]
बभूव³ गोविन्द महीप्रतिर्भुवः⁴
3. प्रसाधनो⁵ पृच्छकराजनः⁶ ॥ [3]
वभार⁷ यः कौस्तुभरत्नविस्फुर-
द्भस्तिविस्तीर्णमुरस्थलं ततः [1]
प्रभातभानुप्रभवप्रभातं
हिरण्मयं मेरुरिवाभितन्तटं ॥ [4]
मनांसि
4. यत्रासमयानि⁸ सन्ततं
वचांसि यत्कीर्त्तिकीर्त्तनान्यपि ।
क्षिरांसि यत्पादनतानि वैरिणां
यक्षांसि यत्तेजसि नेश्वरन्यतः ॥ [5]
धनुस्समुत्सारितभूभृता मही
प्रसारिता
5. येन पृथु प्रभाविना ।
महौजसा वैरितमो निराकृतं
प्रतापशीलेन स कर्कराट् प्रभुः ॥ [6]
इन्द्रराजस्ततो गृह्णात्⁹ यश्चालुक्यनृपात्मजां [1]
राष्टसेन विवाहेन रणे स्वे-
6. टकमण्डपे ॥ [7]
ततोभवइन्तिघटाभिर्मईनो हिमाचलाद्वास्थितसेतुसीमतः [1]
खलीकृतोद्बृत्तमहीपमण्डलः कुलाग्रणीर्यो भुवि दन्तिदुर्गराट् ॥ [8]
हिरण्य-

1. Expressed by a symbol.

2. D. R. Bhandarkar, सुराट्

3. Ibid. बभूव

4. Ibid. महीपतिर्भुवः

5. Ibid. प्रसाधनः

6. Ibid. राजनन्दनः

7. Ibid. वभार

8. Ibid. यन्नास

9. D. R. Bhandarkar, गृह्णायक्ष्वा

7. गर्भं राजन्यैरुजयन्या¹ यदासितं [1]
 प्रतिहारीकृतं येन गुर्जरेषादिराजकम् ॥ [9]
 स्वयंवरीभूतरणांगणे ततस्स निर्व्वपेक्षं शुभतुंगवह्मभः [1]
 चकर्ष चालुक्यकुलव्री²—
8. यं वलाद्विलोल³पालिध्वजमालभारिणां⁴ ॥ [10]
 अयोध्यसिंघासन⁵चामरोर्जितस्सितातपत्रोप्रतिपक्षराज्यभाक् [1]
 अकालवर्षो हतभूपराजको वभूव राज—
9. रिषि⁶रशेषपुण्यकृत् ॥ [11]
 ततः प्रभूतवर्षोभूद्धारावर्षस्ततश्शरै⁷—
 द्धारावर्षायितं येन संग्रामभुवि भूभुजा ॥ [12]
 युद्धेषु यस्य करवालनिकृत्तशत्रु—
 मूर्ध्नाङ्गवोष्णरुचिरासवपान—
10. मत्तः⁸ ।
 आकण्ठपूर्णजठरः परितृप्तमृत्यु—
 रुद्रारयस्त्रिव स काहलधीरनावः ॥ [13]
 गङ्गायमुनयोर्मध्ये राज्ञो गौडस्य नश्यतः [1]
 लक्ष्मीलीलारविन्दानि श्वेतच्छत्राणि यो हरेत्⁹ ॥ [14]
11. व्याप्ता विश्वम्भरान्तं शशिकरध्वला यस्य कीर्त्तिः समन्तात् ।
 प्रेक्षच्छङ्का¹⁰लिमुक्ताफलशतशफरानेकफेनोर्मिरूपैः ।
 पारावारान्यतीरोत्तरणमविरलं कुर्ध्वतीव प्रयाता
 स्व¹¹—
12. गर्गं गीर्वाणहारद्विरद सुरसरिर्द्धात्त¹²राष्ट्रच्छलेन ॥ [15]
 प्राप्तो राज्याभिषेक निरुपमतनयो य¹³ स्वसामन्तवर्गा—
 स्स्वेषां¹⁴ पदेषु प्रकटमनुनयै¹⁵ स्थापयिष्यानश—
13. घाम्¹⁶ ।
 पित्रा यूय¹⁷ समाना इति गिरमरणीन्मन्त्रिबर्गा¹⁸स्त्रिबर्गो—
 युक्तः कृत्येषु दक्षः क्षितिमवति यदोन्मोक्षयन्वद्धरागं¹⁹ ॥ [16]
 दुष्टास्तावत्स्वभृत्यां²⁰ क्षण्डिति विघ—

1. D. R. Bhandarkar. यिन्या

2. Ibid. श्रियं

3. Ibid. बला—

4. Ibid. भारिणी

5. Ibid. सिंघासन

6. Ibid. राजर्षि—

7. Ibid. इक्षरैः । भारा—

8. D. R. Bhandarkar. पानमत,

9. Ibid. इरत

10. Ibid. चक्षुःशालि

11. Ibid. स्वर्गा

12. Ibid. -सरिद्धात्

13. Ibid. यः

14. Ibid. वर्गान्स्वेषां

15. Ibid. नयैः

16. Ibid. स्थापयिष्यन्नशेषान्

17. Ibid. -यूय

18. Ibid. -वर्गै

19. Ibid. -वद्ध—

20. Ibid. स्वभृत्यान्

14. ^{द्विता¹ स्थापितान्येषपाशा²}
युद्धे युद्धा स वध्वा विषमतरमहोच्चानिवोप्राप्तसमप्रा³ [1]
मुक्त्वा सार्धान्तरात्मा विकृतिपरिणतौ वाडवाग्निं समुद्रः
शोभो नाभूद्विपक्षान-
15. ^{पि पुनरिव तां⁴ भूभृतो यो बभार⁵ ॥ [17]}
उपगतविकृतिः कृतज्ञगंगो यदुदितवण्डपलायनोनुवन्धा-
ध्यपगत⁶पदशृङ्खलः खलोयस्सनिगलबन्ध⁷गलः
कृतस्स येन ॥ [18]
16. ^{श्रीमान्धाता विधातु⁸ प्रतिनिधिरपरो राष्ट्रकूटान्वयश्री-}
सारा⁹न्सारामरम्यप्रविततनगरग्रामरामाभिरामा-
मुर्वी¹⁰मुण्वश्वराणां मकु-
टमकरिकारिलष्टपादारविन्दः
17. ^{पारावारोरुवारिस्फुटरवरशनां पातुमु¹¹भ्युद्यतो यः ॥ [19]}
नवजलधरवीरध्वानगम्भीरभेरीरववधिरित¹² विश्वाक्षान्तरा-
18. ^{लो रिपुणा¹³ [1]}
पटुरवपददङ्काकाहलोत्तलूर्यन्त्रिभुवनधवलस्योद्योगकालस्य कालः॥[20]
भूभृन्मूर्ध्नि¹⁴ सुनीतपादविशारः¹⁵ पुण्योदयस्तेजसा
कान्ताशे-
19. ^{यद्विगन्तरप्रतिपदं प्राप्तप्रतापोक्षतिः [1]}
भूयो योप्यनुर¹⁶न्तमण्डलयुत (:) ५ पद्माकरानन्दितो
मार्तण्ड¹⁷ स्वयमुत्तरा¹⁸यणगत स्तेजोनिधिर्दुस्सहः ॥ [21]
स नाग-
20. ^{भटचन्द्र¹⁹ गुप्तनपयोर्यशौर्य²⁰}
रणेस्व²¹हार्यमपहार्य धैर्यं विकलानयोन्मीलयत्²² [1]
यशोर्जनपरो नृपान्स्वभुवि शालिसस्यानिव (1)
पुनप्रपुनरतिष्ठि²³-

1. Ibid. विघटितान्

2. Ibid. पाशान्

3. Ibid. समग्रान्

4. Ibid. तान्

5. Ibid. बभार

6. D. R. Bhandarkar द-धात् । व्यपगतः, but as suggested by Dr. H. Sastri the original correctly reads द्रवपगतः

7. Ibid. बन्ध

8. Ibid. विधातुः

9. Ibid. सारा सारा-

10. Ibid. -मिरामाम् । उर्वी-

11. Ibid. पातुमभ्यु-

12. Ibid. वधिरित-

13. Ibid. रिपुणा-

14. Ibid. मूर्ध्नि

15. Ibid. -वितरः

16. Ibid. प्यनुरक्त-

17. Ibid. मार्तण्डः

18. Ibid. -मुत्तरा-

19. Ibid. चन्द्र but as Dr. H. Sastri pointed out that the original has चन्द्र.

20. Ibid. -र्यशौर्यं

21. Ibid. रणेष्वाहार्य-

22. Ibid. धैर्यविकलानयोन्मीलयत्

23. Ibid. -रतिष्ठि-

21. पस्वपद् एव चान्यानपि । [22]
हिमवत्पर्वतनिर्जराम्बु¹ तुरगैः वीतराच² गङ्गा³—
Second Plate, First Side.
22. धूर्ध्वनितं मज्जनतूर्यकैर्द्विगुणितं भूयोपि तत्कन्दरे [1]
स्वयमेवोपनतौ च यस्य महतस्तौ धर्मचक्रायुधौ (1)
हिमवान्कीर्त्तिसरूपतामुपगतस्त—
23. स्कीर्त्तिनारायणः ॥ [23]
तत⁴ प्रतिनिवृत्त्य⁵ तत्प्रकृतभृत्यकर्मस्त्वयः⁶;
प्रतापमिव नर्मदातटमनुप्रयातः पुनः [1]
सकोशलकलिह्वेगि⁷ ढहलौढक [1]—
24. न्मालवा⁸
विलभ्य निजसेवकै⁹ स्वयमबुभुज¹⁰ द्विक्रमः ॥ [24]
प्रत्यावृत्तः प्रातिराज्यं विधेयं कृत्वा रेवामुत्तरं¹¹ विन्ध्यपादे [1]
कुर्वन्धर्म्मानीकीर्त्तनैः पुण्य [1] न्दैरभ्यष्टात्तास्तो¹²—
25. चितां राजधानी¹³ ॥ [25]
मण्डलेशमहाराजसर्वस्व¹⁴ यद्भूद्भुवः ।
महाराजसर्व¹⁵ स्वामी भावी तस्य सुतोजनि ॥ [26]
यजन्मकाले वैवशैरादिष्ट (६) विषहो भुवं [1]
भोक्तेति हि—
26. मवत्सुतुपर्यन्ताम्बुधि¹⁶ मेखलां [॥ 27]
योद्धारो मोघवर्षेण वद्धा ये व¹⁷ युधि द्विषः [1]
मुक्ता ये विकृतास्तेषां भस्मतरशृङ्खलोद्धतिः ॥ [28]
ततः प्रभूतवर्षस्त्वस्वसंपूर्णम—
27. नोरथः [1]
जगतुंगस्स¹⁸ मेख्वां भूभृतामुपरि स्थितः ॥ [29]
उद् [ति] छद्वष्टम्भं भवतु प्रविलभूभृतां [1]

1. D. R. Bhandarkar. —अम्बु—

2. Ibid. पीतब्र

3. Ibid. गङ्गा गज 4. Ibid. ततः 5. Ibid. —प्रकृति— 6. Ibid. —त्यय

7. Ibid. बंग. Can it not be वैशी of the Allahābad pillar inscription of Samudragupta (Fleet. C, I, I, III P. 1.) This also occurs in V-33 of this inscription.

8. Ibid न्मालवान्

9. Ibid. —सैवकैः

10. Ibid. मद्भुजदि—

11. Ibid. —मुत्तरां

12. Ibid. —रथ्यष्टात्तां स्त्रो—

13. Ibid. राजधानी

14. Ibid. मण्डलेशो महाराज शर्वः स्वो

15. Ibid. महाराज शर्वः 16. Ibid. त्तेतुपर्यन्ताम्बुधि 17. Ibid. वद्धा ये च

18. D. R. Bhandarkar. जगतुङ्ग

स जागरणचिन्तास्थमन्त्रणभ्रान्त चेतसां ॥ [30]

प्रस्थानेन हि के-

28. वलं प्रचलति स्वच्छादिताच्छादिता
धात्रो विक्रमसाधनैस्सकलुषं विद्वेषिणां द्वेषिणां [1]
लक्ष्मीरप्युरसो लतेव पवनप्रायासिता यासिता
धूलिर्नैव दिशो-

29. गमद्विपुयशस्सन्तानकं तानकं [॥ 31]

त्रस्यत्केरलपाण्ड्यचौलिकनृपस्संपल्लवंपल्लवं
प्रमलानि गमयन्कलिंगमगधप्रायासको यासकः [1]
गर्जद्गुर्जरमौशौ¹

30. शौर्यविलयो लंकारयन्नुद्योग²स्तद्विन्यशासनमतस्सद्विक्रमो विक्रमः॥[32]
निकृतिविकृतगंगाशङ्खलोवद्वनिष्ठा³-
मृतिमयुरनुकूला मण्डलेशा⁴ स्वभृ-

31. त्या [1]

विरजसम⁵हितेनुर्यस्य बाह्यालिभूमिं
परिवृति⁶ विष्टया वैगिनाथा द्योपि ॥ [33]
राजामात्यवराविव स्वहितकार्यालस्यनष्टौ हटा-
हण्डेनैव नि-

32. यम्य मूकवधिरावानीय हेलापुरे [1]
लंकातच्छिल⁷ तत्प्रभुप्रतिकृती का (ण्ची) [श्री] मुपेतौततः⁸
कीर्त्तिस्तम्भनिभौ⁹ शिवायतनके येनेह संस्थापितौ¹⁰ ॥ [34]
या-

33. स्या¹¹ कीर्त्तिस्तृलोक्या¹² ब्रिजभुवनभरं भर्तुमासीत्समर्थः
पुत्रश्चास्माकमेकस्सफलमिति कृतं जन्म¹³ धर्म्मरनेकैः [1]
किं कर्त्तुं¹⁴ स्थेयं¹⁵ मस्मिन्निति विम-

34. लयशःपुण्यशोपान¹⁶ मार्गाः
स्वर्गप्रोत्तंगसौध¹⁷ प्रतिरदनुपमः¹⁸ कीर्त्तिन्ने(मे)वानुयात्तः (तः) ॥[35]
बन्धूनां¹⁹ वन्धु²⁰ राणामुचितनिजकुले पूर्वजानां प्रजानां

1. Ibid. मीलि 2. Ibid. लंकारयन्कारयन्नुद्योगै- 3. Ibid. शृङ्खलावद्ध-

4. Ibid. मण्डलेशाः 5. Ibid. -महितेनु- 6. Ibid. परिवृतिमनु-

7. D. R. Bhandarkar reads, ल अतःकिल 8. Ibid. -मुपेते

9. Ibid. -निभे 10. Ibid. संस्थापिते 11. Ibid. न्यासा

12. Ibid. श्रिलोकी निज 13. Ibid. जन्म 14. Ibid. -कर्त्तुं

15. Ibid. -स्थेय- 16. Ibid. -शोपान- 17. Ibid. सौधं

18. Ibid. यद् 19. Ibid. बन्धूनां

20. Ibid. वन्धुराणां But Dr. H. Sastri pointed out that the original has
जानाम्प्रजानाम्

जाता-

35. नां वल्लभानां भुवनभरितसस्कीर्त्तिमूर्त्तिस्थिता¹ [1]
 व्रातुं कीर्त्ति² सलोकां कलिकलुषमथो हंतुमंतो रिपूणां
 श्रीमार्त्तिहासनस्थो बुधनुत³ चरितोमोघव-
36. र्षं प्रशस्ति⁴ ॥ [36]
 त्त्रातु⁵ नम्रान्विजेतुं रणशिरसि परान्प्राथकेभ्य⁶-
 × प्र (1) दातुं निर्व्वोदुं रुढिसत्यं धरणिपरिवृढो नेहशोन्यः⁷ [1]
 हृत्थं प्रोत्थाय सार्थं पृथुरवपद-
37. वल्लादिमन्द्रप्रघोषो
 यस्योन्द्रस्येव⁸ नित्यं ध्वनति कलिमलध्वन्सिनो⁹ मन्दिराग्रे ॥ [37]
 हृद्वा तन्नवराज्यमूर्त्ति [त] बृह¹⁰ हर्मप्रभावं नृपं
 भूय¹¹ षोडशराज्य-
38. वत्कृतयुगप्रारम्भ¹² इत्याकुलः [1]
 नश्यन्नन्तरनुप्रविश्य विषमो मायामयोसौ कलिः
 सामन्तान्सचिवन्स्ववान्धव¹³ जनानहोभयत्स्वीकृताम्¹⁴ ॥ [38]
39. शटमत्त्र¹⁵ प्रविधाय कूट¹⁶ क्षपथैरोशस्वतन्त्रा¹⁷ स्वयं
 विनिहत्योचितयुक्तकारिपुरुषान्सर्व्वं स्वयंप्राहिणः [1]
 परयोषिदुहिता¹⁸ स्वसेति न पु-
40. नर्मेदपशूनामिव
 प्रभुरेवं कलिकाल¹⁹ मित्यवसितं सद्बृत्तमुष्टतः²⁰ ॥ [39]
 विततमहिमधाम्नि ज्योत्ति संहस्य धाम्ना
 मितवति महतीन्द्रोर्मण्ड-
41. लं ताराकाश्च²¹ [1]
 उदयमहिमभाजो आजितास्सप्रतापे
 विरतवति विजिह्वाश्चोर्जितास्तावदेव (:) ॥ [40]
 गुरुबुध²² मनुयातस्सार्थ²³ पातालमह्ला-
42. बुदयगिरिमहिम्नो रट्टमार्त्तण्डदेवः ।
 पुनरुदयमुपेत्यो²⁴ द्युत्ततेजस्विचक्रं

1. Ibid. - मूर्त्तिस्थितानाम्

2. Ibid. कीर्त्ति

3. Ibid. बुध-

4. Ibid. वर्षः प्रशस्ति

5. Ibid. व्रातुं

6. Ibid. पार्थकेभ्यः

7. D. R. Bhandarkar wants to supply समर्थः

8. Ibid. यस्ये

9. Ibid. - ध्वंसिनो

10. D. R. Bhandarkar - बृह-

11. Ibid. भूयः

12. Ibid. - युगप्रारम्भ

13. Ibid. - न्सचिवान्स्ववान्धव-

14. Ibid. स्वीकृतान्

15. Ibid. मन्त्रं

16. Ibid. कूट-

17. Ibid. स्वतन्त्राः

18. Ibid. - पिदुहि-

19. Ibid. - कालस्य-

20. Read, उद्भूतः

21. Ibid. तारकाश्च

22. Ibid. - बुध-

23. Ibid. स्सार्थे

24. Ibid. - त्योदुत्त-

प्रतिहतमथ कृत्वा लोकमेकः पुनाति ॥ [41]

राजात्मा मनएव तस्य

43. सचिवस्सामन्तचक्रं पुन-
स्तनीत्येन्द्रिय¹वर्गं एष विधिवद्वागादयस्सेवकाः [1]
देहस्थानमधिष्ठित² स्वविषयं भोक्तु³ स्वतन्त्रः क्षम-
स्त-

Second Plate, Second Side.

44. स्मम्भोक्तिरि⁴ सचिपातविवशे सर्वेपि नश्यन्ति ते ॥ [42]
दोषानौषधवद्भनाननिलवत्शुष्के⁵न्धेनान्यमिवत्
ध्वान्तं भानुवदात्मपूर्वज-
45. समाम्नायागतान्द्रोहकान् [1]
संतापा⁶न्विनिहत्य यः कलिमलं धाव्याहि सम्प्रान्ततः (1)
कीर्त्या चन्द्रिक एव⁷ चन्द्रधवलच्छत्रश्रिया
46. आजितः ॥ [43]
यण्डा⁸भिहतोत्तरोरिव फलं मुक्ताफलं मण्डलात् (1)
यातं⁹ शूकरयूथवद्बहनतस्तन्मन्दिरं हास्तिकं ।
यस्कोपोग्र-
47. द्वाप्रिद्वयतनवः प्राप्ता विभूति पने¹⁰ (1)
तप्तादोपनतप्रसादतनवः प्राप्ता¹¹ विभूतिम्पर¹² ॥ [44]
यस्याज्ञां परचक्रि¹³ स्वजमिवाजस्रं शि-
48. रोमिर्बर्ह-
न्यादिगदन्तिघटावलीमुखपटः कीर्त्तिप्रतानस्ततः¹⁴ (1)
यत्रस्थ¹⁵ स्वकरप्रतापमहिमा कस्यापि दूरस्थितः (1)
तेजक्रान्त¹⁶समस्तभृष्टदि-
49. न एवासौ न कस्योपरि ॥ [45]
यद्द्वारे¹⁷ परमण्डलाधिपतयो द्वौवारिकैर्बोरिकै-
रास्थानावसरं प्रतीचय वहि¹⁸रप्यध्यासिता यासिता ।
गाणिक्यं वरकमौ¹⁹-

1. D. R. Bhandarkar. -स्तनीत्येन्द्रिय-

2. Ibid. -ष्ठितः

3. Ibid. भोक्तुं

4. Ibid. -स्मम्भोक्तिरि-

5. Ibid. -च्युष्केन्ध-

6. Ibid. संतापादिनि-

7. Ibid. चन्द्रिकयेव

8. Ibid. -यण्डाभिहतात्तरो-

9. Ibid. -यातां

10. Ibid. परे

11. Ibid. प्राप्ता, Dr. H. Sastri pointed out that the original reads प्राप्ता.

12. Ibid. -म्परे

13. Ibid. चक्रिणः

14. Ibid. -स्तितः

15. Ibid. यत्रस्थः

16. Ibid. तेजःक्रान्त-

17. Dr. Bhandarkar reads यद्द्वारे

18. Ibid. वहि-

19. Ibid. वरकम-

50. क्तिकचितं तद्धास्तिकं हास्तिकं (1)
नादास्याम¹ यदीति² यत्र निजकं पश्यन्ति नश्यन्ति च ॥ [46]
सर्प पातुमसो³ ददो⁴ निजतनुं जीमूतकेतोस्सुतः (1)
श्वेनायाथ शिविः⁵ क-
51. पोतपरिरक्षार्थं दधीचोर्त्थिने ।
तेप्येकैकमतर्पयन्किल महालक्ष्यै स्वावा⁶ मांगुलि
लोकोपद्रवक्षान्तये स्म विक्षति श्रीवीरनारायणः ॥ [47]
हत्वा भ्रातर-
52. मेव राज्यमहरदेवीं च दीनस्ततो
लक्षं कोटिमलेखयन्किल⁷ कलौ दाता स गुप्तान्वयः [1]
येनास्याजि तनु⁸ स्वराज्यमसकृद्वाह्यार्थकैः⁹ का कथा
ही-
53. सस्योन्नतिराङ्गकूट¹⁰ तिलको दातेति कीर्त्यामपि¹¹ ॥ [48]
स्वभुजभुजसनि¹² क्षिशोम्रदंष्ट्राम्रदष्ट,
प्रवल¹³ (वल) रिपुसमूहे मोघवर्षे मधीशे¹⁴ । (1)
न दध-
54. तिपदमीतिव्याधिदुष्कालकाले¹⁵
हिमशिशिरवसन्तग्रीष्मवर्षाशरत्सु । [1 49]
चतुस्समुद्रपर्यान्तः¹⁶ समुद्र^{16a} यत्प्रसाधितं [1]
भग्ना समस्तभूपालमुद्रा ग-
55. रुद्रमुद्रया ॥ [50]
राजन्द्रास्ते¹⁷ वन्दनीस्तु¹⁸ पूर्व्वे येषान्धर्मा¹⁹ पालानी²⁰ योस्मदादैः²¹ [1]
ध्वस्ता दुष्टा वर्त्तमानास्सधर्मा²² प्रार्थ्या ये ते भाविनः²³ पार्थिवेन्द्राः²⁴ [51]
मुक्त²⁵ कै-
56. श्रिक्रमेणा²⁶ परेभ्यो दत्तं चान्यैस्स्यक्तमेवापरैर्यत् [1]

1. Ibid. नादास्यामो but he admits that it spoils the metre.

2. Ibid. यदेति 3. Ibid. -मसौ 4. Ibid. ददौ 5. Ibid. शिविः

6. Ibid. स्वावा- 7. Ibid. -लेखयन्किल 8. Ibid. तनुः

9. Ibid. -वाह्या- 10. Ibid. हीस्तस्योन्नति and कूट 11. Ibid. कीर्त्यामपि

12. Ibid. -भुजगनि-

13. Ibid. -प्रवल-

14. Ibid. -मधीशे

15. Ibid. -काला-

16. D. R. Bhandarkar पर्यन्तं 16a. Ibid. -स्वमुद्रं 17. Ibid. राजेन्द्रा-

18. Ibid. वन्दनीया- 19. Ibid. येषां धर्मा- 20. Ibid. पालनी

21. Ibid. दादैः 22. Ibid. स्वधर्मा 23. Ibid. भावि-

24. Ibid. पार्थि- 25. Ibid. -मुक्तं 26. Ibid. श्रिक्रमेणा-

कस्थानित्ये¹ तत्र राज्य² महद्भिः कीर्त्या³ धर्मः केवलं पालनीयं⁴ ॥ [52]
तेनेदमनिलविष्णुचञ्चलमवलो⁵—

57. कय जीवितमसारं । (1)
क्षितिदानपरमपुण्यं प्रवर्त्तितो ब्रह्मदायोयं ॥ [53]
स च परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीजगतुंगदेव⁶
पादानुध्यातपर—
58. मभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीपृथ्वीवल्लभ
श्रीमदमोघवर्षश्रीवल्लभनरेन्द्रदेवः कुशली सर्वानेव यथामन्वन्ध⁷मान-
काप्राद्रूपतिविषयपति—
59. ग्रामकूटयुक्तकनियुक्ताधिकारिकमहत्तरादी⁸
समादिशत्यस्तु (॥) वस्संविदितं यथा मान्यखेटराजधान्यात्⁹स्थितेन
मया मातापित्रोरात्मन (क) रचंहिकामु—
60. त्रिक पुण्ययशोभिदृष्टये ॥ ७७ ॥
करहृदविनिर्गताभरद्भःमाग्निवेश्यानां आंगिरस पारुहस्पत्यानां¹⁰ भार-
द्वाजाजस्रव्रह्मचारिणे¹¹ साविकूवारक—
61. महत्तपौत्राय¹² । गोलसङ्गमिपुत्राय¹³ । नरसिखदीक्षितः¹⁴ । पुनरपि
तस्मै¹⁵ विषयविनिर्गता¹⁶ । तस्मै¹⁷ गोत्रे च भट्टपौत्राय । गोविन्दभट्ट—
62. पुत्राय । रच्छदित्यक्रमद्वितः¹⁸ । तस्मि¹⁹ देपे । वङ्गमुखसम्रह²⁰चारिणे
दावडिगहियसहासपौत्राय । विष्णुभट्ट (1) पुत्राय । तिविक्रम²¹—
63. पङ्गमिः²² पुनरपि तस्मि²³ देपे वच्छगोत्रसम्रहचारिणे²⁴ । हरिभट्ट-
पौत्राय । गोवादित्यभट्टपुत्राय । केशवगहियसाहामः²⁵ ।

Third Plate.

64. चतुक्काःनां²⁶ बह्वचसखानां²⁷ । पवं चतुकः²⁸ ब्राह्मणानां ग्रामो दत्तः

- | | | |
|---|--------------------------|-----------------------------|
| 1. Ibid. कास्था— | 2. Ibid. राज्ये | 3. Ibid. कीर्त्यै |
| 4. Ibid. —नीयः | 5. Ibid. विष्णुचञ्चल— | 6. Ibid. जगतुंग— |
| 7. Ibid. —राम्भण— | 8. Ibid. महत्तरादीन् | 9. Ibid. —मान्यवस्थितेन |
| 10. Ibid. भरद्वाजाभिनेदयागिरसपारुहस्पत्याना | 11. Ibid. राजगोत्र सम्रह | |
| 12. D. R. Bhandarkar. —कमविद— | 13. Ibid. —पङ्गमवित्— | |
| 14. Ibid. नरसिख दीक्षितस्य | 15. Ibid. —त्रिद्विषय— | 16. Ibid. —विनिर्गताय |
| 17. Ibid. तस्मिन् | 18. Ibid. क्रमविदे | 19. Ibid. तस्मिन्देहे |
| 20. Ibid. —सम्रह— | 21. Ibid. त्रि०— | 22. Ibid. —गविदे |
| 23. Ibid. तस्मिन्देहे | 24. Ibid. वरस and ब्रह्म | 25. Ibid. केशव and साहासाय |
| 26. Ibid. *काना | 27. Ibid. बह्वच शा— | 28. Ibid. पवं चतुष्कस्य ना— |

संज्ञासमीपवर्तिनः चतुर्विंशति¹ग्राममध्ये । हरिवह्निकानामग्रामः
तस्य चाघाट-

65. नानिः² पूर्वतः करुलुवी समुद्रगामिनी नदी । दक्षिणतः उष्पल-
हृत्थकं³ भट्टग्रामः । पश्चिमतः नन्दग्रामः । उत्तरतः धन्ववह्निकाग्रामः ।
अयं ग्रामस्य संज्ञाने
66. पत्तने शुंकंन शुण्णयामिग्रामं सहस्रमालाकुलं भोक्तव्यं । एवमयं चतुरा-
घाटनोपलक्षितः सोद्वंगस्सपरिकरः सदण्डदसपराधः⁴ सभूतापात्त-
प्रत्ययः⁵ सोत्प-
67. यमानविष्टिकः सधान्यहिरण्यादेयः अचाटभट्टप्रवेश्यः सर्व्वराजकीयानाम-
हस्तप्रक्षेपणीया⁶ आचन्द्रार्क्कार्णवक्षितिसरिःपर्व्वतसमकालिनः⁷ पुत्र-
पौत्रान्वयक्रमो-
68. पभोग्यः पूर्व्वप्रत्य⁸ब्रह्मदेवदायरहिनोभ्य⁹न्तरमिद्धथाय भूमिच्छिद्र-
न्याण¹⁰ शकनृपकालातीत संवत्सरशतेषु सप्तमु नवतृतयमधिकेषु¹¹
नन्दनसंवत्सरान्तर्गतपुष्य-
69. मास उत्तरायणमहापर्व्वणि बलिचक्रवैश्वदेवाग्निहोत्रतिथि¹²शं (सं)
तर्पणार्थ¹³ अद्योदकादिसर्गगेण प्रतिपादितः अतोस्योचितया ब्रह्म¹⁴दाय-
स्थित्या भुञ्जतो भोज-
70. यतः कृपतः कर्षयतः प्रविशतो वा न कैश्चिद्व्यापि¹⁵ परिपन्थना काय्या
तथागामिभद्रनृपतिभिरस्मद्वंश्यैरन्यैर्वा सामान्यं भूमिदानफलमवेत्य
विद्युल्लोला-
71. न्यनित्यैश्वर्याणि त्रिणामलमजलविन्दु¹⁶चंचल च जीवितमाकलयस्व-
दायनिर्व्विशेषोयमस्महा¹⁷यानुमन्तव्यः प्रतिपालयितव्यश्च ॥ यश्चाज्ञान-
तिमिरपट-
72. लावृत्तमतिराच्छिद्य¹⁸मानकं चानुमोदेत सपंचभिर्महापातकैस्सो¹⁹पपात-
कैश्च सयुक्त²⁰ स्यादित्युक्त²¹ च भगवता वेदव्यासेन व्यासेन । षष्टि²²
वर्षसहस्रा-

1. Ibid. -गतिचतुर्विंशति

2. Ibid. -नानि

3. Ibid. -हृत्थको

4. Ibid. -दशपराधः

5. Ibid. -पातप्रत्यायः the original reads as pointed out by Dr. Sastri as
संभूतोपात्त

6. Ibid. -पीयः

7. Ibid. कालौनः

8. Ibid -प्रदत्तब्रह्म

9. Ibid. -भ्यन्तरसिद्धयः

10. Ibid. -न्यायेन

11. Ibid. नवत्युत्तरमधिकेषु or rather त्रिनवत्य- or त्रयोनवत्य-

12. Dr. Bhandarkar बलि and होत्रातिथि 13. Ibid. -गार्थ 14. Ibid. ब्रह्म-

15. Ibid. कैश्चिद्व्यापि 16. Ibid. तृणाय-and विन्दु 17. Ibid. -स्मदायो-

18. Ibid. -मतिराच्छिन्न्यादाच्छिद्य 19. Ibid. -पातकैरुप-

20. Ibid. संयुक्तः

21. Ibid. स्यादिति । उक्तं

22. Ibid. षष्टि

73. गि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः [1] आच्छेता (ता) चानुमन्ता च
तान्येव नरके वसेत् [॥]
विन्ध्याटवीष्वतोयासु शुष्ककोटरवासिनः [1]
कृष्णसर्पा हि जायन्ते भूमिदानं हरन्ति
74. येत्¹ ॥ [55]
अग्नेरपत्य² प्रथमं सुवर्णं भूध्वैष्णवी सूर्यसुताश्च गावः [1]
लोकत्रयं तेन भवेद्दि दत्तं यः काराचनं³ गां च महीं च दद्यात् ॥ [56]
बहुभिर्बुधैः⁴ भुक्ता
75. राजभिस्सगरादिभिः [1]
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥ [57]
स्वदत्ताम्परदत्तां वा यत्नाद्वाच नराधिप [1]
महीं महिमतां⁵ श्रेष्ठ दानाच्छेयो⁶नुपालनं ॥ [58]
76. इति कमलदलाम्बुविन्दु⁷लोलां श्रियमनुचिन्त्य मनुष्यजीवितं च [1]
अतिविमलमनोभिरात्मनीर्घ⁸हि पुरुषःपरि⁹कीर्त्तयो विन्ध्याः¹⁰ ॥ [59]
लिखितं चैत¹¹ धर्माधि-
77. करणसेनभोगिकेन¹²बालभकायस्थवंशजातेन । श्रीमद्मोघवर्षदेवकमला-
नुजीविना गुणधवलेन वत्सराजम्सुना ॥ महत्तको
78. गोगूण्यक¹³ राजास्व¹⁴मुखादेशेन दूतकमिति¹⁵ ॥ मंगल महश्री¹⁶ ॥ॐ॥

59. RĀDHANPUR PLATES OF GOVINDA III.

Prov. : Rāadhanpur.

Date. : Śaka Samvat 730 (= 808 A. D.)

Lang. : Sanskrit.

Script. : Northern Brāhmī.

Ref. : Buhler, *Ind. Ant.* Vol VI P. 59 ff. Kielhorn *Ep. Ind.*
Vol. VI pp. 2039-251.

1, Ibid. ये

2, Ibid. -रपत्यं

3, Ibid. काञ्चनं

4, Ibid. बहु-

5, D. R. Bhandarkar, गहीमतां

6, Ibid. -च्छेयो

7, Ibid. -दलाम्बुविन्दु

8, Ibid. -रात्मनीर्घ-

9, Ibid. पुरुषे-पर-

10, Ibid. विन्धोप्याः

11, Ibid. चैतद्

12, Ibid. धर्माधिकरणिक-

13, Ibid. राजको

14, Ibid. -राजस्व-

15, Ibid. दूतक इति

16, Ibid. गङ्गलं महाश्रीः

Text

First Plate

1. ओं [॥]
स बोव्याद्देधसा धाम यक्षाभिकमलं¹ कृतम् [१]
हरश्च यस्य कान्तेन्दुकलया कमलङ्कृतम् [॥ १]
भूपोभवद्दृ (दृ) हदुरस्थल राज-
2. मान
श्रीकौस्तुभायतकरैरुपगूढकण्ठः [१]
सत्यान्वितो विपुलचक्रविनिर्जितारि-
चक्रोप्यकृष्णचरितो भु-
3. वि कृष्णराजः [॥ २]
पञ्चल्लेदभयाश्च (श्रि) ताखिलमहाभूभृत्कुलभ्राजितात्²
दुर्लङ्घ्यादपरैरनेकविमलभ्राजिण्यु-
4. रत्नान्वितात्³ [१]
यश्चालुष्यकुलादनूनविबु (बु) धमाताश्रयोवारिधे-
लक्ष्मीन्म (मम) मण्डरवत्सलीलमचिरादाकृष्ट⁴वान्वह्नभः [॥ ३]
5. तस्याभूतनयः प्रतापविसरैराक्रान्तदिग्मण्डलः
चण्डांशोः⁵ सटशोप्यचण्डकरताग्रह्यादितपमातलः [१]
धोरो
6. धैर्यधनो विपक्षवनितावक्त्राम्यु (म्यु) जश्रीहरो
हारीकृत्य यश [१] यदीयमनिशं दिग्मायिकामिर्धृतम् [॥ ४]
ज्येष्ठो [६] लङ्घन⁶-

1. The allusion here is to Viṣṇu from whose navel the Brahmā in Indian mythology is said to have emanated.

2. Kielhorn reads भ्राजितात्.

3. The horses, elephants and beautiful women are enumerated among the Mahāratnāni (Cf. 'Raghu XVI-I, also Kād. P. 30. Prof. Peterson ed.)

4. Ibid. छवान् 5. Ibid. -लश्चण्डांशो

6. It is thought sinful for a young prince to sit aside or generally act in opposition to an elder brother (Cf. Nirukta II-10) for other meanings of the word ज्येष्ठोल्लघन or ज्येष्ठातिक्रम see Kielhorn. Ep. Ind. VI, P. 247 note 7.

7. जातयाप्यमलया लक्ष्म्या समेतोपि सं¹-
यो भूषिर्मलमण्डल स्थितियुतो दोषाकरो न कश्चित् [1]
कर्णाधस्थितदान सं-
8. ततिभृतो यस्यान्यदानाधिकं
दानं बीक्ष्य सुल [3] जता इव दिशां प्रान्तेस्थिता दिग्गजः [॥ 5]
अन्यैर्न जातु विजितं
9. गुरुशक्तिसार
माक्रान्तभूतलमनन्यसमानमानम् [1]
येनेह व (व) द्रुमवलोक्य चिराय गङ्गं
10. दूरं स्वनिग्रहभिवेव कलिः प्रयातः [॥ 6]
एकत्रात्मव (व) लेन वा [र] निधिनाप्यन्यत्र रुध्वा घनं
निष्कृष्टा [सि]-
11. भटोद्धतेन विहरद्ग्राहातिभीमेन च [1]
मातङ्गान्मदवारिनिर्झरमुचः प्राप्यावतापह्नुवात्
12. तच्चित्रं मद्लेशमप्यनुदिनं यस्पृष्टवां² न कश्चित् [॥ 7]
[हेछा] स्वी [कृ] त गौड राज्य कमलामत्तं प्रवेश्याचिरात्³
कु-
13. मार्गम मरुमध्यमप्रतिव (वल) लैषो वत्सराजं व (व) लै [:] [1]
गौडीयं शरदिन्दुपादधवलं च्छत्रद्वय⁴ केवलं
तस्मान्नाह-
14. त तद्यशोपि ककुभां प्रान्ते स्थितं तत्क्षणात् [॥ 8]
लक्ष (वध) प्रतिष्ठमचिराय कलिं सुदूर-
मुत्सार्य शुद्धचरितैर्द्धर-
15. गीतलस्य [1]
कृत्वा पुनः कृतयुगश्च (श्री यमप्यशेषं
चित्रं कथं निरुपमः कलिवल्लभोभूत् [॥ 9]
प्राभूर्धैर्यवतः⁵
16. ततो निरूपमादिन्दुर्यथा वारिधेः
शुद्धात्मा परमेश्वरोक्त⁶तशिरः संसक्त पादः सुतः [1]
पद्यानन्वकरः

1. Kielhorn. सन्

2. Ibid. स्पृष्टवोत्र, Buhlr वत्स्पृष्ट

3. Ibid. आचिराद्

4. Ibid. च्छत्र

5. Dr. Kielhorn प्राभुदैववतस्

6. परमेश्वर here means Shiva. For the double meaning of the word cf. Harṣacharita P. 162. इदानीं तु शशीव शिरसा परमेश्वरेणासि बोद्धव्यो जातः.

17. प्रतापसहितो निर्योद्धयः सोऽक्षतेः
पूर्वात्रेरिव भानुमानमिमतो गोविन्दराजः सताम् [॥ 10]
यस्मि¹ सर्व-
18. गुणाश्रये क्षितिपतौ श्रीराष्ट्र [इ] कृतान्वयो
जाते यादववंशवन्मधुरि [पा] वासीदलङ्घयः परैः [॥]
दृष्टाशा-

Second Plate First Side.

19. वधयः कृतास्य² सहसा दानेन येन [नो] क्षता-
मुक्ताहारविभू [पिता] स्फुटमिति प्रत्यर्थि [नो³] यर्थिन³ [नो]-
प्यस्याकार-
20. ममानुषं तृ (त्रि) भुवनव्यापस्तिरक्षोषितं
कृष्णस्यैव निरीक्ष्य यच्छति पितर्यैकाधिपत्यं भुवः [॥]
आस्तां तात त-
21. वैतदप्रतिहता दत्ता स्वया कण्ठिका⁴
किञ्चाज्ञेव मया धृतेति पितरं युक्तं वचो योभ्यधात् [॥ 12]
तस्मि⁵ स्वर्ग-
22. विभूषणाय जनके जा (या) ते यज्ञः शेषता-
मेकीभूय समुद्यतां वसुमती संहारमाधिच्छया [॥]
विच्छायां⁶
23. सहसा व्यधात् नृपतीनेकोपि यो द्वादशा-
वयातानप्यधिकप्रतापविसरः संवर्तकोर्कानिव [॥ 13]
येना-
24. त्यन्तदयालुनाथनिगदक्लेशादप्यास्यायतात्
स्वं देशं गमितोपि दर्पविसराद्यः प्रातिकूल्ये स्थितः [॥]
या-
25. वक्ष भुतु (कु) टी ललाटफलके यस्योक्षते लक्ष्यते
विक्षेपेण विजित्य तावदचिराद् [इ] दः स गङ्गः पुनः [॥ 14]
सं-
26. धायाश्च शिलीमुखान्⁷ स्वसमया⁸ वा (वा) गा⁹सनस्योपरि
प्राप्तं वर्द्धितवं (बं) धुजीवविभवं पद्माभिवृद्धधन्वि-

1. Kielhorn यस्मिन्

2. Ibid. कृताः सप्तदश

3. Ibid. अर्थिनाम् । यस्याऽकारः

4. For कण्ठिका see Ep. Ind. V. P. 138 note 2.

5. Kielhorn तस्मिन्

6. Kielhorn विच्छायां

7. Ibid. मुखान्

8. Ibid. मयान्

9. Kielhorn takes it as Dvandva compound गान्—असन (flower), mentioned in the Śiśupalbadha VI. 46-47, also Kādambari P. 21

27. तम् [1]
सञ्चञ्चमुदीचयं यं शरद्वत् पर्जन्यवद्गूर्जरो
नष्टः कापि भयात्तथा न समरं स्व-
28. ज्ञेपि पश्येद्यथा [॥ 15]
यत्पादानतिमात्रकैकशरणमालोक्य लक्ष्मी ['] निजां
दूरान्मालवना-
29. यको नयपरो यं प्राणमध्याजलिः [1]
को विद्वां वलिना¹ सहास्पव (व) लक स्पद्धा² विधत्ते परं
नी-
30. तेस्तद्धि फलं यदात्मपरयोराधेयसंवेदनं [॥ 16]
विध्याद्रेः कटके निविष्टकटकं श्रुत्वा चरैर्यं निजैः
स्वं देशं
31. समुपागतं ध्रुवमिव ज्ञात्वा [1] मिया प्रेरितः [1]
मार [1२] वं महीपतिर्द्रुतम [ग] । द्वाप्तपूर्वः परैः³
यस्येच्छाम-
32. नुकूल्यं⁴ कुलधनैः पादौ प्रणामैरपि [॥ 17]
नीत्वा श्रीभवने घनाघनघनव्यासां व (व) रां प्रावृष्टं
तस्मा-
33. दामतवां⁴ समं निज व (व) लैरातुंगभद्रातटं [1]
तत्रस्थः स्वकरस्थितामपि पुनर्नः (निः) शेषमाकृष्टवां⁵
विधेपैरपि
34. चित्रभानतरिपुर्यः पल्लवानां श्रु (श्रि) यं [॥ 18]
लेखाहारमुखोदिताद्दवचसा यत्रैत्य वेङ्गीश्वरो
किंकरवह्नुय-
35. धादविरतः कर्म स्वशर्मच्छया [1]
वाङ्मालीवृत्तितरस्य येन रचिता व्योमाग्रलम्बा [२] चत्⁶
राश्रौ मौक्तिकमालि-
36. कामिव वृता मूर्द्धस्थतारागणैः [॥ 19]
संश्रान्तात्परचक्रराजकमगात्तत्पूर्वसेवाविधिः
व्याव⁷दाजलि-

समरोधनपताकिनीव बाणासन आरोपित शिलीमुखा, Ibid. P. 127. समरमुखैरिव
पुंनाग समाकृष्ट शिलीमुखैः । Exactly in the same sense this word occurs
in the inscription of Dharmasena III of Valabhi (Ep. Ind.
Vol. I P. 88 II. 37-38, C. I. I. III P. 176 L 36).

1. Kielhorn विद्वान्बलिना 2. Ibid. — परैर्यं 3. Ibid. — कुलवन्

4. Ibid. — तवान् 5. Ibid. — एवान 6. Ibid. — आचाराद्

7. Dr. Kielhorn विधिव्यावद्ध-

37. शोमितेक (न) शरणं मूर्ध्ना यवंह (हि) द्वचं [।]
यद्यत्त पराद्धर्भूषणगुणैर्नालंकृतं [त] तथा
मा मेधी-

Second Plate : Second Side

38. रिति सत्यपालितयशस्थित्या यथा तद्विरा¹त् [॥ 20]
तेनेवमनिलविद्यु [८] चंचलमवलोक्य जीवितमसारं [।]
क्षिति-
39. दानपरमपुण्यः प्रवर्तितो ब्र (ब्र) ह्यदायोयं [॥ 21]
स च परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीम-
40. ह्यारावर्धदेवपादानुध्यातपरमभरम²भट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वर-
पृष्ठीवल (ल) भश्रीमत्प्रभू-
41. तवर्ष श्रीश्रीवल्लभनरेन्द्रदेवः कुशली सर्वानेव यथासम्बध्यमानका³ राह-
पतिविषयपतिग्रामकूटाकु⁴यु-
42. ककनियुक्तकआधिकारिकमहत्तरादीं समादिशत्य⁵स्तु वः संविदितं यथा
श्रीमयूरखण्डीसमावासिते-
43. न मया मातापित्रोरात्मनश्चैहिकामुष्मिकपुण्ययशोभिवृद्धये ।
तिगविवास्तव्य त [त्] ग्रैविद्यसामान्य ते (ते) सिरीय-
44. यसन्न (ब्र) ह्यचारि भारद्वाजसगोब्रनागैर्यभट्टपौत्राय
चन्द्रियम्मगहियसाहसपुत्राय परमेश्वरभ-
45. ह्यय रासियनमुक्तयन्तर्गतः रत्तञ्जुगानामग्रामः तस्य चाघाटनानि पूर्वतः
सिन्हा नदी दक्षिणतः व-
46. बुलाला पश्चिमतः मिरियठाण उत्तरतः वरहग्रामः पूर्वमयं चतुराघाटनोप-
लक्षितः तथा अ-
47. नन्तविष्णु (ण्यु) भट्ट विटट्टुदुवे [स] गोहृन्द ['] मयङ्गी [व]-
[त्] सव्वैभट्टचन्दडिभट्टकुण्डनागैभट्टमाध-
48. वैरियप्पुविट्टुदेवगैर्यभट्टरेयैर्यभट्टेत्येवमादिप्रमुत्तानां (नां) ब्रा
(ब्रा) ह्यण-
49. नां चत्वारिंशद्वह्राजनसमन्वितानां रत्तञ्जुग ग्रामः सोद्वंगः
सपरिकरः स-
50. वशापराधः सम्भूतोपात्तप्रत्यायः सोत्पाद्यमानविष्टिकः सधान्यहिरण्या-
देयः अघाट-

1. Ibid. तद्विरा

2. Ibid. परमभट्टारकं this भरम after परम is superfluons, and has been perhaps repeated only by mistake.

3. Ibid. संबध्यमानकान्

4. Ibid. ग्रामकूटायु-

5. Ibid. आसीन्समादिशति । अस्तु

51. भट प्रावेशयः सर्वराजकीयानामहस्तप्रक्षेपणीयः आचन्द्रार्काणवर्णवर्णितिस-
रिस्पर्धत-
52. समकालीनः पुत्रपौत्रान्वय क्रमोपभोग्यः पूर्वप्रस्तदेवमा (मा) ह्यदायर-
हितोभ्यन्तरसि [द्] ध्या भू-
53. मिच्छिद्रन्यायेन श [क] नृपकालातीतसंवत्सरशतेषु सप्तसु त्वं (त्रि)
शकुन्तरेषु सर्वजिज्ञासि संवत् [स]-
54. रे आबणवहुल अ¹मावास्यां सूर्यग्रहणपर्वणि व (व) लिखर वैश्य (श्व)
देवाग्निहोत्र पञ्चमहायज्ञ-
55. कृ (क्रि) योत्सर्पणार्थं स्नात्वाद्योदकातिसर्गेण प्रतिपादितः [।] यतो-
स्थोचितया व (व) ह्यदायस्थित्या
56. भुञ्जतो भोजयतः कृषतो कर्षयतः प्रतिदिशतो वा न कैश्चिद्वपापि परि-
पयना कार्या

60 BHOR STATE MUSEUM PLATES OF
DHARAVARSHA DHURUVARAJA.

Prov. : Nothing definite.

Date. : Saka Samvat. 702 (= 780 A. D.).

Lang. : Sanskrit.

Script. : Nāgari

Ref. : Dr. A. S. Allekar *Ep. In.* Vol XXII. P. 1760 ff.

Text

First Plate.

1. ओ [।]
स बोध्याद्वेषसा धाम यं (यन्) नाभिकमलं कृतं (तम्) [।]
हरश्च यस्य का (कां) तदुक्लया कमलं कृतं (तम्) । [। । ॥]
आसीद्वि (द्वि) प-
2. ति (सि) भिरमुद्यतमण्डलाग्रो-
द्भव (ध्व) स्ति नयनं (यज्ञ) भिमुखो रणशर्बरीषु [।]
भूपशु (पशु) चिर्विधुरिवास्त (स) दिगंतकीर्त्ति-
3. र्गोविंदराज इति राजसु राजसिख (हः) [॥ 2 ॥]
दृष्ट्वा चमून (म) भिमुखीं सुभट्टाट (टाट) हासा-
मुना (न) मितं सपदि येन रणे-
4. पु निस्थं [।]
दृष्टाधरेण दधता भ्रुकुटिं ललाटे
स्वर्णं कुलञ्च हृदयञ्च निजञ्च श (स) खं (रवम्) । [। ३ ॥]
स्वर्णं करामां (मा) न्मुखत-

1. Kielhorn बहुलमावस्थां

5. शशोभा,
मानो मनस्तस (स्त) ममेव यस्य [१]
महादवे नाम निक्षम्य सद्य-
स्त्रयं रिपूणां विगलत्यकाण्डे । [१ ४ ॥]
त-
6. स्वात्मजो जगति विश्रुतदीर्घकीर्त्ति-
रार्त्तिहिरिहरिविक्रम [धाम] धारी [१]
भूपस्त्रिविष्टपकृता (नृपा) नुकृति (तिः) कृत-
7. शः
श्रीकर्णराज इति गोत्रमणिर्व (वं) भूव । [१ ५ ॥]
तस्यो (स्य) प्राभिन् (प्रभिन्न) ककट (करट) यस्य (य्यु) तद्वानि-
(न) दंति-
दंतप्रहाररुधि-
8. रोलि (ह्नि) स्त्रितंश (तांस) पीठ [: १]
चमाप [:] क्षितौ क्षपितशत्रुरभूत (त्त) नूजः
सद्गाढकूटकनकाट (त्रि) रिवेन्द्रराज [: ॥ ६ ॥]
9. तस्योपार्जितमहसस्तनयश्चतुरुद्धि बलय मालिन्या [: १]
भोक्ता भुवः शतक्रतुसदृशः श्रीव (दं)-
10. तिहुर्गाराजोभूत् [॥ ७ ॥]
काञ्चीशकेरलनराधिपचोर (ल) पाण्ड्य-
श्रीहर्षवज्रदविभेदविधानदक्ष (क्षम्) [१]
कण्ठाटकं प (य) लमक्षित्यम-
11. जेयमन्यै (मन्यै)-
भृ (भृ) स्यै (स्यै) कियन्निरपि यः सहसा जिगायः (य) [॥ ८ ॥]
आ (अ) भूविभंगमगृहीत निशातशस्त्रं (स्त्र)-
मभ्रातृमप्रतिह-
12. ताङ्गमपेतयत्नं (क्षम्) [१]
यो बल (ह्) भं श (स) पदि दृष्ट [बलेन] जित्वा
राजाधिराज प [र] मेखरतामवाप [॥ ९ ॥]
सा सेतोर्विपुलो-
13. पलावलिलस [ह्मो] लोर्मिमालाजला-
दाप्रात्येकलङ्कितामलशिलाजालात्तुषाराचलात् [१]
आ पूर्वाप-
14. रवारिराशिपुलिमा (न) प्रांतप्रसिधा (द्वा) बधे-
यनेयं जगति (ती) श्व (स्व) विक्रमव (य) लेनैकातपत्रीकृतं (ता) [॥ १० ॥]
तस्मिदि (स्मिन्दि)-
15. वं प्रयाते बह्मभराजे क्षतप्रजावा (वा) धः [१]
श्रीकर्णराजसुनुर्महीपतिः कृष्णराजोभूत् । [॥ ११ ॥]
यस्य-

Second Plate, First side

16. स्वभुजपराक्रमनिशे (रशे) पोच्छा (त्सा) वितारिदिवचक्रं [1]
कृष्णस्येवाकृष्णं चरितं श्रु (श्री) कृष्णराजस्य ॥ [12 ॥]
शुभतुंगतुंगतुरगप्र-
17. वृद्धरेणु (णू) र्द्ध (ध्व) रूप्य (द्ध) रविकिरधा (णम्) [1]
ग्रीष्मेपि नभो निखिलं प्रावृट्कालायते स्पष्टं (एम्) ॥ [13 ॥]
हीनानाथप्रणयिषु यथेष्टचेष्टं स-
18. मीहितमजग्र (स्रम्) [1]
तत्क्षणमकालवर्षं (पं) वर्षति सर्वार्तिनिर्घर्षणं (णम्) [॥ 14 ॥]
राहृप्पमात्मभुजजातव (ब) लावलेप-
भाजौ विजि-
19. स्य निशिताश्रि (सि) लताप्रह्री (हा) रैः [1]
पालिद्ध (ध्व) जावलिशुभामचिरेण यो हि
राजाधिराजपरमेश्वरतां तता [न ॥ १५ ॥]
क्रोधाहुस्त्रातस्व-
20. इप्रश्च (स्र) तरुचिचयैः (यै) भांसमानं समंता-
दाजादु (द्रु) द्रुत (त्त) वैरिप्रकटगजघटाटोपसंज्ञो [भ] दूर्ध्वं (क्षम्) [1]
शौर्यं स्यक्ता (त्वा) रिच-
21. गौं भयचकित [व] पु [:] कापि दृष्ट्वैवसद्य (सद्यो)
दृष्पाभ्मातारिचक्रक्षयकरमगमद्यस्य दोर्दण्डरु (रु) पं (पम्) [॥ 16 ॥]
पाता यश्चतु-
22. रं [तु] राशिरशनालंकारभाजो भुवः
स्त्रैय (वस्त्रयया) आपि कृता (त) द्विजामरगुरुः (रु) प्राज्याज्यपूजादुरो
(रुः) [1]
दाता मानभृदृप्रणीर्गुणव-
23. तां योसौ श्रु (श्रि) यो वल्लभो
भोक्तुं स्वर्गफलानि भूरितपसा स्थानं जगामामरं (रम्) [॥ 17 ॥]
येन श्वेतातपन्नप्रहतरवि-
24. करवाततापासलीलं
[ज] म्मे नाशी (सी) रधूलिधवलितशिरसा वल्लभाख्यः सदा¹जा ॥ (1)
स श्री [गो] विदराजो जितजग-
25. दहितस्त्रैणवैधव्यहेतुः (तु)-
स्तस्यासी [व] सूतुरेकः क्षणरणदलितारातिमा (म) सेभकुम्भः [॥ 18 ॥]
तस्यानुज [:] श्रीध्रुव-
26. राजनामा महानुभावोप्रहृतप्रताप [: 1]
प्रसाधिताशेषनरैर्वचक्रं (क्रः) क्रमेण वा (वा) लार्कवपू (पु) र्व्वं (वं)-
भूव [॥ 19 ॥]
आ (जा) ने यत्र च राष्ट्रकूटति-

1. It should be correctly read as सदाजी

27. लके सङ्गपचूडामणौ
गुर्वी तुष्टिरयाखिलस्य जगतः सुस्वामिनि प्रत्यहं (ह्य) [१]
स्स (स) थं षा (स) थमिति प्रसा (शा) सति स-
28. ति यमामास (स) मुद्रांतिका-
मासीध (द्) र्मपरे गुणामृतनिधौ सत्यव्रताधिष्ठि (धि) ते [॥ 20 ॥]
श्रीकाञ्चीपतिगांगवे (वे) शिकयुता
29. ये माल [वे] शादयः
प्राज्यानानयति स्म तां (तान्) क्षितिभृतो यः प्रातिराज्यानति (पि) [१]
माणिक्याभरणानि हेमनिष्यं
30. यस्य प्रपद्योपरि
श्वं (स्वं) येन प्रति तं तथापि न कृतं चेतोन्यथा आतरं (रम्) [21 ॥]
सामाद्यैरपि वल्लभो नहि यदा सं [धि] म्य-
31. धातं तदा (सं तदा)
चा (आ) तुष्टं (त) रणे विजित्य तरसा पश्चात् (त्त) तो भूपते (तीन्) [१]
प्राच्योदीच्य पराच्य पराच्य^२ याम्यविष्णु (ल) सत्पालिष्वजै-
32. भूषितं
चिह्नैर्यः परमेश्वरस्वमखिले लेभे महेन्तो (न्द्रो) विभुः [॥ 22 ॥]
शाश्वरकरनिकरनिभं यस्य यशः सुरन-
- Second Plate : Second Side.
33. गाग्रसानुस्यै [: १]
परिगीयतेनुरक्तैर्विद्याधरसुन्दरी [नि] वहै [: ॥ 23 ॥]
हृष्टोन्वहं योधिजनाय सर्व्वं सर्व्वस्वमानंदित वं (व)-
34. ध्रुवर्ग [: १]
प्राद्यात्प्ररुष्टो हरति स्म वेग (गाल्) प्राणा [न्] यमस्यावि (पि)-
नितांतविर्यं (कीर्यः) [॥ 24 ॥]
तेनेवमनिलविद्युच (च) झलमव-
35. लोच्य जीवितमसारं (रम्) [१]
क्षितिदानपरमपुण्यं प्रवर्तितो ब्र (ऋ) ह्वायोयं (यम्) [॥ 25 ॥]
स च परमभट्टारकमहा-
36. राजाधिराजपरमेश्वर परमभट्टारकभ्रीमद (द्) अकालवर्षदेवपादानुध्या-
तपरमभट्टारक-
37. महाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीधारावर्षश्रीधुवराजनाम [१] श्रीनिरूपमदेव [:]
कुशली सर्व्वानेव य-
38. था [सं] व (व) ध्यमानकं (कान्) राष्ट्रपतिविषयपतिग्रामकूटायुक्ता-
(क) नियुक्ताधिकारिकमहत्तरादी [न्] समा-

1. It reads अपि in the Paithan plates of Govinda III.

2. The second पराच्य is, by mistake inscribed.

39. दिशस्यस्तु वः संविदितं यथा श्रीनीरानदीसंगमसमावासितेन मया माता-
पित्रोरारमनश्चैहिका-
40. मुस्मि (स्मि) कपुण्ययशोभिवृध (ङ) ये करहाडवास्तव्यतन्नातुम्बिद्य-
सामान्यगामगंसगोत्र व (व)-
41. हुवृच (हृच) सव (व्र) ह्यचारिणे दुग्ग (गं) भटपुत्राय सांगोपांगवेदार्थत-
स्वविदुषे वासुदेवभट्टा-
42. य श्रीमालविषयांतर्गतलघुवि (वि) मनमा ग्रामः तस्य चाघाट (ट)-
नानि [।] पूर्वतः श्रीमालपतन (तनं) द-
43. क्षिणत (तो) लयणगिरि [:] पश्चिमतः वृ (वृ) हृङ्गिकग्रामः उक्त-
रतः नीरा नाम नदी [।] एवमयं चतुराघा-
44. तनोपलक्षितो ग्राम [:] सोद्रंग [:] स (सो) परी (रि) करस (स्स)
दण्डदशापरावस (स्स) भूतोपा (तवा) तप्रत्यायसो (स्सो) स्पष्टमा-
45. नवितिक [:] सधान्यहिरं (र) न्या (ण्या) देयो अ (योऽ)-
चाटभटप्रवेशयः सर्व्वराजकीयानामहस्तप्रक्षेपणी-
46. य आचंद्राकर्णवक्षितिसरिस्पर्ध्वतसमकालीन [:] पू (पु) त्रपौत्रान्व-
यक्रमोपभोग्य (ग्यः) पूर्व्वप्रक्षदे-
47. ववा (व्र) ह्यदायरहितोभ्यंतरसिध्या (ङया) भूमिच्छिद्रग्यायेन शक-
नूपकालातीतसंवत्सरस (श)-
48. तेषु सप्तसु वर्ष्वद्वयाधिकेषु सिद्धाय (र्थं) नास्ति संवत्सरे माघसित-
रथसप्तम्यां म-

Third Plate

49. हापर्व्वणि व (व) लिचरुवैश्वदैवाग्निहोत्रातिथिपञ्चमहायज्ञकृत्यो¹स्सर्प-
णार्थं (र्थं) स्त्रावाद्योदकातिसंगं
50. प्रतिपादितो (तः) [।] यतोस्यो उ²चितया व (व्र) ह्यदायस्थित्या
भुंजतो भोजयत [:] कृपतः कर्षयतः प्रतिदिशतो वा न कै-
51. श्रिदक्षपि परिपंथना कार्या [।] तथागामिभद्रनृपतिभिरस्मद्वंर्यैरं-
(र) न्यैर्वा स्वा (सा) मान्यं भूमिदानफल-
52. मवेत्य विष्टलो (लो) लान्यनित्यैश्चर्याणि तृणाक्षलप्रजलविं (विं)-
दुचक्षलञ्ज जीवितमाकलय (य) स्वदायनि-
53. श्विशेषोयमस्मदा (दा) योनुमंतव्यः प्रतिपालै (लयि) तव्यश्च [।]
यश्चाज्ञानतिमिरपटलावृतमतिराधि (च्छि) चा-
54. दाच्छिद्यमानकं³ वानुमोदेन स पञ्चभिर्महापातकैश्चो (श्वो) पपातकैश्च
संयुक्त [:] स्या [त] इ⁴त्युक्तञ्च भगव-

1. A. S. Altekar -क्रियो

2. After the preceding Sandhi this is superfluous.

3. is damaged, but supplied by Prof. A. S. Altekar.

4. A. S. Altekar. स्यादिति । उक्त च

55. ता वेदव्यासेन [1] षष्टि वर्षसहस्रा (स्रा) णि स्वर्गे तिष्ठति भूमिद [: 1]
आच्छेता (सा) चानुमंता च तान्यै (न्ये) व नर-
56. रके वसेत् [॥ 26 ॥]
विध्याटवीश्व (च्व) सोयासु शुष्ककोटरवासिन [: 1]
कृष्णाहयो हि जायते भूमिदानं ह-
57. रन्ति ये [॥ 27 ॥]
अग्नेरपत्यं प्रथमं सुवर्णं भूवैष्णवी सूर्यसुताश्च गावः [: 1]
लोकत्रयं तेन भवे-
58. धि (धि) दत्तं यः काञ्चनं गाञ्च महि (ही) च दद्यात् [॥ 28 ॥]
व (व) दुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभि [: 1]
यस्य य-
59. स्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं (लम्) [॥ 29 ॥]
यानीह दत्ता (ता) नि पुरा नरे (रे) द्वै-
र्दानानि धर्मार्थयशस्कराणि [: 1]
निर्मा-
60. क्यवांतप्रति [मानि] तानि
को नाम साधु [:] पुनराददीत [॥ 30 ॥]
स्वदत्तां (तां) परदत्तां वा यत्नाद्रक्ष नराधिप [: 1]
[महीं] मही-
61. मता (तां) श्रेष्ठ दानास्त्रे (स्त्रे) योनुपां (पा) लनं (नम्) ॥ [31 ॥]
इति कमलदलांबु (म्बु) विं (विं) दुलोलां श्रु (श्रि) यमनुचि (चिं) स्य-
मदुष्यजीवि-
62. तञ्च [: 1]
अतिविमल [म] नोभिरात्मनीनैर्ण (नं) हि पुरुषै ऽ परकीर्त्तयो-
विलोप्याः [॥ 32 ॥] श्रीनाग-
63. [प] राजकदूतकं लिखितं श्रीगौडसुतेन श्रीसाधं (मं) तेन ॥

61. TIRUVĀLAṅGĀDU COPPER-PLATES OF
RAJENDRA CHOLA I

Prov. : Tiruvālaṅgādu (Madras)

Date. : 9 Regnal year (= 1018 A. D.)

Lang. : Sanskrit. Script. : Gramtha.

Ref. : Rao Sahib H. Krishna Sastri, S. S. I. III, pp 383 ff.

Text

Plate : I a

1. स्वस्ति श्रीकण्ठकण्ठाभरणभुजगराटभूदिप्पन¹ माणिक्यमङ्गये दद्या-
2. स्मीयां सलजा प्रतिकृतिमपराम्भनां शङ्कमाना [1] आरलेपालो-

1. H. Krishna Sastri, -भुजगराट्पूभि.

3. लक्षितं कृतचरणनतिप्रार्थनम् वो भवानी दिश्यात् पश्यन्वधी-
4. रञ्जितपतिमनिशं सेष्यमर्द्धेक्षणेन ॥ [1] वीरश्रीराजहंसीविह [र]-
5. णसरसी विह्वदम्भोजभानुर्दृष्टादृष्टार्थमार्गं द्वयपपथिकम-
6. हालोकसार्थकनाथः [1] सर्व्वक्षत्राभिनाथस्सकलगुण-
7. मणिश्रेणिजन्माम्बुराशीर्द्विषक्षकृशापहारी¹ चिरम-
8. वतु महीम [षड्] लज्जोलवंशः ॥ [2] पञ्चाशदेव लिपयः प-
9. विवृत्तसंख्यास्संख्यामतीत्य रविवंशगुणा² विमान्ति [1] पृतै-
10. रहं कथममूं³ कथयामि मङ्गलमातस्सरस्वनि लिपीरपरा पिथे-
11. याः⁴ ॥ [3] आसीत् त्रिलोकीनयनम् विवस्वान् सर्व्वक्षितिशां⁵ कुर-
जन्मभूमिः [1]
12. आद्यो नृपाणाम्बुराशिरासीदन्वर्थनामा मननादमुष्मान्⁶ ॥ [4] इषवा-
13. कुस्समजनि तस्य सुनुरुक्षैर्व्वित्रस्तत्रिदशरिपुर्महाहवेषु [1] म
14. ग्नापि स्फुटममले यशःपयोधौ यस्यागादतिमहतीं मुदन्त्री⁷-
15. लोकी ॥ [5] सकलजलधिबीचीमेखलालंकृतायाः पतिरवनियुक्ताया-

Plate : I b.

16. स्तत्तनूजो विकुलिः [1] नमदखिलनृपेन्द्रवातमौलिप्रभाभिर्व्विरवि⁸-
17. तच्छरणाब्जो वीर्यवानाविरासीत् [7] तस्याजनि प्रथितविक्रमशौर्य्य-
18. राशिर्ज्ञाज्ञा पुरजय इति क्षितिपस्तनूजः [1] यस्याखिलजगदवाप्य य-
19. शोविकासखेतातपत्रमतिरिक्तमभूदखण्डम् ॥ [7] वृषभरूपधरस्य हरेरसौ
20. ककुदि यत् स्थितवाग्निधिरोजसाम् [1] युधि जघान सुरेतरसैनिकानज-
21. नितेन⁹ कुक्स्थसमाह्वयः [8] तत् पुत्रम् विमलसितातपत्रचन्द्रच्छा-
22. ¹⁰यास्तक्षितितलतापमामनन्ति [1] कशीवत् क्षितिपतिमक्षत-
23. प्रभावं गन्धर्व्वैस्सुरसदनेषु गीतकीर्त्तिम् ॥ [9] अय्यमा निजभुजा
24. ¹¹चलमन्धक्षोभितारजलधेर्हृतलक्ष्मीः [1] तस्य सुनुरजनि-
25. द्र विशिष्टस्तूयमानमहिमा जगदीशः [10] अजनिष्ट¹² चापगुण-
सृष्ट¹³ भुजदु-
26. मजप्रतापदहनास्तरिपुः [1] अनल प्रताप इति तस्य कुले नृपतिः प्रतीत-
27. महिमा जगति ॥ [11] तस्यान्ववायामनुधिपूर्णचन्द्रो बभूव वेनः-
क्षितिपात्र-
28. गायः [1] तस्यामजः पार्थीव¹⁴ सार्थनाथः पृथुः पृथुश्रीरभवक्षरेन्द्रः ॥ [12]
वेन-

1. Ibid. -जन्माम्बुराशिर्विश्व-

2. Ibid. विमान्ति

3. Ibid. कथममूकथयामि-

4. Ibid. -विधेयाः-

5. Ibid. सर्व्वक्षितीशां-

6. Ibid. दमुष्मान्.

7. Ibid. मुदन्त्रि-

8. Ibid. -द्विरक्षित-

9. H. Krishna Shastrī, ककुत्स्थ-

10. Ibid. -क्षितितल-

11. Ibid. -क्षोभितारि-

12. Ibid. अजनिष्ट.

13. Ibid. -सृष्ट.

14. Ibid. -पार्थिव

29. स्य दक्षिणभुजात्मधीतात्मुनिन्दैर्द्वयः¹ प्रातुरास कवची-
 पृतरत्नमौलि [:] [1]

Plate : IIa.

30. सव्यन्धनुः सशरसप्रतिशक्ति विभ्रत् देही पराक्रम इवाक्रम-
 नाशनाय [:] [॥ 13]
31. अतिबलमसुरक्षिहृत्य धुन्धुं समजनि यो भुवि धुन्धुमारनामा [1]
 नरपतिरय-
32. मप्यनुप्य वंशे क्षितिमस्त्रिलामक्षिषद् गुणैकधाम [1] [:] [॥ 14]
 समजनि युवनाश-
33. स्तत्कुले भूमिपालस्तपसि यशसि सत्ये सद्गुणे चाद्वितीयः [1] सक-
34. लभुवनरक्षावप्रमस्य प्रतापं समनुत² सततोत्थं³ सव्यं-
35. लोकस्समन्तात् ॥ [15] पुत्रस्तस्य प्रथितमहसो माननीयस्य
 मान्यैर्मा-
36. न्धाताभूद्वृत्तिमतिरतिश्रीसरस्वद्यधीशः [1] लोकालोकक्षितिभृद्-
37. वधि चमान्दयाजन्मभूमी रक्षाशक्तिस्सवयमिव चिरम्भूत्सिमत्यभ्यर-
38. क्षत् ॥ [16] उन्दामा⁴सुरसैन्यरून्धदिविसत्सेनानिवेशावनभ्या-
 पाराहित-
39. जागरस्सुरपतिप्रीत्याप्तनिद्रापरः [1] तत्सूनुर्मुचुकुन्द इत्यजनि यस्स-
 थस्सको-
40. पोन्मि [प] चक्षु [हं] ग्धविदग्धकालयवनानन्दन्मुकुन्दोनुपः ॥ [17]
 सायकाग्निशाल-
41. भीकृतशत्रुद्वयश्चकार बलभीमलघुश्रीः [1] सोप्यभूत्⁵ महितविक्रम-
 राक्षीस्तत्कु-
42. ले बलभ इत्युदिताख्यः ॥ [18] तस्याविरासीत् पृथुलाक्षनामा
 सुरासुरौघं [र] [भि]-
43. याच्यमानः [1] पीयूषसिद्धये पृथुमन्दराद्रिम् पयोनिधौ यो
 भ्र [भया]-

Plate : II b.

44. अकार ॥ [19] अभवत् पार्थिवचूडामगिरिति तस्यात्मजः
 प्रभावनिधिः [1] पाय [य]-
45. ति यो मुकुन्दे देवानमृतम्मम [हं] दैत्यबलम् ॥ [20]
 दीर्घबाहुरधचक्र [व]-
46. स्यभूत् तत्कुलाभरणमुत्त (i) माग्रणीः [i] यत्प्रतापदहनं सताम्मनस्ताप-

1. Ibid. -भुजात्मधीतात्मुनीन्द्रै-

2. Ibid. स्वमतनुत.

3. Ibid. सततोत्थं

4. Ibid. उदामा- and रुन्धदिविषत्

5. H. Krishna Shastri. सोप्यभून्म-

47. हारिणमुशन्ति¹ सूरयः ॥ [21] गुरुदारहरक्षिप्ताकरं सुरविद्वेधि-
बलञ्जदुर्ज-
48. यम् [1] जितवानभवत् स चन्द्रजिद्विजयश्रीकुलमन्दिरभूषः ॥ [22]
सांकृतिः कृतयुग-
49. स्य विरामे चक्रवर्त्यभवदस्य तनूजः [1] यो यशरशशिमरीचिभि-
रुषैरन्वरजयदिलामिति चित्रम् ॥ [23] जितपञ्चशरो वपुर्गुणै-
50. र्विजयि² पञ्चप इ [स्यु] दीरितः [1] अधिपञ्चदिवो विलम्बयन्³ सम-
51. भूत् तत्कुलभूषणभूषः ॥ [24] सत्यव्रतस्तस्य बभूव वंशे पित्रा-
52. नुशिष्टो हयमेधसृष्टम् [1] रषंस्तुरंगजितवान् बलेन स वारण⁴-
53. सीपतिकाशिराजम् ॥ [25] चापनीर्य⁵ दितरेतरवाणमातघहन-
समुद्धतव-
54. ह्नौ [1] आहवे विजितरुद्रमव [1] दीद्रुद्रजित्वमिति⁶ यं सुरसंघः ॥ [26]
रथेनत्र-
55. स्तकपोतरक्षणपुणायत्तात्मवेहस्पृहः श्रीमत्तत्कुलभूषणं
56. शिविरभूदौशीनरोभूपतिः [1] तत्⁷वंशाभरणम् बभू [व] भुवने ख्यातो-
57.

Plate : III a.

58. मरुतो नृपो यथागावहितावशेषितधनैर्य्य [ज] कृतः
पाण्डवै [:] ॥ [27]
59. दुष्पन्त⁸मस्य कुलभूषणमामनन्ति दौष्यन्ति⁹रस्य भरतस्समभूतनूजः [1]
60. चोत्साह्यस्समजनिष्ट तदीयसूनुर्य्यक्षामतः प्रथितमर्ककुलम्
पृथिव्याम् ॥ [28]
61. चोलराष्ट्रविधिवोक्त्वलसम्पन्न्यकृ¹⁰तस्वपुरसम्पदमिन्द्रम् [1]
यं वदन्त्य-
62. मरनाथमवन्त्यां सूरयस्समप¹¹तीर्णमुदारम् ॥ [29]
नखरोडलीताराति¹²-कुञ्जरः
63. पञ्जरं शि [यः] [1] राजकेसरिवर्मं [1] सीत् तनयश्चोल-
वर्मणः ॥ [30]
64. राजकेसरिणः पुत्रो भूपतिः परकेसरी [1] अभवद्यस्य
65. कोपाभिगृहस्तमासीद्विषतबलम्¹³ ॥ [31] ततः प्रभृतिचोल [1] ना-
66. मभिपेकक्रमादिमे [1] नामनी परिवर्त्तते राज्ञामाज्ञाभिधायिनी ॥ [32]
अभूत् चि-¹⁴

1. Ibid. -हारिणमुशन्ति. 2. Ibid. -र्विजयि. 3. Ibid. विद्वन्वयन्.
4. Here the name वारणासी instead of वाराणसी is remarkable.
5. H. Krishna Sastri, चापनीर्य्य- 6. -द्रुद्रजित्वमिति.
7. H. Krishna Sastri, तद् 8. Ibid, दुष्पन्न- 9. Ibid, दौष्यन्ति.
10. Ibid, चोलराष्ट्रविधिवोक्त्वलसंपन्न्य- 11. Ibid, -मवतीर्ण-
12. Ibid, नखरोडलीताराति- 13. Ibid कोपाभिगृहस्तमासीद्विषतबलम्
14. Ibid, अभूच्चि-
15. Ibid, अभूच्चि-

67. अरये [1] राजा परकेसरिसम्भवः [1] चित्राश्वस्त-
सुतस्तस्य चित्रधन्वा
68. महीपतिः ॥ [33] सर्वविद्यस्यस्समानीताः पार्थिवैर [1] र्यराज्ञयः [1]
तस्याप्रतो
69. व्यकीर्यन्ततेनापि सहसार्थिनाम् ॥ [34] सुरसरिद्वतारितेति मत्वा
तपसि र-
70. तेन भगीरतेन¹ राजा [1] नरपतिरवतारयन्वशोर्थी निजभुवि
ताम् स कवेर-
71. कन्य [1] काक्याम् ॥ [35] सुरगुरुरभवत् तदीयवंशे कुलभवन्म
विजयेन्द्रियायु-

Plate : IIb.

72. वत्या [:] [1] निजमहिमजितान्तकस्स्वराज्ये नरपतिराय स मृत्युजित्
समाख्या-
73. म् ॥ [36] व्याघ्रकेतुरिति चित्ररथोभूत्² व्याघ्रवद्वधजपटः चिति-
नाथः [1] तत कु-
74. ले प्रथितविक्रमराशिदतिकीकुसुमभूषितमौलिः ॥ [37] श्रेतायुगे भगवति
75. षयमस्यराज्ञः पुत्रो नरेन्द्रपतिरित्यभव [3] रेन्द्रः [1] यत्पादपीठलुठ-
76. नामकुटा³न्यभूवज्राज्ञा सदा शिथिलबन्धगलमणीनि⁴ ॥ [38] उप-
रिचर इति स्कु-
77. टादि⁵धानस्सुरपतिदत्तविमानकामचारी [1] वसुरसुरविनाशहेतुरुषै-
78. र्दिनकरवंशशिखामणिस्ततोभूत् ॥ [39] ह्यापरस्य विरामेस्य राज-
79. चूडामणेः कुले [1] विश्वजिज्ञाम विश्वेशाज्ञेतासीदरिभूभृता-
80. म् ॥ [40] सकलावनिपालमौलिभिर्मणिमालाकलितैस्समञ्चितः [1] [क]-
81. मलानिलयः कलाकरः पेरुनरिकल्लिरभूत्तदन्वये ॥ [41] कालत्वात्
करिणा⁶
82. कलेश्व सकलघोणीभृतास्त्रायकम् यम् प्राहुः कलिकालमुन्नति-
83. मतामघेसरं सद्गुणैः [1] काञ्चीं यश्च नवीचकार कनकैस्सोभू-
84. द्मुष्यान्वये कावेरीतटबन्धन प्रकटितस्फीतात्मकीत्तिर्नृपः ॥ [42]
85. कोर्षेकणान् कुवलयदलश्यामलालोलट्टिशशम्भोर्भ-⁷

Plate : IVa.

86. कथा त्रिपुरजयिनो लूनलूतांगबन्धः [1] लोकालोकचितिभृद्वधि-
87. यमाम् भुजेनादधानो वंशे तस्य प्रथितमहसश्वक्रवर्ची बभूव [:] ॥ [43]

1 Ibid. भगीरथेन.

2. H. Krishna Shastri -भूरव्याघ्र-

3. Ibid. नामकुटा-

4. Ibid. गलमणीनि-

5. Ibid. -टाभि-

6. The अनुस्वार is engraved at the beginning of the next line.

7. Ibid. -श्यामलालोल

88. समजनि विजयाल [य] स्तदीये महति कुले महिनिय¹ विक्रमश्रीः [1]
 अहमह-
 89. मिकया प्रणामचञ्चु²चित्तिपतिमौलिविघटिताग्निपीठः ॥ [44] सहस्रि³-
 90. ग्रामलकामिरामाम् व्यासाम्बरामात्मवधूमिवासौ [1] तन्नापुरीं सौध-
 91. सुधांगरागां जग्राह [र] न्तु⁴ रविवंशदीपः ॥ [45] अथ प्रतिष्ठाप्य
 निसुम्भ⁵सूद-
 92. नी [म्] सुरासुरैरर्चितपादपंकजाम् [1] चतुस्समुद्राम्बरशो-
 93. भिनीम् भुवम्बभार मालामिव तत्प्रसादतः ॥ [46] आदित्यवर्मा-
 नृपतिस्त-
 94. नूजो बुधाश्रय [:] [स] सन्धिषणस्तरस्वी [1] दोषापनीतौ स-
 95. ततम् प्रवृत्तस्सन्मार्गविर्त्ती चित्तिमन्वरचत् [47] तस्यैकधवलच्छ-
 96. त्रच्छायामाश्रित्य मेदिनी [1] अशर्मधर्मजन्मार्त्तीक्षाभ्यजानात्कदा-
 चन ॥ [48] अ-
 97. पराजितमप्यसौ रणे जितवान् पञ्चवसुहस्रबलम्⁶ [1] दयितामपि त-
 98. स्य मेदिनीं स्ववंशीकृत्य⁷ [त] धायभूत् कृती ॥ [49] आनन्दस-
 न्दोहद्वय प्रजानान्त-
 99. दीयसूनुस्तनुमान् बभूव [1] परान्तको नाम यथार्थनामा पुरान्तकोऽग्नि-
 100. द्वयपन्म⁸भृंगः [50] यस्य प्रतापदहनेन परीयमाणस्त [त्त] सा [प]
 शान्ति-

Plate : IVb.

101. मिव कर्तुमनास्सवेगः [1] सद्यस्समुद्रमवीशजराज⁹लक्ष्मीं पृथ्वीं कुल-
 102. क्रमगताञ्च विहाय पाण्डव [:] ॥ [51] यस्य कोपदहनो दहन्नि-
 वरशान्तिमाप न स-
 103. मुद्रवारिणि [1] शस्त्रकृत्तहतसिंहलांगनानेन्रवारिणि [स] मञ्ज¹⁰गाम
 च ॥ [52]
 104. रजतगिरिबुधः पुरापुरारैरकृत स दभ्रसभाभिधानमोकः [1] कनकमय-
 105. मुदारसमदपा यस्सचिवमनुप्य च लजितं धनेशम् [53] राजादित्य-
 स्तस्सुत [:]
 106. कृष्णराजजित्वा युद्धे स्वर्ग [म] ध्यारूरोह [1] ¹¹तस्माताभूत्गण्ड-
 रादित्यनामा
 107. राजा भूभृन्मौलिमालार्चितोऽग्निः ॥ [54] अरिन्दमस्सार्थकमेव नाम
 108. बिभ्रत्¹² बभूव चित्तिपालवर्यः [1] यत् कोपतः प्र [1] द्रवता-

1. Ibid. महनीय-

2. Ibid. चुञ्चु-

3. Ibid. सवृद्धिविश्रामलका-

4. Ibid. रन्तु.

5. Ibid. निष्कुम्भ-

6. H. Krishna Shastri -मुलसद्वलम्.

7. Ibid. स्ववंशीकृत्य.

8. Ibid. -पञ्च-

9. Ibid. -मविशक्तिज-

10. Ibid. शम.

11. Ibid. तस्माताभूद्गण्डरादित्य.

12. Ibid. बिभ्रद्भूव.

109. म्नुपाणां बनानि तीक्षाणि पुराण्यभूवन् ॥ [55] नरपतिर-
 110. भूदक्षांसेजः प्रतापि गभीरतामपि जलनिषेस्सखाधाराद्-
 111. रेरतिशूरताम् [1] वपुरनुपमम् काम [1] द्विष्णो [:] भियं क्षप्ति-
 नो क्षुतिक्ष [1] यमसु-
 112. भगामादायास्मात् परान्तक इत्यसौ ॥ [56] कलेर्बलात् प्रस्खलितं स्वशा-
 113. खं पुनर्व्यवस्थापयितुम् पृथिव्याम् [1] प्राप्तमनुं यममनुते
 जनौष [:] प्र-
 114. 'वृत्तचारित्ररतिनृपेन्द्रम् ॥ [57] तस्मिन्नवति मूचकक्षकवर्त्तिनि²
 सुन्दरे [1] हारादिषु
 115. पदेष्वेव हाशब्द [:] श्रूयते जनैः ॥ [58] कुबल [य] ममलोपलप्रकाशात्

Plate · V a.

116. कनकमयाङ्गलयादपि प्रकामम् [1] भुजभुजगयुगस्य भूषणं य-
 117. स्समकलयत् कलिकालकालकल्पः ॥ [59] तस्य हेमभिरुद्धामदानकोला-
 118. हलस्युतैः [1] तुरंगमसुरक्षुणैः³ पांसुला द्वारभूमयः ॥ [60] अ-
 119. जनि भुजयुगेन प्रासदीर्घेण दीप्तश्रियमखिलसरीराक्षेवि [णी] मा-
 120. द्धानतः [1] अधिकरम [ध] रेखारूपिणौ शंखचक्रौ दधदरू-
 121. ण्मो वग्मां तस्य सुनुर्मुंरारिः ॥ [61] उभयपक्षविशुद्धम-
 122. हौजसि प्रथितमण्डलधारिणि सर्व्वदा [1] तनुभृताश्चयना-
 123. नि शिराय⁴ तन्वपुरवृर्द्धिमुत्ति रेमिरे ॥ [62] भल्लभूभरम-
 124. सौ विनेष्यति प्रायशो न इति नागयोषितः [1] कुर्व्व-
 125. ते स्म परिनर्त्तनन्ददा⁵ जन्म लब्धवति चक्रवर्त्तिनी⁶ ॥ [63]
 रक्षितुम् क्षितिप-
 126. तिस्सुरलोकन्दैत्यदानवबलैरूपरुद्धम् [1] प्रार्थितस्सुरगुणै-
 127. रतिशूरः प्राप्तवान् सपदि सुन्दरचोलः ॥ [64] 'देवस्त्रभिरलोभि-
 128. तो भवति मे यावत् पतिस्सुन्दरस्तावत्⁸ गन्तुमहम् प्रवृत्तमति-
 129. रिस्थाख्यातवत्यादरात् [1]⁹ सार्द्धं तेन गता-¹⁰दिमिव स्थक्त्वा
¹¹स्व [य]-

Plate : V b.

130. कीयजनम् देवी तस्य पतिव्रता गुणगुणैस्सा [खा] दुरुन्धत्यसौ ॥ [65]
 131. श्रीवानवन्महादेवी तेनासौ ¹²तृदिवं गत, [1] अप्सरोग्रहभी-

1. H. Krishna Sastri. वृत्तचारित्ररतिनृपेन्द्रम्. 2. Ibid. वर्त्तिनि.

3. Ibid. -क्षुणैः- 4. Ibid. नदपु- 5. Ibid. नर्त्तनन्तदा.

6. Ibid. चक्रवर्त्तिनि. 7. Ibid. देवस्त्रीभि-

8. Ibid. नावद्गन्तु 9. Ibid. सार्द्धं.

10. H. Krishna Sastri restores निशा read दिनमिव

11. Ibid. स्वयं 12. Read. त्रिदिवं

132. स्येव तन्नाप्यासन्नवर्त्तिनी¹ ॥ [66] तदनन्तरमेतदात्मजः
चिन्तिमादित्यसमा-
133. ह्योन्वशात् [1] निजकान्तिविनिर्जितान्मभूः² समरे पाण्ड्यनृपञ्ज-
134. घान सः ॥ [67] पाण्ड्यराजशिरस्तुंगजयस्तम्भं स्वके पुरे [1]
निधाय ग-
135. त [1] वानस्तमादित्यस्व [न्द] दृष्टया³ ॥ [74] प्रबलकलि-
बलान्ध [दृष्ट्वा]-
136. म्त्विदुर्ध्वसहेतोस्वयमरूपमो वर्म्मा प्रार्थमानः
137. प्रजाभिः । अक्षकमत न राज्यं स्वे पितृभ्ये स्वदेश प्रण-
138. यिनि मनसापि क्षत्रधर्मार्थवेदी ॥ [69] त्रिजगद्वनदक्षममनु-
139. जाक्षं स्वयमवनीर्णसमुक्षिरूप्य चिह्नः [1] अरूपमो महिषिच्य⁴
यो⁵-
140. व [1] राज्ये⁶ धरणिधुरत्तमधुरान्तको वभार ॥ [70] मनरक्षर्व्वं
कुर्व्वन्धनम-
141. पि तदभ्यर्चनविधो⁷ तदावासारम्भे परिजनमशेषं सनु-
142. पतिः [1] जगत् सर्व्वन्तस्थोत्तमवविधिषु कोपं रिपुवधे श्रि-
143. यं सार्द्धप्रेषु चिन्तिमपि भुजे भूयसि दधे ॥ [71] प्रकटपटहच-

Plate : VI a.

144. "ण्टाकाहलश्रेणिभेरीमुखतुमुलशङ्खध्वानगद्यतदिगन्तः [1] क-
145. लिमलमथ हर्तुं स्वांगतयैर्द्धरायास्वयमरूपमो वर्म्मा रा-
146. ज्यभारेभ्यषेचि ॥ [72] श्रियमस्य भुजान्तरस्थिता⁹ स्वसुतान-
न्दष्टमिवाभ्युपे-
147. ¹⁰ह्वान् [1] धवलतपवारणात्मना गगने मण्डलितः पयोनिधिः ॥ [73]
148. नूनं¹¹ यशसि स्फुरदिन्दुकान्तिकान्तीनिवालव्यजनानि कृत्वा [1]
दिगंगना दिग्वि-
149. जये गृहीतास्से [1] वामकुर्व्वन्¹² जेयिनोस्य राजः ॥ [74] तुलि-
150. तोपि तुलाभारे तुलया¹³ हेमहिर्नृपः [1] सोतुलोभूदविज्ञे-
151. यो महिमा महतामतः ॥ [75] अनुपमविभवप्रभावविद्याभुज-
152. बलविक्रमशौर्य्यधैर्य्यराशिः [1] अजयद्वनिपक्षिशंकु-
153. काष्ठाप्रभृति यथाक्रममाक्रमन्दिशस्सः ॥ [76] स्वकीयवंशप्र-

1. H. Krishna Sastri, -वर्त्तिनी. 2. Ibid., -रम्भूरसमरे.

3. Ibid., -स्वाङ्गदृष्ट्वा 4. Ibid., -महिषिच्य 5. Ibid., योवराज्ये

6. Ibid., -धुरम्भु- 7. Ibid., -विधो

8. Ibid., -मरज and -गर्ज्जदिगन्तः 9. Ibid., -तान्द्रष्टु-

10. Ibid., -यिवान् 11. Ibid., यशसि

12. Ibid., -मकुर्व्वजयिनोस्य 13. Ibid., -हेमभि-

154. भवस्य पाण्ड्यराजस्य रक्षामिव कर्तुमिन्दुः [1] श्वेतातपत्रं समभूद-
 155. ह्यह राजेति मत्वास्य दिशजिगीषो [:] ॥ [77] अमरभुजंगप्रहणाद्रा-
 156. जभुजङ्गास्ततोतिभितथियः¹ [1] निभृतकुटिलभोगाः² कवापि निले-
 157. तुं समभ्यलपन् ॥ [78] जलनिधिपरिघम्³ विलिन्दुमुच्चै [:]
 158. मभेद्यमन्ययौधैः⁴ [1] रविकुलतिलकस्य दण्डनाथो विजयपर-
 स्फुरदुल्लस-

Plate : VI b.

159. माकुलमन्दिरजिगाय ॥ [79] बद्ध्वा⁵ जेतुजलनिधिजले राघवेन्द्रः
 कपी-
 160. न्द्रैः⁶ लङ्कानाथं कथमपि शरैस्तोषणश्रेयोर्जघान [1] नौमिस्तीर्त्वा
 161. जलनिधिमसौ यस्य दण्डः प्रचण्डो लङ्कानाथम् निरवह [द] तस्ते-
 162. न रामोभिभूतः ॥ [80] सत्याश्रयो⁷ यत्बलसिन्धुरोधात् कष्टम् परित्य-
 163. ज्य पलायितोपि [1] कष्टाश्रयश्चित्रमिदञ्च⁸ चित्रन्तैलप्रभा-
 164. वद्रवणं यदस्य ॥ [81] दण्डेन भीमेन युधि प्रवीणो यद्वाजरा-
 165. जो निहतो मदाक्षयः [1] तद्गीमनामानमरन्ध्रमन्ध्र⁹ हन्मीति दण्डे-
 166. न जघान तं सः ॥ [82] सर्व्वसुत्रवधवत् प्रणयिना रामेण
 167. यज्जिमितम् राहं [शि] एजनाभिराम [म] ललन्दुर्गमर्गहीम्राणर्वैः¹⁰
 [1] जित्वा तत् स-
 168. कला वनीन्द्रमकुट¹¹ श्रेणीलसत्¹² शासनस्सोभूत् सर्व्वधनुर्भृतां¹³
 चिति-
 169. भृतामानन्दसन्धोभवत्¹⁴ ॥ [83] जित्वा गंगकलिङ्गवङ्गमगारहोद-
 सौर [1] इ का-
 170. न्¹⁵ चालुक्यानपरानपि चितिभुजो युद्धे स¹⁶ नैरर्चितः [1]
¹⁷विद्वत्त्वर्मा-
 171. सुत्वारविन्दनिचयप्रोन्वोतनोन्यद्रविः¹⁸ पृथ्वीं सर्व्वसमुद्रवारिर-
 172. शनाम् श्रीराजराजोन्वशात् ॥ [84] समजनि मधुान्तकस्समस्तचितिप-

Plate : VII a.

173. ¹⁹तीलक्ष्णलक्षिताकितांगः [1] [अ] पङ्कतहरदुङ्कृतिर्मनोभूरपरद्वास्थ

- | | |
|--|--|
| 1. H. Krishna Sastri -भीतथियः | 2. Ibid. कापि |
| 3. Ibid. परित्यज्य | 4. Ibid -यौधैः |
| 5. Ibid. -सेतुल | |
| 6. Ibid. कपीन्दैलका- | 7. Ibid. यद्बल- |
| 8. Ibid. -मिदञ्च | |
| 9. Ibid. -मन्ध्र | 10. Ibid. -न्दुर्गमर्गहीम्राणर्वैः |
| 11. Read -मुकुट- | |
| 12. Ibid. -लसत्शासन- | 13. Ibid. -धनुर्भृतां |
| 14. Krishna Sastri suggests -मानन्दसन्धोभवत् | |
| 15. H. Krishna Sastri -काशी- | 16. Ibid. तैरर्चितः |
| 17. Ibid. विद्वद्गर्ग- | 18. H. Krishna Sastri -प्रद्योतनोद्यद्रविः |
| 19. Ibid. -तिलक्ष्णलक्षिताखिलांगः | |

174. नरेश्वरस्य स्तुतुः ॥ [85] यत्र रक्षतिमहीमिमाक्षिरमार्गावर्त्तिनि-
सताम्माहोज-
175. सि [1] तत्कलत्रनयनान्वहो श्रुतेर्मार्गालंघनमकुर्व्व [त] स्फुटम् ॥ [86]
लीप्रप्रता-
176. पतपनो मधुरान्तकस्य व्याप्य स्थितस्सकलदिग्वलयान्तरालन्दूरस्थ¹-
177. तानपि दहन् सकलावनीन्द्रानासन्नसर्व्वनृपतापह-
178. रोपि² चित्रम् ॥ [87]³ खट्वावारिधिजिलेस्तमुपेतम् राजम-
179. ण्डलमुदेति न तस्य [1] चित्रमेतद्विदमप्यति चित्रम् स्वस्थमेव
180. यवभूस्सदंशः [ः] ॥ [88] निजभुजविजितेन पुण्यजातम् धननिच-
181. येन⁴ चिकीर्षुर्व्यशस्वी [।] प्रबलबलसमन्वितो नरेन्द्रो धिय-
182. मथ दिविजये न्यधत्त धिरः⁵ ॥ [89] प्रथममथ दिशन्निशंकुचिह्नाञ्जि-
रगमदुत्त-
183. मचोलभूमिपालः [1]⁶ विहितनिजपुरावनः स पाण्ड्य [ः] क्षितिपतिमप्र-
184. तिमो विजेतुकामः ॥ [90] रविकुलतिलकस्य दण्डनाथः प्रबलबलानि⁷ जघा
185. न ⁸पाण्ड्यराजममलयगिरिमगस्यधाम भीतरशरणमगात्⁹ स्वभुवं
विहाय पा-
186. ण्ड्यः ॥ [91] पाण्ड्यराजयशशां¹⁰ विमलानाम् बीजताविव¹¹ गतानि
लसन्ति [1] रा-

Plate : VII b.

187. जराजतनयो नयवेदि¹² मौक्तिकानिजगृहे विमलानि ॥ [92] तत्र प्र [ति]-
188. ष्ठाप्य तदीयराष्ट्ररक्षार्थमात्मीय [त] नृजमेनम् [1] श्रीचोलपाण्ड्यं र-
189. विवंशदीपो जेतुम् ¹³प्रतीचीन्दशमुज्जगाम ॥ [93] परिभवंमुवकण्ठ्य¹⁴
190. ¹⁵शोभिमानी धरणिभृतां युधि भागोवाद्वाप्तम् [।] भुवि तमुपलभ्य
भूमि-
191. पालस्तदुपहिताञ्जगतीञ्जिगीषुरासीत् ॥ [94] भृगुकुलतिलकप्रभावगु-
192. ष्ठामनुपहृतामरिभिस्तदादि पृथ्वीम् [।] कथमपि मनसा विचारयेत् क-
193. ष्टं परिभवितुम् परमेश्वरादितोन्यः ॥ [95] अतिलंघ्य [ति]¹⁶ सङ्ग्रामप-
194. नीतमयो मधुरान्तकस्सपदि केरलेश्वरम् [।] सबलं स्स्रोथ तद-

1. Ibid. /दग्बलयान्तरालम् । दूर-

2. Krishna Sastri suggests -तापहरोतिचित्रम् 3. Ibid. -खट्वा

4. Ibid. विकारिपुर्व्वशस्वी 5. Ibid. धीरः 6. Ibid. विहितनिजपुरावनस्स

7. Ibid. -बलत्रिजघान 8. Ibid. पाण्ड्यराजम् । मलय-

9. Ibid. -भगास्त्वभुवं 10. Ibid. -यशसा 11. Ibid. -तामिव

12. Ibid. -वेदी 13. Ibid. प्रतीचीन्दिशमुज्जगाम 14. Ibid. -मुपकण्ठ्यं

15. H. Krishna Sastri. सोभिमानी.

16. In the original a letter has been recorded after स.

195. नु चित्तिपचयकारि युद्धमभवत्¹ भयंकरम् ॥ [96] जिह्वाकेरलभूप-
 196. ति भृगुतेरिद्धत्वा तपोरचिताम् धृष्वीम् पात्थिवनन्दनो
 197. निजपुरम् प्रायात् स धाम श्रिय [1] नृत्यन्तीमिव² चञ्चलैर्वजपटीहस्तै-
 198. स्समुद्धासिभिर्जल्पन्तीमिव [म] अलैश्चलहशा³ काञ्चीगुणैस्सवागतम्
 [97] अ-
 199. य [1] गमत्⁴ वैश्रवणस्य काष्ठाजेतुन्पेन्द्रशिविवंशदीपः [1] यस्यास्त्रि-
 200. पुण्ड्रं रजताद्रिरासीत् कैलाससंसेवितशंकरायाः ॥ [98] श्रीचोळपाण्ड्यं
 201. स्वसुतं विधाय प [1] आर्यभूमेरभिरक्षणाय [:] [1] काञ्ची स
 काञ्चीमिव भूमि-

Plate : VIII a.

202. देव्यास्समाविशत् तैलकुलैककालः ॥ [99] चालु [क्य] नाथअयसिं-
 हराजं स्व-
 203. यं कलेराश्रयमाकलैर्य⁵ [1] पूर्व⁶मेवाभिजगाम जेतुं राजेन्द्रचो-
 204. ळः कलिकालकालः ॥ [100] तैलस्य सन्तति मवाप्य तदीयकोपवद्धि-
 स्समुज्व⁷-
 205. लितवानिति नैव चित्रम् । चित्रमिवदम्⁸ भवति सर्व्वसमुद्रवारीण्यु-
 ल्लभ्य⁹ य-
 206. शिरदहद्विषदिन्धनानि ॥ [101] तस्मिन् समुन्योगवति चित्तीशे जेतुं
 207. सकोपे जयसिंहराजं [1] रहांगनानाम् नयनाम्बुसिक्तरशोका-
 208. भिरा¹⁰सि [ज्व] लितितोतिचित्रम् ॥ [102] तच्छण्डवण्डपरिखण्डित-
 रहरा-
 209. जनारीपयोधरतटान्यविभूषणानि [1] तस्मैन्नवारिकणिकोज्व¹¹-
 210. लमौक्तिकानि तत्कान्तिमन्ति विलसन्ति महान्य¹²भूवन् ॥ [103] चो-
 211. ळेन्द्रसिंहजय¹³संहयलान्यकुर्व्वयुद्धम् प्रवृद्धमितरेतरमिद्धरोषम् [1] उत्तुंग-
 212. मत्तगजदन्तविषहनोन्यत्व¹⁴द्विद्ध्वजानि सकलानि ददाह
 यत्र ॥ [104] कुल-
 213. धनमखिलं यशश्च¹⁵ मुक्त्वा भयमवलम्ब्य पलायनश्चकार [1]
 रविकुलतिलक-
 214. प्रकोपवद्धे [:] परिहरणाय सरहराष्ट्रनाथः ॥ [105] भरिचल-
 मवशिष्टमि [हि]¹⁶-
 215. कीर्त्तैर्ष्वलमकुलाभरणस्य कोपभीतः¹⁷ [1] द्रु [त] मभजतकाननानि
 सेनारञ्ज इव

1. Ibid. -मभवद्भयङ्करम् 2. Ibid. चञ्चलै- 3. Ibid. मञ्जुलेश्वलदृशा
 4. Ibid. गमद्वै- 5. Ibid. -माकलय्य 6. Ibid. पूर्व्वन्तमेवा-
 7. Ibid. -स्समुज्व- 8. Ibid. चित्रमितदम् 9. Ibid. ण्डुल्लभ्ययशिरदहद्विष
 10. Ibid. -भिरासीज्वलि- 11. Ibid. कोज्वल-
 12. Ibid. महान्त्यभूवन् 13. Ibid. -जयसिंह-
 14. H. Krishna Sastri -तोषद्विद्ध्वजानि 15. Ibid. यशश्च
 16. Ibid. -सिद्ध - 17. Ibid. कोपभीतं

216. तस्य गुहाश्च भूधरागाम् ॥ [106] अविरलशरवृष्टिष्कादिताशान्तराळा
रवि [कु]-

Plate : VIII b.

217. लतिलकस्यसोभिता सैन्यवीरैः [1] प्रबलपवनवेगोद्बुध्यमाने-
218. व मेघावलिरभजति¹ भंगम् रट्टराजस्यसेना ॥ [107] रहराजमेव
जित्य स-
219. सैन्यं राजराज ननयो नयवेदि² [1] धैर्यशौर्यविजयान्³खिले [:]
स्वैस्से-
220. वितो गुणगणैः पुरमाव ॥ [108] तपः प्रभावाद्वतीर्णगंगाम् भगीरथ-
[म्] व [1]-
221. हुबलादसन् सः [1] गंगाजलैः पावयितुं स्वकीयाम् येष⁴
पृथ्वी र-
222. विवंशदीपः ॥ [109] तदीयतीरस्थितभूमिबालान्⁵
विरोधिनो जेतुम्-
223. धादिशे⁶ [1] दण्डाधिनाथम् बलवत्⁷ बलौघम् शौर्याप्सत्⁸-
224. [क्षी] तिमद्वगण्यम् ॥ [110] चलबहल्लतुरंगमोर्मि गंगाजलमिव
225. हैमवतात् तदा [सु] द्रमम्⁹ [1] जलकलमुखरीकृताखिलाशस्त्रि-
रामदस्य
226. ¹⁰धुरोतिभूरि सैन्यम् ॥ [111] करिनिकरनिबन्धसेतुभागै¹¹बलितरत्
[स] रितस्त-
227. दीयमन्यम् [1] करितुरगनरोपयोगशुष्यम् जलनिवहाश्चरणैश्च¹² सैन्य-
228. मन्यत् ॥ [112] द्विरवाभपदातिमण्डल [ष्ट] भित्ते रेणुभिरासदिग्मु-
खाः¹³ [1] सहसा रिपु-
229. राजमण्डलान्यवि [श] न् विक्रमचोलसैनिकाः ॥ [113] प्रबलबलगजा-
श्वपत्नि¹⁴सं-
230. घैरभिमुखमिन्द्ररथजिगाय पूर्वम् [1] रविकुलतिलकस्य सैन्यनाथः¹⁵
शशिकुल [ल]-
231. भूषणभूमिमग्रहीत् सः ॥ [114] निशितशरनिकृत्तदण्डमुरत्¹⁶ युधि
धवलातपवार [ण]-

1. Ibid. -रभजत 2. Ibid. -नयवेदी 3. Ibid. विजयाखिलैः
4. Ibid. -स्वकीयामिवेष 5. Ibid. -पालान् 6. Ibid. -धादिदेश
7. Ibid. - बलवद् - 8. Ibid. -स्पदश्रीति- 9. Ibid. दुद्रमम्
10. Ibid. -पुरो - 11. Ibid. -निबद्धसेतुभागै -
12. H. Krishna Sastri -शुष्यजल 13. Ibid. - दिक्मुखाः
14. Krishna Sastri suggests पत्ति 15. Ibid -नाथदशशि-
16. Ibid. दण्डमस्तं

Plate : IX a.

232. पपात [१] शशिकुलति [छ] कस्य तस्य राज्ञः^१ परिभवस्त्रि [तये] व
च [न्द्र] वि [भव] म् ॥ [115]
233. अपहृतरणशूरसम्पदुच्चैरथ निविवेश स ध [र्म] [पाळपृथ्वी] म्
[१] [त]-
234. मपि विजितवान् सु^२रस्रवन्तिमगमद्सौ शिविराजदण्डनाथ ॥ [116]
विजि-
235. तैस्तदीयतटभूमिनायकैस्^३लिलन्तदीयमधपावनम् परम् [१] निजनायका
[ध]
236. मधुरान्तकायतत्समनीनयत्सपदिदण्डनायकः ॥ [117] गोदावरीमन्थ-
237. सरत् स्रवन्ती राजेन्द्रचोलाविजिगीषयासौ [१] स्वांगाः^४ गरा-
238. गेजळकेलिकायां सरित्पतेस्तामकरोच्च शंक्याम् ॥ [118] जि-
239. स्वां^५महिपालममुष्य हत्वा यक्षांसि रत्नानि महोसि चोच्च [: १]
240. दण्ड [:] प्रचण्डस्सलिलं स्वकीयनाथाय गांगं समनीनयत् सः ॥ [119]
241. कलिराजनियोगकारिणं सबलं सानुजमोह^६माहवे [१] स नृ-
242. पो विनिहृत्स् वीर्यवानथ मत्तेभपरिग्रहश्चकार ॥ [120] तत्र मत्तगजं
कञ्चित् अ^७
243. भिधावन्तमुत्सुखम्^८ । अवातयत् स्वयन्देवः स्वारूपेनैव [ह] स्तिना ॥
[121] नग-
244. रीमविशजिनैर्नृपैः कुलजैरश्चिनपादपगजः^९ [१] विभवेरधरीकृता-
लि [छ]-
245. त्रिदशावासगुणाज्जिजामसौ । [122] अत्रजित्य कटाहमुज्जर्त्तिजत्रवण्डर-
246. भिलं चितार्णवैः [१] सकलाभवनीजताखिलक्षितिपो रश्मि [त] वान-
यश्चिरम् ॥ [123] चो-
247. ल्गांगमिति ख्यात्या ख्यात्या प्रथितज्जिमण्डले [१] गंगाजलमयन्देवो
जयस्तम्भं व्यधत्त स [:] ॥ [124]

Plate : IX b.

248. सोयं श्री चोळपुरमित्याख्यान्दधत्त्याम्
पुरिस्थित्वा श्रीमधुरान्त-
249. को नरपतीष्णहयां^{१०} शरद्यादरात् [१] श्रीमन्तजननायमुज्जतगुणं^{११}
रामात्मज-
250. म् प्राहिणोत्^{१२} ग्रामं श्री पयूरमन्धकरिपोस्त्वन्दापयेत्युचितः^{१३} ॥ [125]

1. Ibid. राजः 2. Ibid. -सुरस्रवन्ती- 3. Ibid. नायकैस्सलिल-

4. Ibid. -स्वांगांगरागेज्जेल- 5. Ibid. -महीपालम्- 6. Ibid. मोडुमाहवे

7. Ibid. कञ्चित्- 8. Ibid. मुत्सुखम् 9. H. Krishna Sastri - पंकजः

10. Ibid. नरपति -

11. Ibid. -मुज्जतगुण

12. Ibid. प्राहिणोद्ग्रामं

13. Ibid. त्पुण्ड्रः

251. कलेर्बलाप्रस्त्रकितं स्वनीतिमार्गं पुन [:] स्थापयितुञ्जगाद्याम्
[1] दिवोवती-
252. ण्णन्धिपणम् वदन्ति विपश्चितो यं विदुषामधीशम् ॥ [126] मन्त्रि¹
श्रीमधुरा-
253. न्तकस्य विदुषामग्रेसरस्सपथपस्थानप्रहिताम्बुद्विर-
254. निशञ्जालुक्कय [चू] डामणिः [1] वि [द्द्व] र्गमुत्तारविन्दु [निवह]
प्रोद्योत²-
255. नोद्यद्विरशक्तस्येव ³ब्रह्मस्थतिर्गुणनिधिर्द्यौर्भूतयाजन्म-
256. भूः ॥ [127] राभात्मजो जय चोलमण्डलमण्डने [1]
257. पाश्चात्थ [1] गिरिमण्यस्थे पुराणग्रामसञ्जिते ॥ [128] वसतेदेवदेवा-
258. य शङ्कराय पुरद्विषे [1] समाख्याय ग्राममेनमदत्त
259. सः ॥ [129] प्राद्वृष्टिगतस्यस्य पुरस्ताद्वापि सीमताम् [1]
सिंह क्लान्त-
260. कच्चनुर्वेदिमङ्गलग्रामको गतः ॥ [130]⁴ पश्चात्त्रित्यविनोदचतुर्वेदिमं-
261. गल [मि] तिख्यातः [1] सीमाभूत्⁵ ग्रामस्य
समाख्यस्य ॥ [131] अकृ-
262. त श्रीमुत्तलेखाम्⁶ उत्तमचोल [132]
विश्वसिं कृतवानत्र

Plate : X a.

263. स [133] मायादस्य सुतः श्रीमान् धोमान
स्वयम् [1]
264. जननायनियोगेन करिणीभ्रमणादिकम् ॥ [134] कृत्य [ग्म]
265. समाख्यग्रामांश्⁷बुधेस्समस्तशशी [1] कृतवानुभयविशुद्धचतुर्थान्व-
266. मयमुद्भूतः ॥ [135] शंकरस्य सुतेनेदम् भक्तेन सुरविद्विषः [1]
नारायणे-
267. न कविना शासनं कृतिनाकृतम् ॥ [136] त्रेलोक्याण्डातिरिति⁸स्व-
गुणम-
268. गिराणो विक्रमश्रीविलासापट्यतिरिचितीशस्सकलगु-
269. णमणिश्रेणिजन्माधुराशिः [1] प्रज्ञापयतिशास्त्र-
270. स्समधिकघनदः प्रार्थितास्थिप्रपञ्चो जीयाद्वाजेन्द्रचो-
271. लस्सकलवसुमतीमिन्दिराजन्मभूमिः ॥ [137]

THE END

1. Ibid. मन्त्री

2. Ibid. -प्रोद्योतनो-

3. Ibid. बृहस्पति-

4. Ibid. पश्चात्त्रित्य-

5. Ibid. -भूदग्रामस्व

6. H. Krishna Sastri -मुत्तम-

7. Read -ग्रामाम्बु

8. H. Krishna Sastri -तिरिक्त-

वीर सेवा मन्दिर

पुस्तकालय

काल न० 293.2 PAN

लेखक Pandey Raj Bahadur

शीर्षक HISTORICAL AND LITERARY
INSCRIPTIONS

खण्ड 4710
क्रम संख्या